

DUȘAN BAISKI

RĂZBOI ÎN BANAT

STUDII MONOGRAFICE

ARTPRESS

2017

Dușan Baiski

Război în Banat

Mulțumesc și pe această cale tuturor celor care, într-un fel sau altul, m-au ajutat cu unele precizări și traduceri: Pauline Huschitt (Germania), dr. Walter Stahli (Germania), Simion Dănilă (România), dr. Mircea Măran (Serbia), Karl Walter Fleck (România).

Autorul

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Dușan Baiski

Război în Banat - Editura ArtPress

Timișoara, 2017, 344 p.

Război în Banat - Studii monografice - Dușan Baiski

ISBN 978-973-108-776-4

Coperta: Dușan Baiski

Foto copertă: Biserica romano-catolică din Cenad, afectată de război.

Colecția foto: Carol Gambali.

© **Dușan Baiski**

DUȘAN BAISKI

**Război
în Banat**

- Studii monografice -

**Editura ARTPRESS
Timișoara, 2017**

Dedic această carte soției mele, Ana!

Motto: *Transmiterea svonurilor trebuie supusă unui examen prealabil, spre a se da curs numai acelor svonuri care au o bază oarecare și a se indica precis această bază. Svonurile care nu există acestui examen prealabil nu vor mai lua curs decât ulterior, când primesc începuturi de confirmări cu caracter concret.*

Ordinul circular nr. 35.165/15 octombrie 1940 al Inspectoratului General al Jandarmeriei

Cuvânt înainte

Inițial, în faza sa de proiect, această carte ar fi trebuit să se numească „Problema germană în Banat“ și să trateze, evident, exclusiv pe baza documentelor aflate la Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), etnia șvabă/germană din Banat în perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Este una din cele zece teme de importanță deosebită (în opinia mea, desigur) pe care le-am identificat studiind cataloagele și inventarele accesibile ale D.J.T.A.N., cu documente emise de organele de represiune. Și chiar am apucat să fotografiez conținutul majorității dosarelor cu privire la germanii bănățeni. Dar și despre sârbii bănățeni. Despre maghiari, mai nimic. Despre evrei, absolut nimic, de parcă nici n-ar fi existat, ceea ce, desigur, ridică mari semne de întrebare la care, desigur, sperăm că ne vor răspunde timpurile ce vin.

Dar să revenim la problemele noastre. Socoteala de la început nu s-a potrivit cu socoteala concretă, cea de pe terenul încă nici pe departe exploatat al istoriei minunatului țărâm pe care cu drag îl numim Banat. Dar de care nici că ne pasă. Există încă teme și subiecte considerate a fi încă și acum tabu, de unde probabil și pasul înapoi al unor sponsori entuziasmați la început de o asemenea idee. De teamă, probabil, să nu culpabilizez (și eu) națiunea germană, ceea ce nici prin gând nu mi-a trecut. Ba, dimpotrivă, ideea a fost, citind documentele fotocopiate, să demonstrez contrariul. Ceea ce va reieși din paginile ce urmează. Drept pentru care, pentru a-i liniști măcar pe cei care au rămas, am decis să alcătuiesc o frescă a perioadei războiului, pentru a oferi cititorilor crâmpie din atmosfera în care au trăit atunci bănățenii. Deci inclusiv bănățenii de naționalitate germană (șvabii). Nu e nicidecum vorba de vreo cedare din partea mea, ci, pur și simplu, de o adaptare la noua temă, generală. Ceea ce urmează respectă aceleași reguli

cu cele ale ideii de la care am pornit. Cea de a reda, pe cât se poate mai bine și mai corect, atmosfera impusă de război. Cititorilor le rămâne sarcina de a trage concluziile cu privire la ceea ce pare a fi pierdut prin schimbarea temei inițiale. În opinia mea, noua formulă, cea de față, este mult mai complexă. Numai că a trebuit să anulez cel puțin 2/3 din materialul pregătit, subiectele și temele din cartea de față care le-au înlocuit pe cele inițiale putând să constituie conținutul unei cărți separate. Spațiul tipografic reduce, din păcate, din multitudinea de nuanțe, de comentarii și opinii posibile.

De ce anume am mers doar pe documentele de la D.J.T.A.N. când mai există atâtea și atâtea monografii locale și studii monografice, în diverse limbi, cărți care se referă, mai mult sau mai puțin, la cel de-al Doilea Război Mondial? În primul rând, așa cum am precizat cu doar câteva rânduri mai sus, din rațiuni de spațiu tipografic. În al doilea rând, pentru că foarte multe din dosarele studiate au fost de curând desecretizate și lumea nu cunoaște conținutul lor. În al treilea rând, fiindcă temă aleasă este una extrem de generoasă. În al patrulea rând, cum autorul cărții de față nu este istoric și nici nu face parte din diverse structuri, organizații sau grupări de interese, șansa de a găsi sprijin financiar pentru o carte masivă ar fi fost cu mult mai mică. În al cincilea rând, Banatul având două județe (și ceva din al treilea și al patrulea, Arad și Mehedinți), mi s-ar fi sugerat (cum mi s-a întâmplat în cazul Proiectului Banaterra - www.banaterra.eu) să solicit finanțare nu doar de la Timiș, ci și de la Caraș-Severin. În al șaselea rând, cel puțin Consiliul Județean Timiș, dacă-ți alocă una sau două mii de lei, trebuie să scoți din buzunar sau să găsești și alți sponsori pentru a acoperi cel puțin 50% din cheltuielile de tipar (nu se mai pun la socoteală nici măcar drepturile de autor). Și te alegi cu un tiraj 50-100 de exemplare de carte, pentru care trebuie să faci raportări și să depui liste cu nume, semnături de primire pentru fiecare exemplar în parte etc. etc. În al șaptelea rând, da, documente de arhivă despre Banat se găsesc și la Caransebeș, Arad, Bela Crkva, Vârșeț, Zrenjanin, Novi Sad. Dar cine ar susține financiar deplasările și diurnele? Ce să mai spun de contravaloarea muncii în sine, de drepturile, absolut firești, de autor?

La urma-urmei, de ce să nu abordăm istoria și altfel decât prin ochii, mintea și competențele istoricilor de profesie, din moment ce accesul la documentele primare este liber pentru oricine? Fiindcă, hai să recunoaștem, suspectat de manipulare poate fi inclusiv orice istoric, indiferent de pregătire, titluri academice etc. etc. Și oricare alt autor, deci inclusiv eu. Fiindcă, nu-i așa, până și omisiunea poate fi manipulare?

Da, există în citate și în documentele redacte integrale aspecte poate deranjante pentru o istorie oficială, una ce suferă de note și nuanțe false, dictată de centre de putere inclusiv din exterior, fiindcă, nu-i așa, istoria o scriu învingătorii. Documente în care li se spune lucrurilor pe nume. În vreme de război nu te mai joci cu epepei naționale și generali de mucava, cu ofițerime de salon, cu medalii și decorații, ci trebuie să faci față provocărilor și legilor războiului, care nu iartă pe nimeni și nimic.

Nu mi-am propus să revoluționez cercetarea istorică, departe de mine acest gând. Nici măcar nu am un asemenea drept, nefiind istoric, așa cum am subliniat mai sus. Nu mă aștept la distincții, diplome, statui etc. etc. Nici măcar la mulțumiri. Poate, cel mult, la critici, la atacuri cu sau fără fundament stârnite de orgolii și vanități. Sau, de ce nu, la o tăcere absolută. Am scris cartea de față pur și simplu pentru a-mi împărtăși cu dumneavoastră bucuria rezultatelor cercetărilor mele proprii. Bucuria nu e bucurie dacă nu o împărtășești cu aproapele tău. Altfel spus, puteam să rămân la stadiul de colecționar și să mă bucur de unul singur. La modul egoist. Ar fi fost mai mare bucuria mea? Nu cumva bucuria crește în intensitate când depui efort pentru a-i bucura și pe alții? Dar să nu divagăm.

Da, cartea de față pare o statuie neterminată, neșlefuită. Rămâne în sarcina cititorului să termine o finalizeze, totul în funcție de propria sa cultură generală și de refuzul de a se lăsa manipulat. Fiindcă, așa cum am mai spus, am preferat să scot la suprafață fațete necunoscute ale istoriei recente. Fiecare capitol se poate constitui în coloana vertebrală a unei cărți, deci câte capitole, atâtea cărți distincte. În care, desigur, mi-aș putea permite referiri la alte cărți, la alți autori, preluarea altor citate. Din nefericire, timpul fizic ce mi-a rămas, dar mai cu seamă lipsa de interes a Statului Român pentru propriul trecut, de unde relativa lipsă de sprijin pentru istorici (cei adevărați, nu amatori ca și subsemnatul), ne vor lipsi de plăcerea de a continua asemenea demersuri. Cele peste 120.000 de fotocopii după documentele de la D.J.T.A.N. pe care le-am făcut în mai mult de 10 ani, chiar dacă nu toate au o valoare istorică, dar care ar permite scrierea a zeci de cărți, vor rămâne, din nefericire, elemente de colecție particulară.

Aproape am finalizat cartea de față, când, pentru a doua oară, am schimbat radical atitudinea vizavi de sursele primare de documentare în sensul că, acum, pe lângă bibliografie am recurs și la note de subsol (deși este redundant).

Cartea noastră nu se vrea nicidecum una de popularizare a istoriei, dat fiind stilul de abordare a documentației, iar dacă vreun

istoric sau cititor dorește să afle mai mult decât scrie în bibliografia atașată este liber să consulte/verifice filă cu filă ceea ce e de studiat. Am preferat să vă ofer o „poveste“ liniară, fără a intra în detalii sau interpretări personale. O istorie văzută de un jurnalist, nicidecum de un istoric. O plimbare printr-un muzeu virtual, în care obiectele sunt documente și nimic mai mult.

Majoritatea documentelor publicate integral sau parțial au fost tacit corectate cel puțin în ceea ce privește aspectul gramatical. În unele cazuri s-a apelat la obișnuitul „Sic“, ori, pentru culoare, s-au păstrat unele aspecte ale limbii și gramaticii din text.

Au fost evitate alte surse decât dosarele de la D.J.T.A.N. tocmai pentru a fi utilizate la maximum documentele de arhivă (în multe cazuri, subsemnatul fiind, după salariații Arhivelor Naționale care au microfilmă și au legat dosarele, primul cercetător).

Este foarte adevărat că frecventarea Arhivelor Naționale este mare consumatoare de timp, iar dacă vrei să și fotografiezi, și de bani, dar pentru 7 lei/zi poți fotografia 1-2.500, chiar 3.000 de pagini de document, în funcție de rezistența fizică personală și de aparatul de fotografiat din dotare. Dar deschiderea dovedită de această instituție națională în ultimii ani, atât de deschisă cât poate fi în limitele pe care i le impune legislația, înseamnă o mină de aur pentru istoria nu doar a românilor și a României, ci și pentru cea a țărilor și popoarelor din jur. Fiecare filă/pagină de document este o lume în sine și e trist că majoritatea studenților și tinerilor cercetători fie că evită, fie că nu este conștientă de o asemenea sursă de documentare cum este D.J.T.A.N. cu uriașul său fond arhivistic.

Desigur, studiind dosarele de arhivă ca sursă de documentare, puteam să le preiau datele și informațiile și să le utilizez transformându-le într-o frazeologie ușor personalizată. Altfel spus, ca și cum eu însumi aș fi creat textul original. Am preferat, însă, citarea parțială sau, uneori, integrală a documentelor, din respect pentru cei care le-au scris (chiar dacă au făcut-o mai mult sau mai puțin corect, ascunzând sau chiar falsificând, în funcție de stare emoțională, cunoștințe de cultură generală, interese personale etc.), alegând documentele cele mai interesante din punct de vedere istoric. Indiferent de etnia, pregătirea, funcția sau poziția în societate, cred că funcționarul public are aceeași structură psihică indiferent de stat, orânduire socială sau politică, deci interesat să-și preserveze statutul și, evident funcția. Va fi mereu tentat să-și „înfrumusețeze“ raportul pe ici, pe colo, să exagereze sau chiar să mintă la nevoie. Ca atare, dat fiind faptul că m-am bazat pe docu-

mente create de către diverși funcționari publici, îmi rezerv o anumită doză de reținere cu privire la autenticitatea faptelor descrise în aceste note, rapoarte, procese-verbale etc. Totuși, cel puțin în cazul documentelor Legiunii de Jandarmi Timiș-Torontal, problemele semnalate sunt verificate și apoi raportate de diversele secții și posturi de jandarmi. Astfel, dobândim imagini 4D inclusiv ale zvonurilor. Nu că minciuna, arivismul, necunoașterea (din incultură, uneori extrem de vizibilă) sau diversele alte interese personale ale jandarmilor nu ar fi făcut parte din „strategia“ personală a fiecărui amărât de șef de post sau de sector, dar importantă este data/informația rezultată din lecturarea unei întregi serii de rapoarte pe același subiect, pe aceeași temă. Și-apoi să nu uităm, militarul are un minimal cod de conduită, este conștient că prea multă falsificare strică. Drept urmare, minciuna, atunci când există (din păcate, există), e ceva mai elaborată. Ori e atât de bine învăluită încât pare adevărul absolut. Desigur, după cel puțin șapte decenii de la evenimente, cititorul fie că privește cu înțelepciune diversele „încălecări“ ale adevărului, fie că nu-i pasă și pare firesc să nu-i mai pese de anumite detalii ale trecutului. Numai că nu are voie să-l treacă cu vederea, să-l uite. Desigur, dacă dorește ca istoria să nu se repete. Fiindcă istoria a dobândit acest nărav.

Pentru o mai ușoară urmărire a documentelor și evenimentelor surprinse de acestea, am optat pentru data emiterii lor și nu o cronologie a faptelor în sine.

Am adoptat ca motto general al cărții unul trecut inițial la capitolul ce dă numele volumului de față, „Război în Banat“. Însă, în cele din urmă, am considerat că este unul valabil pentru întreaga noastră carte, în contextul în care absolut tot ceea ce s-a întâmplat în Banat și ceea ce se întâmplă inclusiv în momentul de față nu e decât rezultatul unui asemenea război, mai mult sau mai puțin vizibil. Serviciile speciale din diverse state interesate, deci inclusiv din România, doar își continuă războiul, victimă fiind (deja sau potențial) fiecare dintre noi.

Autorul

Abrevieri

Instituții, organizații

D.J.T.A.N. – Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale

I.G.J. – Inspectoratul General al Jandarmeriei

C.C.J. – Comandamentul Corpului de Jandarmi

I.J.T. – Inspectoratul de Jandarmi Timișoara

I.R.P.T. – Inspectoratul Regional de Poliție Timișoara

P.J.T.T. – Poliția Județului Timiș-Torontal

C.R.T.T. – Cercul de Recrutare Timiș-Torontal

L.J.T.T. – Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal

S.J. – Secția de Jandarmi

P.J. – Postul de Jandarmi

G.E.G. – Grupul Etnic German

Grade militare românești *

Soldat – sold.

Fruntaș – frt.

Sergent – sg.

Sergent major – sg. mj.

Plutonier – plt.

Plutonier major – plt. mj.

Plutonier adjutant – plt. adj.

Locotenent – lt.

Maior – mr.

Colonel – col.

General – gen.

* Gradele militare compuse, de exemplu plutonier-major, ar fi probabil corect prescurtate sub forma plt.-mj. (plt.-maj.). Câte surse de informare, atâtea forme de prescurtare. Le-am preferat pe cele de mai sus.

Starea de spirit

Activitatea informativă a posturilor și secțiilor de jandarmi privind diverse probleme, cu precădere cea germană, a fost considerabilă, amplificându-se ori diminunându-se în funcție de situația internațională și îndeosebi de cea de pe fronturile de luptă ale Germaniei, în vizor fiind, evident, minoritatea germană din Banat, mai cu seamă în Banatul de Câmpie. Periodic, șefii de post întocmeau sinteze privind starea de spirit a șvabilor de pe raza lor de activitate, bazându-se pe observații directe, dar mai cu seamă pe informatori recrutați din rândul populației germane. În extrem de puține cazuri – și atunci nefiind vorba de informatori de etnie germană –, numele acestora era pomenit în rapoarte. În rest, fiecare șef de post prefera să țină aceste nume la secret, atât pentru protecția în sine a informatorilor, dar mai ales pentru a putea beneficia în continuare de serviciile acestora.

1940

Prin adresa¹ nr. 14.024/17 mai 1940, Ministerul Agriculturii și Domeniilor a cerut și a primit sprijin pentru participarea premilitarilor din mediul rural la campania de distrugere a cuiburilor și ouălor de ciori și coțofene. Asociațiile de vânători au primit sarcina de a trece la împușcarea acestor păsări considerate dăunătoare pentru agricultură.

Cercul de Recrutare Timiș-Torontal (C.R.T.T.) va trimite la **22 august 1940**, către Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal (L.J.T.T.) o copie² după ord. nr. 40.799/940 al Comandamentului Marii Unități, pe care îl redăm în cea mai mare parte, fiindcă ilustrează o anumită stare de spirit existentă în România acelei perioade:

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 16/1940, f. 67.

² *Ibidem*, f. 164.

„Din corespondența ce primesc soldații pe zonă precum și din cererile de concediu sau desconcentrare adresate de familiile concentraților unităților, rezultă că starea de spirit din interior lasă mult de dorit.

Atât în corespondență, cât și în cererile adresate se observă expresii de felul următor:

«Înțelegem să ne facem datoria cu toții când va fi nevoie, dar acum este liniște...»

«O ducem greu, fără nici un sprijin...»

Pentru a nu se influența în rău starea de spirit a ostașilor de pe zonă Comandanții de Unități au datoria morală de a explica continu(u) și prin ședințe educative zilnice:

- greutățile prin care trece Țara și în general întreaga lume din cauza războiului,

Etnici germani din Banat, pe un câmp de instrucție, în anul 1940.

- cauzele cari determină ca Statul să adopte aceste măsuri de siguranță prin concentrarea oamenilor dela vatră,

- datoria fiecărui bun român în situația actuală,

- pânda mișească a unor vecini de a rupe teritorii strămoșești din patrimoniul național,

- activitatea dușmanilor interni cari propagă unele ideologii care nu se cadrează cu individualismul românesc (comuniștii).

Prin aceste ședințe se va urmări o reacțiune morală care să

pornească de pe zonă în interior prin scrisorile ce se scriu de ostași familiilor lor.

Scrisorile să fie scrise de ostași din convingere ca rezultat al ședințelor educative, fără vreo influență din partea comandanților.“

În nota sa informativă³ din **26 octombrie 1940**, ca răspuns la un ordin verbal datat 19 octombrie 1940, șeful S.J. Vinga (plutonier major cu semnătura indescifrabilă) comunica L.J.T.T. că pe raza sa de activitate existau 8.495 de germani, repartizați după cum urmează:

- Orțișoara - 1.496
- Calacea - 115
- Carani - 1.104
- Jadani - 3
- Seceani - 27
- Fiscut - 3
- Colonia Mică - 223
- Gelu - 288
- Sânpetru Mic - 584
- Pișchia - 778
- Murani - 33
- Mănăștiur - 161
- Mailat - 17
- Satchinez - 766
- Bărăteaz - 332
- Hodoni - 510
- Vinga - 171
- Firiteaz - 29

În celelalte localități, aferente aceleiași unități, mai existau între 10 și 50 de germani, amestecați cu celelalte naționalități. Toți aceștia, preciza șeful secției, au abandonat diferitele asociații din care făceau parte până atunci și au format un singur bloc sub denumirea de „Conducerea Național Socialistă Germană din România“, în cadrul căruia activau și de unde primeau instrucțiuni cu privire la sarcinile ce le reveneau. De asemenea, au susținut Mișcarea Legionară, fiind însă atenți la poziția guvernului român față de aceasta. Susțineau că dacă Mișcarea Legionară dădea dovadă de slăbiciune și nu era sprijinită

---

³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 10.

de națiunea română, atunci statul român trebuia să devină protectorat german, condus de germanii din România.

Potrivit aceluiași raport, germanii aveau ordine de la superiorii⁴ lor de a-și procura uniforme hitleriste. În zilele de sărbători, executau pe câmp instrucție militară și marșuri în uniformă, după comenzile naziste. Aveau ordin să înființeze în fiecare centru cu populație germană câte o gardă în care să înglobeze întreg tineretul german de la 15 ani în sus. Raportul mai nota:

„6/ Ei spun că Statul Român, după data de 15 Noembrie, le va da arme, pentru că așa este convenția.-

7/ Ori de câte ori e vreo sărbătoare Națională Germană sau când primesc ordine de la centru, arborează steaguri Hitleriste, unii arborează alăturat și drapelul Românesc, însă de dimensiuni mult mai mici ca cel Nemțesc, iar majoritatea nu mai pun deloc pe cel românesc.-

8/ În localurile publice din Comunele Germane funcționarii sunt Germani și utilizează limba Germană.-

9/ Printre Germanii din Comunele Sat Chinez circula șvonul, transmis lor de conducătorii Germani, că Raichul German va forma din Banatul Românesc, cel Iugoslav, Sremul și Bacica, unde sunt mulți nemți, să se formeze un stat liber sub protectorat German cu denumirea de «Stat Sud Dunărean».-

10/ În privința teritoriului cedat Ungariei, nemții caută să se desvinovățească și să acuze Italia și în special pe Conte Ci(a)no, marele prieten al Ungariei, care a susținut cedarea acestui teritoriu.-

Mai spun că dețin date precise de la conducătorii lor, că în curând acel teritoriu urmează să fie ocupat de trupe Germane sub pretext de a restabili ordinea și nu se știe cui va rămâne.-

11/ În comuna Gelu și Sânpetru German, conducătorii Germani au anunțat populația lor ca să se pregătească fiecare pentru a primi în casă și alimenta câte 1-2 familii sărace ce vor sosi din Germania.-

12/ În concluzii, această populație este liniștită și nu se arată cu nimic dușmănoasă și ostilă.“

1941

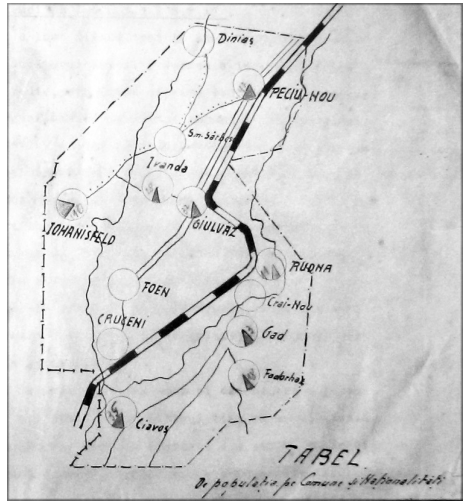
În „Scurtul istoric asupra evoluției mișcării șvabilor din raza secției, dela începutul afirmației lor ca Minoritate Germană și până

---

⁴ Grupul Etnic German (Deutsche Volksgruppe in Rumänien) a luat ființă prin Decretul nr. 830 din 20 noiembrie 1940 (Legea 830/21 noiembrie 1940), sub presiunea Germaniei naziste. Acest grup etnic a fost o organizație cu statut de persoană juridică, subordonată direct Berlinului, capitala celui de-al treilea Reich.

la zi^{5c}, raportorul va oferi un nou tabel cu populația germană de pe raza Secției de Jandarmi Vinga, relativ diferit de cel din 26 octombrie 1940. În paranteză este trecut numărul de conducători.

- Orțișoara – 1.777 (11)
- Carani – 1.229 (6)
- Pișchia – 1.050 (fără)
- Satchinez – 918 (7)
- Gelu – 317 (3)
- Sânpetru Mic – 644 (5)
- Colonia Mică – 253 (2)
- Hodoni – 588 (7)
- Bărăteaz – 388 (7)
- Mănăștur – 237 (3)
- Vinga – 354 (6)
- TOTAL – 7.805 (57)

Harta Secției de Jandarmi Peciu-Nou

Desigur, totalul nu cuprinde și șvabii din localitățile cu mai puțin 50 de cetățeni de naționalitate germană.

Același raportor nota:

„4/ De la anul 1933 / venirea la conducerea Germaniei a Naziștilor/, mișcarea șvabilor a devenit și mai activă, fiind susținută de acest regim prin diplomații ce-i avea în România, iar Statul Român, prin conducătorii regimurilor de atunci, încetul cu încetul le-a satisfăcut aproape în întregime toate dorințele, tolerându-i până acolo încât au ajuns să-și aducă în comunele unde ei erau majoritari funcționari de origine șvabi, să nu mai vorbească decât limba lor, să nu mai arboreze la sărbători decât drapelul Nat(ional). Soc(ialist), să înlocuiască firmele prăvăliilor cu altele scrise nemțește etc.-

5/ După intrarea Germaniei în războiu, în Septembrie 1939, și mai ales după victoriile purtate în vest și sentința arbitrală⁶ de la Viena,

⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 3.

⁶ Cunoscut ca Al doilea arbitraj de la Viena sau Dictatul de la Viena, impus de Germania Nazistă și Italia fascistă în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, acesta a fost un act internațional încheiat la 30 august 1940, prin care România a fost silită să cedeze aproape jumătate (43.492 km²) din teritoriul Transilvaniei în favoarea

prin care am fost deposedați de o parte din Ardeal, șvabii au devenit de o obrăznicie insuportabilă și de o lipsă de respect, față de statul și națiunea română, fără precedent.-

6/ Mai cu seamă, după lovitura⁷ de Stat din Septembrie 1940, și după ce trupele Germane au intrat la noi în țară sub forma cunoscutei alianțe, insulta și calomnia față de elementul românesc a(u) atins culmea răbdării.-“

Desigur, neliniștile raportorului aveau teme, el amintind succint evenimentele radicale produse de șvabi pe raza S.J. Vinga.

Astfel, în noaptea de 10 noiembrie 1940, Ioan Frank, primarul comunei Orțișoara, a evacuat școala românească și capela ortodoxă din localul ce aparținea acesteia și a oferit spațiul drept sediu al organizației șvăbești locale.

Un grup de 20 de tineri șvabi din aceeași comună va pătrunde, pe 23 ianuarie 1941, în localul postului de jandarmi, în frunte cu medicul veterinar Ioan Laur (?), și va ridica forțat 24 de arme aparținând organizației premilitare, pe care le va duce apoi la propriul sediu.

Două zile mai târziu, pe 25 ianuarie 1941, în timp ce se afla pe teren, pentru a duce și înmâna ordine de chemare pentru concentrare, șeful P.J. Orțișoara a fost acostat de Nicolae Kleman, care i-a cerut să nu-și mai piardă timpul cu o asemenea activitate întrucât șvabii nu vor executa decât acele ordine primite de la conducerea germană.

Șvabii din zona de acțiune a S.J. Orțișoara au refuzat să depună armele la posturile de jandarmi, așa cum s-a impus prin Decretul-Lege nr. 142/1941, aceștia optând pentru a le depune la sediile organizațiilor șvăbești, invocând faptul că actul normativ amintit nu privește decât etnicii români, nu și pe germani.

Într-o notă⁸ din **8 martie 1941**, fără expeditor, cu ștampilă de intrare la S.J. Ciacova dar necompletată, se informează despre nemulțumirea populației cu privire la eliberarea de către Pretură a autorizațiilor de călătorie C.F.R.:

„Motivează că pe lângă că plătesc trenul mai trebuie să plătesc 10 lei timbru pe cerere, 2 lei imprimatul autorizației și 10 lei taxa de

---

Ungariei horthyste.

⁷ După abdicarea regelui Carol al II-lea, Mișcarea Legionară (înființată la 24 iunie 1927) se aliază cu generalul Ion Antonescu și ajunge la putere în septembrie 1940, proclamând Statul Național-Legionar.

⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 67/1941, f. 17.

cerere la primărie. În total 22 lei costă pe un om un drum. [...] Măsura luată se constată că lovește mai mult în oameni cinstiți.“

O altă notă⁹, din **19 martie 1941**, fără expeditor și destinatar, se referă tot la nemulțumirea privind condițiile de călătorie C.F.R., în cauză fiind locuitorii din Chevereșu Mare și Dragsina, care, pentru a obține o autorizație de călătorie de la Pretura plasei Buziaș, trebuie să meargă pe jos până la Buziaș și înapoi.

Șeful P.J. Ciacova relevă, în nota¹⁰ sa din **24 martie 1941**, nemulțumirea oamenilor că, obligați prin ordinele date prin ordonanțe și difuzate prin batere de tobă, trebuie să consume obligatoriu, de două ori pe săptămână, luna și marțea, făină de porumb. Spunându-le germanilor că măsura este pentru a-i ajuta pe aceștia, germanii le răspund: „Mâncăți voi mălai, fiindcă sunteți învățați, căci aceasta este din cauza concentrărilor cari s-au făcut și se fac.“ Cu aceste schimburi de cuvinte se ajunge la ură între naționalități, observă raportorul. Tot populația crede că o scădere a prețurilor la haine și alimente ar fi binevenită, fiindcă se observă zilnic cum cresc prețurile, iar administrația nu face nimic pentru a opri creșterea, astfel că mulți comercianți cumpără o marfă cu 100 de lei și, după scurt timp, o revând cu 300 de lei.

La rechizițiile pentru armata română din lunile martie, aprilie și mai 1941, șvabii din localitățile Gelu, Carani, Bărateaz și Satchinez au refuzat să cedeze bunurile rechiziționate, afirmând că nu mai dau nimic pentru statul român, ci doar pentru armata germană.

Pe de altă parte, cu prilejul trecerii prin regiune a trupelor germane, 157 de tineri (bărbați și femei) au plecat în Germania împreună cu acestea pentru a evita să servească statul român. Șvabii care primesc ordine de chemare la concentrare nu le dau curs, angajându-se la lucrările de drumuri efectuate de organizația germană Todt¹¹. În același

---

⁹ *Ibidem*, f. 24.

¹⁰ *Ibidem*, f. 25.

¹¹ Fritz Todt (n. 4 septembrie 1891, decedat la 8 februarie 1942), inginer german, devenit membru al Partidului Național Socialist German în 1922, alăturându-se apoi S.S., a fost foarte apreciat de Adolf Hitler. Lui i-a revenit sarcina de a supraveghea economia germană în calitate de ministru al armamentului și munițiilor. A înființat organizația Todt, care a avut misiunea de a construi infrastructura pentru armata germană. A fost cunoscut pentru construcția a sute de kilometri de autostrăzi, dar și a Liniei Siegfried, realizată vizavi de linia de demarcație franceză Maginot și având același scop, cel de apărare. Organizația a beneficiat de munca gratuită a milioane de oameni din țările ocupate. A murit într-un accident de avion, dar având dușmani, se presupune că accidentul a fost provocat. Succesor i-a fost un alt nazist celebru: Albert Speer.

scop – de evitare a concentrării -, trec clandestin în Iugoslavia, unde sunt adăpostiți și ocrotiți de conaționali lor, cu toleranță din partea trupelor germane de ocupație¹². De asemenea, șvabii au refuzat să subscrie la împrumutul național de refacere a țării, susținând că ei contribuie la ajutorul pentru statul german.

Dar ceea ce provoca neliniștea și chiar îngrijorarea bănățenilor români era zvonul potrivit căruia ei vor trebui să părăsească Banatul, regiunea urmând a deveni autonomă.

Plt. mj. Constantin Popescu, șeful S.J. Vinga, va nota la **31 decembrie 1941**, drept concluzii, pe documentul dactilografiat:

„- S-au evidențiat în această ură și luptă șvabii din comunele Orțișoara, Carani, Gelu, Sânpetru Mic și Satchinez.-

- Pentru anul 1942 se impune o și mai strașnică supraveghere polițienească a acestei populații ostilă și neloială față de statul și națiunea în mijlocul căreia trăiește.-“

În „Istoricul problemei hitleriste“ pe raza sa de acțiune, întocmit pentru L.J.T.T., S.J. Peciul Nou raporta¹³ că mișcarea prohitleristă a început în 1933, când ajuns la putere, cancelarul Adolf Hitler, conducătorul Germaniei, „...a început să facă propagandă prin radio, prin presă și alte asociațiuni cu caracter subversiv, organizând cu tineretul german pe timpul verii colonii, unde executau exerciții de educație fizică și instrucție militară după directivele primite dela centru, cu scop de a menține treaz sentimentul național social german.

Astfel, în fiecare duminică după ce au primit libertatea deplină, au eșit la câmpul de instrucție al fiecărei comune, unde execută instrucție militară și educație fizică.-

Această problemă și-a găsit terenul favorabil și cu aderenți mai mulți în comuna Peciul Nou și Iohanisfeld unde populația majoritatea este germană.

Acest curent nu s-a manifestat cu acțiuni dăunătoare siguranței de stat, dar dat fiind că în ultimul timp nu se limitează numai la drepturile lor acordate de statul Român, ci chiar uneori calcă dispozițiunile legale prin manifestările și programul lor conducându-se după programele ce primesc dela centru, merită cu prisosință a fi supravegheați pas cu pas

---

¹² Decolând de pe aeroporturi din Austria și România (Arad), în dimineța zilei de 6 aprilie 1941, avioanele germane au efectuat o serie de raiduri, bombardând Belgradul. Iugoslavia a capitulat necondiționat pe 17 aprilie 1941.

¹³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 256/1941, f. 2.

și la cea mai mică abatere să fie dat pe mâna justiției și a se raporta Legiunei prin note informative și la nevo(i)e rapoarte speciale pentru a dispune în cauză.

31 Decemvrie 1941

CONCLUZIUNI

Datorită situației economice și angrenajului politic actual, șvabii s-au afirmat puternic în toate domeniile.-

În raza secției avem organizațiuni șvăbești în comunele:

- Ciavoș
- Fodorhaz
- Gad
- Giulvăz
- Ivanda
- Iohanisfeld
- Peciul Nou și
- Rudna.

Organizate politicește, solidari în acțiuni, tind la supremația economică și culturală pentru a realiza mai târziu dominarea politică prin autonomie.-

În mare parte s-au dovedit nesinceri față de statul român prin aceea că mulți nu au răspuns la mobilizare fugind peste frontiere când au fost chemați, alții au refuzat a preda rechiziții precum și concursul la oferte de reîntregirea țării, ajutorul de iarnă etc.-

Deci față de comportarea lor din anul 1941 se impune o supraveghere atentă în 1942.-

În raza secției până în prezent au fost identificați 33 conducători și 251 simpatizanți.“

1942

Pe **28 ianuarie 1942**, șeful S.J. Vinga raporta¹⁴ către L.J.T.T. despre faptul că în cercurile românești și șvăbești se discută intens despre marea ofensivă a armatei germane împotriva Rusiei, la care vor trebui să ia parte toate țările prietene ale Germaniei. Considerată ca având cea mai bună armată dintre toți aliații Germaniei, România a fost desemnată de către Hitler să contribuie cu 1.000.000 de soldați. „De aici pornește calculul românului, că pentru a întruni acest număr,

---

¹⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 73.

în raport cu pierderile ce le-am avut până în prezent, trebuie să fie încorporați toți bărbații de la 18-50 ani.-

Îngrijorarea locuitorilor pe această temă este destul de pronunțată și se discută în toate cercurile cu fel și fel de pronosticuri, care mai de care mai absurde, datorită în mare parte lipsei de patriotism de care sunt stăpâniți românii din Banat.-

Nu-i auzi decât făcând fel și fel de planuri, cum s-ar putea sustrage și cum ar putea găsi un mijloc ca să nu se poată duce la războiu.-

Șvabii, la fel, caută pe orice cale să scape, cei mai bogați își cumpără mereu tractoare pentru a putea beneficia de dispensă de mobilizare.- Goana după tractoare a ajuns așa de mare, încât nu mai sunt capabile să-i satisfacă firmele importatoare.-

Grija de alimentația familiilor nu-i prea roade, deoarece majoritatea sunt înstăriți și bine aprovizionați pentru orice eventualitate.- S-ar putea chiar afirma fără greș că pătura țărănească, în actualele timpuri, trăiește cel mai bine.“

Raportul¹⁵ din **12 mai 1942** al șefului P.J. Vinga relatează despre „...o vizită medicală a tuturor șvabilor dela vârsta de 7 ani până la 60 ani bărbați și femei. Scopul acestei vizite este necunoscut până în prezent. Vizita s-a făcut de un număr de 14 medici germani, veniți cu diferite aparate.-

Cei găsiți bolnavi au fost consemnați într-o fișă care după terminarea acestei vizite urmează a primi rezultatul prin Grupul Etnic German. A participat la această vizită medicală un număr de 315 persoane socotit femei, copii și bărbați.

După terminarea acestei vizite, medicii au plecat în comuna Șagu, jud. Arad și circulă în toate comunele cu populație germană unde se găsește dela 10 persoane în sus.“

Pe **23 mai 1942**, șeful P.J. Recaș scria¹⁶ despre nemulțumirea locuitorilor din zona sa de activitate:

„Suntem informați că atât spiritele populației, cât și a(le) învățătorilor români sunt nemulțumite prin faptul că toți învățătorii români din comuna Recaș în număr de trei sunt mobilizați, din care cauză copiii dela școlile românești rămân cu materia în urmă, pe cât timp învățătorii șvabi din Recaș în număr de trei se află acasă scutiți de mobilizare pentru învățământ și care încontinuu se află printre copii

¹⁵ *Ibidem*, f. 134.

¹⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 88/1942, f. 158.

și membrii organizației germane în rândurile cărora fac o intensă propagandă germană.“

Legionarii bănățeni sunt avuți, au pile și relații la nivel înalt. Cel puțin așa rezultă din nota¹⁷ informativă nr. 175/27 mai 1942 a S.J. Ciacova:

„În plasa Ciacova constat că legionarii în majoritatea lor au obținut scutiri de mobilizare pentru tutun și sfeclă, iar alții au intrat în Poliție, C.F.R. și P.T.T. Aprobările le obțin cu foarte mare ușurință, ceiace dă de bănuț că au legături cu oameni mari.

Se crede că pe lângă că caută să scape de a merge pe front, urmăresc și scopuri subversive.

Propunem ca printr-un ordin de informațiuni să se facă o centralizare pe județ, spre a se vedea numărul lor, care intră în situațiunile mai sus menționate.“

Lipsa de pe piață a produselor de bază a creat nemulțumiri și la Recaș, dovadă nota informativă¹⁸ din 1 iunie 1942 a plt. Moise Gligor, șeful P.J. Recaș:

„Suntem informați că spiritele populației din comuna Recaș sunt nemulțumite prin faptul că nu au de unde lua încălțăminte necesare, iar de se și mai găsec opinci în ascuns sunt foarte scumpe cu toate că pieile vitelor ce se ta(i)e la sate se iau cu preț maximalizat. La fel sunt nemulțumiți prin faptul că nu primesc cota de zahăr cum primesc pela orașe cu toate că și ei au nevo(i)e de zahăr mai ales acum pe timpul lucrului.“

Tot pe 1 iunie 1942, plt. Teodor Bodea, șeful P.J. Topolovătu Mare, informa¹⁹:

„Populația din raza acestui post este nemulțumită prin faptul că nu li se dă tărăte suficiente pentru alimentarea porcilor.

Mai sunt nemulțumiți că porumbul ce au fost însămânțat prima dată nu s-o fost bun și nu au răsărit și este îngrijorată (populația, n.n.) că va rămâne terenul neînsămânțat și nu se va face nimic.

Approape toți locuitorii au însămânțat a doua oară porumbul și alți locuitori și a treia oară din cauză că porumbul nu a fost bun.“

---

¹⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 41/1942, f. 54.

¹⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 89/1942, f. 8.

¹⁹ *Ibidem*, f. 13.

Populația este ostilă față de acordarea de ajutoare pentru săraci. Cel puțin așa reiese din nota informativă²⁰ din **7 iunie 1942** a șefului P.J. Berini:

„Deținem informațiuni că opinia publică nu găsește bine măsura luată pentru a se da ajutor săracilor, fiindcă nu mai pornesc la lucru, ci așteaptă numai cu sacul să li se dea de la primărie, mai ales țiganilor, iar cei mai înstăriți dela care ar decurge acest ajutor nu mai primesc brațe de muncă cu ziua spre a-și lucra pământul.-

Din această cauză se crează o dușmănie între această pătură de locuitori și atunci când se mai fac diferite colecte nu avem să mai ajungem la nici un rezultat, crezând populația că se strânge tot pentru acești săraci /trântori/ cum s-a mai întâmplat că li s-a împărțit dela primărie alimente colectate și procentul de grâu dela mașinile de treier.“

Atitudinea păturii sărace este foarte bine surprinsă în nota informativă²¹ din **7 iunie 1942** a șefului P.J. Șipet:

„Printre populația Comunei Șipet se observă că spiritele sunt agitate la o parte din populația săracă și nemulțumiți (sic), discutându-se că actualul război este dus și purtat de către populația săracă, cu oameni, animale și materiale, pe când populația mai înstărită se sustrage de la toate, oamenii bogați fiind lăsați la vatră sau împărțiți la diferite servicii auxiliare, aceștia sustrăgându-se și dela rechiziții motivând că au pământ mult și trebuie lucrat, iar fără cai nu se poate, sustragerea și vânzarea nutrețului lăsând caii ca să slăbească pentru a nu fi luați la rechiziții.“

Problema mâncării se acutizează. P.J. Macedonia informează²² pe **13 iunie 1942**:

„Spiritele locuitorilor din raza acestui post sunt foarte agitate, mai ales (ale) acelor neproducători și săracilor, pe motivul că nu mai au ce mânca, prin faptul că nu se capătă nici grâu, nici porumb, chiar cu preț cât mai mare.

Cei ce mai au de vânzare îl vând pe sub ascuns cu 50. lei pe kg.-

2. Sunt nevoiți a vinde porci și păsările pe preț de nimic că din cauză că nu mai au cu ce să le hrănească.

3. Mai spun că Statul le-a luat grâu(1) și porumbu(1) pe preț maximal și ei acum nu capătă cât le-ar fi necesar nici cu prețul de cinci ori mai scump.“

---

²⁰ *Ibidem*, f. 4.

²¹ *Ibidem*, f. 5.

²² *Ibidem*, f. 14.

Și pe raza P.J. Altringen sunt nemulțumiri, cel puțin așa reiese din nota informativă²³ din **15 iunie 1942** a plt. Vasile Hotea, șeful acestui post: „...am constat că majoritatea locuitorilor mai săraci sunt nemulțumiți și se manifestă pe tema că - caii de rechiziții se iau numai de la oamenii săraci, fiindcă locuitorii mai înstăriți pentru a scăpa de achiziții țin numai iepe pline, iepe cu mânz și armăsari care sunt scutiți de rechiziții.

Caz petrecut pe raza postului - în ziua de 14 VI 942 din comuna Buzad s-a(u) luat pentru Reg. 1 Pion(i)eri un număr de 25 cai, numai de la săraci.“

S.J. Periam va întocmi o situație²⁴ numerică a morților bogați și săraci, uciși pe frontul de luptă, aceasta ca urmare a ordinului nr. 646/1942 (nu se specifică cine anume a emis acest ordin).

Nr. crt.	Denumirea comunei unde este cel mort	Bogați morți	Săraci morți	Observații
1	Sânpetru German	1	1	
2	Variaș	1	2	
3	Satu-Mare	2	2	
4	Secusigiu	1	2	
5	Lovrin	1	7	
6	Biled	-	1	
7	Periam	-	10	
	Total general	6	25	

Desigur, raportul de 6 la 25 ar fi fost relevant dacă s-ar fi oferit și date cu privire la numărul total de locuitori și procentul de bogați și săraci. Însă trebuie observat că la Periam se confirmă faptul că sărăcimea a dat carnea de tun.

S.L. Lipova va trimite L.J.T.T., la **1 septembrie 1942**, o listă²⁵ nominală cu 14 locuitori din Belotinți „...impuși de fisc la impozit

²³ *Ibidem*, f. 9.

²⁴ *Ibidem*, f. 23.

²⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 90/1942, f. 1 și 2.

pentru că au a 2-a cameră mobilată, așa zisă «cameră de oaspeți», în care nu locuiește nimeni în realitate, ci locuitorii își țin în ele ce au mai bun.“

S.J. Vinga va trimite pe **5 septembrie 1942**, către L.J.T.T., o copie a declarației pe care a dat-o Veronica Ghirean, de loc din comuna Așchileul Mare, județul Cluj, refugiată la Mailat, județul Timiș-Torontal, în care aceasta își motivează²⁶ decizia de a-și părăsi localitatea de domiciliu:

„În vara aceasta, toată recolta ca grâu, secară, ovăz s-au strâns de către autoritățile maghiare la magazine în comună, nu a rămas la proprietar numai pentru sămânță. Pentru hrana populației dă câte 3 / Trei/ kgr. făină de grâu pe lună de persoană, precum și pentru animale rația foarte mică.

În comuna Așchileul Mare, jud. Cluj, au fost cazuri că oamenii au căzut jos de foame anume femeia Pop Maria, Așchilean Ana și Pipaș Nastasia, în luna martie a.c. nu s-a dat nici rația de 3 k. făină la oameni, atunci populația a mers notarul comunei și au cerut făină că mor de foame, notarul i-a amenințat ca să se împrăștie că în caz contrar cere armată și îi împușcă.

Pe mine m-a determinat că să trec în România din cauza foamei.

Mai adaug că la magazinul (din) comună unde se distribuie rația pentru oameni conducător este un jidan cu numele anume Telifolvi Deju.“

La rândul său, S.J. Moravița va trimite la L.J.T.T. o copie a declarației²⁷ lui Gheorghe Maghiaru, de 20 de ani, de loc din comuna Inand, județul Bihor, refugiat la Gaiul Mic, jud. Timiș-Torontal. Acesta motivează:

„Am plecat din Ungaria din cauza mizeriei ce mi s-a făcut cu ocazia instrucției premilitare, care-și bătea joc de noi, înjurându-ne și să plecăm la București dacă nu ne convine, din cauza lipsei de alimente, unde primeam numai 30 deca făină la săptămână de persoană majoră, adecă numai la oameni, iar la femei și copii numai 15 deca.“

Biroul 5 Poliție din cadrul Inspectoratului de Jandarmi Timișoara va trimite în teritoriu, la **26 septembrie 1942**, ordinul²⁸ de informațiuni nr. 5.169:

---

²⁶ *Ibidem*, f. 10.

²⁷ *Ibidem*, f. 3 și 4.

²⁸ *Ibidem*, f. 17.

„Inspectoratul este informat că parte din comandanții Pregătirii Premilitare fiind concentrați, au lăsat scriptele Subcentrului P.P. pe mâna câte unui premilitar care, profitând de această situație, eliberează adevărinite de frecvență a ședințelor premilitare unor elemente care nu numai că nu au frecventat regulat aceste ședințe, dar sunt chiar din cei periculoși Siguranței Statului și urmăriți pentru diferite infrațiuni și abateri, cari nu le dă drept la aceste adevărinite.“

În context, este citat cazul lui Ioan Măran, premilitar din Cielova Română, județul Caraș, care, în lipsa comandantului Subcentrului de Pregătire premilitară, a eliberat mai multe adevărinite de frecvență.

„Numitul, la eliberarea acestor autorizații, făcea excepții, eliberând numai tinerilor cari au făcut ei sau părinții lor parte din Mișcarea Legionară, semnând în fals pe comandant.“

I. Măran a fost trimis în judecată pentru fals în acte publice.

Sub semnul acuzației de sabotaj va sta nota²⁹ informativă trimisă de L.J.T.T. către Prefectura Județului Timiș-Torontal din **19 noiembrie 1942**:

„La Ord. D-voastră verbal în legătură cu lipsa de concurs a jandarmilor în plasa Recaș, pentru colectarea grâului de sâmbânță.

Am onoare a raporta că, luând contact cu D-l inginer Martin dela Camera de Agricultură și cercetând pe jandarmii secției (de jandarmi) Recaș, rezultă că în adevăr organele de colectare nu au mai putut să colecteze grâul înscris în tablouri din mai multe comune, locuitorii declarând că nu-l mai au și chiar arătându-se intrigați pentru măsura ce se aplică.

[...] Legiunea a dat ordin ca celor în cauză să se dreseze acte de dare în judecată la legea sabotajului și în același timp prin Ord. circulare s-a dat dispozițiuni generale în acest sens.“

În cauză erau săteni din Petrovaselo, Cralovăț, Izvin, Șuștra, Bucovăț, Stanciova și Herneacova.

Plt. Constantin Calonfirescu, șeful P.J. Bencecu de Sus, informa³⁰ la **15 decembrie 1942** S.J. Recaș:

„Suntem informați că organele fiscului, când se deplasează în teren după încasarea impozitelor, se dedau la chefuri după care apoi când vin în contact cu contribuabilii se iau la ceartă provocându-i pe aceștia, ca apoi să se simtă ultragiați și să alarmeze postul de jandarmi respectiv.

---

²⁹ *Ibidem*, f. 30.

³⁰ *Ibidem*, f. 92.

Scopul acestor provocări este (sic), după cât suntem informați, interesele bănești, cerând dela contribuabili cu care se ceartă sume de bani, așa după cum a cerut dela locuitorul Herr Dionisie suma de 20.000 mii de lei (cu siguranță 20.000 de lei, n.n.). De remarcat că aceste certuri le provoacă tocmai la oamenii cei mai timizi, aceștia fiind mai ușor de înduplecat a plăti sumele ce li se cer.

Deasemenea consumă alcool, după care pleacă la încasări și după ce li se plătește impozitul de către contribuabili nu fac decontările în rol, iar când vin a doua oară se duc din nou la aceiași locuitori, unde dacă nu li se plătește li se face sechestru cu ridicata, dacă omul nu este acasă pentru a justifica cu chitanța, femeile neamestecându-se în aceste chestiuni, iar dacă se întâmplă să plătească atunci se trec banii la suprascrieri.“

1943

Mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., va scrie³¹, pe **3 ianuarie 1943**, că organizațiile din cadrul G.E.G. lucrează la întocmirea de evidențe ale populației germane, în care nu se mai ține atât de mult cont de criteriile rasiale, ca atare acceptându-se și cei al căror unul din părinți este de altă naționalitate decât german. De unde va concluziona: „De aici rezultă că organizațiile șvăbești caută să obțină cât mai mulți membri pe cari îi adoptă după obținerea lor iar nu după date rasiale și aceasta în scopul de a apărea cât mai mulți atunci când vor avea să revendice unele pretențiuni în diverse domenii de afirmare pe teritoriul românesc sau idealuri pe plan național.“ De asemenea, va mai scrie maiorul, datorită rezistenței șvabilor bogați și neînscriși în G.E.G., a scăzut presiunea asupra lor în ceea ce privește plata cotizației, cuantumul acesteia fiind la libera alegere, de 20-30 de lei. Pe de altă parte, îngrijorarea s-a accentuat ca urmare a situației de pe fronturi. Mulți dintre șvabi nu mai cred că Germania va câștiga războiul.

Observațiile față de populația germană au fost aproximativ aceleași și cu peste un an mai târziu, la 31 decembrie 1942. Mai mult decât atât:

„- Refuză să vorbească limba română chiar și în fața autorităților.

- Nu s-au supus legii pentru colectarea și predarea lânei și nici Legii Speculei și Sabotajului pe care au călcat-o cu toate sancțiunile căpătate de unii din ei.“

---

³¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 1.

În primul trimestrul al lui 1943, G.E.G. va organiza o serie de întâlniri locale cu membrii săi pentru a-i informa despre situația de pe frontul de est. Conferențiarul vor fi urmăriți pas cu pas. Astfel, la Comloșu Mare, la întâlnirea³² din **5 februarie 1943**, la care au luat parte aproape toți șvabii din comună, a avut loc în localul Clubului German. La adunare a luat cuvântul ing. Hilger din Jimbolia, care, printre altele, a vorbit și „... despre noile relații ce trebuie să existe între șvabi și românii de orice fel, afirmând că în urma măsurilor luate de dl mareșal Antonescu, prin care li s-a dat (germanilor, n.n.) libertate și că duce o politică loială față de Germania, șvabii trebuie să poarte respectul cuvenit românilor și să trăiască în cea mai deplină armonie cu ei. Contra acelor care ar căuta să facă neliniște între șvabi și români, să fie denunțați postului de jandarmi.

Șvabii au ascultat cu mulțumire cele spuse de acesta, însă unul dintre ei aflându-se în stare de ebrietate și cari nu aderă la ideile șvabilor a provocat scandal cu ortsleiterul, batjocurindu-l în ședință, apoi a fost dat afară.“

La Comloșu Mic o asemenea întâlnire³³ s-a derulat pe **6 februarie 1943**, prezenți fiind șvabi bătrâni, iar conferențiar, sosit de la Jimbolia cu căruța, inginerul Hilger. „În această ședință s-a vorbit despre relațiile de prietenie pe care trebuie ca să le aibă față de români și că toți să se supună față de legi. De asemenea, le-a vorbit despre menținerea moralului în vederea ofensivei ce are să aibă loc în primăvara acestui an, pentru distrugerea bolșevismului și că românii sunt și ei aceia cari contribuie la această operă, scoțând în relief lupta dela Stalingrad.“

La Școala Germană din localitatea Brestovăț, pe **7 februarie 1943**, un delegat G.E.G. din Lugoj s-a întâlnit³⁴ cu aproximativ 70 de persoane, vorbindu-le despre „... eroi(i) căzuți la Stalingrad și cum soldații germani, români, unguri și slovaci luptă contra bolșevismului. La această adunare s-a arborat drapelul german, fără drapelul român. S-au cântat diferite cântice patriotice germane, fără a se cânta vreun cântic Românesc sau Imnul Regal Român. Se observă că nu dau nici o atenție autorităților Românești.“

---

³² *Ibidem*, f. 29.

³³ *Ibidem*, f. 28.

³⁴ *Ibidem*, f. 26.

La Ghizela, reuniunea³⁵ șvabilor s-a ținut pe **8 februarie 1943**, în sala cârciumarului Nicolae Franzem, la aceasta luând parte aproximativ 200 de persoane. Lugojeanul Ioan Schmidt, după ce „... a cam început a intra în cadrele legii, ordinilor și ordonanțelor autorităților Românești, fiindcă pentru nerespectarea lor din anul 1942, în urma actelor dresate a(u) început a-i veni citații și mandate dela Curtea Marțială“, le-a cerut celor din Ghizela să se înscrie voluntari pentru a merge pe front. Iar pentru a îmblânzi atitudinea românilor, „S-a vorbit că populația șvăbească să aibă încredere armatelor (sic) aliaților Germaniei, în special România, care a dat dovadă de cel mai mare eroism în războiul de răsărit, alături de armata germană.“

Pe **9 februarie 1943**, se va desfășura o întâlnire³⁶ la Cheglevici, la care au participat aproximativ 200 de șvabi. Conferențiarul, un anume Scherr, ar fi afirmat că Germania și aliații săi trebuie să facă un ultim efort și cu toate puterile pentru terminarea războiului cu rușii. După critici la adresa membrilor G.E.G. care au devenit indisciplinați și nu mai plătesc cotizația, „Li s-a atras atenția șvabilor că în cazul pierderii războiului, toți germanii sunt pierduți indiferent că au activat sau nu în Grup (G.E.G., n.n.), iar în caz de victorie, toți cei care azi fac pe neutri(i) vor trage consecințele nepăsării lor.“

Doă adunări³⁷ au avut loc pe **11 februarie 1943**, la Saravale și Igrîș, la care au participat unii conducători ai G.E.G. din Timișoara. Pe lângă probleme privind plata cotizației, s-a spus că „Fiecare om tânăr (sau) bătrân să nu se sustragă dela îndatoririle militare prin scutiri și altele, ci trebuie să plece când este chemat, iar dacă nu vor să meargă alături de români să se prezinte ca voluntari la Germania.“

La Valcani, unde adunarea³⁸ s-a ținut pe **13 februarie 1943**, cu 45 de șvabi, Haiduchet Ioan, reprezentantul G.E.G., le-ar fi spus că atunci când le vine ordin verde pentru concentrare să se prezinte și nu să fugă în Iugoslavia sau Ungaria. Și „Să nu se mai dea crezare zvonurilor primite după cum se aude mai ales în războiul cu Rusia Sovietică, căci precis că câștigăm mai ales cu România, care este cea mai aliată țară și în care Hitler are cea mai mare încredere, am vorbit chiar cu ofițeri nemți și mi-au spus că românii sunt foarte luptători și

---

³⁵ *Ibidem*, f. 25.

³⁶ *Ibidem*, f. 30.

³⁷ *Ibidem*, f. 31.

³⁸ *Ibidem*, f. 33.

viteji mai ales acum în războiul cu Rusia. Să nu credeți că dacă Rușii au înaintat și ei pe unele părți și au respins armata germană și română a(u) câștigat războiul, nu a(u) câștigat și nici nu vor bate Europa, să nu vă descurajați pentru aceasta.“

Referindu-se la problema șvăbească în nota³⁹ sa informativă din **11 februarie 1943**, L.J.T.T. va scrie despre refuzului plății cotizației către G.E.G. de către șvabii bogați, drept pentru care s-a găsit „de cuviință să procedeze la o acțiune de propagandă unită cu una de teroare asupra celor bogați. Sumele ce se cer întrec pe alocuri 250.000 lei. Reacțiunea se așteaptă în sensul că cei vizați nu vor plăti, fiindcă în urma situației de pe fronturi șvabii sunt abătuți și comentează situația de viitor în culori negre.“

Pe **14 februarie 1943**, P.J. Ciacova, analizând situația, concluziona: „În general, starea de spirit a șvabilor este îngrijorată în urma ultimelor evenimente, fiind cu frica de o eventuală pierdere a victoriei războiului.- Pentru care fapt de prezent se observă o apropiere de a trăi în bune relații de prietenie cu românii și restul populației din rază.“

În nota⁴⁰ sa din **17 februarie**, șeful P.J. Johansfeld relatează despre faptul că proprietarii morii din localitate au fost convocați la sediul G.E.G. din Timișoara, alături de toți ceilalți proprietari de mori, deoarece s-au opus să mai plătească suma anuală de 240.000 de lei, banii fiind folosiți pentru plata învățătorilor de la sate și „...conducătorii organizațiilor în loc să facă vreun edificiu care să ajute populația săracă. Caz este în Com. Johansfeld când învățătorul primește 35.000 lei lunar dela Grupul German.“

La **1 martie 1943**, sub semnătura chestorului Meseșian, Chestura Poliției Municipiului Timișoara va trimite către L.J.T.T. o notă⁴¹ în care spune că „Atât în rândurile populației, cât și în localuri publice, șvabii cu privire la insuccesele germane din ultimul timp pe frontul de răsărit, afirmă că armatele germane din răsărit au luptat cu cunoscutele lor vitejii, însă nu au fost ajutați de către armatele aliate.

Această afirmație o completează după caz: În cazul dacă interlocutorul este român, vina se aruncă în sarcina armatei maghiare,

---

³⁹ *Ibidem*, f. 35.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 37.

⁴¹ *Ibidem*, f. 34.

iar când interlocutorul este maghiar, se zice că românii nu au luptat cum trebuie.

Pentru menținerea moralului, conducătorii grupului etnic se străduiesc a confirma aceste svonuri față de membrii grupului.“

În nota⁴² din **14 martie 1943**, L.J.T.T. raporta faptul că moralul șvabilor a scăzut, participarea la întâlnirile organizațiilor locale G.E.G. fiind tot mai redusă și că „...de asemenea, fără excepție, cei bogați se eschivează și chiar comentează făcând propagandă în contra organizațiilor și acestor întruniri nesfârșite cu cari ocazie sunt mereu forțați să contribuie cu ajutorul material pentru fel și fel de scopuri mai mult sau mai puțin motivate.

Cei ce iau parte sunt săracii. Pe alocuri și conducătorii au ajuns la saturație de programele, timpul pierdut și neliniștea ce o provoacă organizațiile între locuitori prin amenințări.

Cotizațiile au slăbit foarte mult și sunt în curs de scădere ceea ce provoacă neliniștea în rândul profitorilor. Pe alocuri se cere socoteală de bunul dat care le-a fost luat fără forme și pe cari locuitorii îl cred folosit pentru lefurile grase ale funcționarilor, uniforme etc.“

Pe **2 aprilie 1943**, șvabul Ioan Dreher din comuna Bulgăruș a trimis la Ministerul Educației Naționale o reclamație⁴³ prin care se plângea de faptul că, în timpul când a fost el pe front cu armata română, fetița sa, aflată în clasa a II-a, a fost dată afară de la școala confesională germană din localitate pe motivul că el nu și-a plătit cotizația la G.E.G. în sumă de 11.110 de lei. „Azi fetița mea, neprimind nici o educație școlară și amenințată cu pierderea clasei respective.“ I. Dreher mai scrie că a cerut o adeverință cu situația școlară a ficei sale, însă a fost refuzat. L.J.T.T. va preciza în nota⁴⁴ sa din 12 aprilie 1943 că asemenea șicane se fac de către toate organizațiile locale ale G.E.G. pentru a constrânge șvabii să-și onoreze cotizațiile.

În nota⁴⁵ sa din **10 iulie 1943**, șeful P.J. Periam informa despre cazul a cinci etnici sârbi din Sânpetru Mare care, declarând

---

⁴² *Ibidem*, f. 49.

⁴³ *Ibidem*, f. 59.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 57.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 196.

că vor merge pe front, au fost eliberați și trimiși la unitățile din care făceau parte. Ajunși acolo, au primit permisii de 5-10 zile pentru a merge acasă și a-și revedea familiile. Însă de întors nu s-au mai întors, fiind puși sub urmărire. „De noi s-au luat severe măsuri de urmărire, însă fiind vara timpul favorabil ascunderii, este greu a fi prinși, afară de aceștia mai sunt și alții care sunt dezertori și nesupuși la mobilizare.“

Capitularea armatei germane la Stalingrad a pus România într-o situație delicată. Și nu pentru că a pierdut peste 200.000 de oameni în luptă alături de germani, ci pentru că soldații de origine etnică germană din armata română au refuzat să se retragă de pe fronturile din U.R.S.S., alăturându-se armatei germane și devenind astfel dezertori. Va urma o activitate intensă de a-l convinge pe mareșalul Ion Antonescu să accepte situația ca atare și să-i scoată pe voluntari de sub acuzația de dezertare. Ca urmare, la 12 mai 1943, s-a semnat, la București, de către ambasadorul german Manfred von Killinger, din partea Germaniei, și de generalul Ilie Steflea, din partea română, o convenție care permitea înrolarea oficială, pe bază de cerere scrisă, a etnicilor germani din România în armata germană.

Ca unul din efectele aplicării acestei convenții, au fost puși în libertate cei condamnați pentru diferite infracțiuni, în scopul de a se înrola voluntari. Numai că nu toți vor pleca în Germania, mulți rămânând la casele lor, reluându-și îndeletnicirile infracționale și sfidând autoritățile românești. În nota⁴⁶ sa din **26 iulie 1943**, L.J.T.T. va preciza:

„Ca urmare, populația românească și toate celelalte, mai ales că au și ele deținuții lor lăsați acasă din închisori, văd în aceste măsuri un semn de slăbiciune a autorității, ceea ce face ca infracțiunile în ultimul timp să crească.

Pentru redresare, credem necesar ca cei ce sunt condamnați și trimiși pe front pentru reabilitare să nu mai fie lăsați acasă, ci direct din închisoare să fie ridicați și dați în grija organelor de resort direct pe front.“

În context, trebuie amintit și despre situația paradoxală în care s-au trezit eliberați din închisoare, pentru a se înscrie voluntari în armata germană, și etnici sârbi care au fost închiși pentru dezertare sau refuz de înrolare în armata română tocmai fiindcă aceasta era

---

⁴⁶ *Ibidem*, f. 194.

aliata Germaniei, care în 1942 invadase Iugoslavia și, deci, și Serbia, patria strămoșilor lor.

Plt. Emil Borteanu, șeful P.J. Moritzfeld (Măureni, acum în jud. Caraș-Severin) raporta⁴⁷ pe **30 august 1943**, către L.J.T.T. despre starea de spirit a populației din zona sa de acțiune:

„Șvabii din comuna Moritzfeld sunt nemulțumiți de conducătorul lor Kraus Iosif, pe care îl numesc hoț și mincinos și îl acuză că el este vinovat că fiii, soții și frații lor au trebuit să fie duși de acasă la moarte sigură în Germania.

În urma unui bombardament britanic asupra unui oraș în Germania se spune că ar fi fost multe victime printre voluntarii care au venit din Banat și în special din comuna Moritzfeld.

Mai multe femei șvabe, la auzul acestei vești, au mers la locuința ortisleiterului Kraus Iosif, unde au manifestat în mod ostil, l-au batjocurit și scuipat și se spune că chiar ar fi fost bătut de aceste femei.

Aproape în fiecare seară, la poarta lui Kraus se adună câteva femei care îl așteaptă pentru a-i cere socoteală.

Kraus Iosif este acuzat că numai din cauza lui au fost recrutați pentru armata germană voluntari peste 35 ani. În surdină, se mai spune că va fi vai de Kraus când vor veni în concediu voluntarii plecați în Germania.“

Despre un caz cel puțin ciudat de tratament aplicat unui voluntar șvab plecat spre Germania va relata, în nota⁴⁸ sa din **4 noiembrie 1943**, șeful P.J. Satchinez. Matei Rorich s-a întors acasă, la Hodoni, în Germania fiind găsit bolnav de o mână și declarat inapt. Aceasta a declarat că „...a fost tratat prost în armata germană și hrană insuficientă. Mai spune că neavând mulți dinți în gură, i-a(u) pus acolo, însă când a plecat i-a(u) scos afară dinții și i-a(u) dat drumul.“

Mr. Ioan Peșchir, comandantul L.J.T.T., va informa⁴⁹, pe **18 noiembrie 1943**, despre câteva considerente referitoare la starea de spirit a voluntarilor germani și repercursiunile acesteia asupra populației de origine etnică germană. Potrivit lui, voluntarii șvabi ce veneau în concediu comentau nefavorabil modul cum au fost primiți de către ofițerii germani, cum erau tratați și hrăniți. Spuneau că poporul

---

⁴⁷ *Ibidem*, f. 151.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 250.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 245

german s-a săturat de război și văd în voluntarii sosiți din alte țări drept cauza continuării nenorocirii Germaniei, drept pentru care aceștia sunt chiar apostrofați pentru „actul lor voluntar și patriotic de a se înrola în armata germană.“

Pe de altă parte, nu toți voluntarii au fost acceptați în armata germană, cei inapți rămânând în fabrici sau la diferite munci și forțați să lucreze, aceștia cerând să fie readuși în România și „...după declarațiile unuia din categoria celor de mai sus, un număr mare s-ar găsi strânși pentru a fi înapoiți dacă nevoile de muncă nu le vor prelungi situația nenorocită din Germania. Cei care sunt în concediu sunt fericiți în țară și trăiesc cu speranța unei situații care s-ar ivi ca să nu mai plece înapoi la unități.“

Îngrijorate de astfel de știri, familiile celor plecați căutau zilnic să obțină permise de trecere pentru cinci zile în Iugoslavia, unde se găsea o parte din voluntari, încercând să-i ajute îndeosebi pe cei aflați la spitalele din Vârșeț, Becicherecu Mare (astăzi, Zrenjanin) și Kikinda. Deloc liniștitoare era și situația de pe front, defavorabilă Germaniei.

După cum observa comandantul L.J.T.T., starea de spirit a voluntarilor înapoiți din Germania sau de pe front influența foarte mult și populația „...și pentru acest motiv li se aplică și un regim restrictiv de libertate greu de suportat.“

Din multitudinea de cazuri, ofițerul a ales doar două, considerându-le semnificative pentru raportul său:

„Între voluntarii înapoiți din Germania se găsește și un ungur, Covaci Ștefan, din Buzad, a cărui mamă este șvăboaică, și care s-a înapoiat fiind reformat la Viena ca inapt pentru serviciul militar și care, în afară de cele ce declară toți șvabii în general, accentuează că starea de spirit în Austria este îngrijorătoare în legătură cu alimentația și prelungirea războiului, amenințând că Austria va fi din nou Stat independent; nu salută cu «Heil Hitler»; de asemenea, s-au remarcat la ofițeri și trupă oboesală și aceeași stare de spirit ca și la populație.-

Această stare de lucruri o confirmă și un caz recent petrecut pe teritoriul legiunei, când un tren german ce trecuse în Iugoslavia cu trupe, oprindu-se în gara Voiteg-Timiș, unii soldați s-au dus la restaurant și în urma petrecerii ce au făcut, s-au exprimat că sunt soldați de 6 ani și că s-au săturat și erau bucuroși că au scăpat de pe frontul rusesc unde au dus lipsuri și au sângerat foarte mult. În continuare, au mai declarat că a venit timpul să se pună întrebarea că dacă nu câștigă îi va la dracul pe toți.“

Îngrijorat, cel puțin așa reiese din încheierea sa, mr. I. Peșchir va nota:

„Se impune a se atrage atențiunea cercurilor conducătoare nemțești din țară pentru intensificarea propagandei naționale în rândurile șvabilor, ridicându-le moralul scăzut.

Pentru populația română, se impun aceleași măsuri în cadrul cercurilor culturale, în sezonul toamnei și iernei, purtându-se folosi zilele în mare parte pentru astfel de preocupări.“

Pe **20 decembrie 1943**, L.J.T.T. informa⁵⁰ că pe teritoriul județului Timiș-Torontal o comisie medicală face, după un program stabilit, vizite medicale la fetele și femeile germane cu vârste între 17 și 35 de ani, cele găsite sănătoase urmând fi recrutate pentru muncă în Germania, unde vor înlocui în fabrici personalul masculin care va forma rezervele militare ale Reichului. Numai că, scria mr. I. Peșchir:

„Locuitorii - părinți și soți ai fetelor și femeilor în cauză, comentează însă măsura pe tema nașterilor, de legalitatea legăturilor, principiul preconizat de către germani, și astfel cred că aceste femei vor fi duse în Germania silite fiind a face legături contrare bunului simț și moralei.

De asemenea, sunt indignați că după ce s-au luat băieții cu care se poartă brutal armata germană, acum grupul etnic caută să ducă tineretul feminin cu scopuri conform cu doctrina național-socialistă, dar alături de tradiția poporului german.

Ca urmare, unii din părinți ripostează și nu-și lasă fetele la vizite, dar cei mai mulți, nemaiavând autoritate asupra copiilor, nu se pot opune, deși sub raport politic nu au de-a face cu național-socialismul.

Față de modul de gândire al bătrânilor părinți și soți, credem că măsura Grupului Etnic German va întâmpina riposta acestora, tineretul feminin însă dornic de aventură în care a fost crescut va pleca, credem, cu încredere.“

Referindu-se la aceeași comisie medicală, plt. D. Păloiu, șeful P.J. Biled, va nota⁵¹ la **10 decembrie 1943**, printre altele:

„Toți marii proprietari și chiar cei bătrâni sunt foarte nemulțumiți de felul cum a procedat cu ei «Grupul Etnic German» din România, zicând că le-au dus copiii cu forța în armata germană, acum voiesc ca să ducă fetele și femeile tinere, unde cu forța să le învețe a exercita

---

⁵⁰ *Ibidem*, f. 268.

⁵¹ *Ibidem*, f. 269.

meseria de prostituate. Ceea ce nu s-a petrecut până în prezent în nici un stat din Europa și nici chiar în Rusia nu s-a petrecut asemenea cazuri sub regimul bolșevismului.“

Pentru 1943 nu există nimic notat, însă la **31 decembrie 1944**, același plt. mj. C. Popescu avea să scrie:

„- În cursul anului 1944 mișcarea șvăbească s-a descompus.-

- Prin plecarea tineretului și armata germană (sic) și mai ales în urma actului din 23 August 1944, nu se mai observă nicio activitate.-

În concluzie – Mișcarea șvăbească nu mai prezintă azi nici un interes politic, fiind în descompunere.-

- Necesită o supraveghere a elementelor periculoase, pentru a nu se da la acte individuale de răzbunare și atentate.“

În „Istoric asupra evoluției curentului «hitlerist» și modul cum a acționat“, nedatat, plt. mj. Pavel Daș, șeful P.J. Vinga, avea să noteze⁵²:

„Hitlerismul este un curent socialist, dezvoltat pe baza unui naționalism specific rasei germane.-

Hitlerismul a luptat și luptă contra comunismului sovietic și urmărește întărirea statului german pe baze noi a socialismului național.

Mișcarea de auto-apărare național-socialistă a germanilor din România a avut în programul său următoarele principii:

- Germanii din organizația hitleristă se consideră ca partizani exclusiv ai unității de rasă și cultură a tuturor germanilor de pe glob.-

- Urmăresc pregătirea germanilor din România în sensul unor sentimente și acțiuni pur național socialiste.-

- Cere dela toți membri o puternică unire în organizațiile sociale și profesionale. Pentru aceasta cere strângerea lor laolaltă a tuturor claselor sociale germane în comunitatea germană.-

- Înființarea lagărelor de muncă pentru organizarea poporului german, care să cuprindă în mod organic viața politică, culturală și economică a fiecărei colonii germane din Țară.-

- Dreptul de a supraveghea conducerea tuturor așezămintelor și organizațiilor germane din Țară, cum sunt presa, instituțiile financiare, culturale, religioase etc. – Deci un amestec în afacerile interne ale Statului.-

- Reclamă dela toată minoritatea germană aversiune față de evrei, către principiile capitaliste cum și către cele marxiste,-

---

⁵² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 2.

cerând executarea totală a principiilor N(ațional) Socialiste, utilitatea comună înaintea utilității individuale, exclusiv pentru poporul german.-

- Cer insistent autonomia minorității germane din România.-

- Pe raza acestui post, acest curent a fost adus de către avocatul Reb Viliam, original (sic) din Com. Variaș, care găsiind în Vinga populație de origine germană a căutat să infiltreze sentimentul și dragostea față de Germania până la sacrificiu, organizându-i în diferite asociațiuni, pe categorii de indivizi. Fiecare organizație cu șefii respectivi infiltrând disciplina până la sacrificiu.-

- Succesele obținute de Germania în actualul război a făcut ca acest curent să se infiltreze și mai adânc în inimile germanilor de aci, crezând în Hitler ca într-un zeu.-

- Încurajați de Germania prin supremația [asupra] tuturor popoarelor mici din Europa, a dus până acolo încât acest grup de germanici [ce] se găsesc în raza acestui post a ajuns a nu mai respecta autoritățile Românești, încălcând în picioare legile Țării Române.-

- Prin influența germană față de statul Român, acești minoritari au solicitat privilegiile în anumite chestiuni cum a fost dreptul de adunări, asociațiuni, arborare de drapele germane, port de uniforme și insigne, manifestări fățișe din care se vedea clar ura și nerespectul față de autoritățile și legile ROMÂNEȘTI.- Încalcând chiar principiile Constituției care nu prevede privilegiile pentru nimeni în Stat.-

- Acest curent în ultimul timp a devenit foarte îngrijorător pentru Statul Român, întrucât prin încurajarea din partea Germaniei nu mai respectă nici legile și nici autoritățile Românești.-

- Cer cu insistență autonomia șvabilor și în special a celor din Banat.-

- Fiind un grup mic în această comună, sunt asociați și aparțin organizațiilor din comuna Orțișoara, de unde primesc toate ordinele și instrucțiunile necesare, transmise de comunitatea germană din Timișoara.-

- Acest curent devenind periculos siguranței Statului necesită o cât mai vigilentă urmărire în special a organizațiilor existente și prevăzute în graficul din dosar.-“

L.J.T.T. va informa⁵³, pe **28 decembrie 1943**, că organizațiile

---

⁵³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 271.

locale ale G.E.G. își obligă membri să facă pachete cu alimente, de unul sau două kilograme, pe care le duc apoi, clandestin, la Timișoara, de unde pachetele sunt date voluntarilor șvabi și unităților de pe front. Șvabii, care veneau în permisie sau concediu, duceau cu ei importante cantități de alimente ce scăpau controlului, aceștia fiind în uniforme și înarmați. Alimentele se transportau și pe calea aerului și cu trenurile de toate categoriile ce treceau prin județul Timiș-Torontal. Mr. I Peșchir propunea în încheiere:

„Față de această situație, propunem a se lua măsuri de încetarea acestor apucături cari sunt contrare convenției ce avem cu Germania și ordinelor ce s-au dat anterior și în acest sens să se facă un control sever la trenuri, aeroporturi, puncte de frontieră.

Măsura ar avea ca efect stăvilirea speculei pe teritoriul țării și în același timp ar schimba și propaganda antigermană ce se face în rândurile populației pe tema că România este pentru Germania vaca de mulș până la slăbire.“

În concluziile⁵⁴ sale cu privire la comportamentul și acțiunile șvabilor din raza sa de acțiune pe parcursul anului 1943, plt. Al. Sere, șeful P.J. Tolvădia, va sublinia în chiar paragraful de deschidere faptul că șvabii au acționat doar în cadrul legal și potrivit înțelegerii între statul român și statul german, însă dau dovadă de mare dragoste față de Germania, drept pentru care fac colecte financiare și banii îi trimit către G.E.G. Însă în ultimul timp, dau dovadă de îngrijorare față de mersul războiului, cauzele fiind pe de-o parte debarcarea anglo-americanilor în Italia, iar pe de altă parte capitularea armatei italiene. „De asemenea, sunt foarte îngrijorați în ultimul timp cum se duce războiul cu rușii.“ Au plecat în armata germană ca voluntari 82 de șvabi. Nu s-au consemnat cazuri de nesupunere față de autorități, însă:

„Se observă o oarecare ură între șvabi și sârbi din cauză că sârbii caută a se răzbuca pe șvabi.-

Față de cele de mai sus și pentru că poartă ură contra sârbilor, ba lucrează ascuns și față de autoritățile românești, necesită o foarte mare atenție asupra lor și cazurile dovedite a fi contrare ordinei în stat...“

Redăm integral raportul plt. mj. Nicolae Duma, șeful S.J. Sânandrei, deoarece surprinde punctual și exact tabloul politic și social:

„CONCLUZIUNI

La Problema Șvăbească pe anul 1943

---

⁵⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 122.

În cursul anului 1943, șvabii din raza secției au manifestat prin următoarele:

- Recensământul general al populației șvabe.-
- Recrutarea medicală a fetelor șvabe.-
- Învinuiri aduse armatei române după eșecul luptelor dela Stalingrad.-
- Recrutarea șvabilor pentru armata germană.-
- Amenințarea cu moartea și distrugerea gospodăriilor a celor ce au refuzat să se înroleze ca voluntari în armata germană.-
- Meseriașii șvabi de origine au refuzat să lucreze pentru familiile celor ce nu au plecat ca voluntari în armata germană.-
- Au urmat diferite cursuri la Brașov, câte 1-2 din fiecare comună pentru menținerea spiritului național socialist în rândurile populației șvabe și pentru conducerea propagandei.-
- Transporturile de pachete cu alimente pentru soldații germani cari au fost strânse la Grupul Etnic German din Timișoara, fără a trece prin poșta română.-
- Primirea și expedierea corespondenței particulare pentru populația șvăbească prin poștă separată de cea a Statului Român.-

În anul 1943, în rândurile populației șvăbești au fost și cazuri de nemulțumiri și anume:

- Contra conducătorilor cari au făcut propagandă și au îndemnat pe tineri să plece voluntari în Germania, după care ei au rămas acasă. Acești(a) sunt amenințați cu moartea și cu distrugerea gospodăriilor de către familiile celor plecați și în special de către soțiile acestora.-
- Neprimirea de ajutoare de către familiile celor plecați în armata germană.-

După începerea retragerilor armatei germane de pe frontul de est, această populație este foarte deprimată și numai prin aceasta se înadreează mai bine în legile Statului Român, lucru pe care înainte îl făceau numai de frică.-

Deci cunoscând principiile și aspirațiunile acestei populații prin propaganda ce se face, urmează să fie urmărită și supravegheată și pe viitor în toate manifestările ei colective și individuale și reprimând după caz ieșirile din cadrul legal.“

1944

Plt. Al. Sere, șeful P.J. Tolvădia, va raporta⁵⁵ pe **16 ianuarie**

---

⁵⁵ *Ibidem*, f. 125.

1944, către S.J. Ciacova, că șvabii din Tolvădia așteaptă să le vină cineva de la Timișoara „...pentru a organiza temeinic și da instrucțiuni unei echipe, spun ei, care să intervină în caz de bombardament (și) să dea ajutor populației.

Noi însă credem că aceasta va fi echipa de sacrificiu care e vorba să se înființeze.“

Tot Al. Sere, șeful P.J. Tolvădia, va raporta⁵⁶ pe **21 aprilie 1944**, către S.J. Ciacova:

„Se vociferează printre șvabi că nu știu de ce autoritățile române au adus aici intelectuali ruși, foști funcționari la Guvernământul din Odesa și de ce nu a(u) adus români sau germani.-

S-a observat că șvabii sunt neprimitori ai populației evacuate din Transnistria și nutresc o oarecare ură.-

Însăși evacuării cer și doresc mai mult să fie cazați la români sau la sârbi, de care se observă o oarecare apropiere.“

Starea de spirit a șvabilor bănățeni continuă să fie neîncetat monitorizată de către Jandarmerie. În atenție nu se vor afla doar bărbații, ci și femeile. Astfel, în nota sa informativă⁵⁷ din **21 iulie 1944**, plt. Al. Sere, șeful P.J. Tolvădia va scrie către S.J. Ciacova:

„Informatorul nostru Ch. Gr. ne onformează că soția lui, vorbind cu mai multe femei șvabe, a înțeles de la acestea că ele și-au făcut (de) mult bagajul, împachetând strictul necesar, așteptând să plece, unde nu am putut afla.-

În urma auzitei de atentat la viața Conduc. Hitler, am observat printre șvabi o foarte mare deprimare și o neîncredere în felul cum se duce războiul.“

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 373/1940-1944, 256/1941, 344/1941-1946.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945.

---

⁵⁶ *Ibidem*, f. 133.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 140.

Dušan Baiski

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 67/1941, 89/1942, 90/1942.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 16/1940, 141/1942.

Specula în vremuri tulburi

1940

Biroul de Mobilizare și Organizare Națională a Teritoriului (M.O.N.T.) din cadrul Prefecturii Județului Timiș-Torontal va solicita¹, pe data de **10 iunie 1940**, către L.J.T.T., identificarea și verificarea unui anume Weisz din Timișoara, care a cucerit comunele din Plasa Jimbolia și Plasa Pesac, „...dându-se de cumpărător de cai pentru armată și îndemnând populația să-i vândă caii, pe un preț stabilit de el, căci de nu, îi va rechiziționa pentru armată.“

1942

Iată însă că un fapt aparent minor va trezi atenția² L.J.T.T. pe **5 ianuarie 1942**:

„Inspectoratul General al Jandarmeriei ne informează că diferite persoane adună în scop de propagandă monedele de 250 lei, cu efigia M.S. Regelui Mihai I. fabricate în anul 1941 cari au imprimare pe margini textul «Totul pentru Țară», și în loc de puncte, semnul mișcării legionare, gardul - și că s-ar fi scos clandestin, din țară, un important stoc din aceste monede.“

Evident, se cere verificarea celor de mai sus și identificarea celor care adunau astfel de monede. E greu însă de susținut ideea propagandei în favoarea Mișcării Legionare. Câți dintre dumneavoastră s-au uitat vreodată ce anume este înscris pe muchia monedelor în circulație? Credem că mai degrabă e vorba de indivizi cu mirosul banului, care au intuit afacerea cu monede de colecție.

---

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 16/1940, f. 81.

² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 40/1942, f. 7.

În urma cercetărilor efectuate de posturile de jandarmi, au fost identificate câteva persoane care ar fi cumpărat astfel de monede. Iată însă concluzia trasă de mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., în nota³ informativă din **16 ianuarie 1942**, trimisă către I.J.T.:

„Am onoarea a raporta că din verificările făcute este adevărat că se caută a cumpăra asemenea monede cu prețuri mari.

În raza Legiunei am identificat pe legionarul Sult Gheorghe din comuna Ciacova care a cumpărat 2 monede cu 500 lei bucata.

Din informații, aceste monede s-ar procura și de alte persoane cari nu au făcut parte din mișcarea legionară, cum a fost cazul monedei de 500 lei cu ocazia reocupării Basarabiei și Bucovinei de Nord, răspândindu-se zvonul că asemenea monede vor fi scoase din circulație pe 1 Ianuarie 1942.

Nu am dovedit dacă adunarea lor se face cu scop de propagandă legionară.

Din alte informații, aceste monede s-ar aduna cu prețuri mari și pe motivul că au materialul mai bun și ar fi considerate ca bijuterii pe care le pot valorifica oricând și pe prețuri mari, iar unele informațiuni din cercuri fiscale, Statul ar fi dispus ca sub formă tacită aceste monede să fie scoase din circulație.“

Șeful P.J. Ghiroda își va informa⁴ superiorii, în data de **22 aprilie 1942**, despre faptul că un brutar din comuna Jarmata (Giarmata) face pâine în cantitate mare și o vinde inclusiv la Ghiroda. „Deasemenea că vinde făină albă și integrală cu 30, 40 și 50 lei kg la diferite persoane de încredere care fac comerț cu ea prin Timișoara, fără a o folosi pentru trebuința lor. Acest brutar, după cum suntem informați, procură făina dela moara din acea comună în mod clandestin.“ Situația va fi infirmată de plt. Petre Zaharia, șeful P.J. Giarmata, prin nota⁵ informativă din 15 mai 1942: „...brutarul Britt Viliam, care din informațiunile ce deținem până în prezent, se alimentează cu făină în cantități mici dela mai multe mori din jurul comunei Giarmata, o cerne și credem că scoate două calități de pâine [...] nu am putut stabili să vândă pâine albă sau cantități de făină superioară...“

---

³ *Ibidem*, f. 44

⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 88/1942, f. 95.

⁵ *Ibidem*, f. 187.

Tot pe **22 aprilie 1942**, va nota⁶ și șeful P.J. Dorgoș:

„Suntem informați că familiile ostașilor din Regimentul 5 Vânători care sunt domiciliați în apropierea orașului Timișoara, aduc alimente în special pâine și o predă la ostași /rudelor/, iar aceștia o vinde cu 30 lei bucata circa 500-600 gr. la ostași care nu-și pot procura de acasă sau din altă parte, acești ostași au devenit profesioniști.“

Speculă se făcea și cu bilete de călătorie C.F.R., cel puțin așa reiese din nota⁷ din **23 aprilie 1942** a șefului P.J. Beba Veche:

„În orașul Timișoara «Cetate» colț cu strada Chinezu este o cârciumă la care cârciumă în continu se găsește un individ cu numele de «Printș» care se ocupă cu scoaterea de autorizații pe c.f.r. în schimbul unei sume de bani, precum și cu înlesnirea celor ce vor să treacă în Ungaria clandestin peste frontieră.“ Informația provenea de la Adriaș Oskar din Timișoara, prins că voia să treacă frontiera clandestin, la Pordeanu. Acesta ar fi plătit pentru autorizația de călătorie C.F.R. 200 de lei. Despre «Printș» acesta povestise că era un individ de peste 1,70 m și că vorbește româna, maghiara și germana, își schimbă hainele în fiecare zi și se prezintă la cârciumă între orele 13-14, când e multă lume la prânz.

Marii comercianți nu se dau nici ei îndărăt de la speculă. Pe **7 mai 1942**, plt. Ioan Ursu, șeful P.J. Deta, scria⁸:

„Suntem informați că comercianții, pentru a întârzia cu mărfurile lor ce sosesc cu trenul au convenție cu marii comercianți (detaliștii cu angroșiștii, n.n.) ca expedierea să se facă în Gara Restant. Adică cu aviz prin poștă, iar marfa pe tren. Apoi marfa rămâne cu lunile de zile și destinatarii se mulțumesc să plătească 1% în gări, se zice că după ce sunt siliți comercianții ca să-și ridice marfa invocă motivul că nu are duplicatul de expediere a mărfii, iar alții le ridică și le dau alte destinații pentru a se putea ridica prețul prin lipsa de marfă sau a se sustrage dela blocadă. În Gara Timișoara magazionerii afirmă că nu mai au loc mărfurile în magazii.“

Însuși statul este acuzat de speculă. Pe **12 mai 1942**, mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T. trimitea în teritoriu ordinul⁹ nr. 456:

---

⁶ *Ibidem*, f. 105.

⁷ *Ibidem*, f. 111.

⁸ *Ibidem*, f. 183.

⁹ *Ibidem*, f. 160.

„Suntem informați că se distribuie de autorități făină de grâu locuitorilor la prețul de 2800 lei 100 Kg. - Pentru diferența de preț între grâul blocat și cumpărat de Stat și apoi făina vândută - țăranii comentează, afirmă că Statul face afaceri pe munca lor.“

Situația va fi confirmată¹⁰ de șeful P.J. Pădureni, pe **18 mai 1942**:

„Populația săracă a comunei Pădureni este nemulțumită din cauză că primăria le-a distribuit făina de grâu ce a fost adusă dela Pretură pentru săraci și pentru care au plătit Kgr. de făină cu 25 lei plus taxa de transport de 2 lei, total 27 de lei la Kgr. Și care Statul când a luat grâul dela țărani l-a plătit cu suma de 1200 lei suta de Kgr. și acum când îl vinde la săraci îl vinde cu preț exagerat.

Și pe această temă Statul face comerț cu grâul țăranilor. De drept ar fi ca la populația săracă lipsită să li se dea cu un preț mai redus, fiindcă nu au de unde să-și câștige atâția bani să-și procure grâu și fără mâncare nu poate să lucre pentru a-și căpăta cele trebuincioase traiului de toate zilele.“

O situație similară avea să fie raportată¹¹ pe **22 mai 1942** și de șeful P.J. Gătaia, unde cele 750 kg de făină au fost predate brutarului, iar acesta le-a distribuit celor săraci pe baza bonului eliberat de Primăria Gătaia, la prețul de 26 de lei/kg, din care 3 lei însemnau taxa de transport. În aceeași zi, P.J. Ciacova va informa¹² că de la Timișoara, de la moara „Prohasca“, făina de grâu pleca la prețul de 2270/100 kg și s-a vândut comunelor din plasă cu 2500 lei/100 kg. Diferențele de preț proveneau din taxa de transport, care era cu atât mai mare cu cât era mai mare și distanța până la punctul de destinație. Dar populația se întreba de ce dacă „În Ciacova este moară, de ce nu se ia făina dela moara din Ciacova și trebuie ca să se aducă din altă parte ca să se mai capete de alții comisioane și să se mai facă spese de transport.“ O notă¹³ similară avea să trimită și P.J. Recaș, localitate unde, la fel, exista o moară și grâul blocat putea fi măcinat în Recaș, fără a se mai încărca prețul cu taxa de transport.

Însă nu toate localitățile primeau făină, așa cum s-a întâmplat în plasa Vinga unde, după cum informa¹⁴ șeful S.J. Vinga, „Populația săracă se aprovizionează cum poate, dela autorități nu capătă nimic.“

---

¹⁰ *Ibidem*, f. 166.

¹¹ *Ibidem*, f. 170.

¹² *Ibidem*, f. 174.

¹³ *Ibidem*, f. 175.

¹⁴ *Ibidem*, f. 178.

Foarte critic va scrie în nota¹⁵ sa din **22 mai 1942** șeful S.J. Ciacova: „În raza Secției există în fiecare comună circa 40-50 familii cari nu mai au ce mânca și nici de unde cumpăra.

Pe zi ce trece acest număr crește /se mărește/.

Grâul pentru ziua în plus pe săptămână se ridică dela acei care au, fără a se înlocui cu porumb.- Statul ia grâul cu 1400 lei și oamenii cumpără porumbul cu 1600 lei de la Banca Zece Mai plus transportul.-

Deci această operație produce o mare nemulțumire în rândul populației și se creiază o atmosferă nefavorabilă conducerii actuale.-

- Mulți se întreabă că cine îi mai speculează dacă jidani sunt toți în lagăre.- Cine a înlocuit Jidanul? Cum se se poate lua grâul până nu se înlocuiește cu porumb, când se știe că Județul este deficitar în porumb.“

O speculă organizată la nivel înalt, dacă e să dăm crezare documentului, a fost descris de șeful P.J. Ciacova, în nota¹⁶ sa informativă din **16 mai 1942**. Aflat în patrulare la Ghilad, avea să afle că în săptămânile trecute, zilnic au trecut prin gara Timișoara trenuri întregi cu câte 50-60 de vagoane-cisternă „...ce se știau cu benzină și uleiuri pentru export cu destinația Germania prin punctul Jimbolia. Între timp este vorba că personal al c.f.r.-ului încercând a-și procura din aceste vagoane cisterne cari de fapt erau toate noi, niște benzină, în loc de benzină a curs grâu, conținut ce aveau toate acele cisterne ce erau cu destinație spre Germania.“

Speculă se făcea și cu opinci. La **31 mai 1942**, șeful P.J. Sacoșu Turcesc informa¹⁷ că populația este foarte nemulțumită că nu-și putea cumpăra opinci, acestea lipsind, iar bon pentru a și le procura de la Timișoara nu se primea. „Dacă găsește pe sub mână trebuie ca să dea pe o pereche de opinci 2000 lei când statul plătește o piele de vacă cu 1500-2000 lei. Populația săracă este expusă să rămână desculță chiar și peste iarnă.“

Plt. mj. Gh. Chirițescu, șeful S.J. Deta va informa¹⁸ L.J.T. pe **16 iunie 1942** că a verificat informația subordonatului său de la Macedo-

---

¹⁵ *Ibidem*, f. 180.

¹⁶ *Ibidem*, f. 163.

¹⁷ *Ibidem*, f. 156.

¹⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 89/1942, f. 6.

nia cu privire la presupusa contrabandă cu pânzeturi și textile aduse de la Deta:

„Din cercetarea făcută, rezultă că prețurile la mărfurile textile de la comercianți din raza Secției au un preț mai redus ca la alți comercianți și aceasta se datorește faptului că proprietarii magazinelor de textile, dispunând de capitaluri, au făcut cumpărări de mărfuri în stil mare, iar de prezent bănuind o scădere bruscă a mărfurilor, caută a le vinde și cu un câștig sub 30% acordat de Lege și din această cauză se face chiar o concurență.-

Mărfurile nu sunt intrate în țară prin contrabandă, fapt dovedit și cercetat de subsemnatul și de un D.n Inspector General de la Direcțiunea Generală a Vămilei din București.- În Jugoslavia, mărfurile sunt blocate și mai degrabă se bănuie că mărfurile noastre trec frontiera.-

Cât privește făina și untura, nu este suficientă nici pentru consumul intern al comunelor, nicidecum pentru trecut peste frontieră.“

Cultivatorii de sfeclă de zahăr acuză Fabrica de Zahăr din Freidorf de înșelăciuni la cântar. Cel puțin așa reiese din nota¹⁹ informativă nr. 408/7 **noiembrie 1942** a plt. Ștefan Tudosie, șeful P.J. Gătaia:

„De către Fabrica de Zahăr Freidorf li se scade, dela fiecare sută de kgr. câte 5-10 kgr., motivând că nu sunt curate și că nu este (sic) tăiate frunzele bine dela sfeclă.

În plus mai scade dela fiecare cultivator câte 90-100 kgr. față de cântarul fabricii, spunând că cântarul gării unde s-a îmbarcat nu a fost bun.

Deci dela fiecare cultivator, fabrica scade între 400 și 500 kgr. de sfeclă.

Pe această temă, cultivatorii sunt nemulțumiți, și pentru că costul întreg nu se achită deodată, ci în mai multe rânduri, în așa fel încât cultivatorul să nu se poată folosi mai cu nimic din produsul muncii sale, făcând a se duce după primirea sumei de 3-4 ori până ce va primi, făcând spese inutile.“

Speculă sau altceva? În raportul²⁰ său din **8 noiembrie 1942** către L.J.T.T. în ceea ce privește spiritul populației, sg. mj. Alexandru Bana, șeful P.J. Jebel constata că majoritatea locuitorilor se plâneau

---

¹⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 90/1942, f. 52.

²⁰ *Ibidem*, f. 55.

de măcinișul grâului, susținând că, deși era puțin, și acesta se risipea:

„Nemulțumirile locuitorilor persistă asupra acestei probleme pentru faptul că morile fac făina de grâu prea mare, iar unii mai spun că morile câteodată numai pe jumătate sparg grâul și când ei o cern acasă rămâne aproape două părți de tărâțe și una de făină.

Locuitorii mai spun că este bună și această măsură luată ca să se macine făina integrală, însă dacă morile ar face făina cât se poate de mărunță ca după ce o cerne să ese cel mult 1/4% tărâțe cum eșea înainte când se măcina făina separat de tărâțe.

Din această cauză ei trebuie să macine foarte des și nu le ajunge grâul care le-a fost lăsat de Stat pentru fiecare persoană.“

Pe **17 noiembrie 1942**, Fabrica de Zahăr din Banat S.A., cu sediul social la București, str. Regală nr. 4, și cu sediul de fabrică în comuna Freidorf, județul Timiș-Torontal, avea să declare²¹ în apărarea sa:

„În cauza cercetărilor întreprinde de Secția de Jandarmi Fratelia, referitor la scăzămintele ce se efectuează la sfeclă nedecapitate contractual și care sunt pline de pământ, aceasta se face de față fiind și doi delegați - reprezentanți ai cultivatorilor de sfeclă anume care stau la fabrică și asistă la această operațiune și cărora în caz de nemulțumire urmează să adreseze reclamațiuni.

De asemenea și în privința cântarului CFR, pe acesta se primește Oficial, fiind la cântar anume funcționar denumit de Direcțiunea CR pe durata campaniei de primirea sfeclelor.“

1943

Într-o notă informativă²² din **4 ianuarie 1943**, P.J. Lovrin raportează despre specula cu făină, pâine și zahăr. Zilnic, din această localitate se transporta la Timișoara 1.000 kg de făină, cumpărată cu 100 lei/kg și vândută cu 135 lei/kg, în special evreilor. Aceștia nu doar că achiziționau acest produs, ci ofereau și alternativa: schimb cu zahărul. Astfel, pentru 6-8 kg de făină ofereau un kilogram de zahăr. Speculanții duceau zahărul în diverse alte localități și-l vindeau sau îl schimbau pe făină. De asemenea, „Tot din comuna Lovrin se aduce pâine în cantități foarte mari, 100-150 kg la zi, care se cumpără dela brutăria din Lovrin cu 60 lei kg.

---

²¹ *Ibidem*, f. 53.

²² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 130/1943, f. 10.

Această pâine se vinde în Timișoara la diferite restaurante cu 100 lei kg.

Despre acest comerț au cunoștință toți șefii de posturi.

Indivizii ce se ocupă cu aducerea făinii și pâinii sunt mai mulți ceferiști și cunoscuți de ai lor.

Raportăm că dela ridicarea autorizațiilor de călătorie pe C.F.R., mai mulți evrei și evreice au început să călătorească din oraș în oraș unde își vizitează familiile sau rudeniile, știind că fără autorizație nu pot fi controlați de nimeni întrucât în carnetele de identitate nu se specifică că sunt evrei.-

Din Timișoara au plecat mai mulți evrei și evreice la Arad-Reșița, Lugoj-Caransebeș-Turnu Severin etc.“

Urmare acestei note, L.J.T.T. va trimite în teritoriu, în 18 ianuarie 1943, un ordin²³ circular prin care se cere identificarea acelor care fac speculă cu făină, pâine și zahăr și întocmirea de dosare pentru trimiterea în judecată.

Specula este și subiectul ordinului²⁴ nr. 50.583/11 ianuarie 1943 primit de L.J.T.T. din partea I.G.J., prin care se li se cerea jandarmilor să urmărească speculanții, în caz contrar fiind ei înșiși cei împotriva cărora se puteau lua măsuri aspre. În document se făcea referire la faptul că pe teritoriul comunelor Periam și Lovrin se face contrabandă intensă cu făină. „Suntem informațiuni precise că un șef de tren a fost prins de jandarmii postului Periam cu 200 kg făină în vagonul de bagaje și fiind întrebat a cui este, nu a declarat pe proprie-tarul în cauză. Deci contrabanda este încurajată de ceferiști.“

Răspunzând²⁵ ordinului I.G.J. sus-amintit, maiorul Ioan Peșchir, comandantul L.J.T.T., va confirma existența speculei cu făină și diverse alte articole, care nu se controlează de nimeni, însă va preciza: „Unele din aceste transporturi se fac chiar de organele C.F.R., iar cele mai multe de diverse persoane din Timișoara care caută să se aprovizioneze de pe teritoriul județului din cauza lipsurilor tot mai accentuate în ce privește hrănirea și a 2 zile pe săptămână când nu se dă nici mălai.“ Totodată, va susține că jandarmii își fac datoria și-i descoperă pe speculanți în mai toate cazurile. Va relata despre cazul descoperit de jandarmii din Periam, când mai mulți ceferiști au încercat să transporte la Arad 110 kg de făină, drept pentru care

---

²³ *Ibidem*, f. 13.

²⁴ *Ibidem*, f. 18.

²⁵ *Ibidem*, f. 22.

au fost condamnați la închisoare și amendați. „De asemenea, a fost surprins conductorul poștal din Timișoara, Mureșan Gheorghe, cu sacii de corespondență poștală plini de făină albă, căruia i s-au dresat acte și înaintat Tribunalului Timiș-Torontal...“ În afară de ceferiștii și poștașii implicați, jandarmii din Periam au descoperit alți 138 de speculanți care transportau ilegal 10-20 kr de făină de grâu, drept pentru care s-au încheiat aproape 80 de procese-verbale. Iar jandarmii din Lovrin au prins 21 de persoane. În încheiere, mr. Ioan Peșchir reamintea că s-a solicitat intervenția superiorilor de la București să intervină pentru lărgirea competențelor jandarmeriei locale în aplicarea prevederilor Legii nr. 396/1942 pentru activarea producției, regimul prețurilor, reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic, cei de la secții nemaifăcând față cu numărul de dosare, însă răspunsul primit a fost negativ.

Potrivit unui ordin²⁶ al L.J.T.T., din **13 ianuarie 1943**, jandarmii care confiscau mărfuri de contrabandă trebuiau să primească, în baza Ordinului Ministerului de Interne nr. 60.502/28 decembrie 1942, respectiv a Legii nr. 396/1942 pentru activarea producției, regimul prețurilor, reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic, o primă de 25% din valoarea acestora.

Pe **23 ianuarie 1943**, I.J.T. solicita²⁷ L.J.T.T. să verifice dacă se confirmă sau nu contrabanda cu bumbac pe care se presupunea că o făcea ceferistul timișorean Nicolae Cionvică, la fiecare pachet de 5 kg câștigând câte 18.000-20.000 de lei. Răspunsul²⁸ va trimis de către S.J. Gătaia și va infirma fapta. Persoana suspectă nu a vândut bumbac numitei Drăghina Pâțu, ci femeia a cumpărat 1,5 kg de rămășițe de ață de la Fabrica de ciorapi „Sida“ din Timișoara, cu 700 lei/kg, și le-a dus la o persoană din Gătaia, care făcea cămăși din resturi de la fabrică, fiind singura ei sursă de venit. „Informația a fost dată de Traian Franț, din ură. Acest Traian Franț este cel mai mare saboter, dar care face pe informatorul spre a scăpa el și a fi lăsat în pace a-și face afacerile nestingherit. Este pus în urmărire de noi spre a fi prins. A mai fost dat în judecată, iar marfa se află confiscată la secție.“

---

²⁶ *Ibidem*, f. 15.

²⁷ *Ibidem*, f. 23.

²⁸ *Ibidem*, f. 51.

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 89/1942 și 130/1943.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 16/1940, 40/1942.

Presiuni pentru înrolare

Euforia șvabilor bănățeni după succesele armatei germane, înregistrate prin invadarea Poloniei (1939), a Danemarcei, Norvegiei, Belgiei, Olandei, Luxemburgului și Franței (1940), a Iugoslaviei (1941), apoi după cele ale Operațiunii Barbarossa din Uniunea Sovietică (1941), a început să scadă imediat după primele vești despre faptul că forțele armate ale Wehrmacht-ului nu erau tocmai invincibile. Predarea Armatei a VI-a, condusă de mareșalul Friedrich Paulus, ajuns în mâinile sovieticilor, a deschis practic seria de mari înfrângeri și, odată cu aceasta, euforia s-a transformat în îngrijorare. Conflictele în sânul minorității germane din Banat au început să câștige în număr și intensitate, îndeosebi când a fost vorba de recrutările mai mult sau mai puțin voluntare și de încorporările șvabilor bănățeni cu deosebire în Divizia a 7-a de infanterie de munte Waffen S.S., denumită „Prinz Eugen“ (după numele feldmareșalului Eugeniu de Savoya, cel care a eliberat în 1716 Banatul de sub ocupația otomană), înființată în 1941 și formată din etnici germani voluntari din România, Serbia, Statul Independent Croat și Ungaria.

Militar în Divizia a 7-a de infanterie de munte Waffen S.S. Prinz Eugen

Recrutările, făcute până atunci cu mare fast, devin tot mai tensionate și marcate de violențe, zvonurile și mărturiile de pe front ale militarilor șvabi veniți în permisii și concedii și politica

neloială și duplicitară a șefilor organizațiilor locale ale Grupului Etnic German (G.E.G.) amplificând nemulțumirile populației șvabe din Banat. Și nu de puține ori, organele de represiune din zonă au trebuit să intervină, dovadă fiind miile de pagini aflate în dosarele din custodia Arhivelor Naționale (în cazul nostru, Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, D.J.T.A.N.).

Poster nazist, destinat propagandei pentru înrolarea șvabilor în Divizia a 7-a de infanterie de munte Waffen S.S.

1941

P.J. Tolvădia va raporta¹, pe **10 ianuarie 1941**, despre modul unde și cum s-a desfășurat recrutarea germanilor din Tolvădia și Dolaț în noaptea de 9 spre 10 ianuarie 1941:

„- Recrutarea s-a făcut la cârciuma lui Rattinger

Matei din Tolvădia și a ținut toată noaptea.-

- La recrutarea făcută au fost germani între 18 și 40 ani. Vizita a început după orele 21 seara. Din comuna Tolvădia a(u) rămas 56 buni găsiți la vizita generală. Din comuna Dolaț au fost găsiți buni 64. Total în ambele comuni 120.-“

Era, de fapt, a doua vizită medicală, scopul fiind acela ca, la nevoie, acești șvabi să fie mobilizați pentru armata germană.

Pe **4 decembrie 1941**, P.J. Rudna informa² că „... în rândurile

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 6.

² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*,

tinerilor ce au depus acte pentru a pleca în Germania la meserii se discută că scopul trimiterii lor în Germania ar fi pentru antrenament de parașutiști, cu scopul de a fi lansați asupra teritoriului britanic. În urma acestor zvonuri, unii din ei stau la îndoială și nu preferă să plece.“

Pictograme pe prăvălia lui Ioan Niderkern din Periam. Verraten - trădător.

1942

L.J.T.T. va cere, prin ordinul³ nr. 315 din **28 aprilie 1942**, verificarea și raportarea informațiilor potrivit cărora „...tinerii șvabi au început să treacă iarăși frontiera plecând în Germania pentru a se angaja ca voluntari. Se pare că propaganda o fac soldații germani cari vin prin comune, iar transportul se face cu camioanele poștei germane.“

---

dosarul nr. 256/1941, f. 90.

³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 40.

Pe **24 august 1942**, L.J.T.T. va informa⁴ că unii șvabi, pentru a scăpa de concentrare, au declarat la unități că se expatriază în Germania, drept pentru care au fost lăsați la vatră. Se cerea verificarea situației în teritoriu și raportarea rezultatelor.

Șeful S.J. Deta îi anunța⁵ la **23 septembrie 1942** pe șefii de posturi din subordine că, potrivit unui ordin al L.J.T.T., „...se vorbește tot mai intens de așa-zisul Donau Land de către șvabii din Banat, se accentuează că la 1 oct. 1942 va fi un fapt împlinit, răpindu-se astfel României Banatul. Verificați cele de mai sus prin toate mijloacele, mergând în mijlocul problemei la organizațiuni. [...]

Cercetați și ce se zice cu aducerea nemților din regiunile bombardate din Germania în Banat.“

**Pictograme pe prăvălia lui Ioan
Niderkern din Periam**

1943

Într-o notă informativă⁶ datată **22 februarie 1943**, plt. mj. Nicolae Duma, șeful Secției de Jandarmi Sânanndrei, înștiința L.J.T.T. despre un caz deosebit petrecut în localitate:

„Tinerii șvabi Weber Petru⁷ de 15 ani, Neduhal Petru de 16 ani, Noll Francisc de 15 ani și Hinterholcz Matei de 15 ani, toți din comuna Sânanndrei, pentru că nu s-au prezentat regulat la ședințele de

---

⁴ *Ibidem*, f. 85.

⁵ *Ibidem*, f. 88.

⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 46.

⁷ Numele persoanelor au fost preluate întocmai, deși majoritatea sunt scrise greșit, nicidecum conform grafiei germane (n.a.).

instrucție ce se fac cu tineretul șvăbesc de către conducătorii locali, au fost trecuți de către aceștia pe o listă nominală care a fost afișată pe tabla de afișaj pusă la stradă pe peretele sediului organizației.-

Unii dintre acești tineri văzându-se trecuți pe listă, probabil pe timpul nopții au spart sticla de pe tabla de afișaj, iar lista au luat-o și strâns în mână, apoi au aruncat-o în tabla de afișaj.-

Individul Brüch Josif de 43 ani, conducătorul organizației șvăbești locale, văzând sticla spartă la tabla de afișaj, în loc să reclame postului de jandarmi cazul, a început singur cercetările pentru aflarea celor ce au spart sticla și bănuind că a fost spartă de către cei care au fost trecuți pe listă, în seara zilei de 16 februarie 1943, a dat ordin individului Rausch Josif, Manhercz Francisc, Müller Josif, Karbach Emerich și Jost Jacob să meargă să caute pe bănuți. Aceștia au mers la domiciliul locuitorului Noll Mihai și cu forța i-au dus la o casă nelocuită a lui Noll Joan, care este închiriată de către organizație, unde erau așteptați de către acest Brüch, care cercetându-i pe fiecare în parte, aceștia negând, Brüch i-a lăsat și plecat, rămânând cu ei cei ce i-au adus, cari i-au bătut cu palmele peste față spre a spune că ei au spart sticla, iar individul Rausch Josif cu o sfoară a legat cu mâinile la spate pe tânărul Neduhai Petru, ținându-l astfel sechestrat până dimineața la orele 5, când le-a dat drumul să meargă acasă.-

Acest tânăr a fost schingiuit și maltratat în mod atât de barbar de către acești indivizi încât înainte de a-l lega n-a mai fost în stare să-și stăpânească simțurile, ci s-a urinat pe sine stând astfel cu hainele ude dela orele 22 seară, până dimineața la orele 5 în casa rece fără căldură încât s-a îmbolnăvit.-

Trei din cei 4 tineri sechestrați și bătuți sunt copiii unor oameni mobilizați pe front, fapt pentru care populația nesimpatizantă a organizației șvăbești amenință cu răzbunarea pe maltratori.

Pertru aceste fapte li s-au dresat acte de postlu Jandarmi Sănandrei, cari cu raportul Nr. 1935 din 22 febr. 1943 a fost înaintat Curții Marțiale Timișoara.“

Urmare a unui ordin de la L.J.T.T., S.J. Vinga va investiga starea conflictuală existență în rândul comunității germane din Orțișoara și va raporta⁸ rezultatele pe **14 martie 1943**. În localitate erau mulți șvabi bogați, dintre care la fel de mulți mobilizați pentru lucru ca fiind proprietari a mai mult de 50 de hectare de pământ, proprietari

---

⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 251.

de tractoare, cultivatori de tutun, sfeclă de zahăr etc. Drept pentru care puțini fiind cei plecați pe front, în majoritate dintre șvabii săraci. „Din aceștia, s-au înapoiat acasă, demobilizați sau în concedii, un număr de 14 tineri; unii fiind foarte liniștiți, iar alții, dela venirea lor acasă, s-au arătat nemulțumiți față de cei de la vetre, certându-se cu ei

boicotându-i, numindu-i jidani, gheșeftari, lipsiți de loialitate și față de Statul Român și față de cel German.“

Tânărul șvab Adam Eipert a chiar organizat o echipă cu șase dintre cei întorși de pe front și a început să-i intimideze pe cei mobilizați pentru lucru pentru a-i determina să plece pe front. Lui Mihai Frank, conducătorul organizației locale a G.E.G., i-au spart geamurile de la locuință, acesta fiind considerat a fi ocrotitorul celor rămași acasă, el însuși în această situație. La fel au pățit Ioan Bruner și Nicolae Plestz, alții fiind doar șicanați și amenințați. Cei cu geamurile sparte ori amenințați, deși îi știu pe autori, refuză să dea orice fel de declarație. Pentru a potoli spiritele, jandarmeria a interzis circulația prin comună după ora 22, iar scandalagiilor li s-a pus în vedere că se va interveni pentru

Graffiti pe prăvălia lui Ioan Niderkern din Periam. „An die Wand Verräter“ înseamnă „La zid cu trădătorii“

anularea concediilor sau permisiilor lor.

Pe unele case au apărut diverse texte, două⁹ fiind traduse și trimise la L.J.T.T. pentru a susține raportul de mai sus, al S.J. Vinga:

„ATENȚIUNE!

Acel Blles Nicolae care se trage înapoi și mare gheșeftar, să se lase el și să meargă la front, dacă nu, îi rupem gâtul“

și

„ATENȚIUNE!

---

⁹ *Ibidem*, f. 252.

Srechert mare Catar¹⁰, el capătă pe deplin.
Tu nu ești Neamț.“

Pe **19 martie 1943**, L.J.T.T. va solicita, prin ordin¹¹, liste pe secții de jandarmerie cu toți cei de altă etnie care făceau parte din organizațiile locale ale G.E.G. Din cele 15 nume trimise de P.J. Vinga, trei erau români, cinci - maghiari, iar ceilalți bulgari.

Confirmându-se faptul că vor începe recrutările celor înscriși în G.E.G., cu vârste între 18 și 45 de ani, pentru a fi trimiși pe front, L.J.T.T. scria în nota¹² sa din **26 aprilie 1943**:

„Din verificările făcute pe întreg teritoriul județului asupra stărei de spirit a șvabilor în legătură cu măsura arătată, se constată că sunt deprimați și că se exprimă că deși apelul și măsura este (sic) din partea Germaniei, ei țin să rămână în armata română. În special se exprimă cei înstăriți, cari nu au simpatizat organizațiile și cei cari au făcut războiul în armata română și cari s-au dovedit ostili după înapoiere de pe front organizațiilor germane, a șvabilor profitori de scutiri, camuflați și fugiți peste frontieră.

Se pare că pentru a scăpa de concentrarea ce se apropie, șvabii încearcă să fie concentrați la unități române în număr cât mai mare.“

Pictogramă cu steaua lui David pe prăvălia lui Ioan Niderkern din Periam

¹⁰ Catar - (Adept) al unei secte maniheiste din Europa Apuseană în sec. XI-XIV, care respingea ierarhia catolică, Sfintele Taine, existența purgatoriului și considera proprietatea privată ca un păcat (DEX).

¹¹ *Ibidem*, f. 257.

¹² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 62.

Evoluția de pe front, în special cel rusesc, a influențat în mod constant și direct atitudinea șvabilor bănățeni vizavi de propria lor implicare în război.

Pictogramă cu simbolul comunist, secera și ciocanul, pe prăvălia lui Ioan Niderkern din Periam

Pe **27 aprilie 1943**, P.J. Tolvădia raporta¹³:

„Circulă zvonul că parte dintre șvabi nu doresc o mobilizare a lor și caută a se sustrage pe cât posibil - se pare că parte din ei voiesc a merge la Timișoara sau regimentele de origine pentru a-și cumpăra ordine de chemare numai să nu plece în Armata Germană.“

În nota¹⁴ din **8 mai 1943**, L.J.T.T. relevă noi valențe ale presiunilor ce se făceau de către G.E.G. asupra șvabilor pentru înrolare inclusiv prin lansarea de zvonuri cum că șvabii care vor refuza vor fi excluși din comunitate sau chiar duși cu forța. Diversele măsuri luate de G.E.G. au impus chiar desființarea comisiilor de recrutare, urmând ca șvabii care doresc să se înscrie voluntari să se prezinte la Cercul Teritorial pentru a-și clarifica situația.

„Această măsură a provocat la șvabi, din lașitate, o reacțiune vie, cei mai mulți amenințând că se vor retrage din organizație și că ei fiind cetățeni români, înțeleg să-și facă datoria către România, chiar dacă vor fi pe front.- Această afirmație o fac însă de moment, știind că armata română stă pe loc și că dacă nu vor scăpa de război, cel puțin să mai amâne data plecării.

În același timp au o atitudine indisciplinată față de ortsleiteri și funcționarii organizațiilor cărora le strigă a merge ei în fruntea lor la luptă, ceea ce însă nu se va întâmpla. [...]

---

¹³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 63.

¹⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 63.

Se semnaleză cazuri de intrări în spital pentru operații sau de intervenții la unități pentru a fi concentrați.

În concluzie, o stare de panică și de tortură pentru o frântură germană ce nu se va putea ridica la forma eroică ce se așteaptă și care nu cunoaște decât cel mai strâmt egoism, bun trai și acaparare a tot ce vine în atingere cu ei.“

Urmare firească a unei asemenea stări de fapte era slăbirea organizațiilor G.E.G. și schimbarea atitudinii de sfidare din partea șvabilor, ceea ce nu putea decât să bucure celelalte etnii.

Un alt caz notoriu s-a întâmplat la Giarmata și despre acesta avea să scrie același subofițer N. Duma în nota¹⁵ informativă din **21 mai 1943**:

„În ziua de 19 și 20 mai 1943, s-a ținut recrutarea șvabilor în comuna Giarmata. La această recrutare care s-a făcut cu o mare propagandă și amenințări din partea conducătorilor organizației șvăbești au luat parte toți șvabii înscriși pentru acest scop.-

Locuitorul Richert Mihai, înapoiat de curând după o ședere de 20 luni de zile pe front, neprezentându-se în ziua de 19, la recrutare, în ziua de 20 a fost dus cu forța în fața comisiei unde a fost bătut de către profesorul Kindel din Timișoara, care făcea parte din comisia de recrutare, iar seara un grup de 7 tineri în frunte cu individul Pfeifel Mihai, înarmați fiecare cu câte-un par de lemn au mers la domiciliul acestuia și i-au spart patru ferestre dinspre stradă de la casă, producându-i o pagubă de circa 25.000 lei.-

În ziua de 20 l.c. acest locuitor, în urma bătăii suferite, a pagubei ce i s-a făcut prin spargerea ferestrelor la casă, precum și în urma amenințărilor cu moartea, a plecat singur la grupul etnic german din Timișoara, unde și-a dat declarația că vrea și el să plece voluntar în armata germană, cerând să fie recrutat.-

Cercetat de noi și șeful postului Giarmata, acesta de frică a refuzat să dea vreo declarație despre faptul cum a fost bătut și cum i-au fost sparte ferestrele de la casă, spunând că nu dă nici o declarație și nu are nici o pretenție pentru paguba ce i s-a cauzat.-

La fel în comuna Sănandrei, în ziua de 20 l.c. locuitorul Filip Focht, nevoind a se prezenta pentru recrutare în fața comisiei, un grup de circa 70 de tineri și cincizeci de fete în coloană de marș și cu muzică au mers la locuința numitului, unde l-au batjocurit cu fel și fel de vorbe murdare, huiduindu-l în cor și scuipând cu toți pe casa acestuia.“

---

¹⁵ *Ibidem*, f. 111.

Primarul din Sânanndrei a fost anunțat de guardul Iosif Endres despre ceea ce se întâmpla la casa lui Focht, însă nu s-a dus acolo, continuându-și odihna și somnul. Abia atunci când jandarmii au reținut câțiva turbulenți, s-a sculat și s-a dus la postul jandarmeriei locale pentru a interveni pentru eliberarea acestora. A doua zi, la fața locului, pentru a vedea casa devastată, a fost însuși prefectul județului Timiș-Torontal, dând dispoziție ca Focht și familia acestuia să fie mutați în altă parte, să se repare stricăciunile făcute, iar casa să fie păzită 24 de ore din 24.

S.J. Ciacova, în nota¹⁶ din **21 mai 1943**, scria:

„Tinerimea germană din raza secției a răspuns cu toată însuflețirea la înrolarea în armata germană, călăuzită după următoarele principii:

1/- Mândria de a purta uniforma germană, care nu este ruptă și peticită ca la români.-

2/- Solda care este superioară la cea dată în armata română.-

3/- Hrana este superioară celei ce se dă în cea română.-

4/- Ajutorul familial se dă mai mare în armata germană decât în cea română.-

5/- Bătaia nu este aplicată în armata germană.-

6/- Ofițerul german tratează în altfel cu soldatul decât cel român.-

7/- Libertatea în armata germană este alta decât în armata română, unde este prea mare strictețe în cazarmă.-

Aceste principii călăuzitoare nu au fost izvorâte decât din propaganda Grupului Etnic German, care pe orice cale voiește să arate Fuhrerului rezultatul muncii lor în țări străine.“

Plt. mj. Teodor Vidican, șeful S.J. Fratelia, informa¹⁷ la **23 mai 1943** că:

„În noaptea de 19-20 mai 1943, membrii Organizației șvăbești din comuna Șag au scris cu vopsea roșie pe casa locuitorului Klein Iosif, din acea comună, următoarele: «Dacă nu pleci în Germania, te vom omorî».

A mai vopsit casa, făcând steaua evreiască, cu secera și ciocanul.-

În noaptea de 22-23 l.c. a aruncat cu ouă clocite pe casele lui Klein Iosif, Wagner Gerhardt și Malinger Nicolae, pentru că aceștia nu vor să plece în Germania.

---

¹⁶ *Ibidem*, f. 67.

¹⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 236.

Presiunea șvabilor crește mereu contra acelor care nu vor să plece în Germania.

Majoritatea nu vor să plece, însă au frică de ceilalți că le face rău.“

Cenadul va primi cu muzică, cu aproximativ 200 de persoane și cu un discurs de bun venit comisia de recrutare care, în seara de 20 mai, pe la ora 20, sosea din Cheglevici. Aceasta va anunța că la ora 21 „...se va ține o adunare și petrecere la cârciuma lui Pauli P. din comuna Cenadul-Vechiu...”

În raportul¹⁸ său din **22 mai 1943** către S.J. Beșenova Veche, plutonierul Stan Lincă, șeful P.J. Cenad, va raporta că date fiind ordinele în vigoare, „...nu se poate ține nici un fel de adunare sau serbare fără autorizația Corpului 7 Armată.“ Mai mult decât atât, i-a telefonat și comandantului L.J.T.T., mr. I. Peșchir, despre intenția șvabilor, care i-ar confirmat că nu se va ține nici un fel de adunare fără autorizație. Acest lucru li s-a comunicat și șefilor organizației locale a G.E.G., ca atare „...cei care se aflau adunați s-au împrăștiat și au plecat fiecare acasă și în ordine.“

În dimineața celei de-a doua zile, 21 mai 1943, a început recrutarea în cârciuma lui Anton Klement unde „...din informațiile obținute, s-ar fi recrutat un număr de circa 175 persoane, între care sunt și ofițeri de rezervă și mobilizați pentru lucru, însă un număr de circa 50. persoane care urmau să se prezinte la recrutare și în special dintre cei bogați, nu s-au prezentat, ci au stat ascunși acasă sau fugiți pentru a nu fi duși la recrutare, întrucât membri din organizația locală mergeau mereu după ei acasă ca să meargă la recrutare – și că prin comună circulând zvonul că vor fi duși cu forța și că se va (sic) întâmpla incidente, am mers împreună cu D-1 comandant al Plot. de Gr(ăniceri) Cenad, care a luat contact cu președintele comisiei, căruia i-a pus în vedere zvonurile care circulă prin comună că vor fi aduși cu forța la recrutare, după care președintele comisiei ne-a comunicat că nu va fi nimeni adus cu forța.“ În realitate, nota subofițerul, cu toate că jandarmii se aflau în continuă patrulare prin comună, „...toată ziua membrii și chiar conducătorul organizației locale au mers prin comună cu bicicletele și cu mașinile comisiei de câte 2-3 ori pe la cei care nu se prezentau la comisie pentru a le pune în vedere ca să se prezinte la recrutare, însă nu s-a observat ca cineva să fie adus cu forța la recrutare...” Printre cei recrutați în armata germană a fost semnalat și cârciumarul Anton Klemenz, deși făcea parte, ca jandarm agricol, din L.J.T.T.

---

¹⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 65/1941-1945, f. 186.

Plt. S. Lincă va scrie în încheiere: „Deci alte incidente, bruscări sau loviri nu s-au întâmplat cu ocazia acestor recrutări, ci numai că recrutarea făcându-se într-un local de cârciumă, în general toți care veneau și mergeau la recrutare erau beți.“

Se pare că ziua de **21 mai 1943** a fost pentru mulți șvabi o venire neagră. Șeful P.J. Bencecu de Sus va informa¹⁹ despre fapte petrecute la Ianova:

„Cazuri similare avem și în comuna Ianova, unde Comisia Germană a trimis șvabi din Bencecu de Sus și ostași germani pentru a aduce pe tinerii Schreiber Anton și Schreiber Francisc, dar care din prevedere au plecat din comună și nu au fost găsiți, însă seara un alt șvab din comună anume Rennert Roman a pus în vedere celor de mai sus care sunt frați și atunci subsemnatul am luat măsuri de pază, astfel s-a evitat spargerea geamurilor.-

De asemenea, în aceeași situație de mai sus sunt și locuitorii Taugner Matei și Müller Iosif tot din comuna Ianova care nu s-au dus la recrutare decât numai de teamă că vor fi împușcați și duși de la domiciliu cu mașina. Toți cei din comuna Ianova refuză a da declarații tot din teama de a nu li se face rău de conașionalii lor.“

Pe lângă presiunile și amenințările din partea conașionalilor, nu o dată s-a ajuns și la situații paradoxale. Pentru ilustrare, vă oferim declarația²⁰ integrală a lui Petru Schicht, dată în prezența șefului P.J. Bencecu de Sus, în data de **21 mai 1943**:

„Subsemnatul Schicht Petru din comuna Bencecu de Sus, județul Timiș-Torontal, tatăl soldatului Schicht Nicolae ctg. 1931 din Regimentul 5 Roșiori Lugoj, în momentul de față concentrat aproximativ dela luna Septembrie, nu am fost membru în partidul național-socialist și nu am luat parte niciodată nici eu și nici fiul meu la adunările, întrunirile și manifestările lor. În ziua de 18 mai 1943, când a fost recrutarea nemților în comuna Bencecu de Sus, fiul meu a plecat la unitate de acasă fiind doar în trecere, deoarece fusese în delegație după efecte în Moldova direcția Botoșani, pentru a aduce efecte pentru Armata Română. Cum timpul de a pleca nu îmi mai permitea a plecat la unitate, atât șvabii din Bencecu de Sus, cât și soldații nemți ce au fost cu comisia de recrutare au plecat după

---

¹⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 115.

²⁰ *Ibidem*, f. 117.

el pentru a-l aduce cu forța. În mașină au fost următorii șvabi din comuna Bencecu de Sus: Paly Ion, Andor Iacob zis Rublich, Haier Ioan și Szabo Ladislau. Văzând că nu reușesc a aduce pe fiul meu la recrutare la germani, în noaptea de 18/19 mai 1943 ni s-au spart geamurile dela o cameră la orele 2 a.m. De acest lucru ne avertizase locuitorul Heimbergher Anton care ne spusese că fiul meu să meargă la recrutare. Domnul șef a pus de pază la domiciliul meu în o seară înainte de a veni jandarmul de pază tinerii Schicht Iosif și Wintrich Ion însoțiți, credem, și de alți tineri ne-au spart din nou geamurile, pe care soția mea i-a urmărit și a văzut cum s-au băgat în casă la Schicht Iacob, iar unul Lulay Adam, iar parul cu care au spart geamurile s-a găsit de soția mea în curtea locuitorului Schicht Iacob. Domnul șef de post în prezent se află în cursul cercetărilor, luând și măsura de a pune pază la domiciliul subsemnatului.-

Comisia de recrutare germană s-a purtat într-un mod foarte aspru cu noi care am fost alături de România în tot timpul.

Atât eu, cât și fiul meu nu am făcut parte decât din partidul²¹ Domnul(ui) George Brătianu, necunoscând altă politică decât cea admisă de Stat și care era pur românească.“

Din declarația de mai sus se desprind două aspecte cât se poate de clare. Pe de-o parte nu s-a ținut cont de faptul că tânărul Nicolae Schicht era deja încorporat în Armata Română. Pe de altă parte, chiar dacă Petru Schicht nu oferă niciun detaliu în acest sens, la agresiune a participat și un Schicht, posibil rudă cu familia agresată.

În noaptea de **24/25 mai 1943**, membri ai G.E.G. din Periam²² s-au deplasat la prăvălia lui Ioan Niderkern din aceeași localitate și deoarece acesta nu s-a prezentat la recrutare, „...au găsit de cuviință să-i deseneze pe pereți(i) prăvăliei semne comuniste și de amenințare, făcându-l că este trădător pentru că nu se supune ordinelor Grup. Et. German.- Anexăm fotografiile luate după semnele desenate pe pereți(i) prăvăliei sale...“.

La **26 mai 1943**, mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., raporta²³ către Pretura Județului Timiș-Torontal și Parchetul Tribunalului Timiș-Torontal despre manifestările contra liniștii și ordinii publice

---

²¹ Partidul Național Liberal (Gh. Brătianu), grupare liberală dizidentă.

²² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 79.

²³ *Ibidem*, f. 64.

înfăptuite de către membri ai G. E. G. din județ cu prilejul recrutării voluntare a șvabilor pentru armata germană, aceasta în baza unei convenții româno-germane încheiată în acest scop.

În principiu, scria el, „...organizațiile germane și chiar comisiile de recrutare folosesc, pentru convingerea conaționalilor ca să se înscrie voluntari, metode brutale ca: amenințări cu moartea, loviri grave, violări de domiciliu, sechestrare, distrugeri de locuințe, spargeri de geamuri etc.“

Seria de exemple este lungă. Astfel, la Voiteg, locuitorii Ioan Holz, Ioan Bughi, Frideric Ditrich, Nicolae Muschong și Filip Mirsch au fost amenințați cu moartea prin împușcare de către șefii organizației G.E.G. din localitate și din Timișoara. Aceștia le-au spart geamurile și i-au avertizat că le vor da foc la case. Cei cinci cetățeni șvabi au scăpat de bătaie și sechestrare datorită intervenției jandarmilor, cei din urmă trebuind a-i identifica pe turbulenți și a-i trimite la Curtea Marțială.

De Curtea Marțială n-au scăpat nouă tineri din Sănandrei, recrutați pentru armata germană, care au făcut pagube atât de mari casei gardului comunal Filip Focht, încât acesta nu a mai putut locui acolo.

La Bencecu de Sus, membrii comisiei de recrutare i-au spart șvabului Nicolae Shic geamurile locuinței, scriindu-i pe pereți că este bolșevic. Pentru a scăpa de teroare și a nu fi găsit, acesta a fugit la Timișoara. Trei indivizi s-au ales cu întocmirea de dosare pentru a fi trimiși la Curtea Marțială.

Un caz aproape identic i s-a întâmplat și lui Melchior Schreider din Tomnatic, acestuia fiind-i pe deasupra devastată locuința. Iar Nicolae Schleisch a fost amenințat cu moartea. La fel, trei indivizi s-au ales cu dosare pentru Curtea Marțială.

La Lenauheim, 20 de șvabi au spart geamurile și au devastat casa lui Johann Bohn, făptuitorii dovediți fiind pasibili de trimitere la Curtea Marțială.

Francisc Muschhof și Martin Kizer din Deta au fost amenințați de către un plutonier din armata germană, care făcea parte din comisia de recrutare.

Alți doi șvabi, de data aceasta din Pișchia, și anume Filip Mirsch și Ioan Nikhauser, au semnat declarația pentru recrutare voluntară fiind aduși cu forța în fața comisiei, după ce, în prealabil, au fost amenințați că vor fi bătuți, le vor fi sparte geamurile la locuințe, iar ei dați afară din comună.

Abia venit de pe front de două luni, Ioan Lahni din Biled a fost ridicat de acasă și dus la comisie, unde l-au recrutat forțat. Cele 40 de persoane care s-au deplasat la domiciliul său au fost instigate și conduse

de trei concetățeni: Viliam Ghimpel, Iosif Marin și Nicolae Slavic.

Amenințat cu moartea dacă nu se prezintă ca voluntar, Martin Klein din Șag s-a trezit cu pereții casei pictați cu steaua lui David, cu secera și ciocanul și inițialele C.N.R.

Aflat într-un concediu de 30 de zile, venit din Transnistria, Iosif Rausch din Pustiniș a fost luat de acasă cu forța de trei militari germani înarmați și dus în fața comisiei de recrutare. Obligat să se înscrie voluntar s-a trezit și șvabul Matei Graff din Peciu Nou.

La Ciacova, Ludovic Beretzki, Stefan Robert și Ioan Sager au fost amenințați cu moartea, li s-a cântat marșul funebru la poartă și au fost huiduiți.

Ridicați de soldați germani și duși cu mașina la Comloșu Mare și Cărpiniș au fost și Ludovic Fraunhofer, Ioan Fraunhofer și Petru Leja. Aceștia au dat în final declarații în alb că se înscriu voluntari pentru recrutare.

O fată de naționalitate română, servitoare la o familie de șvabi din Grabaț, a fost violată de 10-12 șvabi, majoritatea înscriși voluntari. Aceștia au fost înaintați Parchetului de pe lângă Tribunalul Timiș-Torontal.

Deoarece s-a opus ca fiul să fie înscris ca voluntar, Ioan Hector din Șandra a fost bătut cu bestialitate de către șase indivizi recrutați pentru armata germană, în frunte cu învățătorul. Doar trei dintre aceștia au fost prinși și trimiși la Curtea Marțială.

Pentru istoria comunei Lenauheim, noaptea de 24 spre 25 mai 1943 va rămâne întipărită în memoria colectivă. Cel puțin așa reiese din informarea²⁴ din **28 mai 1943** a mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., către Corpul 7 Armată, I.J.T.T., Prefectura Timiș-Torontal, Curtea Marțială a județului Timiș-Torontal etc.:

„Am onoare a raporta următoarele în legătură cu tulburările la liniștea publică, distrugerile și nesupunerile la ordinul autorității săvârșite de șvabii din comuna Lenauheim.-

- În noaptea de 24/25 mai 1943, o bandă de șvabi au mers la locuința locuitorilor de origine etnică germană Bolm (redăm întocmai ortografierea numelor, n.n.) Carol, Klein Nicolae, Altmayer Susana, Klemhan Elisabeta și Baiber Terezia, unde cu pietre, cărămizi, pari din gard și tot ce au găsit la îndemână la fața locului, au trecut la distrugerea ferestrelor, ușilor, mobilierului, gardurilor, tractoarelor etc.

- În ziua de 26 mai, jandarmii din Secția (de Jandarmi, n.n.)

---

²⁴ *Ibidem*, f. 129 și 130.

Jimbolia, împreună cu domnul pretor al plasei Jimbolia, începând cercetările contra celor care s-au dedat la astfel de fapte, reținând o parte dintre aceștia, populația s-a agitat sub influența conducătorului organizației paramilitare șvabești, Hugel Petru, și au reacționat contra autorităților semnalate, cerând să le fie predați cei reținuți pentru anchetă.- Această atitudine a populației care se agita și amenința a făcut să intervină Legiunea cu 50 de jandarmi din Compania Poliție Z.I. 202, sub comanda subsemnatului, fiind însoțit la fața locului de către procurorul militar al Curții Marțiale din Timișoara.

- Acțiunea întreprinsă de noi în timpul nopții a dus la împrăștierea celor ce se aflau încă în fața primăriei și potolirea spiritelor.- S-au reținut inițial un număr de 40 indivizi care s-au anchetat în noaptea de 26/27 și în cursul zilei de 27 mai 1943, reieșind vinovăția a 15 indivizi cărora s-au dresat actele legale și s-au înaintat Curții Marțiale...“

Au urmat, desigur, cercetările și s-au tras concluziile de rigoare pe care, la fel, le redăm integral:

„- Grupul etnic german a organizat teroarea în contra celor ce nu se înscriu voluntari pentru armata germană, acționând în acest scop prin grupe speciale, alcătuite din organizațiile paramilitare ale grupului.-

- Distrugerile de care este vorba s-au făcut la îndemnul individului Hugel Petru, șeful Manschaftului german din Lenauheim.-

- Banda a fost constituită din elemente tinere între 18-20 ani.-

- Acest conducător șvab deține brevet de cârciumă care este lângă primărie și în localul proprietate a acesteia.- Aci se adună toți șvabii și la băutură pun la cale acțiunile dictate de interesele grupului etnic. În cârciuma acestuia am găsit tineri din organizația tineretului în vârstă de 15 ani care aveau pe masă lichioruri tari.-

- Șeful organizației comunale, anume Blassman este în conflict cu Hugel Petru, care ar trebui să fie în subordinea sale, pe chestie de organizare și comportare a tineretului și aceasta fiindcă Ortsleiterul nu este pentru violență.

Hugel Petre lucrează însă direct cu Kreisleiterul Emeric Ludvig din Lenauheim și crede că autorul moral al acestei acțiuni nesăbuite este acest Kreisleiter care lucrează din umbră și care nu apare vizibil în nici un gen de manifestare în conflict cu legile țării.-

- Mentalitatea organizațiilor șvabești din punctul de vedere politico-social este cu caracter pronunțat comunist, fiindcă sunt vizați întotdeauna la reacțiunile acestora locuitorii bogați care au fost amenințați în alte ocazii și în diferite localități cu exproprierea, luarea averilor etc.-

- Se cultivă violența ca mijloc de convingere și de susținere a interesului grupului etnic.-

- Populația șvăbească trăiește sub teroarea acestora care prin toate mijloacele storc bani, sprijin și resurse în organizație, de frică nu le agreează și ar fi fericiți dacă ar fi desființate.-

- Se remarcă la acești șvabi o doză mare de frică și lașitate atunci când e vorba de răspunderi - și în concluzie acțiunile caracterizate de rapiditate îi dezorientează și aduc liniștirea spiritelor.“

Desigur, starea de spirit era în general afectată de starea de război, însă evenimentele descrise mai sus au amplificat și mai mult tensiunea. Plt. mj. N. Duma avea să descrie punctual situația în nota²⁵ informativă din **27 mai 1943**:

„În urma tulburărilor produse de către șvabi și a actelor de teroare săvârșite asupra unora dintre ei cari au refuzat să se prezinte la recrutare pentru armata germană – românii și în special intelectualii și funcționarii din comunele cu populație șvăbească majoritară sunt foarte îngrijorați și (le e) frică că aceștia la plecare se vor răzbuna contra lor și-i vor masacra, după cum aceștia își arată ura și răzbunarea contra românilor.-

Între români se discută că germanii, prin recrutările ce au făcut, caută numai să întrebuițeze o farsă contra Statului român, după cum au făcut și cu Statul Cehoslovac regiunea Sudetă și că acești șvabi ar fi întrebuițați de către Germania numai în parte pentru armata germană de pe front, iar cea mai mare parte ar fi trimisă la noi în țară ca trupe de ocupație și pentru stârpirea populației române, lucru ce se poate aștepta dela germani după credința românilor bazat pe cele petrecute cu alte popoare ocupate de ei în acest război.-

În cazul că șvabii recrutați vor pleca toți odată pentru încorporare în armata germană, se vor deda la acte de teroare și mai răzbunătoare, mergând chiar până la omorârea celor ce nu vor voi să plece și cu aceasta se vor răzbuna și contra autorităților, pe cari aceștia le cred dușmanii lor.

În comuna Sânanndrei, în urma devastării casei locuitorului Filip Focht, învățătorul Luxemburg a spus «Îi vom face casa mai frumoasă ca toate din Sânanndrei, însă nu pentru el, ci pentru acela care va suferi mai mult pentru cauza lor».-

Cum o parte dintre șvabii mai bătrâni și cari până acum erau contra organizațiilor șvăbești nu aprobă și înfierează actele de sălbăticie ale

---

²⁵ *Ibidem*, f. 134.

acestora prin devastările ce le-au făcut, autorii morali ai acestor acte dându-și seama de faptele lor, cum este ortsleiterul²⁶ Brüch Josif și alți 5 membri mai marcanți ai organizației locale din comună au dispărut din Sânandrei în ziua de 26 l.c. plecând în loc necunoscut, dar se crede că s-ar afla numai prin Timișoara până când trece furia poporului.- Doi dintre aceștia fiind implicați ca autori morali și în procesul de sechestrare a unor tineri din comuna Sânandrei, prin luna februarie a.c., care urma să se judece azi 28 l.c. la Curtea Marțială Timișoara.-

Cauza că șvabii se dedau la acte de teroare și devastă este faptul că autoritățile au pus în libertate chiar dela închisori pe mai mulți condamnați la câte 5 ani închisoare pentru diferite nesupuneri la mobilizare, dezertări etc.“

Pe **29 mai 1943**, S.J. Deta va trimite la L.J.T.T. situația²⁷ numerică a șvabilor recrutați ca voluntari pentru armata germană, din comunele aflate în raza sa de acțiune:

Denumirea comunei	Nr. celor prezenți la recrutare	Nr. celor respinși de Comisie	Numărul celor rămași buni	Observațiuni
Deta	320	1	319	
Banloc	23	17	6	
Ofsenița	82	13	69	
Moravița	155	19	136	
St. Germană	82	14	68	
Dejan	10	-	10	
Denta	60	25	35	
Omor Mic	45	20	25	
Voiteg	108	20	88	
Folea	8	1	7	

S.J. Lipova va preda tabelul²⁸ pe 29 mai:

---

²⁶ Conducătorul organizației locale a Grupului Etnic German.

²⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 71.

²⁸ *Ibidem*, f. 80.

Nr. crt.	Denumirea comunei	Numărul celor recrutați	Obs.
1	Alioș	23	
2	Neudorf	60	
3	Bogda	11	
4	Sintar	3	
5	Altringen	8	
6	Șarlota	15	
7	Mașloc	99	
8	Remetea Mică	71	
9	Fibiș	15	
	Total	305	

La rândul său, S.J. Chizătău a trimis la L.J.T.T. tabelul cu situația²⁹ numerică a voluntarilor șvabi pe 30 mai 1943:

Denumirea comunei	Nr. celor prezenți la recrutare	Numărul celor Recrutați	Obs.
Iosifalău	57	57	
Belinț	2	2	
Chizătău	14	14	
Ghizela	70	64	
Paniova	15	9	
Brestovăț	21	21	
Total general	179	167	

Situația³⁰ voluntarilor șvabi de pe raza S.J. Ciacova arăta astfel:

Nr. crt.	Denumirea comunei	Numărul celor recrutați	Obs.
1	Ciacova	135	
2	Ghilad	10	

²⁹ *Ibidem*, f. 75.

³⁰ *Ibidem*, f. 77.

Dușan Baiski

3	Dolaț	150	
4	Giera	60	
5	Jebel	15	
6	Obad	33	
7	Tolvădia	61	
8	Liebling	473	
	Total	937	

Situația³¹ numerică a șvabilor recrutați voluntari de pe raza S.J. Fratelia:

Nr. crt.	Denumirea comunei	Numărul celor recrutați	Obs.
1	Fratelia	250	
2	Chișoda	35	
3	Giroc	13	
4	Sânmihaiu German	93	
5	Freidorf	115	
6	Săcălaz	403	
7	Șag	140	
8	Pața	35	
	Total	1.084	

S.J. Buziaș va raporta următoarea situație³² cu voluntarii șvabi:

Nr. crt.	Denumirea comunei	Numărul celor recrutați	Obs.
1	Buziaș	55	
2	Bacova	197	
3	Nițchidorf	271	
4	Tormac	11	

³¹ *Ibidem*, f. 85.

³² *Ibidem*, f. 124.

5	Cadar	1	
	Total	535	

Plt. mj. Marin Miu, șeful S.J. Periam, informa³³ pe **30 mai 1943** despre modul cum s-a derulat încorporarea în raza sa de acțiune, unii șvabi acceptând benevol, alții fiind forțați. „După cum se constată starea de spirit a populației germane este foarte neliniștită și nemulțumită de felul cum se comportă conducătorii organizațiilor germane, susținând că acestea sunt organizații comuniste care, prin amenințări și diferite terorizări, caută ca tot poporul șvab să execute și să se supună ordinelor ce se dau după bunul lor plac [...], se miră cum a ajuns ca să fie condus de unii fără nici o educație și pregătire, întrucât din contactul luat cu poporul șvab ni se spune că în organizațiile germane sunt oameni fără pregătire, având la bază meseria de fierar, cismar etc. cărora nu li se poate da nici o atenție și nici ascultare.“

Pe **30 mai 1943**, S.J. Vinga raporta³⁴ modul cum s-au făcut propaganda și recrutarea de voluntari pentru armata germană:

„Pentru a-i determina să se prezinte la recrutare, deoarece curentul era de la început grozav de ostil, li s-a comunicat că: Armata Română s-a dovedit trădătoare, că numai datorită armatei române s-a rupt frontul de la Stalingrad și au avut atâtea pierderi, că comandanții armatei și poliției românești înclină înspre o politică anglofilă și că datorită acestor constatări, armata română nu va mai fi chemată să lupte pe front cu misiuni de încredere, iar după terminarea războiului, regiunile șvăbești și săsești vor deveni protectorat German.-

De aceea, se impune ca fiecare german să pună umărul, să ajute națiunea pentru câștigarea războiului, contrar vor fi lichidați de români, care așteaptă câștig din partea Angliei.

Când primesc ordine de chemare pentru concentrare de la autoritățile Românești să nu se prezinte la unități.

Cu toată această propagandă, majoritatea șvabilor s-au abținut de a se prezenta în fața comisiilor de recrutare.“

În continuare, se vor oferi câteva exemple de presiune pentru înrolare în armata germană: la Vinga, soldații germani au ridicat doi tineri pe care i-au dus la Orțișoara; la Carani s-a format o poteră pentru a urmări câțiva tineri, le-au făcut percheziții domiciliare, le-

³³ *Ibidem*, f. 79.

³⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 264.

au amenințat familiile și i-au ținut sub teroare până au semnat că se prezintă voluntari pentru recrutare.

„În comuna Satchinez s-a trimis un camion german și s-a ridicat forțat dela domiciliu pe soldatul Maurer Ioan, venit în concediu de 30 zile din Armata Română și dus la comisia de recrutare.

În comuna Bărăteaz s-au ridicat dela domiciliu și sechestrați în casa lor de sfat pe locuitorii Fiebel Ioan, Schmidt Iosif, Marta Ioan unde i-au ținut sechestrați fără mâncare, până ce au fost eliberați de jandarmi din ordinul Legiunii, după care au fost puși în o mașină germană și trimiși la Periam și recrutați ca voluntari.“

Iată și tabelul³⁵ cu voluntarii șvabi recrutați de pe raza S.J. Vinga:

Nr. crt.	Denumirea comunei	Numărul celor recrutați	Obs.
1	Vinga	31	
2	Satchinez	72	
3	Hodoni	64	
4	Bărăteaz	43	
5	Pișchia	105	
6	Mănăștur	20	
7	Colonia Mică	56	
8	Sânpetru Mic	65	
9	Carani	96	
10	Orțișoara	175	
	Total	727	

La Cenad tensiunile provocate de înrolările sub amenințare cresc tot mai mult. Postul local de jandarmi monitorizează în permanență situația. Cei înrolați cu forța nu au curajul de a se prezenta la jandarmerie pentru declarații deoarece, după cum nota plutonierul S. Lincă, șeful P.J. Cenad, în nota³⁶ sa din **17 iunie 1943**, „...le este frică de către (sic) organizația germană din localitate de a face asemenea declarații prin faptul că văd că nu se ia nici o măsură severă contra celor care comit asemenea acte și că acolo unde totuși se caută a se lua vreo măsură în contra celor care comit astfel de acte se intervine de grupul etnic

³⁵ *Ibidem*, f. 265.

³⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 65/1941-1945, f. 187.

german și este pus în libertate și de aceea numiților le este frică a face vreo declarație de asemenea natură, căci văd și aud că se comit asemenea fapte de răzbunare în diferite comune și că nu numai aceștia ar fi care ar fi fost chemați în mod forțat la recrutare și este aproape jumătate din numărul celor arătați în alăturata situație numerică, întrucât la recrutare ce s-a făcut în această comună au fost aproape un număr de circa 200, iar în prezent sunt în număr de 440, întrucât restul au fost chemați și trimiși la Sânnic. Mare și Tomnatic și în ultimul timp la Timișoara, unde au fost trimiși de organizație.

Totodată raportăm că am mai fost informați în mod sigur că șvabii din organizație și recrutați pentru armata germană s-ar fi exprimat prin comună că atunci când vor primi ordin ca să plece în Germania vor devasta averile și locuințele celor bogați care nu vreau să meargă în armata germană, precum și autoritățile administrative și în special postul de jandarmi, care i-a urmărit în activitatea lor spunând că și așa ei are (sic) să plece și nu le mai face nimeni nimica și că nu se știe dacă se mai întorc sau nu înapoi acasă la familiile lor și de aceea se vor răzbuna pe cei arătați mai sus.“ Drept urmare, șeful de post va solicita suplimentarea numărului de jandarmi, astfel ca patrulele de noapte să fie compuse din trei-patru oameni, pentru a face față provocărilor șvabilor din localitate, „...întrucât se observă că de la recrutare încoace, șvabii sunt foarte revoltați și nu voiesc a mai executa aproape nimic din ordinele ce li se dau.“

Potrivit tabelului³⁷ anexat la nota informativă sus-citată, numărul celor recrutați până la acea dată (17 iunie 1943) pentru armata germană a fost de 430 persoane, din care 13 în mod forțat. Din totalul de 430 șase erau ofițeri, iar după ocupație majoritatea (402) erau agricultori. Din păcate, tabelul prezintă unele greșeli de aritmetică, datorate probabil presiunii psihice a jandarmilor. Cei 13 recrutați forțat au fost amenințați că li se va lua averea, li se va da foc la locuințe și anexe, li se vor distruge casele și vor fi bătuți.

Potrivit notei³⁸ informative a șefului P.J. Sânanndrei, din **24 iunie 1943**, procesul celor care au devastat casa lui Filip Foch s-a judecat pe data de 17 iunie. Aceștia au fost condamnați la câte un an și un an și jumătate de închisoare. „Pentru aceasta, atât părinții tinerilor condamnați, cât și majoritatea locuitorilor din comuna Sânanndrei sunt

---

³⁷ *Ibidem*, f. 188.

³⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945, f. 138.

agitați contra conducătorilor Grupului Etnic German pentru faptul că numai din partea lor provin necazurile șvabilor.“

La 30 iunie 1943, la gara feroviară din Deta au început să sosească, în coloane de marș, tineri voluntari șvabi din plasele Deta, Ciacova și Giulvăz. Potrivit unei dări³⁹ de seamă din **1 iulie 1943**, fără semnătură olografă, ci doar „Ag. C. Nr. 228“, au fost întâmpinați de un maior, un locotenent și aproximativ 20 de militari germani. Cei 1.300 de voluntari au fost repartizați câte 25-30 în 49 de vagoane germane, împodobite cu flori de elevii din Deta.

După aranjarea bagajelor, la ora 12 au fost duși la Casa Germană din Deta, unde au servit pâine cu unt. Șvabii săraci au primit de la organizația germană locală fiecare câte 8 kg de pâine, 1 kg de slănină și 1 kg de salam.

Apoi, la ora 15,30, în coloană de marș de câte șase, în frunte cu drapele germane și românești și cu ortsleiterii fiecărei comune de origine, au pornit spre arena sportivă din localitate. Acolo l-au așteptat pe Andreas Schmidt, conducătorul pe țară al G.E.G., care le-a ținut un discurs încurajator. Voluntarii s-au întors în gară și au urcat în tren, plecând la ora 18,40 spre Timișoara.

„La plecare, atât numiții șvabi, cât și familiile lor plângeau a copii și era(u) foarte triști. Unii arăta(u) mari nemulțumiri pe conducătorii lor care numai fac propagandă ca să plece în Germania, iar numiții⁴⁰ rămân acasă. Mai sunt nemulțumiri că dintre cei care au plecat au fost mai mulți numai săraci, iar cei bogați au rămas acasă cerând amânări. Printre cei care au plecat au fost tineri mai mici de 18 ani și alții mai bătrâni de 35 (de) ani. Tot de la numiți am putut afla că după ce vor fi echipați și instruiți se vor duce în Italia și Grecia, pentru a apăra invazia în Europa.“

Același agent mai preciza că un al doilea transport va pleca pe 6 iulie 1943, cu voluntari șvabi din Timișoara și localitățile limitrofe. Până pe 31 iulie 1943 trebuiau să plece toți voluntarii.

Șeful P.J. Jimbolia, plutonierul Călin Dumitru, în nota⁴¹ sa din **7 iulie 1943**, scria despre nemulțumirea celor care pe 6 iulie au primit ordine de chemare, care amenințau inclusiv cu moartea dacă nu vor

---

³⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 142.

⁴⁰ Agentul se referă, desigur, la conducătorii locali ai G.E.G. (n.n.).

⁴¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 155.

merge sub arme și cei bogați, fiindcă propagandiștii s-au referit la toți șvabii, indiferent de avere. Cei bogați i-ar fi mituit pe conducătorii locali ai G.E.G. să-i trimită în seria a doua, pentru a-și putea astfel apăra avutul de cei care plecau voluntari. Pe de altă parte:

„Cei scutiți de mobilizare și care nu lucrează sunt oprți de a merge în Armata Germană și aceștia sunt cultivatori de sfeclă care au câte un lanț⁴² de sfeclă numai ca să fie scutiți, dar nu lucrează ei pământul, ci au oameni care îl lucrează, pe care temă șvabii care pleacă mai sunt agitați că pentru un lanț de sfeclă să nu meargă în armata germană, cazul inginerului Schumer Petru care are sfeclă și e scutit, dar nu lucrează el sfecla, are oameni care lucrează numai ca să se sustragă îndatoririlor militare.“

La final, subofițerul propunea verificarea situației tuturor celor scutiți de mobilizare pe motiv că sunt cultivatori de sfeclă de zahăr.

Pe **10 iulie 1943**, P.J. Jimbolia raporta⁴³ către L.J.T.T. că nu toți cei care au fost forțați să se înscrie voluntari pentru armata germană se prezintă la locurile de adunare pentru îmbarcare. Și dădea exemplu concret opt tineri din Iecea Mare.

„Contra acestora cari au fugit, autoritățile germane trimit soldați germani cu mașinile pentru a-i prinde și trimite în Germania, lansând zvonul că dacă nu vor ca să se prezinte de bunăvoie, vor fi executați prin împușcare.“

O descriere plastică a stării de spirit a celor ce plecau voluntari a făcut-o plt. V. Iovănescu, șeful P.J. Grabaș, în nota⁴⁴ sa din **10 iulie 1943**:

„În ziua de 10 iulie 1943, orele 8, au plecat din comuna Lenauheim în Germania un număr de 110 tineri șvabi, între etatea de 17-35 ani, recrutați ca voluntari pentru armata germană.-

La plecarea lor, cât și cu câteva zile mai înainte de plecare, s-a descris pe fețele voluntarilor șvabi o groază și disperare fără margini.- Nu mai vorbeau cu nimeni, stăteau tăcuți, liniștiți și mare parte dintre ei au început să plângă când au plecat.

Restul șvabilor din Lenauheim, recrutați pentru armata germană, cât și cei din Grabaș și Gottlob, vor pleca numai după data de 15 iulie a.c.“

---

⁴² 1 lanț= 5.800 m².

⁴³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 156.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 154.

Subofițerul preciza în final că la plecare nu a fost nimeni amenințat, nu s-au comis acte de teroare.

Tot pe **10 iulie 1943**, plt. Al. Sere, șeful P.J. Tolvădia, raporta⁴⁵ că, în timpul serviciului de patrulare, a stat de vorbă cu un paznic de câmp din localitate. Acesta i-a relatat că „...femeile șvabe sunt foarte supărate și că plâng în continuu că Ortsleiterul lor din această comună i-a mințit pe toți că șvabii sunt siliți a pleca în armata Germană și de aceea au plecat, iar la data de 30 iunie 1943, când au fost cu toții la Deta, a venit Andreas Schmidt și le-a vorbit și ele atunci au auzit că el a spus că toți sunteți voluntari în armata Germană, ei nu au știu până atunci.”

Un ordin⁴⁶ circular (nr. 1.050) al L.J.T.T., din **17 iulie 1943**, preia și comunică o serie de date dintr-un ordin primit de G.E.G. cu privire la înrolarea șvabilor voluntari pentru armata germană din data de 30 iunie 1943, de la Deta, la care a participat și Andreas Schmidt. În total, au plecat din Deta 1.320 de șvabi din 25 de comune. Au evitat înrolarea 96 de persoane:

Liebling - 9
Ciacova - 11
Obad - 18
Ghilad - 2
Tolvădia - 15
Giera - 1
Dolaț - 22
Jebel - 18.

„Conform stabilirii ortsguppenführerilor⁴⁷, din această parte s-au prezentat din nou la unitățile lor, iar cea mai mare parte au dezertat din țară, dar nici membrii familiilor lor nu doresc să dea o lămurire despre situația lor. Astfel, în prezent comunitatea germană n-are posibilitatea să dea o situație clară și reală asupra acestor oameni. O oglindă mai clară dă statistica grupului etnic german al formațiunilor Leuche Mannschaft⁴⁸ care în 1940 are în Kreisul⁴⁹ Prinz Eugen 8.560 de oameni în vârstă dela 21-35.- Adică nici 25% din aceștia nu s-au prezentat la recrutarea voluntară.”

---

⁴⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 68.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 69.

⁴⁷ Lider de grup local (lb. germ.).

⁴⁸ Echipa ușoară (lb. germ.).

⁴⁹ Cerc (lb. germ.).

Şeful P.J. din Becicherecu Mic va informa⁵⁰ L.J.T.T., pe **22 iulie 1943**, despre starea de agitație a şvabilor din localitate și revolta lor împotriva conducătorilor organizației locale și anume Adam Wirt și Ioan Schmidt „care au primit ord. ca să plece ca voluntari în armata germană pe ziua de 8 iulie 1943 și au refuzat ca să plece, căutând ca să trimită alți oameni (în) locul lor, însă nu au putut trimite.

Atâta familiile celor plecați, cât și cei care nu au plecat și urmează a pleca în zilele de 24-25 iulie 1943 afirmă că nici ei nu vor pleca și că vor produce agresiuni contra acestora care au știut să pornească pe alții și ei nu pleacă.-

De noi s-a luat măsuri de a se potoli spiritul populației și a nu se produce agresiuni la plecarea lor pe ziua de 24-25 iulie 1943.“

În perioada 23-25 iulie 1943, la Deta, Voiteg, Liebling și Pișchia și-au făcut apariția soldați germani în uniformă și înarmați, care s-au prezentat la şvabii care nu au semnat declarații pentru a pleca voluntari în armata germană. În nota sa informativă⁵¹ din **26 iulie 1943**, mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., preciza faptul că militarii i-au amenințat cu revolverele pentru a-i convinge că trebuie să plece la Timișoara, cu direcția Germania. La Deta și Voiteg cei vizați a fi ridicați au scăpat datorită jandarmilor locali, militarii germani dispărând. Dintre cei trei tineri ridicați la Liebling, unul a reușit să scape fugind din tren. Militarii germani au fost ajutați de un ortsleiter din Bruckenaus (denumirea germană a satului Pișchia, n.n.), iar la Liebling de conducătorii locali ai G.E.G. Ca urmare a unor asemenea fapte, L.J.T.T. a dispus trimiterea ortsleiterilor în judecată pentru sechestrare de persoane și amenințare cu moartea.

Iată ce declara⁵², pe **26 iulie 1943**, cel fugit din tren:

„Subsemnatul Leber Mihai, de ani 31, de origine etnică germană, născut și domiciliat în comuna Liebling, județul Timiș-Torontal, declar:

În ziua de 25 iulie 1943, pe la orele 13, 3 soldați germani, împreună cu Victor Kindiș și Adam Klaus din comuna Liebling, au venit cu mașina la mine acasă și m-au amenințat cu revolverele că dacă nu merg cu ei în mașină pentru a pleca în Armata Germană, mă împuşcă. Văzându-i că stau cu revolverele întinse spre mine, m-am suit în mașină și am plecat cu ei la Timișoara.-

---

⁵⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 149.

⁵¹ *Ibidem*, f. 144.

⁵² *Ibidem*, f. 147.

- Ajunși la Timișoara, cu un convoi de voluntari ce plecau în Germania, am fost duși la gară pentru a ne îmbarca în tren.

În gara Timișoara, profitând de neatenția conducătorilor șvabi și a soldaților germani, am fugit și am plecat acasă.

Rog să binevoiți a se lua măsurile necesare pentru a fi pus la adăpost de răzburările conducătorilor șvabi din comuna Liebling.

Atât declar, susțin și semnez (în nume) propriu, față de martorul asistent Sid Ioan și Muntz Ioan, ambii din comuna Liebling.“

Mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., informa în nota⁵³ sa din **30 iulie 1943**, că începând din 30 iunie 1943, la diverse date și adunându-se în diverse centre, pentru a pleca în Germania, voluntari șvabi din județul Timiș-Torontal. G.E.G. i-a împărțit în două serii. În prima serie au intrat „...elementele mai tinere și iresponsabile și cari până la plecare...” au dat multă bătaie de cap prin manifestări provocatoare la adresa autorităților și a șvabilor bogați, precum și a celor care nu au înțeles să plece voluntari în armata germană. În seria a doua au intrat cei care au făcut propagandă pentru voluntariat, dar și din cei care nu au fost convinși de plecare și au încercat pe toate căile să anuleze angajamentul de voluntariat făcut forțat.

„Părinții celor ce au plecat, deocamdată văzând unele manevre de aranjare a celor rămași, acuză pe conducătorii de organizații, iar cei care vin în seria 2-a văzând că aceștia s-au camuflat deja cu scutiri diferite, vorbesc că nu vor mai pleca.

Se prevăd ciocniri la plecarea celei de a 2-a serii în care intră și din cei care au fost pe front în armata română.

În același timp au început din multe părți să se discute inutilitatea jertfelor, iar demoralizarea se întinde.“

Tot mr. I. Peșchir informa⁵⁴ pe **30 iulie 1943**, printre altele, despre situația explozivă existentă la Variaș unde „...recent, mai multe femei șvăboiace au mers la locuința locuitorului Gillich Francisc unde au spart geamurile cu pietre, i-au spart cu diverse culori casa, l-au bombardat cu ouă avertizându-l că aceasta este prima măsură ce o iau în contra lui, fiindcă nu a plecat voluntar și a rămas concentrat la Reg. 1 Artilerie Timișoara.

---

⁵³ *Ibidem*, f. 149.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 159.

Pe **7 august 1943**, L.J.T.T. scria în nota⁵⁵ sa că, pe 28 iulie, 14 voluntari șvabi din Lunga s-au deplasat la Timișoara, pentru a pleca în Germania. Cu câteva zile înainte, au văzut însă că tocmai ortsleiterul comunei, cel care i-a lămurit pe toți tinerii să se scrie voluntari, se eschiva, motivând că are scutire fiindcă posedă tractor. Căutându-l la Timișoara și negăsindu-l, cei 14 s-au întors acasă, refuzând și ei să mai plece în Germania. Pentru a împiedica echipele înarmate trimise de G.E.G. pentru ridicarea acestora, L.J.T.T. a luat măsurile necesare. Nota se încheia astfel: „Propunem a se tempera zelul Grupului Etnic German în ce privește echipele înarmate care în situația actuală de ură a șvabilor pot provoca dezordine și conflicte cu autoritatea polițienească solicitată să apere personal și avutul cetățenilor de origine etnică germană.“

Campania de identificare de posibili, mai mult sau mai puțin, voluntari șvabi pentru armata germană cunoaște o diversitate de metode. Potrivit notei⁵⁶ din **26 iulie 1943**, șeful P.J. Tormac, conducătorii germani din mediul rural au primit dispoziții să identifice pe toți șvabii stabiliți de curând în comune pentru a fi recrutați în armata germană. Din context se desprinde ideea că șvabii care aveau rude în alte localități se stabileau temporar la acestea pentru a li se pierde urma și, astfel, pentru a evita înrolarea zis voluntară. „De asemenea, conducătorii șvabilor dela sate caută a determina pe soldații români de origine șvabă veniți în concediu a se înrola în armata germană.“

L.J.T.T. va preda⁵⁷ Parchetului din Timișoara, pe **10 august 1943**, trei persoane învinuite a fi trecut ilegal granița de stat cu Iugoslavia. Era vorba de trei tineri șvabi, dintre care doi înrolați voluntar în armata germană și de o tânără funcționară din Peciu Nou, pe nume Eva Giel, necăsătorită, prinsă încercând să treacă frontiera în Iugoslavia, în zona comunei Moravița. În acest ultim caz, putem intui, mai cu seamă că în raport nu se precizează în niciun fel că ar fi vorba de contrabandă cu produse, că era mai curând vorba de o poveste amoroasă cu un tânăr înrolat în trupele S.S. din Vârșeț.

Dezertările voluntarilor în armata germană continuă. Conform unui raport⁵⁸ din **11 august 1943** al L.J.T.T. către Chestura Poliției

---

⁵⁵ *Ibidem*, f. 174.

⁵⁶ *Ibidem*, f. 208.

⁵⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 78/1943, f. 68.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 67.

Municipiului Timișoara, pe 9 august au fost înaintați Parchetului Curții Marțiale a Comandamentului Corpului VII Armată șase tineri, dintre care un etnic român, Dumitru Pasic, de profesie șofer, necăsătorit, în vârstă de 31 de ani, din comuna Corovia, județul Cernăuți. Acesta s-a înrolat voluntar în Divizia S.S. „Prinz Eugen“ de la Biserica Albă (Iugoslavia) și a dezertat în data de 4 august, venind în România fraudulos, fiind prins în zona de frontieră de la Naidăș (Caraș-Severin).

Ceilalți cinci erau etnici germani, patru sub 20 de ani și unul de 32 de ani, de loc din diverse zone ale României: doi din jud. Târnava Mică, unul din jud. Sibiu și doi din Timișoara. Cel în vârstă de 32 de ani, respectiv Oscar Schmelca, era ceasornicar și căsătorit. A dezertat de la unitatea sa S.S. cantonată la Vârșeț și fost prins trecând fraudulos frontiera la Moravița.

Interesant din punct de vedere sociologic este faptul că atât cei trei predați pe 10 august, cât și cei șase de pe 11 august aveau părinți necăsătoriți legal, în documentele jandarmilor fiind precizate numele acestora.

Alte 13 persoane⁵⁹ vor fi predate Parchetului în ziua de **12 august 1943**, iar două au fost expulzate din România. Dezertori, contrabandiști, fugari, majoritatea trecând fraudulos granița din Iugoslavia în România sau în sens invers. Cornel Besu, cetățean și etnic român stabilit în localitatea sârbă Iancaid (Jankov Most, n.n.) de lângă Veliki Bečkerek (azi Zrenjanin, n.n.), de 40 de ani, căsătorit, a trecut fraudulos frontiera în România, la Pustiniș, cu scopul de a se stabili în România. Pera Popovac, de 55 de ani, plugar, căsătorit, a trecut prin sectorul comunei Partoș. Eva Hilbert, cetățean sârb de origine etnică germană, domiciliată la Crna Bara, a trecut pe la Valcani și a fost prinsă pe când încerca să se reîntoarcă în Iugoslavia. Nu e greu de ghicit că a fost un caz de contrabandă, mai cu seamă că era însoțită de consăteanca sa Ecaterina Brutar, de 44 de ani. Trei femei - Magdalena Hornung, de 23 de ani, din Jamul Mare, Carolina Hellman, de 21 de ani, din Șag, și Maria Henius, de 32 de ani, tot din Șag, au fost prinse în zona localității Jamul Mare, pe când se înapoiau fraudulos din Iugoslavia. E lesne de ghicit că a fost vorba de contrabandă.

Tot pe 12 august 1943, au fost expulzați cetățenii sârbi de origine română, de loc din Jamul Mic (Iugoslavia), care-și ispășiseră pedeapsa de trei luni la închisoare pentru trecerea frauduloasă a graniței, din Iugoslavia în România.

---

⁵⁹ *Ibidem*, f. 70.

Pe 4 august 1943, L.J.T.T. definitivează o situație⁶⁰ pe comune cu etnicii germani din județul Timiș-Torontal recrutați voluntari pentru armata Reich-ului, care au părăsit România până la data de 31 iulie 1943. Trei coloane respectă tabelul inițial. Am inserat o a patra coloană (Total populație), care conține date preluate din „Indicatorul localităților din România“, editat de Institutul Central de Statistică, după datele recensământului general din 6 aprilie 1941, volum tipărit în 1943:

Nr. crt.	Denumirea localității	Total populație	Numărul celor recrutați și plecați până la 31 iulie 1943
1	Alioș	1.644	26
2	Altringen	194	5
3	Bacova	2.142	197
4	Banloc	2.374	5
5	Bărăteaz	794	32
6	Beba Veche	2.398	24
7	Becicherecul Mic	3.098	168
8	Belinț	1.965	1
9	Bencecul de Sus	1.433	127
10	Beșenova Nouă (Dudeștii Noi)	2.309	168
11	Beșenova Veche (Dudeștii Vechi)	6.311	12
12	Biled	3.983	217
13	Birda	1.147	70
14	Blaiova	448	2
15	Bobda	1.106	13
16	Bogda	388	8
17	Brestovăț	825	19
18	Bulgăruș	2.340	144
19	Butin	869	2
20	Buziaș	2.856	49

⁶⁰ *Ibidem*, f. 62 și 63.

Dușan Baiski

21	Calacea	1.046	26
22	Carani	1.545	103
23	Cărpiniș	3.243	202
24	Cebza	1.276	4
25	Cenadul Mare	5.834	136
26	Cenadul Vechi	1.692	73
27	Cenei	2.503	59
28	Checea	3.142	20
29	Cheglevici	1.186	67
30	Cherestur	800	1
31	Chevereșul Mare	1.642	1
32	Chișoda	1.602	52
33	Chizătău	1.115	15
34	Chizdia (Coșarii)	1.475	1
35	Ciacova	3.787	134
36	Ciavoș	931	38
37	Clopodia	1.937	32
38	Colonia Bulgară	729	3
39	Colonia Mică	273	27
40	Comloșul Mare	4.060	4
41	Comloșul Mic	1.650	119
42	Covăcița (corect: Covaci)	921	80
43	Crivobara	563	1
44	Cruceni	937	1
45	Cujejdia	1.134	1
46	Dejan	811	9
47	Denta	3.126	4
48	Deta	4.328	317
49	Dolaț	1.483	78
50	Dumbrăvița	1.419	6
51	Felnac	2.786	2
52	Fibiș	2.257	3

Război în Banat - Studii monografice

53	Firiteaz	967	2
54	Folea	1.278	13
55	Fratelia	7.687	300
56	Freidorf	4.071	214
57	Gad	1.257	15
58	Gaiul Mic	623	1
59	Gătaia	3.398	15
60	Gelu	1.529	14
61	Gherteniș	1.370	1
62	Ghilad	3.718	9
63	Ghiroda Nouă	1.253	35
64	Ghiroda Veche	1.585	7
65	Ghizela	1.101	58
66	Giarmata	5.210	530
67	Giarmata Vii	-	47
68	Gier(a)	1.252	32
69	Giroc	2.100	13
70	Giulvăz	1.467	30
71	Gottlob	2.073	180
72	Grabaț	617	148
73	Herneacova	977	7
74	Hodoni	1.175	46
75	Ianova	1.701	25
76	Iecea Mare	2.355	119
77	Iecea Mică	1.076	54
78	Igrăș	2.711	3
79	Iosifalău	819	60
80	Ivanda	1.422	30
81	Izvin	1.418	1
82	Jamul Mare	2.925	130
83	Jebel	3.769	8
84	Jimbolia	10.781	652
85	Johannisfeld	1.730	181

Dușan Baiski

86	Lenauheim	2.618	135
87	Liebling	4.360	412
88	Lovrin	3.681	354
89	Lunga	773	5
90	Mașloc	1.158	104
91	Mănăștur	1.757	20
92	Moravița	1.507	122
93	Moritzfeld (Măureni)	1.923	173
94	Murani	1.201	4
95	Nerău	1.589	37
96	Neudorf	1.309	66
97	Nitzkydorf (Nițhidorf)	2.077	189
98	Obad	951	29
99	Ofsenița	1.022	66
100	Omor	778	1
101	Omorul Mic	399	3
102	Orțișoara	2.056	165
103	Paniova	1.007	20
104	Parța	2.404	2
105	Pădureni	1.976	2
106	Peciul Nou	2.571	204
107	Percosova	921	44
108	Periam	5.050	260
109	Pesac	2.519	31
110	Pișchia	1.329	132
111	Plopi	(inclus la Ghiroda Nouă)	27
112	Petroman	1.589	1
113	Răuți	989	28
114	Recaș	4.280	176
115	Remetea Mică	762	63
116	Rudna	1.365	8

Război în Banat - Studii monografice

117	Saravale	3.537	29
118	Satchinez	2.734	64
119	Satu Mare	1.353	22
120	Săcălaz	3.853	370
121	Sânandrei	2.537	204
122	Sânmartinul Tor. (Sârbesc?)	1.652	1
123	Sânmihaiul German	1.086	9
124	Sânpetru German	2.541	181
125	Sânpetru Mare	2.247	12
126	Sânpetru Mic	684	58
127	Sânpetru Nou	701	33
128	Sculea	892	2
129	Secaş	1.031	1
130	Seceani	1.829	2
131	Secusigiu	2.656	32
132	Şemlacul Mic	669	57
133	Sintar	271	8
134	Stamora Germană	1.249	86
135	Şag	2.280	128
136	Şandra	1.772	105
137	Şarlota (Charlottenburg)	281	17
138	Şipet	2.132	5
139	Şoşdea	1.561	8
140	Teremia Mare	3.430	247
141	Teremia Mică	1.239	69
142	Tolvădia	1.805	59
143	Tomnatic	3.364	173
144	Topolovăţul Mare	1.323	1
145	Tormac	2.547	6
146	Uihei	591	44
147	Uivar	1.561	166
148	Urseni	1.743	6

149	Valcani	3.108	2
150	Variaș	4.577	304
151	Vinga	4.742	28
152	Vizejdia	633	60
153	Voiteg	2.016	83
	TOTAL		11705

Pe **18 august 1943**, L.J.T.T. informa⁶¹ cum că G.E.G. a trimis declarații în alb pentru a fi semnate de ofițerii și subofițerii de origine etnică germană și chiar maghiară, două astfel de cazuri fiind semnalate la Becicherecul Mic, în această situație fiind doi ofițeri de rezervă, un șvab și un ungur. La fel la Deta, Voiteg și în alte comune.

P.J. Tolvădia va informa⁶² L.J.T.T., pe **8 septembrie 1943**, că șvabii și sârbii din zonă vorbesc despre faptul că din centrul de instrucție de la Vârșeț (Iugoslavia), format de armata germană pentru voluntarii șvabi din România, ar fi fugit mulți dintre aceștia din urmă pe motiv că au fost înșelați pentru a se înrola.

P.J. Sânanndrei informa prin nota⁶³ sa din **20 septembrie 1943** despre faptul că, luându-li-se declarații șvabilor care încă nu au plecat voluntari în armata germană, aceștia „...s-au prezentat majoritatea cu un spirit de agitare contra conducătorilor organizației, spunând că au fost induși în eroare să dea declarații că merg voluntari în armata germană, crezând că este obligatoriu.- Mulți dintre ei au menționat în declarații aceasta și că motivul de neplecare în Germania este că nu au primit ordine, iar în prezent chiar dacă primesc nu vor să mai plece.“

Pe **23 septembrie 1943**, P.J. Cărpiniș informa⁶⁴ L.J.T.T. că organizația locală a G.E.G. a primit ordin de la G.E.G. Timișoara prin care se anunța o nouă recrutare, pentru cei între 36 și 50 de ani. Cei deja plecați în Germania au fost trimiși în Croația pentru menținerea ordinii. „Șvabii din Cărpiniș se arată foarte îngrijorați

⁶¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 205.

⁶² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 79.

⁶³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 201.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 203.

de actuala situație din război, fiindu-le frică că germanii vor pierde războiul. Soldații șvabi din Cărpiniș înrolați în armata germană, veniți în permisie sau în concediu, nu se prezintă la post, arătând ură față de autoritățile polițienești române, astfel trebuie forțat să le verificăm situaținea militară.“

Despre starea de spirit a șvabilor voluntari în armata germană va scrie⁶⁵, pe **8 octombrie 1943**, L.J.T.T., care va da și un exemplu și anume cel al lui Bitenbinder Cristof din Ciacova, aflat într-o formațiune S.S. în Iugoslavia. Din scrisoarea acestuia către cei de acasă, s-au putut sintetiza câteva idei:

„- Propaganda nesinceră ce-a fost făcută de către șefii organizației Grupului Etnic German pentru voluntariat.

- Tratamentul și opinia formată față de șvabi în Germania.

- Regretul că s-au înrolat voluntari pentru Germania în loc să rămână în România.

- Ca urmare a unor astfel de scrisori am semnalat prin note informative și mai avem cazuri când femeile celor rămași acasă amenință pe șefii organizațiilor locale ca să plece și ei voluntari și de care Grupul Etnic German a început să țină seamă în ultimul timp, dat fiind starea de spirit care se creează.“

Scrisoarea lui Bitebinder Cristof a fost trimisă prin Schimoni Nicolae, venit cu o mașină germană din Iugoslavia. Interceptată, aceasta a fost tradusă în limba română și atașată la nota L.J.T.T. amintită mai sus. O redăm integral⁶⁶, cu tot cu greșeli:

„Dragă Kati

Consolează-te cu situația de acuma așa după cum a venit, că a trebuit pentru existența vitală pur și simplu pentru înrolare să îndemnăm că așa a trebuit să fie.

Numai trist este explicația din partea superiorilor mei de o parte pentru că m-am jucat cu chipiul când am fost la raport pentru întârziere din învoire.

El îmi spune: Da, așa voi, șvabii, vă gândiți numai acasă, afacerile să meargă și nu vă genează nimic la cei rămași în Reich fără domiciliu. Da eu știu că vrea să spună, însă noi am fost ridicăți din Stat străin independent unde am fost ca naționalitate străină pendinte de acest Stat și acum suntem boicotați pentru că ne-am declarat nemți.-

---

⁶⁵ *Ibidem*, f. 214.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 215.

Atunci cum s-a anunțat că va fi o viață frumoasă și existența noastră și noi nu vom fi conturbați și s-a dovedit contrariu înainte de plecare.-

Dacă ași mai fi rămas acasă ași fi avut un trai mai liniștit, mai sănătos așa în definitiv că existența noastră dela România am făcut-o, această greșală însă niciodată nu vom putea repara.

ss/Stöfel

Pe verso.

Ține asta bine nu o arăta nimănui mai departe căci poate să aibe consecințe foarte grave.-

Vina o poartă numai organizația locală. Nu înțeleg că de ce tu m-ai anunțat ca să nu mai vin acasă și tu crezi că din pedeapsă m-a transferat din cauză că am fost acasă. Crezi că este un caz grav sau că Plot. cel frumos din Ciacova care are ură asupra mea.-

Fine.“

Pe **23 octombrie 1943**, L.J.T.T. informa⁶⁷ că G.E.G. a început recrutarea fetelor de origine etnică germană pentru a le trimite în Germania. Operațiunea a început cu fetele din mediu urban, iar după finalizare, va continua în cel rural. Nu se recrutau femeii, cele care s-au prezentat fiind refuzate.

Conflictele în rândul șvabilor pe tema așa-zisului voluntariat pentru armata germană au cunoscut și episoade absurde, de genul celui semnalat⁶⁸ de plt. Vasile Hotea, șeful P.J. Chevereșu Mare, pe **1 noiembrie 1943**. Pe 24 octombrie, șvabul Gheorghe Barth, de 29 de ani, din Nițchidorf, s-a deplasat la Bacova, pentru a participa la hramul bisericii romano-catolice din localitate, alături de prietenul său Ioan Richter din Bacova. Amândoi prietenii au fost pe front cu Regimentul 10 Călărași timp de 18 luni și au fost decorați pentru diferite acte de bravură, motiv pentru care nu s-au mai înscris ca voluntari pentru a servi în armata germană. Ceea ce, după cum au evoluat lucrurile, a deranjat pe câțiva șvabi din Bacova. Aceștia i-au acostat în fața primăriei din localitate acuzându-i de trădare și „...i-a(u) luat la bătaie, în special pe șvabul Barth Gheorghe din comuna Nițchidorf, căruia i-a(u) provocat vătămare gravă a integrității corporale și sănătății.-

În timpul când șvabul Barth Gheorghe a fost maltratată de către numiții învinuiți de mai sus menționați, a afirmat în public că el nu

---

⁶⁷ *Ibidem*, f. 231.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 244.

este așa mare trădător pentru că n-a plecat voluntar în Germania, dar mai mare trădător este Kitzl Albert ctg. 1938, soțul lui Kitzl Suzi și fiul lui Kitzl Albert, care în seara de 23 octombrie 1942, pe când se afla împreună cu el pe front cu reg(imen)tul 10 Călărași s-a împușcat el singur într-un picior pentru a scăpa de pe front, raportând mai târziu că a fost împușcat de inamic, din care cauză a fost internat în spital, unde a fost vindecat și pe urmă a fost și decorat, iar în prezent, pentru a arăta că este patriot, a plecat voluntar în armata germană.“

Desigur, legat de acest caz, jandarmii au cercetat situația și au întocmit dosar pentru vătămare corporală gravă.

Devin tot mai frecvente notele informative trimise de posturile de jandarmi locale către L.J.T.T., în care se informează despre nemulțumirile șvabilor voluntari din armata germană, pe care germanii îi numesc „țigani din Banat“. Astfel, S.J. Lipova, în nota⁶⁹ sa din **2 noiembrie 1943**, după ce va scrie despre nemulțumiri, va mai informa: „De asemenea, cei plecați comunică căci nu plecau dacă știau că nu erau obligați deoarece în prezent o duc rău. Mulți dintre ei ar veni înapoi dar le este teamă de sancțiuni.“

S.J. Recaș comunica⁷⁰ pe **2 noiembrie 1943**, referindu-se la nemulțumiri: „Famiiliile acuză și urăsc de moarte pe toți conducătorii G.E.G. care a(u) pus la cale plecarea ca voluntari în Germania.“

Pe **5 noiembrie 1943**, S.J. Sânanndrei nota⁷¹ că sunt foarte agitați, că o duc rău, nu au hrană, sunt batjocoriți de germani etc. „Au fost ademeniți și amenințați să plece de către conducători cari au rămas acasă, iar acum nu primesc nici un ajutor. Conducătorii șvabi cari au făcut propagandă pentru plecarea voluntarilor sunt amenințați chiar cu spânzurătoarea de către familiile celor plecați.“

Nemulțumirile și îngrijorarea șvabilor cresc pe zi ce trece, la această stare contribuind mai cu seamă cei veniți acasă în permisie. Distrugerile pe care le-au provocat bombardamentele aliaților în Germania, lipsa acută de alimente, lipsa pâinii și distribuirea pe cartelă a cartofilor creau în mintea ascultătorilor imagini de coșmar. Plt. N.

---

⁶⁹ *Ibidem*, f. 219.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 223.

⁷¹ *Ibidem*, f. 218.

Ciorocan, șeful P.J. Birda, scria în nota⁷² sa din **7 noiembrie 1943** despre cele relatate de șvabul Mihai Maier, înrolat voluntar în armata germană, care a fost atât pe frontul de est, cât și în Italia, de unde a venit în concediu.

„Întrebat de șvabii locali de situația războiului, acesta le-a răspuns după cum urmează: «Ce mă întrebați voi pe mine și ce să vă spun mai mult decât că voi să mulțumiți lui Dumnezeu că trăiți ca în Paradis aici în România, voi care ați rămas aici sunteți fericiți, noi care am plecat nu mai venim până-i lumea mai mult. Germania pierde războiul, dar voi tot cetățeni români rămâneți în gospodăria voastră și trăiți fericiți.- În Italia - continuă soldatul -, vin englezii ca ploaia, avioane vin câteodată nu vezi numai avioane, cerul nu se mai vede. Armata noastră a slăbit, dar inamicii de abia acuma încep războiul.»“

L.J.T.T., în nota⁷³ sa din **8 noiembrie 1943**, anunța faptul că G.E.G. a dispus continuarea agitării șvabilor contra celor care nu au plecat voluntari în Germania, deși printre aceștia erau unii care au fost pe front cu armata română:

„Au loc adesea înjurii și loviri grave, care s-au anchetat de noi și deferit justiției.-

De asemenea, continuă cu măsurile de constrângere și boicotare, pe toate târâmurile, a acestora.-

Credem necesar ca G.E.G. să se tempereze și să nu mai agite spiritele și așa pornite de șvabii care au rămas acasă în contra celor ce conduc organizațiile, fiindcă în acest moment, când șvabii cei dintâi pierd speranța în victorie, se pot da naștere la situații de răzbumare ce atrag după sine interpretări cu repercursiuni pentru starea morală a frontului intern.-

În acest sens, se impune o intervenție energetică la Grup.-“

S.J. Buziaș raporta⁷⁴, pe **10 noiembrie 1943**, că s-a informat cu privire la felul cum sunt tratați voluntarii plecați în armata germană de către conaționali lor. Soțiiile unora dintre ei relatau că bărbații lor sunt foarte nemulțumiți „...deoarece în Serbia sunt atacați de partizani când sunt în grupuri mici, așa că nu pot părăsi cazarma decât numai constituiți în unități. Pentru acest fapt sunt ținuți strict încazarmați și orice părăsire în afară de comandă este aspru pedepsită.“

---

⁷² *Ibidem*, f. 256.

⁷³ *Ibidem*, f. 243.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 161.

În context, trebuie reamintit că dacă șvabii au plecat în armata germană, peste 2.000 de sârbi au plecat voluntari în armata de partizani a lui Tito, deci nu este exclus ca un șvab cu un sârb, poate chiar din același sat bănățean, să se privit prin cătarea puștii ori chiar s-au ucis unul pe altul.

S.J. Ciacova se va referi, în nota⁷⁵ din **11 noiembrie 1943**, la faptul că voluntarii șvabi erau nemulțumiți de tratamentul rău de care aveau parte în armata germană, însă tot era mai bine decât în armata română, unde chiar dacă exista o libertate mai mare, mâncarea și mizeriile din partea gradaților se dovedeau a fi cu mult mai mari.

Despre tratamentul din partea germanilor a informat⁷⁶ și P.J. Jimbolia, pe **12 noiembrie 1943**:

„Voluntarii șvabi se arată nemulțumiți că s-au înrolat în armata germană ca voluntari, plângându-se că fac instrucție aspră, nu au mâncare ca acasă, dându-li-se puțin și că nu sunt priviți bine în armata germană cum credeau ei la început, mai ales când au ajuns cu transportul la Viena li s-a spus că au plecat de acasă ca să prelungească războiul.

Cei aflați în Serbia se tem de cetnicii sârbi, ca fiind expuși în orice moment.“

Plt. mj. Nicolae Duma, șeful S.J. Sânanndrei, nota⁷⁷ pe **13 noiembrie 1943** despre răul tratament pe care-l suferă voluntarii șvabi din partea colegilor lor germani. „Majoritatea dintre cei plecați voluntari în Germania scriu soțiilor și familiilor să le trimită slănină, săpun și tutun, lucruri de cari duc mare lipsă.“

Tot pe **13 noiembrie 1943**, șeful S.J. Ciacova relatează în nota⁷⁸ sa despre un eveniment derulat pe 3 noiembrie, în gara de la Voiteg, unde a oprit un tren militar ce mergea de la Timișoara spre Iugoslavia. Militarii germani au coborât din tren și au încins o petrecere la un local din spatele gării. Unul dintre ei s-a apropiat de masa la care, întâmplător, stătea notarul din Ciacova și i-ar fi spus: „Sunt de șase ani soldat și pot spune că m-am săturat.- Bine că am scăpat de pe frontul rusesc, unde

---

⁷⁵ *Ibidem*, f. 162.

⁷⁶ *Ibidem*, f. 167.

⁷⁷ *Ibidem*, f. 168.

⁷⁸ *Ibidem*, f. 257.

am dus mare lipsă de alimente și țigarete. Acum a ajuns timpul că ori câștigăm, ori ne ia dracul pe toți.“ într-o căruță din fața restaurantului s-a nimerit întâmplător preotul ortodox sârb din Ciacova. Doi soldați l-au întrebat ce fel de preot este. Acesta, cunoscând ura germanilor față de sârbi, le-a răspuns că este popă românesc. La care unul din cei doi i-ar fi spus: „Noi știm cu toții că preoții și intelectualii români sunt toți contra noastră.“ De unde raportorul nota în final, drept concluzii:

„1.- Soldații germani sunt sături de război și în principiu de frontul rusesc.-

2.- Suspectează clasa intelectuală românească și nu au încredere în Statul Român.“

Un cu totul alt punct de vedere va avea plt. mj. Gh. Chirițescu, șeful S.J. Deta, care, referindu-se la Ordinul L.J.T.T. nr. 2.191/943 referitor la răul tratament al voluntarilor șvabi plecați în Germania, informa⁷⁹ L.J.T.T., în **14 noiembrie 1943**:

„Am onoare a raporta că din verificările făcute precum și din rapoartele primite de la posturile din raza Secției rezultă că datele specificate în sus-citatul ordin nu sunt reale, întrucât regimul sever la care sunt supuși voluntarii șvabi îi face pe unii să creadă că sunt persecutați .-

Elementul șvab plecat voluntar, fiind prin felul lui destrăbălat și nedisciplinat, se împacă cu greu cu o disciplină severă.“

Comandantul L.J.T.T. va confirma, în nota⁸⁰ din **18 noiembrie 1943**, desconcentrările ce s-au făcut în unitățile militare din zonă, ceea ce dădea naștere la tot felul de zvonuri, în funcție de sursă. Ca atare, șvabii erau intrigați că armata română se demobilizează, în timp ce trupele germane se zbat să țină piept atacurilor împotriva Europei la est și sud, șvabii, deși cetățeni români, fiind obligați să lupte alături de germani. De unde trag concluzia că armata română este demobilizată forțat de Germania, România urmând a fi considerată țară ocupată.

Pe de altă parte, mr. I. Peșchir scria în continuare:

„Cercurile anglofile și jidanii comentează situația că România nu înțelege să mai lupte spre Est, fiindcă și așa partida germană este pierdută și astfel se pregătește terenul pentru viitoare alte orientări în politica externă.“

---

⁷⁹ *Ibidem*, f. 173.

⁸⁰ *Ibidem*, f. 258.

Pe **8 decembrie 1943**, P.J. Tolvădia comunica⁸¹ superiorilor despre faptul că ortsleiterul din localitate a primit un ordin potrivit căruia între armata română și cea germană s-ar fi convenit ca statul român să permită plecarea în armata germană a 3.000 de ofițeri etnici germani de cetățenie română.

Ordinul⁸² de informații nr. 3.166 din **12 decembrie 1943** al L.J.T.T. scria cum că G.E.G. trimite în comunele șvăbești medici pentru a vizita fetele de 15-30 de ani pe care să le trimită în Germania, unde ar urma să servească în trupele auxiliare S.S. Examinarea se făcea foarte amănunțit, tinerele fiind complet dezbrăcate. Ordinul se baza pe nota⁸³ informativă trimisă pe 7 decembrie de P.J. Teremia Mare.

Situația va fi confirmată, pe 23 decembrie 1943, de S.J. Deta și P.J. Sânanndrei.

S.J. Jimbolia va raporta⁸⁴ pe **20 decembrie 1943** că vizita medicală a fetelor s-a desfășurat la 9 decembrie, în celelalte comune din raza de acțiune a acestei secții de jandarmi urmând a se face treptat, după această dată. „Bătrânii șvabi se arată nemulțumiți din această cauză, însă nu se opun, din cauză că duc (sic) frica organizației, ca să nu se ia vreo măsură agresivă contra lor, ca și cu plecarea șvabilor ca voluntari în armata germană.“

S.J. Beșenova Veche va informa⁸⁵ pe **22 decembrie 1943** că vizita medicală s-a făcut la Teremia Mare și, respectiv, Cenad. „Față de ordinul de mai sus, raportăm căci în raza secției s-a executat acest lucru, fetele vor să plece, dornice de a se vedea în Germania, femeile nu vor, susținând căci bărbații lor sunt duși ca voluntari.“

La **29 decembrie 1943**, Legiunea trimite în teritoriu ordinul⁸⁶ circular nr. 3.503, prin care solicită a se verifica informația potrivit căreia „...șvabul din comuna Comloșu Mare umblă prin diferite

---

⁸¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 108.

⁸² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 233.

⁸³ *Ibidem*, f. 234.

⁸⁴ *Ibidem*, f. 241.

⁸⁵ *Ibidem*, f. 238.

⁸⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 4.

comune cu populație șvăbească, îndemnând tinerii să plece voluntari în armata germană. Cu această ocazie susnumitul îndeamnă pe conaționalii săi să fie liniștiți că în curând se va petrece în România ceea ce s-a petrecut în Jugoslavia și atunci nu vor mai suferi șicanele autorităților românești.“

Prin ordinul⁸⁷ de informații nr. 3515/29 **decembrie 1943**, L.J.T.T. va solicita secțiilor și posturilor de jandarmi din subordinea sa să verifice informația cum că „...șvabii înrolați voluntari în armata germană caută pe orice cale a scăpa și să nu mai meargă în Germania. În acest scop, la venirea în concediu se aprovizionează cu mari cantități de alimente etc. pe care le duc comandanților respectivi și în felul acesta obțin certificate medicale pe baza cărora sunt lăsați a reveni în țară.“ Jandarmii trebuiau să verifice și să trimită centralizat, pe secții, până pe 15 ianuarie 1944, dacă află că în Germania se fac afaceri cu concediile șvabilor înrolați în armata germană și dacă se iau bani.

Un asemenea lucru a fost raportat⁸⁸ afirmativ de către S.J. Vinga. Soldatul Ioan Helmer din Vinga a fost trimis acasă de Crăciun de comandantul său, din Boemia, cu obligația de a duce 10 kg de bomboane de la fabrica „Draskovits⁸⁹“, ceea ce acesta a și făcut.

Pe **31 decembrie 1943**, L.J.T.T. emite ordinul⁹⁰ de informațiuni nr. 3.511: „Legiunea este informată că începând dela 15 Dec. 1943, concediile șvabilor înrolați voluntari în armata germană au fost suspendate. Această măsură ar fi fost luată de Comandamentul Militar German, din cauză că susnumiții când vin în concediu povestesc tuturor traiul rău ce l-au găsit în Germania. Familiile celor în cauză sunt f. indignate din această cauză.“

Un alt ordin⁹¹ de informațiuni, emis tot pe **31 decembrie 1943**, respectiv nr. 3.528, se referă la o serie de zvonuri lansate de voluntarii

---

⁸⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 4.

⁸⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 336.

⁸⁹ Fabrica a fost înființată în 1885, de familia cofetarului de origine sârbă Teodor Drašković, și a dus în lume faima localității Vinga datorită gustului de neuitat al produselor sale (n.n.).

⁹⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 5.

⁹¹ *Ibidem*, f. 5.

șvabi din armata germană în timpul concediului acasă, în România:

„- Că Guvernul Român, nemaivoidnd a trimite armată contra Rusiei în ajutorul trupelor germane, se va aduce la putere guvernul legionar, care va utiliza toate forțele în ajutorul Germaniei.

- Că nici în Germania nu există dreptate, deoarece cei bogați stau acasă, iar cei săraci sunt nevoiți a merge la front pentru a apăra averile bogaților. Din această cauză, Germania va pierde războiul.

- Că în Germania este f. greu de trăit, deoarece nu se găsesc alimente și astfel populația suferă de foame. Chiar și Armata, în interior suferă de foame.“

Va urma un al treilea ordin ⁹²de informațiuni, nr. 3.499/**31 decembrie 1943**, prin care Legiunea afirmă că deține informația că „...f. mulți șvabi de pe teritoriul rural care au refuzat să plece voluntari în armata germană se întrețin prin Timișoara sau alte orașe pentru a nu fi găsiți de autoritățile românești care-i urmăresc pentru a-i concentra“, drept pentru solicită secțiilor și posturilor de jandarmi să verifice amănunțit pe toți cei în cauză și să ia măsurile de rigoare.

Pe **31 decembrie 1943**, L.J.T.T. a transmis⁹³ în teritoriu că de la 15 decembrie 1943, concediile șvabilor înrolați voluntari în armata germană au fost suspendate, această măsură fiind luată de Comandamentul Militar German pe motiv că numiții, când vin în concediu în România, povestesc tuturor despre traiul rău ce l-au găsit în Germania, ceea ce indignează familiile acestora. Situația va fi infirmată de câteva posturi de jandarmi.

1944

Pe **8 ianuarie 1944**, plt. mj. C. Sperdea, șeful S.J. Lipova, va raporta către superiori, ca răspuns la ordinul nr. 3.240/1944:

„Am onoare a raporta că organizațiile germane colectează bani dela locuitori după starea materială, bani care se varsă (la) G.E.G.

Din acești bani se plătesc ajutoarele familiilor celor plecați voluntari, dar care ajutoare nu se achită la toți la fel.

Astfel, am constatat că o familie mai săracă primește 7200 (lei, n.n.), iar alta 2500. Aceste sume de bani se dau în urma unui control

---

⁹² *Ibidem*, f. 6.

⁹³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 329.

făcut de un ofițer german după indicațiile organizației comunale, plătindu-li-se după starea materială ce are.-

Cei care primesc sume mai mici de bani sunt nemulțumiți și pentru acest motiv duc o mare ură contra conducătorilor organizațiilor germane.“

Tot subofițerul C. Sperdea va răspunde⁹⁴ pe **14 ianuarie 1944**:

„Am onoare a raporta că din investigațiunile făcute de noi am constatat:

Mulți șvabi plecați voluntari caută a se reîntoarce în țară. În acest scop duc mari cantități de alimente pe care le dau ofițerilor, obținând certificate medicale.

Un caz concret este cu Ioan Maurer din comuna Remetea Mică, care a venit acasă fiind bolnav. Acesta este cu bună situație. De asemenea a venit în concediu un mare proprietar – plecat voluntar – și la o întrebare pusă s-a exprimat că cine poate, înțelegându-se că dau bani. Nu voise însă a declara nimic decât din cele ce se înțelege în urma discuțiilor.“

Și tot el va raporta⁹⁵ pe 14 ianuarie 1944: „...șvabii voluntari în armata germană nu s-au revocat, deoarece și acum avem pe raza secției șvabi care au plecat voluntari în armata germană și au venit în permisii. Nu au declarat că să li se fi suspendat concediile.“

Ca urmare a ordinului L.J.T.T. nr. 3.139/1944, plt. mj. C. Sperdea va răspunde⁹⁶ pe **8 ianuarie 1944**:

„Am onoare a raporta că din investigațiunile făcute de noi am constatat că nu s-au trimis ordine de chemare până în prezent șvabilor ce nu au voit a pleca voluntari în Germania.

S-a zvonit că se vor emite ordine de chemare, la care zvonuri cei vizați au afirmat că nu se vor duce oricare ar fi mijloacele de forță ce se vor pune pentru trimiterea lor.

Până acum nu a plecat niciunul.“

La **11 ianuarie 1944**, plt. I. Mârzan, șeful P.J. Șag, scria în nota⁹⁷ sa informativă către superiori:

---

⁹⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 14.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 20.

⁹⁶ *Ibidem*, f. 2.

⁹⁷ *Ibidem*, f. 11.

„Șvabul Hüpfl Ioan, din Comuna Șag, venit în concediu din armata germană, povestește următoarele:

Este încontinuu înjurat, pronunțându-i-se cuvântul țiganilor de ce ați venit aici. Dorm pe saltele umplute cu rumeguș de cherestea. Se plânge că pe săptămână mănâncă 2 bucățele de carne. Pâinea foarte rea și neagră. Pachetele ce le primesc de acasă sunt toate violate și mâncarea lipsă. Când a plecat din concediu, a plâns zicând că ultima dată când mai vede Șagul, afirmând că dacă nu moare de glonț, va muri de foame sau mizerie.“

Într-o altă notă informativă⁹⁸, nr. 906/14 ianuarie 1944, același subofițer C. Sperdea va raporta către Legiune, printre altele:

„1/. Nu s-a vorbit de voluntarii germani că se va aduce la conducere guvernul legionar, pe motiv că nu se mai dau trupe Germaniei.-

2/. Nu s-a discutat că nici în Germania nu este dreptate și că cei bogați stau acasă.-

3/. În ce privește traiul din Germania, se vorbește că este lipsă de alimente și populația și armata suferă de foame. De asemenea, este lipsă de tutun. Șvabii veniți în concediu fiind dintre cei mai bogați, în discuții lasă să se înțeleagă că și în Germania merge cu șperțuri, dar nu voiesc să declare.“

Despre situația grea din Germania va scrie în nota⁹⁹ sa informativă din **18 ianuarie 1944** și șeful P.J. Fibiș (semnătură indescifrabilă), așa cum reieșea aceasta din discuția sa cu Masnic Martin din comuna Remetea Germană (nume care circula în paralel cu cel de Remetea Mică sau Remetea Nemțească, n.n.):

„Populațiunea în Germania primesc la zi câte 250 gr de pâine, câte 250 gr. de carne la o săptămână, iar care vrea să taie porc li se cântărește și lasă cantitatea după numărul membrilor de familie socotit tot 250 gr. de om la săptămână neavând voie a avea mai mult, ouă nu au mai văzut de mai mult de 4 luni de zile.-

Tot numitul ne-a mai spus că acolo toată populația se exprimă că biruința va fi a lor, iar care ar îndrăzni să spună altcum îl ridică dela domiciliu și nu-l mai vede nimeni cât îi lumea, ceea ce înseamnă că ori este internat în vreun lagăr sau îi omoară.“

---

⁹⁸ *Ibidem*, f. 19.

⁹⁹ *Ibidem*, f. 24.

Masnic Martin a plecat fraudulos din România în Germania, unde va lucra la o fabrică de muniții, dar a putut reveni legal în urma unei convenții dintre România și Germania. El afirma că a fost un prost că a plecat în Germania, unde, după cum scria plt. mj. I. Sperdea în nota sa informativă către Legiune, „Populația este foarte îngrijorată, care nu poate să se odihnească nici 2 ore, fiind încontinuu supusă alarmei aeriene.“ Ca salariu, Masnic primea 120 de mărci pe lună, din care 100 de mărci îl costa mâncarea, el rămânând cu numai 20 de mărci.

Prin ordinul¹⁰⁰ circular nr. 125/18 ianuarie 1944, mr. Ioan Peșchir le cerea jandarmilor din subordine ca până pe 7 februarie 1944 să investigheze câți șvabi au plecat în Germania și câți s-au dus în realitate, deoarece: „Legiunea este informată că șvabii sunt nemulțumiți în urma unor zvonuri cum că din nou se va face o recrutare de voluntari șvabi și că vor fi luați până la etatea de 42 ani și ei nu mai vor să meargă.“

Răspunzând ordinului nr. 3.499/31 decembrie 1943, S.J. Vinga va raporta¹⁰¹ pe **20 ianuarie 1944** că niciunul dintre șvabii care nu au plecat nu este fugar. Cu toții s-au prezentat la autoritățile române și au solicitat concentrarea.

L.J.T.T. va cere¹⁰², pe **25 ianuarie 1944**, liste nominale cu toți șvabii care nu au făcut parte din organizațiile germane, nu au vrut să plece voluntari în armata germană și care au fost amenințați după plecarea voluntarilor.

La **4 februarie 1944**, P.J. Sânandrei comunica¹⁰³:

„Suntem informați că conducătorii organizațiilor șvăbești din raza acestui post sunt amenințați zilnic de către locuitori pentru faptul că au obligat tineretul să meargă în armata germană de unde tot la câteva zile se comunică moartea a câte unuia pe front.- Conducătorul Brüch Iosif din comuna Sânandrei, este vorba că se mută cu domiciliul în Timișoara din cauza amenințărilor, iar Schneman Ferdinand din comuna Covaci a fost în mai multe rânduri la G.E.G. Timișoara de a

---

¹⁰⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 26.

¹⁰¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 326

¹⁰² *Ibidem*, f. 375.

¹⁰³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945, f. 212.

reclamat că în continuare este amenințat de câțiva locuitori ai căror fi au murit de curând pe front în armata germană.- Li s-a spus de către șvabii veniți în concediu din Germania că acolo nu s-a înrolat în armată tineri de 17 și 18 ani cum au fost forțați cei de aici și aceasta este ciuda mare pe locuitori.“

S.J. Vinga va răspunde¹⁰⁴ pe **8 februarie 1943**, trimițând o listă cu șapte șvabi aflați în această situație, din care trei din Pișchia și câte doi din Murani și, respectiv, Carani.

Și tot pe **8 februarie 1944**, S.J. Vinga va răspunde ordinului nr. 254/944 al L.J.T.T.:

„1/ Șvabii bogăți sunt impuși de G.E.G. la grele taxe, menite a ajuta familiile sărace a(le) voluntarilor plecați în Germania.-

2/ Parte din ei au reacționat și au căutat a se opune prin refuzul de a plăti, aducând ca argument de apărare că sunt cetățeni ai statului Român, către care înțeleg să plătească dărilor cuvenite și că nu recunosc a plăti alte taxe la G.E.G.

3/ Opunerea lor nu a avut efect, deoarece G.E.G. a dat dispoziții categorice să nu le primească copiii la școală, nici primare și nici secundare, să fie persecutați de preoți, să fie excluși din organizații și, în fine, să fie expuși la ura și boicotul populației sărace și a familiilor celor plecați voluntari.-

Datorită acestor măsuri, toți plătesc, pentru că nu au încotro.“

Presiunile asupra șvabilor încorporați în armata germană cresc în mod constant și direct proporțional cu situația de pe front. Pentru a-i descuraja pe cei care, aflați acasă, în concediu, să dezerteze și, firește, pentru a-i înspăimânta pe toți cei care ar fi tentați să procedeze astfel, G.E.G. ar fi format echipe denumite „Disparații“. Potrivit ordinului¹⁰⁵ nr. 561/**25 februarie 1944** al L.J.T.T., acestea aveau „...misiunea de a merge și ridica pe voluntarii din armata germană veniți în concediu și care nu voiesc a se mai înapoia. Cei în cauză sunt ridicați de la domiciliu cu o mașină și nu se știe unde sunt duși. Se crede că-i împușcă.“

---

¹⁰⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 376 și f. 377.

¹⁰⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 328.

La **10 martie 1944**, șeful P.J. Sânandrei informa¹⁰⁶ L.J.T.T. cum că Iosif Brüch, conducătorul organizației locale a G.E.G., încerca să câștige bunăvoința jandarmilor pentru a-l apăra de populația din comună care-l acuza că le-a trimis copiii pe front.

„Mai suntem informați că starea de spirit a populației șvăbești se înrăutățește continuu, mai mult din cauza celor duși voluntari în armata germană, deoarece majoritatea scrie că se află pe frontul rusesc, de unde până în prezent s-a comunicat moartea a 8 tineri.

Unii din șvabi critică conducerea germană că pe șvabii din Banat i-a băgat în masă pe frontul dela Leningrad, fiind toți luați la acele trupe speciale SS.“

Un nou ordin¹⁰⁷ de informațiuni, nr. **665/23 martie 1944**, pomenește de rău tratament, ba chiar mai mult:

„Din informațiunile ce deținem, șvabii înrolați voluntari în armata germană S.S. sunt f. rău tratați de către soldații germani de origină din Germania. În urma acestui fapt, voluntarii șvabi protestând au afirmat că ei nu au venit voluntari și că au fost forțați de către Grupul Etnic German să se înroleze în armata germană. Pentru a dovedi acestea cei ce vin în concediu în România solicită dela autoritățile românești să li se elibereze adevăruri din care se constată că au fost forțați de G.E.G. pentru a se înrola în armata germană.

Întrucât din constatările făcute, aceste adevăruri au fost solicitate mai ales posturilor de jandarmi, Vi se face cunoscut că nu se poate elibera nici o adevărură în acest sens.“

Starea de spirit este tot mai rea. Așa reiese și din nota¹⁰⁸ informativă din **8 iunie 1944** a P.J. Cenad:

„2/ Printre șvabi se vorbește că în cazul că se va mai face o nouă recrutare, nici cu forța nu li se va mai duce nimeni la recrutare pentru că au mai fost păcăliți o dată și acum nu se mai lasă duși ușor de organele G.E.G. și deci nu se vor mai duce nimeni (sic) la recrutare și din această cauză nici nu îndrăznesc a mai începe de a face o nouă recrutare.

3/ Nu s-a observat ca unii din șvabi să-și caute refugii de a fi

---

¹⁰⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945, f. 237.

¹⁰⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 95

¹⁰⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 65/1941-1945, f. 221.

concentrați în armata română pentru a nu fi luați în armata germană, neavând cazuri până în prezent.

4/ Șvabii cărora le-au murit fiii plecați voluntari în armata germană îi plâng pe cei morți și blastămă pe cei care au început războiul și că poate nu mureau și era mai bine dacă nu-i trimitea în armata germană.“

La **25 iulie 1944**, plt. adj. Petre Pătrașcu, șeful S.J. Buziaș, va deschide un dosar¹⁰⁹ „...cu actele dresate contra agentului Friederik Kress din Poliția secretă germană, pentru faptul de tentativă de omor, violare de domiciliu, arestări ilegale și amenințare contra jandarmilor în post“. Fiindcă, scrie el, acesta din urmă a întreprins o urmărire abuzivă în localitate, acțiune care a culminat prin amenințarea cu pistolul a jandarmilor aflați în post.

Dar iată cum au decurs lucrurile, așa cum au fost acestea relatate în document. Agentul secret Friederik Kress a sosit la Nițhidorf cu trenul de la ora 15, îmbrăcat civil și cu ordin de serviciu de la comandamentul armatei germane din Timișoara, cu misiunea declarată de a verifica situația voluntarului Kreps Wilhelm, venit în concediu și rămas acasă, fiind așadar considerat dezertor. Primul pe care l-a contactat a fost ortsleiter-ul (șeful organizației germane locale) Matei Löchinger. Acesta i-a propus agentului să fie consultat și primarul localității, Konradt Netzenradt. Cum nici Löchinger și nici Netzenradt nu știau dacă Kreps era sau nu la domiciliu, a fost trimis să-l caute un guard comunal, care să-i spună să se prezinte în seara aceleiași zile ori la Primărie, ori la primar acasă. Găsit la propria locuință, dar intuind cursa ce i se întinsese, Kreps a rămas în continuare la domiciliu, văzându-și de treburile gospodărești. Drept urmare, agentul secret, ortsleiterul și primarul s-au deplasat la Kreps acasă și au intrat în curtea acestuia fără permisiune și au întrebat de el. În acel moment, Kreps se afla în podul grajdului, pentru a coborî ovăz pentru animalele. Știind de la guard că se află acasă, cei trei au început percheziția. Găsindu-l în podul grajdului, agentul secret l-a arestat pe Kreps ca fiind dezertor. Însă Kreps a susținut că și-a clarificat situația militară în România în sensul că a renunțat la voluntariatul în armata germană și și-a predat uniforma cu care a venit în concediu. Evident, nu a fost crezut. Vecin fiind cu postul de jandarmi, a rugat să fie condus acolo pentru ca agentul secret să fie lămurit de șeful de post cum că spune adevărul,

---

¹⁰⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 177.

ceea ce a fost acceptat de cei trei oaspeți inopinați. Din acest moment încep problemele.

„Șeful de post fiind în serviciu, la post erau doi jandarmi în termen și voluntarul crezând că șeful de post este în locuința a trecut la locuința acestuia. Agentul l-a urmărit și chiar pătruns în locuința șefului de post după voluntar. Aci era numai familia șefului de post și agentul recurgând la terorizarea celui urmărit a tras cu pumnul în masa din cameră și scoțând revolverul l-a amenințat cu împușcarea pe așa numitul «dezertor». Acesta profitând de țipetele familiei șefului de post, a intrat în camera de alimente unde s-a încuiat și în același timp sosind și jandarmii postului, au procedat la scoaterea afară a agentului, timp în care au fost și ei amenințați cu revolverul de agent. După aceea venind și armându-se au văzut cum agentul pe fereastra cancelariei căuta a ținti în jandarmi, neplecând dela fereastră. Acest lucru l-a raportat și secției care față de cazul raportat, le-am dat ordin de reținere și desarmare, lucru ce s-a executat deși agentul ajutat de ortzleiter s-a opus.- Între timp sosind și șeful de post, faptul a fost aplanat, așteptând sosirea noastră, când am dispus ascultarea agentului, dându-și declarația sub nr. 1, predat revolverul și pus imediat în libertate.-“

Având în vedere cele de mai sus, plt. adj. Petre Pătrașcu a concluzionat că: urmărirea soldatului Wilhelm Kreps pare a fi fost „provocată de însăși «Organizația locală șvâbească» deși nu s-a putut stabili aceasta prin dovezi“, ceea ce ne poate sugera o reglare de conturi între familii, pe seama unor dispute mai vechi, anterioare războiului. Pe de altă parte, același subofițer de jandarmi mai scrie că, „...prin călcarea domiciliului urmăritului și locuința șefului de post“, a fost vorba de violare de domiciliu, vinovați fiind inclusiv primarul Netzenradt și, respectiv, ortzleiterul Löchinger. În plus, a fost săvârșită arestarea ilegală a unei persoane și s-au proferat amenințări la adresa jandarmilor postului.“ Altfel spus, scria plutonierul major, „S-au încălcat în mod evident dispozițiunile prevăzute pentru dezertori voluntari din Grupul Etnic German, comunicate de Conducătorul Statului Român către Misiunea Militară Germană din România și dată nouă prin ordine circulare secrete Nr. 1428 din 22.V.1944 și 4105/944 date de Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal.-“ În final, subofițerul propunea ca „Pentru evitarea acestor fel de incidente pe viitor, cari ar putea da loc la acte mai grave, ar fi de dorit ca să se defere cazul justiției fiindcă nu se poate ca «Misiunea Militară Germană» să nu fie înconștientat formațiunile sale asupra convenției despre care tratează susnumitele ordine.-“

În procesul-verbal¹¹⁰ întocmit în aceeași zi, de același plt. mj. Petre Pătrașcu, șeful S.J. Buziaș, dar și de un interpret din limba germană (semnătură indescifrabilă), acesta precizează că evenimentele s-au petrecut pe 24 iulie. Soldatul voluntar Wilhelm Krebs (Kreps), venit în concediu pentru 19 zile, trebuia să fi plecat la unitate „...la data de 22 Iulie 1944, a renunțat la voluntariat și a rămas acasă în comuna Nitzkidorf“. Existând dispoziții categorice în cazul voluntarilor din cadrul Grupului Etnic German „...pentru a-și aranja în țară situația militară a celor ce nu doresc a se mai înapoia în Germania“, jandarmii în termen din Nițchidorf „...au luat sub protecție pe voluntarul urmărit.“

În depoziția sa, agentul secret Kress, de loc din Offenbach (am Main) din Germania, va recunoaște că misiunea sa a urmat unui ordin verbal primit de la Comandamentul Militar German din Timișoara și că soldatul voluntar Krebs din Nițchidorf „...în loc de a pleca la unitatea din Germania, a trimis hainele la Comandamentul German din Timișoara.“ Precizează însă că pentru a percheziona domiciliul lui Krebs a cerut permisiunea (probabil a familiei lui Krebs). Găsindu-l în podul grajdului, l-a arestat și l-a dus la postul de jandarmi care, presupunem, funcționa într-o gospodărie tipic germană din Banat, cu o casă mare și una mai mică în aceeași curte. Fiindcă, declară agentul secret: „Aci, în fața postului, la ușa biroului de intrare, a fugit în curtea postului, unde s-a introdus într-o cameră a localului postului de jandarmi, pătrunzând după el, l-am găsit într-o cameră unde era și familia șefului de post, după cum am aflat ulterior. L-am somat să mă urmeze la Timișoara și pentru o mai mare impunere a autorității mele am scos pistolul ce-l aveam în buzunarul din dos al hainei mele civile. Dându-mi seama că sunt în familie, am ieșit cu ortsleiter-ul afară și am mers în stradă, unde am fost prins de jandarmi și somat să predau revolverul. Eu le-am spus că-l predau singur, însă să merg la birou, lucru ce nu am fost înțeles și atunci mi s-a luat de jandarmi cu forța revolverul.- După ce mi s-a luat revolverul am fost legat și atunci a venit voluntarul Kreps și suduindu-mă mi-a spus că ar trebui să fiu împușcat. Am primit pistolul împreună cu opt cartușe ce mi se ridicase de jandarmi.“

Dar să revenim la Wilhelms Kreps (din nou Kreps în loc de Krebs, cu toate că din semnătura pe declarație reiese limpede că se numea Krebs), în vârstă de 38 de ani, cu școală, cu avere, căsătorit, având un copil. Făcea parte din contingentul 1929, respectiv din Regimentul 5 Vânători de Munte. S-a înrolat în armata germană la 12

---

¹¹⁰ *Ibidem*, f. 178 și 179.

iulie 1943 „...până la data de 29 Iunie 1944“, cum avea să declare în procesul-verbal al anchetei. Va preciza același mers al evenimentelor, precizând că la el locuia în gazdă șeful gării din Nițchidorf. La faza cu altercația cu agentul secret german din casa familiei șefului postului de jandarmi, a declarat: „Retrăgându-se înapoi de lângă masă și întinzând revolverul spre mine a spus ești dezertor și deși îi spuneam că nu sunt, acesta continua cu această calificare. Copiii și soția dlui șef de post au început a plânge. În același timp au sosit jandarmii postului ce l-au ridicat iar eu m-am ascuns în camera de alimente a șefului de post unde am rămas până ce agentul a fost reținut de jandarmi. După ce jandarmii l-au desarmat și legat, am venit în birou și i-am spus că nu-i rușine ce ați făcut cu mine? Acesta a răspuns că tu ești soldat german și eu i-am răspuns că eu nu mai sunt soldat al Germaniei ci sunt în țara mea unde doresc să fac armata. Ortsleiter-ul din curtea mea a spus soției că eu acum sunt soldat valah.“

Martori (denumiți informatori în procesul-verbal) au fost jandarmul fruntaș Gheorghe Lupoi din comuna Pănătău, județul Buzău, și, respectiv, Ana I. Olteanu, casnică, în vârstă de 38 de ani, de loc din comuna Șipot, județul Gorj, soția (pare-se nelegitimă, ea purtând numele de fată) a șefului de post, precum și Ortsleiter-ul Matei Löchinger, acesta din urmă nerecunoscând cum că agentul secret ar fi dat cu pumnul în masă în locuința șefului de post. Dar avea să declare: „Nu am văzut ca (agentul secret, n.n.) să amenințe pe jandarmii ce au venit aci fără arme.- Am ieșit în stradă și aci am discutat asupra celor ce să se facă. Jandarmii au ieșit și punând mâna pe agent i-au cerut a pre(da) revolverul. Acesta n-a voit și atunci, după ce spusese că Krepș nu mai este aici, au pus mâna și trăgându-l în curtea postului au dispus desarmarea agentului cu forța, deși acesta le spunea în limba germană că el merge cu ei ori unde și predă revolverul de bună voie. Eu le-am spus însă nu m-au înțeles și în învălmășeala ce era am fost lovit de un jandarm atât cu palma cât și cu bocancul la picior. După aceasta eu am plecat la poștă și am vorbit cu unitatea acestuia (a agentului, n.n.)... [...]. Sunt nemulțumit că un jandarm m-a lovit în fața publicului cu palmele și piciorul.“ Din declarația Ortsleiter-ului reiese limpede că evenimentul a creat vâlvă în localitate. Iar lovirea sa de către un jandarm a fost înaintată spre știința Grupului Etnic German. În nota nr. 8.898 din 13 august 1944, către L.J.T.T., inspectorul jandarm colonelul Ioan Sârbu și, respectiv, șeful Serviciului de Poliție, locotenent-colonelul Nicolae Pățurescu, aveau să scrie:

„Cu onoare se trimite anexat în original adresa Grupului Etnic German din Timișoara Nr. 4422 din 7 August 1944 prin care se arată că un jandarm caporal dela postul Nițchidorf, a lovit pe șeful organizației locale, cauzându-i mai multe răni.-

Luați la cunoștință de conținut, cercetați cazul și înaintați rezultatul cu propunerea D-voastră până la data de 5 septembrie 1944.“

La **28 august 1944**, plt. adj. Petre Pătrașcu, șeful S.J. Buziaș, scria¹¹¹ către L.J.T.T.:

„Am onoarea a raporta că intervenind evenimentele cunoscute (23 august, când România a întors armele împotriva Germaniei, n.n.), șeful organizației germane din Nitzkidorf a fost internat și jand. Frt. Lupoi Gh. mutat în secția de jandarmi Jimbolia, fapt pentru care nu s-a mai putut audia nici una dintre părțile cazului în speță.- [...]

Acele scot în relief că agentul poliției secrete germane, Friederik Kress, în ziua de 24 Iulie 1944 a săvârșit tentativă de omor, violare de domiciliu, arestare ilegală și amenințare a jandarmilor în interiorul postului.-

Menționăm că cel în cauză a fost reținut și dezarmat de jd. frt. Lupoiu Gheorghe, reținere și desarmare ce o impunea situația, dat fiindcă urmăritul Krebs Iosif și familia șefului de post, trebuia luați sub scut, față de un furios ce lăsa impresia că era turmentat de băutură.-“

Numele ortsteiter-ul Matei Löchinger din Nițchidorf apare, într-adevăr, în lista „...de germani cetățeni români din raza acestei legiuni deținuți politici internați“, pe care mr. Ioan Peșchir, comandantul L.J.T.T., a înaintat-o, la 5 septembrie 1944, către I.J.T.

Pe 4 noiembrie 1944, șeful P.J. Nițchidorf, cu grad de plutonier (semnătură indescifrabilă), va informa L.J.T.T. că potrivit „...ordinului verbal al Domnului șef al secției (de jandarmi, n.n.) Buziaș dat cu ocazia inspecției în ziua de 4 Noembrie 1944.

Am onoare a înainta pe indivizii Gion Francisc și Metzenrath Condrat din comuna Nițchidorf pentru activitate în mișcarea hitleristă, urmând a fi internați.“. Amândoi cu vârste peste 50 de ani, aceștia erau comercianți. Fiind vorba de activități considerate politice, cei doi au ajuns, după toate probabilitățile, în lagărul de deținuți politici de la Budinț, jud. Timiș și, în funcție de gradul de vinovăție, puteau fi trimiși în lagărul de la Târgu Jiu. În fișa întocmită pentru Gion Francisc, același plutonier scria că numitul „...a urmat un curs de 10 zile în Brașov, în cadrul Org. Hitleriste.

---

¹¹¹ *Ibidem*, f. 197.

În comună are o influență asupra masei, fiind om înstărit, iar fiul său pe când era acasă era Comand. Org. Paramilitare care a avut o activitate marcantă.“

Pe 21 noiembrie 1944, același Gion Francisc face o cerere către L.J.T.T. (cu sediul în Timișoara, Bd. Eroilor de la Tisa):

„Subsemnatul Gion Francisc, din Timișoara – actualmente la Chestura Poliției Timișoara, cu onoare Vă rog să binevoiți a-mi admite trimiterea mea la un spital, fiind grav bolnav.

Anexez 1 certificat dela Dl. Medic Primar A. Miletici pentru dovedirea faptului (sic).“

Într-adevăr, cererea este însoțită și de certificatul medical eliberat de dr. A. Miletici, director al Spitalului de Stat din str. Brediceanu nr. 2, specialist în boli interne:

„Certific că Dl. Gion Francisc, comerciant în etate de 50 ani din comuna Nițchidorf, jud. Timiș-Torontal, suferă de o calculoză renală cu crize foarte dese de dureri și hematurie în special după eforturi fizice, din care motiv este constrâns a evita orice oboseală corporală și a respecta un regim alimentar sever.“ Documentul datează din 6 noiembrie 1944.

Dar iată că în nota sa din 30 noiembrie 1944, către Lagărul pentru internarea deținuților politici Slobozia, lt. col. N. Caracaș, șeful L.J.T.T. va scrie: „În conformitate cu ordinele în vigoare, am onoare a înainta pentru internare un număr de 28 deținuți supuși germani și maghări și cetățeni români de origine etnică germană prevăzuți în alăturatul tabel, cari urmează a se interna în lagăr, rugându-Vă să binevoiți a ne confirma primirea lor.“ Evident, pe listă se află și cei doi comercianți din Nițchidorf, Gion Francisc și Metzenrath Conradt.

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 173/1941-1945, 75/1943, 92/1944, 95/1944.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 373/1940-1944, 256/1941, 344/1941-1946; 9/1942.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945.

Institutul Central de Statistică, „*Indicatorul localităților din*

România - Datele recensământului general din 6 aprilie 1941“, Imprimeria Institutului Statistic, 1943.

Sursa fotografiilor de la Periam: Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943.

Sursa materialelor de propagandă naziste: ro.pinterest.com

Frontieriști, dezertori, contrabandiști

1941

Plt. C. Oprea, șeful P.J. Iohanisfeld, va raporta¹ la **25 august 1941**, către L.J.T.T., despre faptul că a prins un dezertor din Regimentul 1 Pionieri Craiova, care se înapoia din Germania la Iohanisfeld, urmând să plece din nou.

„La interogațiile făcute, numitul ne afirmă că în ziua de 23 august a.c. au intrat în țară un număr de 180 dezertori din diferite comuni germane, expulzați din Germania.

Toți acești 180 dezertori sunt din jud. Timiș-Torontal și au mai rămas să vină în țară zilele acestea încă un transport.“

1942

S.J. Vinga va trimite² pe **3 aprilie 1942**, la L.J.T.T., ca răspuns la ordinul nr. 137/1942, „...un tabel de Șvabii din raza secției, care au fost fugiți fraudulos în Germania și fosta Iugoslavie și care s-au înapoiat în țară tot fraudulos și se găsesc la domiciliu, fără ca să fi fost trimiși în judecăți pentru trecere frauduloasă a frontierei.“ Pe tabel se aflau 35 de tineri, dintre care 27 de băieți și opt fete, 23 din Carani, cinci din Orțișoara și șapte din Satchinez.

Evitarea stagiului militar și, în context, a riscului de a fi trimis pe front, ia diverse aspecte. Un mijloc des uzitat a fost contractarea, cu Fabrica de Zahăr din Freidorf (astăzi, cartier al Timișoarei), de cultivare a sfeclei de zahăr. După cum scria, pe **24 aprilie 1942**, șeful

---

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 134/1941-1944, f. 22.

² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 121 și 122.

P.J. Șipet, mai mulți localnici au încheiat astfel de contracte pentru 1942, însă cum încă nu au primit ordine de mobilizare, „...s-au hotărât a nu mai ridica sămânța de sfeclă până ce nu primesc ordinele de mob. (iluzare) pentru lucru, iar în caz că nu le primesc să nu mai cultive nici un fel de sfeclă, cu toate că au contracte încheiate și semnate. Se constată că acești locuitori au încheiat contracte cu fabrica de zahăr ca să cultive sfecla numai ca să fie scutiți de mobilizare.“

S.J. Giulvăz va informa³ L.J.T.T. pe **21 aprilie 1942** că în noaptea de 20 spre 21 aprilie, au trecut clandestin frontiera în Iugoslavia cinci tineri din Iohanisfeld, cu scopul de a se înrola în armata germană.

Mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T. va recomanda⁴, la **26 aprilie 1942**, Centrului I Instrucție Jandarmi Timișoara, să-l concentreze din nou pe jandarmul rezervist Toma Pătrașcu din localitatea Macedonia, care a fost lăsat la vatră pe motiv că nu are dantură și nu poate mânca. „Situția este însă alta, fiindcă cel în cauză are o dantură artificială de care se folosește ca și cu cea naturală.“

În nota⁵ sa informativă din **26 aprilie 1942**, plt. mj. Petre Pătrașcu, șeful S.J. Buziaș, scria:

„Suntem informați că tinerii încorporați cu contingentele 1942 și 1943, cunoscuți ca elemente sănătoase și valide înainte de încorporare, au început să vină la vetre ca scutiți, reformați sau amânați, în majoritate purtând diagnosticul «bătaie de cord».

Întrucât sunt unele familii cunoscute chiar din războiul trecut că au recurs la astfel de trucuri, sustrăgându-se de front și serviciul militar, e semnificativ faptul că tot aceleași elemente și în prezent, sub aceleași pretexte, își aduc acasă copiii, ginerii sau rudele.

Populația vede și comentează defavorabil aprecierile medicale, dând loc la diferite bănuieli asupra corpului medical militar.-

De notat este și faptul că cei lăsați la vetre în felul de mai sus au situații materiale bune și foarte bune.-

Întrucât fapta problemei vizează demnitatea oștirii și scăderea brațelor de luptă în mod simțitor, este imperios necesară o minuțioasă

---

³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 134/1941-1944, f.118.

⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 88/1942, f. 4.

⁵ *Ibidem*, f. 97.

cercetare și punerea pe tapet a problemei, care din punct de vedere național are o importanță covârșitoare.“

Șeful P.J. Voiteg raportează⁶ pe **28 aprilie 1942** cum că „Unii indivizi, pentru a se sustrage de la mobilizare și concentrări, deși oameni în stare bună și cu avere frumoasă, s-au angajat la căile ferate ca lucrători la atelierele Timișoara, făcând obiect de discuție în comună.“ În context, îi va numi pe Petre VasIU din Folia (unic la părinți, fruntași în comună) și Ioan Vermeșan și Petre Jiva (unic la părinți), amândoi din Voiteg.

Pe **23 mai 1942**, șeful S.J. Buziaș, referindu-se la tinerii „...lăsați la vatră cu diferite diagnostice dubioase“, informa⁷ despre tânărul Petre Popovici din Blajova, „...lăsat la vatră ca amânat, care acasă lucrează ca toți oamenii sănătoși, având și pe socrul său care în războiul mondial tot la fel a fost reformat“, dar și despre Ion Sibiu din Sacoșu Turcesc și Köhl Iosif din Nițhidorf. „Toți aceștia sunt în stare materială bună și sunt destul de sănătoși, prestând orice munci și fac orice eforturi.“

Tot pe **23 mai 1942**, șeful P.J. Vinga scria⁸ despre situația soldatului Niculae Curtean din comuna Mănăștur, „...ca fiind suferind în urma operației de apendicită suferită în luna Februarie 1942. În realitate, nu are nimic, umblă toată ziua pe motocicletă, bea și chefuliește prin toate cârciumile. Este fiul celui mai bogat locuitor din Mănăștur. Tot satul vorbește că lăsarea lui la vatră a fost plătită cu bani grei, numai pentru a se sustrage plecării pe front, în timp ce copiii care sunt săraci nu au venit nici unul acasă și sunt trimiși să lupte pentru apărarea averii bogaților care stau acasă.“

O observație pertinentă avea să o facă plt. mj. C.D. Stanomir, șeful S.J. Jimbolia, în nota⁹ sa din **31 mai 1942**:

„Am onoare a vă raporta că pe raza acestei Secții nu avem cazuri decât rari de lăsare la vatră a oamenilor chemați la Armată, însă știut este că pe doctori nu poate să-i controleze decât tot un doctor și nu am văzut nici odată ca un om lăsat la vatră cu un diagnostic să fie găsit de

---

⁶ *Ibidem*, f. 34.

⁷ *Ibidem*, f. 200.

⁸ *Ibidem*, f. 204.

⁹ *Ibidem*, f. 205.

alt medic că nu e adevărat.“

La **1 iunie 1942**, L.J.T.T. va trimite¹⁰ în teritoriu ordinul circular nr. 760:

„Având în vedere că organizațiile șvabești îndeamnă populația să nu dea autorităților scrisori primite de la cei fugiți peste frontieră ca să nu se dreseze acte de pierderea cetățeniei române, șefii de posturi vor ține contact cu oficiile poștale și orice scrisori sosite dela cei plecați vor fi ridicate cu consimțământul oficiilor poștale și vor constitui acte pentru încheierea dosarului în cauză.“

P.J. Tolvădia va raporta¹¹ pe **18 iunie 1942** că din zona sa au fugit în Serbia opt tineri premilitari șvabi, însă nu poate confirma dacă acest lucru a fost sau nu influențat de propaganda G.E.G.

Și spitalele se plâng. Cel puțin așa reiese din nota¹² din **21 iunie 1942** a Spitalului de Campanie nr. 16, semnată de medicul lt. col. dr. Neron Stroescu și contrasemnată de lt. Gh. Stroescu (doar o coincidență de nume?), șeful Biroului Adjut. Aceștia se plâng de faptul că au cerut P.J. Becicherecu Mic „...urmărirea, prinderea și înaintarea sub escortă la acest Spital a sold. Schneider Mihai ctg. 1931, ca dezertor dela acest spital prin neprezentare din concediu.- Nici până astăzi nu am primit nici un răspuns din partea postului de jandarmi și suntem informați că numitul dezertor se află acasă, unde este tolerat de jandarmi.“

¹⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 34.

¹¹ *Ibidem*, f. 33.

¹² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1942, f. 1.

In baza actului nr. 970/1942 în vigoare în Jand. Filia, pe solicitarea
 Primăriei comunei Filia, județul Timiș-Torontal

Anul 1942 luna aug., ziua 18 Nr. 1854/1942

Certificat de naționalitate

Noi primarul comunei Filia, județul Timiș-Torontal atestăm că D. Dvorak Alexandru de profesie șeful biroului adjut. județul Timiș-Torontal (naș. la 14 martie 1914) precum și soția sa, născută la 14 martie 1914, în Filia, copii lor

1. soția sa, născută la 14 martie 1914
2. soția sa, născută la 14 martie 1914
3. soția sa, născută la 14 martie 1914
4. soția sa, născută la 14 martie 1914
5. soția sa, născută la 14 martie 1914

au naționalitatea română, fiind înscrși la Nr. 1854/1942 în registrul de naționalitate întocmit în conformitate cu dispozițiunile art. 52 și următoarele din regulamentul privind la constatarea naționalității române.

Primarul comunei, P. J. Tolvădia Notar, A. O. R. O. A. U.

NOTE: *) Numele și pronumele; **) Localitatea; *) Numele și pronumele părinților; *) Numele și pronumele soției titularului certificatului; **) Data; *) Localitatea; *) Numele; *) Data; *) Localitatea; **) Semnătura primarului; *) Semnătura notarului.

Dep. Nr. 68/a Impr. Jud. Huzeoara Deva 30-1941

Certificatul de naționalitate al dezertorului Alexandru Dvorak (facsimil)

În cazul dezertorilor sau celor fugiți din țară, la sesizarea și cu dovezile primite de la posturile și secțiile de jandarmi, organele administrative, în speță prefectura de județ, le puteau solicita notarilor întocmirea de dosare de pierderea cetățeniei de către cei în cauză. Se pare însă că trecerea unei asemenea sarcini în ograda civililor nu era deloc satisfăcătoare. Iată ce părere avea șeful S.J. Vinga, în nota¹³ sa informativă către L.J.T.T. din **24 iunie 1942**:

„Acest sistem este foarte defectuos și nu dă niciun rezultat, pentru că notarii nu-și fac datoria și nu mai dresază nici un act.

Dovada este că din 48 de Unguri ce au fugit clandestin și pentru care am administrat dovezi și raportat prin Prefectură, numai 14 și-au pierdut cetățenia și acestea tot pe baza actelor încheiate de jandarmi, de când lucrează notarii nu a mai fost nici unul radiat de pe listele de cetățenie.“

Tot pe **24 iunie 1942**, șeful S.J. Vinga își informa¹⁴ superiorii din cadrul L.J.T.T.:

Am onoare a raporta că până în prezent, nici un conducător Șvab nu a fugit în Iugoslavia pentru a scăpa de concentrare.

Poate că ar fi făcut-o și pe aceasta, însă aproape toți conducătorii sunt scutiți de mobilizare, fie că au etatea prea înaintată, fie că sunt proprietari sau mari cultivatori de plante ce dau dreptul la scutiri, conducători de tractoare etc.

De asemeni, dintre cei mobilizați pentru lucru nu e nici unul care să nu îndeplinească condițiunile.“

O cerere¹⁵ cel puțin ciudată avea să facă P.J. Teremia Mare către S.J. Sănnicolau Mare, pe data de **28 iunie 1942**, și anume intervenția pentru anularea permisului de port-armă și vânătoare a lui Opelcz Iosif din Teremia Mică:

„Numitul fiind păzitor de hotar al comunei Teremia Mică, se ocupa cu treceri frauduloase de indivizi peste frontieră în Iugoslavia, dela care încasa sume importante de bani, (pe) care îi împarte cu grănicerii. Deci în felul acesta a început să se îmbogățească simțitor.

Numitul fiind o persoană periculoasă la Siguranța publică și de Stat, nu merită să aibă armă asupra lui.“

---

¹³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 183.

¹⁴ *Ibidem*, f. 189 și 190.

¹⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 78/1943, f. 27.

La acea dată, numitul Opelcz se afla în stare de arest, așteptând să fie trimis la Curtea Marțială.

În aceeași situație¹⁶, sub aceleași acuzații și pentru același lucru se afla și Vaier Lenhard, din Teremia Mare.

Pe întreaga rază de acțiune a S.J. Vinga nu existau decât doi șvabi fugiți peste frontieră și aceștia în Germania, cu mult înainte de încorporare. Despre pretinsul Regiment Prințul Eugen nu știe nimeni nimic - raporta tot el. „Nu s-a semnalat nici un fel de propagandă pentru dezertarea din Armata Română, mai ales acum de când s-au repurtat cunoscutele victorii și este lăudată și de Nemți, șvabii nu mai zic nimic și pleacă bucuros când sunt chemați.“

Pe **6 iulie 1942**, șeful S.J. Sânandrei informa¹⁷ L.J.T.T. că P.J. Becicherecu Mic a primit solicitarea din partea Spitalului de Campanie nr. 16 pe data de 29 mai 1942 și, în aceeași zi, l-a și prins pe numitul dezertor M. Schneider și l-a predat Comendurii Pieței Timișoara de unde acesta a evadat chiar a doua zi. „A fost din nou urmărit de către post și prins în ziua de 30 iunie a.c., iar la 1 iulie, cu raportul nr. 707 din 1.VII.1942 a fost din nou înaintat Comendurii Pieții Timișoara.- Cu acest număr s-a raportat și Spitalului că dezertorul a fost prins și predat Comendurii Pieții Timișoara pentru a-l înainta Spitalului.“

Dezertarea putea să însemne și pierderea cetățeniei române. Pe **19 august 1942**, șeful P.J. Fibiș înainta către L.J.T.T. un dosar¹⁸ „... cu actele dresate cu privire la dezertorul Dvorak Alexandru, pentru pierderea cetățeniei române, completate cu certificatul de naționalitate eliberat de către Primăria Comunei Fibiș din care se constată că cel în cauză a avut cetățenia română.“

Al. Dvorak fusese soldat jandarm activ în cadrul Inspectoratului de Jandarmi Timișoara. În luna mai 1938, pe când se afla în concediu la Fibiș, s-a deplasat la Arad și de aici în Ungaria, de unde nu s-a mai întors. Orfan de ambii părinți, acesta nu avusese la Fibiș decât pe bunica Terezia Kiss. Aceasta, însă, va declara că nepotul nu a stat deloc la ea, ci lucra pe unde apuca, ultima dată muncind la un anume Boroscan, pe numele adevărat Gheorghe Cincu. Acesta l-a și dus la Arad cu căruța, declarând însă că, după despărțire, deși îi spusese că se va întoarce la Fibiș împreună cu el, tânărul a dispărut.

---

¹⁶ *Ibidem*, f. 29.

¹⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1942, f. 2.

¹⁸ *Ibidem*, f. 8 și 9.

Comunicarea dintre diversele structuri ale Armatei Române a cunoscut destule sincope, drept dovadă și nota¹⁹ din **20 august 1942** a Batalionului I Pază către L.J.T.T.: „Pentru completarea dosarului trimis acestui Batalion de Regimentul 17 Infanterie asupra dezertării sold. Harter Ioan ctg 1926, Batalionul a emis ordin telegrafic nr. 5373 din 25 iunie 1942 și ordinul telegrafic nr. 8460 din 30 iulie 1942 postului de jandarmi Comloșu Mic Județul Timiș de a ne trimite cu primul tren pe sus numitul și nici până astăzi nu avem nici omul și nici un răspuns la ordinele telegrafice.“

Plt. Manu, șeful P.J. Teremia Mare, îl preda²⁰ L.J.T.T., pe **23 august 1942**, laolaltă cu procesul-verbal de rigoare, pe dezertorul Martin Kraiter din Teremia Mare, „...care la 1 aprilie 1941 a dezertat dela Regimentul Geniu al Marinei Brăila și fraudulos a fugit din țară în Iugoslavia și de aci în Germania, iar în luna febr. 1942 s-a reîntors în țară fraudulos și a fost prins și arestat de grăniceri, înaintat Curții Marțiale Timișoara, de unde a a scăpat și a fugit din nou în Iugoslavia, iar în ziua de 14 august s-a reîntors fraudulos în țară și a stat ascuns până în noaptea de 21-22 august 1942 când a fost prins de noi.“

La **31 august 1942**, șeful P.J. Giarmata scria²¹ către Curtea Marțială a Comandamentului Militar Timișoara:

„Am onoare a înainta alăturat actele dresate de noi, cu ocazia prinderii dezertorului ALBINGHER FILIP, ctg. 1933, care fiind căutat la domiciliul său, azi 30 august 1942, a fost găsit ascuns sub dușumeaua camerei sale de locuit. Această ascunzătoare era prevăzută cu un orificiu de intrare, de mărimea 0,60 m pe 0,35 m construit numai cu ocazia pardosirii camerei indicată. Capacul care era pus peste această ascunzătoare era perfect lucrat și ermetic închis, astfel că nu s-a putut descoperi decât numai luându-se fiecare scândură din acea cameră și cercetată pe sunet cu un corp tare, unde ajungându-se deasupra acestei ascunzători, a sărit în sus capacul din locul unde era pus. Astfel a fost scos de sub dușumea dezertorul Albingher Filip.“

Numitul Albingher (Albinger), mai scria șeful P.J. Giarmata, fusese dezertor timp de 22 de luni, din care primele 10 în Iugoslavia, unde trecuse în mod fraudulos. și unde lucrase pentru organizația „Todt“. Începutul războiului l-a surprins în calitate de angajat la

---

¹⁹ *Ibidem*, f. 6.

²⁰ *Ibidem*, f. 5.

²¹ *Ibidem*, f. 3.

Misiunea Germană din România (Constanța sau Arad). La 18 octombrie 1940, a obținut de la unitatea în care fusese încorporat un concediu de 15 zile, însă după terminarea acestuia nu s-a mai prezentat la unitate, preferând să se prezinte la Misiunea Germană din România.

Și dintre tinerii refugiați ardeleni din Ardealul de Nord, cedat Ungariei, vor exista dezertori. Astfel, pe **26 septembrie 1942**, Regimentul 42 Artilerie va trimite²² la L.J.T.T. formulare de urmărire pe numele a șase persoane considerate dezertori, care aveau asupra lor carnete de refugiați, cu solicitarea de a-i urmări pe zona de frontieră, „...întrucât probabil intenționează să fugă înapoi în Transilvania de Nord...” În cauză erau: Ioan Chișiu din comuna Tamaia, jud. Satu-Mare, Ștefan Săbău din comuna Pișcani, jud. Satu-Mare, Antoniu Cormoș din comuna Tătăraști, jud. Satu-Mare, Gheorghe Cărbunar, Ioan Trip și Andrei Bonea din comuna Pișcani, jud. Satu-Mare, cu toții voluntari în Armata Română.

Țiganii vor fi și ei interesați de dezertare, dovadă fiind nota²³ informativă trimisă pe **28 septembrie 1942** de către plt. mj. Constantin Fărcașu, șeful S.J. Lipova, către L.J.T.T. În cauză erau nu mai puțin decât trei cetățeni din comuna Dorgoș, cu toții dezertori din armată: Gheorghe Covaci (fost condamnat și eliberat din închisoarea din Lugoj pentru a merge pe front), Ioan Covaci și, respectiv, Traian Covaci (frate cu Ioan Covaci). Toți trei „...s-ar ținea prin București și județul Vlașca, având asupra lor acte false...”

Nota informativă²⁴ din **15 octombrie 1942** a L.J.T.T. se va referi, printre altele, și la dezertările maghiarilor:

„Ungurii fugiți peste frontieră din România în Jugoslavia sunt ajutați de către organizațiile și comandamentele germane să treacă în Ungaria, de asemenea cu autorizațiunea aceluiași comandament se permit recrutări de unguri din Banatul Jugoslav pentru Ungaria, fără a mai vorbi de recrutările de voluntari ale ungarilor ca trupe de poliție în Armata Germană și în comunele din Banatul Jugoslav.

Comandamentul german exercită o autoritate aspră asupra cazurilor de indisciplină și dezertare a șvabilor angajați dintre refugiații

---

²² *Ibidem*, f. 12.

²³ *Ibidem*, f. 11.

²⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 57/1942, f. 15.

din România sau din Banatul Jugoslav în trupele de ocupație și care se abat dela misiunile de luptă ce le sunt încredințate sau dezertează. Pedepsa este împușcarea.-

De pe teritoriul Legiunei au fost ridicați până în prezent 2 șvabi dezertori care, din informațiuni, au fost împușcați. Cazurile de dezertări de șvabi din trupele din Serbia sunt frecvente, motiv pentru care șvabii sunt urâți de către autoritățile germane care îi numesc «evrei albi» din cauza lașității și avariției lor.“

P.J. Tolvădia va informa²⁵ L.J.T.T., pe **30 octombrie 1942** despre nemulțumirea populației românești din localitate pentru că, deși au trecut fraudulos frontiera din România în străinătate, deși s-au întors tot fraudulos în iunie 1942, pentru care fapt au fost trimiși la Comandamentul Militar Timișoara, împotriva lor nu s-a luat nicio măsură și s-au întors liberi la domiciliile lor.

1943

Documentele de arhivă dovedesc un fapt incontestabil: bănățelele din localitățile de la frontiera cu Ungaria și Iugoslavia s-au ocupat și ele de contrabandă și călăuzire. Pe **3 ianuarie 1943**, grănicerii²⁶ de la Plutonul 2/5 Beba Veche au prins la frontieră patru persoane de sex feminin: Laszlo Victoria, Fazekas Irina, Laszlo Etel și Nemeth Margareta. Acestea fuseseră ilegal în Iugoslavia și tot ilegal s-au întors. Pe data de 6 ianuarie au fost aduse sub escortă la Cenad și predate Postului de Jandarmi pentru a fi duse la Timișoara și predate Curții Marțiale pentru judecată.

Pe **5 ianuarie 1943**, P.J. Denta va preda dosarele²⁷ întocmite pe numele lui Toth Josif din Omor și Kopis Estera din Denta. Femeia era acuzată că a trecut fraudulos frontiera în Iugoslavia la 2 octombrie 1942 și s-a întors, tot fraudulos, la 20 decembrie 1942. Ea ar fi fost ajutată de Toth Josif, care avea un fiu dezertor, aflat în Ungaria, și care a recunoscut că în noiembrie același an a mai ajutat doi tineri chemați la concentrare să fugă peste graniță. „Învinuita Kopis Estera este bănuită că ar face dintr-un serviciu secret al iredentei maghiare din Iugoslavia. Că numita nutrește idei iredentiste maghiare reiese

---

²⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 49.

²⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 78/1943, f. 2.

²⁷ *Ibidem*, f. 1.

neîndoios din tricolorul maghiar ce a fost găsit de noi în casa unde numita a fost găsită, care tricolor era pus de numita între niște cărți pe care le posedă.“

Mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T. scria în nota²⁸ din **12 martie 1943**:

„Informăm că tinerii șvabi, ce urmează a se încorpora cu contig. 1944, au început să treacă peste frontieră pentru a se înrola în armata germană. Trei dintre acești prinși au declarat că au încercat să treacă frontiera la ordinul organizației care le-a indicat Iugoslavia prim punct, iar de aci să se înroleze în armata germană.

Din cele de mai sus se deduce că acțiunea filoromână a șvabilor este nesinceră sau că poporul șvab nu simte la fel cu conducătorii care pe toate căile oficiale (lipsă text, n.n.) numai armonie cu românii.“

La **18 martie 1943**, Inspectoratul General al Jandarmeriei solicita²⁹ verificarea informației potrivit căreia G.E.G. îndemna tinerii din contingentul 1944 să treacă în Iugoslavia spre a se angaja în armata germană.

L.J.T.T. va raporta³⁰ pe **30 martie 1943** că „... am semnalat [...] un caz descoperit nouă de un informator șvab din organizația șvăbească din Teremia când trei sași din Sibiu au ajuns în această comună și nemaiavând bani s-au prezentat la organizație care le-a dat 12.000 lei și apoi au fost trecuți peste frontieră de Vadle Eugen, unul dintre conducătorii organizației din localitate.“

S.J. Gătaia a trimis pe **23 martie 1943**, către L.J.T.T., un raport³¹ prin care informa despre faptul cunoscut deja atât de Secție, cât și de P.J. Tormac și anume că familia Ioan și Lidia Topcea din Tormac sunt cunoscuți ca și călăuze pentru trecerile ilegale peste frontieră. Ambii soți erau deja supravegheați din septembrie 1942, când Lidia Topcia a fost prinsă la Jamu Mare împreună cu Maier Iuliana și cu trei tineri maghiari care trebuiau călăuziți până în Iugoslavia. Tinerii s-au ales

---

²⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 52.

²⁹ *Ibidem*, f. 53.

³⁰ *Ibidem*, f. 54.

³¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 78/1943, f. 3.

cu câte trei luni de închisoare, iar cele două au fost achitate. Lidia Topcia a recidivat, fiind cercetată pe 3 februarie 1943 pentru că i-ar fi trecut granița pe tinerii Olah Ludovic și Rimoveri Petru. Actele au fost predate P.J. Comorâște pentru continuarea cercetării, învinuita având legături cu un anumit Andrei Kovacs din Comorâște și cu unul Veres Ioan din Fizeș.

Amândoi erau deja cunoscuți ca fiind călăuze³². Lidia Topcia avea sarcina de a-i recruta pe cei care voiau să treacă frontiera și-i conducea până la Vereș, de unde plecau cu toții, cu căruța, spre Comorâște, la Kovacs. Punctul de trecere era situat între pichetele de grăniceri Comorâște și Lățunaș, numit Șumița. Prima trecere a fost în noaptea de 27 ianuarie 1943, când grupul i-a condus pe Varga Endreș, cu cei trei copii, și pe Ciachi Iosif din Tormac.

I.J.T. presează³³ L.J.T.T. să-i trimită situația cu șvabii plecați fraudulos din țară și reveniți tot fraudulos sau legal, în cauză fiind perioada 1 iunie 1941-1 februarie 1943. Ordinul va fi îndeplinit pe 22 martie 1943, la doar o zi de când fusese transmis telefonic. Potrivit tabelului, pentru 1941 se raporta 82 de cazuri, în 1942 ceva mai puțin, respectiv 63 de cazuri, iar în ianuarie și februarie 1943 doar 11. În total erau 156 de cazuri.

Tot L.J.T.T. va întocmi o situație³⁴ detaliată, pe luni, pe ani, pe meserii și pe zone geografice (din ținutul cedat Ungariei, din restul Ardealului, din restul țării), cu ungurii (cetățeni români) care au plecat din România în perioada 1 iunie 1940-23 martie 1943. Astfel, au plecat în total 2.782 maghiari, din care legal 587, iar clandestin 2.195.

La **28 martie 1943**, P.J. Tolvădia va raporta³⁵ fuga în Iugoslavia a unui militar român de etnie germană. Acesta, venind în concediu din Regimentul 92 Infanterie, va trece fraudulos frontiera, însoțit fiind de alți doi tineri șvabi.

Detășamentul de Poliție Comloș - Frontieră trimite³⁶ pe **11 mai 1943**, către P.J. Comloșu Mare, un plic adresat Chesturii Poliției

³² *Ibidem*, f. 4.

³³ *Ibidem*, f. 6 și 7.

³⁴ *Ibidem*, f. 12 și 13.

³⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 61.

³⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 78/1943, f. 18.

Timișoara, dar și câteva persoane de loc din Padiș, județul Caraș, vinovate de a fi trecut fraudulos frontiera în Iugoslavia: Persa Petrușcă, Drăgilă Gheorghe, Cioloca Iosif, Popa Pavel, Fișteag Alexandru și Popa Ana. E ușor de înțeles că, după origina etnică și componența grupului, nu era vorba de dezertori, ci de contrabandiști.

În noaptea de **13 mai 1943**, sunt arestați³⁷: Gruia Stoian, Berta Iuliana, Săcălăzan Elena, Baia Anghelina, Mioc Mileva, Miucin Cornelia, Musteț Paulina, Voicău Ilie, Iconie Baia, Milin Iudita și Voicău Natalia, toți din Pustiniș. „Sus-numiții în seara zilei de 13-14 mai 1943, au fost prinși de grănicerii pichetului 117, în timpul când voiau a trece frontiera în mod clandestin în Iugoslavia, având asupra loc petrol și catran, în schimbul căruia (sic) își aduceau făină de grâu. Însă la intervenția Primăriei Pustiniș la Batalionul de Grăniceri și la delegatul Marelui Stat Major, toți cei sus-amintiți vor fi eliberați. Mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., se va adresa³⁸ însă, pe **29 mai 1943**, pentru clarificări mr. Maniu, delegatul Marelui Stat Major, cel care intervenise pentru eliberarea contrabandiștilor: „Ne sunt necesare aceste date întrucât există suspiciune la mijloc“.

Pedeapsa pentru trecerea frauduloasă a frontierei se decidea de către Curtea Marțială din Timișoara, în baza documentelor doveditoare întocmite de organele în drept. Durata închisorii corecționale era de trei luni, după care cei în cauză erau eliberați, însă nu oricum. Astfel, la **27 iunie 1943**, Biroul Poliției de Siguranță din cadrul Chesturii Poliției Municipiului Timișoara trimite o adresă³⁹ către P.J. Deta prin care anunță că au fost puși în libertate Covaci Cornel și Cseh Iosif, care trebuiau să se prezinte la autoritățile locale pentru control și supraveghere.

Cinci persoane⁴⁰ din Lățunaș, respectiv Dumitru Căta, Iosif Căta, Ion Maria, Pinter Francisc și Checikemeti Emeric, au trecut fraudulos frontiera și au fost arestați de poliția germană în localitatea sârbă Gudurica, aflată la doar câțiva kilometri de satul lor. Aveau asupra lor slănină, pe care doreau să o schimbe cu făină, marfă pe care să o aducă în țară. Poliția le-a confiscat făina și i-a dus la Vârșeț, unde D. Căta, I. Căta și I. Maria au executat câte 45 de zile de închisoare. La 17

---

³⁷ *Ibidem*, f. 21.

³⁸ *Ibidem*, f. 23.

³⁹ *Ibidem*, f. 25.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 51.

august au fost puși în libertate și au revenit în România tot fraudulos. F. Pinter a executat doar patru zile de închisoare și apoi a fost eliberat, el revenind imediat în țară, tot fraudulos. Cel de-al cincilea, E. Checikemeti, a reușit să fugă și a revenit la Lățunaș, evident tot fraudulos. În context, trebuie remarcat faptul că frontiera era zilnic asaltată nu doar de către dezertori, ci și de către contrabandiști, mulți dintre aceștia reușind să treacă în Iugoslavia sau Ungaria. Trupele de grăniceri nu dispuneau de atât de mulți militari încât să impermeabilizeze linia de frontieră și să împiedice orice tentativă de trecere clandestină, frontul absorbind cea mai mare parte a bărbaților apți de luptă. În plus, transfugii și contrabandiștii se bazeau pe călăuze care cunoșteau foarte bine topografia locurilor și obiceiurile grănicerilor. Și, evident, nu puțini grăniceri, inclusiv subofițeri și ofițeri, se lăsau mituiți pentru a închide ochii.

La începutul lunii **iulie 1943**, L.J.T.T. va întocmi o situație⁴¹ cu unghurii fugiți peste frontieră în cursul lunii iunie 1943. Potrivit tabelului, din județul Timiș-Torontal au fugit 30 de maghiari, dintre care 20 nesupuși la recrutare, opt nesupuși la concentrare și doi dezertori.

S.J. Jimbolia va raporta⁴² pe **30 iulie 1943** despre cazul tânărului jimbolian de 18 ani Petru Bischof, care s-a înrolat ca voluntar în armata germană, pe 11 iulie 1943, iar nouă zile mai târziu, la 20 iulie, a părăsit unitatea din Vârșeț, unde a fost repartizat, și a revenit în România trecând fraudulos frontiera. Motivele: „Din cauza mâncării insuficiente, deși de bună calitate, și a restricțiilor în ce privește țigările și libertatea...” Șvabii voluntari primeau câte trei țigări pe zi și nici nu-și puteau cumpăra mai multe. Mulți tineri, declara P. Bischof, aveau de gând să părăsească unitățile fără știința și acceptul superiorilor în grad.

Nota⁴³ informativă din **10 august 1943** a șefului P.J. Tomnatic relevă o serie de amănunte privind starea de fapt existentă printre șvabii înrolați voluntar în armata germană pe 11 iulie 1943. „Avem informații sigure că din voluntarii șvabi sosiți în Germania - 42.000 -

---

⁴¹ *Ibidem*, f. 24.

⁴² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 189.

⁴³ *Ibidem*, f. 191.

un număr de 400 au fugit și trec clandestin frontiera și vin la familii în țară, de unde nu se vor mai duce...”

Iată și motivele, surprinse în același document:

„Am mai fost informați că șvabii ce au sosit ca voluntari în armata germană, în Germania au fost primiți cu cuvintele «Uite și țiganii românilor din România», din care cauză populația șvăbească din loc este nemulțumită.

Voluntarii șvabi care au sosit în Germania sunt nemulțumiți și din cauză că nu sunt întrebați de nimic, stau zile întregi fără rost, nu au mâncare, nu sunt cazați în condițiuni bune, au fost transportați până acolo în vagoane deschise, parte din ei au fost corupți și duși contra voinței lor, făcând nemulțumirile să fie și mai mari.

Acolo, în Germania, banii românești sunt foarte căutați și se bănuiește că ar fi un mijloc din cel mai bun pentru contrabandă, cu ajutorul cărora pot să cumpere mărfuri din țară și trecute clandestin.

O altă nemulțumire a șvabilor voluntari este aceea că alimentația este foarte scumpă și nu se găsește, tutunul, țigările este un delicat și nu se găsește, fiind foarte căutat. La plecarea șvabilor din România s-a dus mult tutun, țigări și îndeosebi mâncare. [...].

Se face propagandă printre voluntarii șvabi sosiți că războiul se va termina în decurs de o lună, scrisorile lor sunt oprite de acolo înapoi, aceasta cu scop de a nu se comunica informații cu privire la tratament, locul unde sunt etc. și pentru a menține moralul familiilor voluntarilor șvabi.”

Desigur, familiile se manifestă negativ la adresa celor care nu au plecat voluntari, raportorul dând și drept exemplu pe soția unui voluntar, care l-a acostat pe un șvab care încă nu a plecat voluntar, fiind mobilizat pentru lucru, spunându-i: „Uite-l pe Stalin, să-l prindem și să-l omorâm”, drept pentru care i s-a făcut dosar de trimitere în judecată.

Pe drumul înspre Germania via Viena, o parte dintre cei înrolați forțat reușesc să fugă⁴⁴, unul dintre cazurile concrete fiind a lui Iosif Pfol din comuna Dejan.

Potrivit unei situații⁴⁵ certificate de către P.J.T.T., în luna **iulie 1943** au trecut clandestin frontiera: trei tineri din Giera, 11 din Liebling, doi din Iohanisfeld, unul din Ciacova, cinci din Clopodia și trei din Grabaț, în total 25 de persoane.

---

⁴⁴ *Ibidem*, f. 192.

⁴⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 78/1943, f. 50.

Ins. Jand. Timisoara. *Situatia si* *Legiunea Jand. Timis-Tor.*
Trecerilor frauduloase peste frontiera dela cedarea Ardealului pana la
1 August 1943.

Nationalitatea.	In Romania in afara						In afara in Romania.						c. l. n.
	Barbati						Barbati						
	Seama la 18 ani	de la 18-25 ani	Seama 25-35 ani	Total.	Femei	Total general	Seama la 18 ani	de la 18-25 ani	Seama 25-35 ani	Total.	Femei	Total general	
Romani	4.	27.	2.	33.	9.	42.	98.	81.	69.	248.	133.	381.	
Germani	161.	1906.	251.	2318.	108.	2426.	1.	64.	4.	69.	3.	72.	
Unguri	95.	1893.	380.	2368.	373.	2741.	3.	15.	2.	20.	3.	23.	
Sarbi	3.	53.	7.	63.	3.	66.	1.	14.	3.	18.	1.	19.	
Bulgari	19.	103.	37.	159.	3.	162.	-	1.	2.	-	-	2.	
Alte Nat.	-	4.	2.	6.	-	6.	-	-	-	-	-	-	
Total.	282.	3986.	679.	4947.	496.	5443.	103.	175.	79.	357.	140.	497.	

Se certifica de noi prezenta situatie.

Comand. Legiunea Jand. Timis-Torontal
 Major. J. FROSTILL

Facsimil: „Situatia frauduloasă peste frontieră dela cedarea Ardealului până la 1 August 1943“. Sursa: D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal, dosarul nr. 78/1943, f. 61.

În seara zilei de **21 august 1943**, P.J. Cenad avea să aresteze⁴⁶ doi tineri maghiari din Fratelia: Molnar Ludovic și Szabo Ludovic, aceștia „...mergând înspre frontiera maghiară cu intenția de a trece frontiera fraudulos în Ungaria.“

Trecerile de frontieră clandestine nu se fac doar dinspre România, ci și înspre România. Dezertorul din armata germană Victor Roth, din Sibiu, plecat voluntar, a fost prins⁴⁷ la **23 august 1943** trecând clandestin granița în România.

L.J.T.T. va raporta⁴⁸ pentru lunile iulie și august 59 de unguri plecați definitiv din țară, dintre care doar unul singur în mod legal (o femeie casnică), toți ceilalți trecând granița clandestin. Tabelul

⁴⁶ Ibidem, f. 47.

⁴⁷ Ibidem, f. 51.

⁴⁸ Ibidem, f. 58.

este unul standard, cu o coloană referitoare la „Originea locului celor plecați“. La rândul ei, aceasta are trei subcoloane: a) „Din teritoriul cedat“ (Ardealul de Nord, n.n.), b) Din restul Ardealului“ și c) „Din restul țării“. În cazul de față, este limpede că L.J.T.T. a raportat doar pe cei plecați din zona sa de activitate și anume județul Timiș-Torontal. Din cei 58 de fugari, 35 erau agricultori (doar trei ar fi avut ceva avere), șapte erau lucrători, doi servitori, un meseriaș, un comerciant industrial, un student și 11 casnice.

Tot L.J.T.T. va întocmi un tabel⁴⁹ privind trecerile frauduloase ale graniței de stat din România în afară și din afară în România, în perioada de la cedarea Ardealului de Nord Ungariei și până la 1 august 1943.

P.J. Dolaț anunță⁵⁰ L.J.T.T. pe **25 august 1943** că trei persoane din comuna Dolaț, respectiv Ioan Knab și Ana Busch din Dolaț și Susana Müller din Giera s-au făcut vinovați de a fi înlesnit trecerea clandestină peste frontieră a doi soldați activi aflați în concediu, Petru Knab și Nicolae Baumstarc, precum și a numitei Maria Tilschneider din Dolaț. Toți aceștia au fost predați L.J.T.T. pentru a fi înaintați Parchetului Curții Marțiale din Timișoara.

În luna iulie, au trecut⁵¹ fraudulos frontiera din România în Iugoslavia și Ungaria 57 de persoane (majoritatea de etnie germană).

Pentru luna **august 1943**, L.J.T.T. va raporta⁵² alte 46 de cazuri de trecere frauduloasă a frontierei din România în alte țări, respectiv Iugoslavia și Ungaria. Din cele 46 de persoane 10 erau de origine etnică germană, iar 35 de origine etnică maghiară. Una singură era de origine etnică română: Ioana Stanciu, prinsă la Moravița. Zone de trecere preferate în județul Timiș-Torontal: Toager, Ciavoș, Iohanisfeld, Jamul Mare, Moravița, Partoș și Jimbolia. Zone de trecere preferate în județul Arad: Curtici, Pecica, Nădlac, Turnu. Alte 46 de persoane au trecut⁵³ ilegal din alte țări în România (Iugoslavia și Ungaria), dintre care cinci cetățeni iugoslavi (un bulgar, un român și trei sârbi), patru cetățeni maghiari, 10 cetățeni germani și, ceilalți, români. Puncte

---

⁴⁹ *Ibidem*, f. 61.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 52.

⁵¹ *Ibidem*, f. 76.

⁵² *Ibidem*, f. 74 și 75.

⁵³ *Ibidem*, f. 75 și 76.

preferate de trecere în Timiș-Torontal: Ciavoș, Jamu Mare (cele mai multe), Moravița, Checea, Lățunaș; în jud. Arad: Curtici.

În luna **octombrie 1943**, L.J.T.T. va raporta⁵⁴ alte 25 de treceri ilegale de frontieră din România în alte țări, dintre care 10 etnici maghiari și 15 germani.

Neobișnuiți cu disciplina cazonă și cu tratamentul aplicat, altul decât cel cu care erau obișnuiți acasă, în cadrul familiei, Ioan Hoffman din comuna Ghizela și Ștefan Korenka din comuna Brestovăț, amândoi înrolați voluntari în armata germană, în unități din Croația, au dezertat⁵⁵ și s-au prezentat la Legația Română din Zagreb, unde au solicitat să fie repatriați, pentru aceasta invocând faptul că sunt amândoi minori și s-au înrolat fără consimțământul părinților. La rândul său, Legația a cerut relații de la comunele de origine ale celor doi, punând în vedere părinților acestora să se adreseze Ministerului Afacerilor Externe. Cazul a fost relatat de plt. mj. T. Stoian, șeful S.J. Chizătău, în nota din **1 noiembrie 1943**.

Plt. Tudor Marinete, șeful P.J. Tomnatic, în nota⁵⁶ din **5 noiembrie 1943** avea să noteze:

„Suntem informați că locuitorii din comuna Tomnatic cari au copii voluntari în armata germană sunt nemulțumiți că acolo primesc hrană foarte rea și în curând cei din formațiile S.S. vor pleca pe front și nu mai vin nici unul acasă, iar ofițerii din Prusia Orientală îi tratează numindu-i «țigani».“

Pe **5 noiembrie 1943**, P.J. Bencecul de Sus informa, în nota⁵⁷ sa, despre cele ce i le-a relatat soldatul Roman Rennert, voluntar în armata germană:

„Tratamentul ce li se aplică de ofițerii și subofițerii nemți este din ce în ce mai neomenos, făcându-se separatism între adevărații nemți și șvabii din Banat, acestora din urmă spunându-le «CLISARII DIN BANAT», fapt care pe aceștia îi nemulțumește.-

Instrucția este atât de aspră, încât nu se mai pot nici mișca de foame, iar când este ora plecării dela câmpul de instrucție către

---

⁵⁴ *Ibidem*, f. 81.

⁵⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 251.

⁵⁶ *Ibidem*, f. 252.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 253.

cazarmă și ei nu au putere de a cânta atunci li se aplică pedeapsa a face broasca cu masca de gaze pe figură.-

Tot cu ocazia instrucției care este extrem de exagerată s-au văzut cazuri flagrante de indisciplină când șvabii, unul din com. Săcălaz a amenințat cu împușcarea pe instructorul său care era subofițer, cerând să fie trimis în țară, adică în România, pentru a-și apăra averea acolo unde o au, nu unde nu au nici legătură, spunând că în România ca minoritari au fost cu mult mai bine tratați decât în Germania.-

Un șvab din comuna Ianova, care a fost pe front cu trupele române, care nu poate ține degetele întinse din cauza reumatismului, de asemenea a cerut să fie trimis în țară, afirmând că lor li se face mizerie, pentru cazul cel cu amenințarea soldatul a fost dezarmat și dus în cazarmă unde au început cu vorbe mai dulci pentru a nu se da loc la dezertări.“

L.J.T.T. va raporta⁵⁸ pentru luna **noiembrie 1943** un număr de 25 de cazuri de trecere frauduloasă a frontierei din România în alte țări, respectiv Iugoslavia și Ungaria. Din total, unul era etnic bulgar, cinci germani și restul maghiari. Din cele 25 de persoane, șapte erau femei. Locul de trecere preferat a fost în zona comunei Pecica, județul Arad.

P.J. Cenadul Mare va încheia pe **2 decembrie 1943** un proces-verbal⁵⁹ de preluare de la Plutonul de Grăniceri Cenad a numitului Nicolae Vlașici, cetățean român de etnie sârbă, născut la Rafnic (jud. Caraș-Severin), care, pe 30 noiembrie 1943, s-a prezentat la pichetul de grăniceri nr. 82 din Cenadul Mare pentru a trece în Ungaria. În vârstă de 47 de ani, necăsătorit, fără profesie, acesta a fost reținut deoarece nu avea asupra sa niciun fel de act de identitate sau militar. Acesta va declara sub semnătură că în perioada 1920-1925 a servit ca voluntar în Legiunea Franceză din Africa. Ulterior, până în 1935, în calitate de civil, a prestat în Franța diferite munci necalificate. În 1935, s-a întors în România, fără vreun fel de act asupra sa. Un timp a lucrat la Tirol (jud. Caraș-Severin), la diverse munci agricole. După aceea, două perioade scurte de muncă la Doman și Ticvanu Mic. „Iar în ziua de 25 noiembrie, am plecat din comuna Tirol, pentru a merge în Ungaria, ca să văd și să mă interesez cum merge cu lucrătorii și muncile agricole în Ungaria, după care urma să vin înapoi.“

---

⁵⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 78/1943, f. 106.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 100.

Considerat vagabond și neavând documente, a fost predat L.J.T.T. „...pentru clarificarea situației militare și plasarea lui la domiciliu.“

P.J. Teremia Mare va solicita L.J.T.T., pe **21 decembrie 1943**, declanșarea urmăririi pe întregul teritoriu al României a lui Nicolae Crișan. Acesta a fost condamnat de către Curtea Marțială din Timișoara la cinci ani de muncă silnică pentru contrabandă cu cai în Iugoslavia, dar a reușit să evadeze de la penitenciarul din Ocnele Mari, județul Vâlcea. Născut la Tisa, în județul Arad, acesta a locuit la Nerău, aproape de granița cu Iugoslavia.

După înfrângerea militară a Germaniei și după instaurarea în România a regimului totalitar comunist, situația la granițele țării avea să se schimbe dramatic atât la ieșirea, cât și la intrarea frauduloasă. Iată și un exemplu edificator. Un eveniment cutremurător avea să se întâmple în noaptea de 30 spre 31 august 1947, în jurul orei 0,30, în sectorul 18, la pichetul Sămânța din Cenad. Încercând să intre în țară, în mod fraudulos, cum avea să scrie⁶⁰ agentul de poliție de frontieră Nicolae Cuibus, au fost împușcate mortal nu mai puțin de șapte persoane de etnie germană, toate din Bacova, jud. Timiș: Gheorghe Pingler, Maria Gherand (născută Fischer), Eva Duhor, Ecaterina Richter, Maria Fischer, Gheorghe Rimgler și Mihai Petla. „Susnumiții au intrat în Țară din Ungaria în România, în mod fraudulos, fiind surprinși la frontieră de către patrula de grăniceri, la somația legală nu s-au oprit, din care cauză au fost împușcați mortal.” Moartea acestora a fost confirmată, prin proces-verbal, inclusive de medical de circumscripție, dr. Virgil Popoviciu. Evenimentul a fost raportat la Chestura de Poliție Timișoara, la cererea acesteia, pe data de 9 septembrie 1947.

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 57/1942, 59/1942, 75/1943, 78/1943.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 88/1942.

---

⁶⁰ Fond 430, *Detășamentul Poliției de Frontieră Cenad*, dosar nr. 13/1947-1948, f. 30

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 373/1940-1944 și 344/1941-1946.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 134/1941-1944.

D.J.T.A.N., Fond 430, *Detășamentul Poliției de Frontieră Cenad*, dosarul nr. 13/1947-1948.

Comportamentul militarilor în afara serviciului

1942

În nota¹ sa informativă din **9 aprilie 1942**, șeful P.J. Voiteg va relata despre nemulțumirea părinților tinerilor încorporați la 20 februarie 1942, care de sărbătorile Paștelor au venit de la Timișoara acasă pe jos, fiindcă așa li s-a impus. Aceasta spre deosebire de germani, care au putut călători cu trenul. „Parte din ei au venit cu bocancii în mână, desculți, pe șoseaua națională, ca să ajungă mai repede și să fie mai ușori, iar când au ajuns acasă au fost bolnavi.“

Pe **14 aprilie 1942**, șeful S.J. Deta va scrie² despre faptul că populația din zona posturilor de jandarmi din Banloc și Voiteg este nemulțumită de faptul că tinerilor recruți li se interzice să plece de la corpurile de trupă acasă cu trenul, iar germanii călătoresc cu trenul la cl. a II-a. „Țăranul bănățean, fiind o fire pesimistă și foarte nemulțumit cu situația de soldat fie el activ sau de rezervă, micile inerențe ale situației de războiu le comentează nefavorabil.“

Mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., va scrie în nota³ sa din **18 aprilie 1942**:

„Informăm că sătenii bănățeni, indiferent de origine etnică, au comentat defavorabil măsura Ministerului Apărării Naționale de a se trimite tinerii recruți de sărbători acasă pe jos.-

Această măsură se compară cu confortul de călătorie de care se bucură soldații germani cari circulă în vagoane de clasă, pe când românii la ei în țară nu pot să se bucure de același tratament. Cum

---

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 88/1942, f. 93.

² *Ibidem*, f. 16.

³ *Ibidem*, f. 12.

de diferența de tratament s-a mai făcut caz de soldații români veniți de pe front și s-a comentat de către populație defavorabil, credem că este bine să se țină socoteală pentru a se evita măsuri ce în loc să ducă la armonia legăturilor cu germanii, creiază din contră o atmosferă de invidie și ostilitate.“

O imagine cutremurătoare va fi dezvăluită în nota⁴ informativă din **25 aprilie 1942**, de către plt. mj. Constantin Farcașu, șeful S.J. Lipova:

„Raportăm că în zilele de 23-25 Aprilie 1942, cu ocazia inspecțiilor la posturile de Jand. Șiștarovăț și Chizdia (azi, Coșarii, com. Brestovăț, n.n.), am întâlnit mai multe grupuri de oameni și femei bătrâne, parte din ei istoviți de drumul greu, venind din depărtări de peste sută de Km. pe jos spre a merge la Lugoj, unde au copii încorporați în armată, de prin comunele: Sicula, Zărand, Gurba, Pâncota, Covăsânți, Șiria etc. din Jud. Arad.

Aceștia merg pe jos din cauză că nu capătă autorizații pe C.F.R., iar la distanța jumătate a drumului parte din ei erau foarte oboșiți și bolnavi, stând cu ei de vorbă am constatat că starea lor este foarte agitată în acest sens, fiindcă nu primesc autorizații pe C.F.R., pierd timpul, își distrug sănătatea etc.“

Mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., trimitea în teritoriu, pe **11 iulie 1942**, un ordin⁵ de informațiuni prin care solicita verificarea zvonurilor că ostașii români care vin în concediu de pe front se plâng de soldă, hrană și ajutorul pe care-l primesc familiile lor, totul comparativ cu solda și ajutorul familial mult mai mari de care se bucură germanii.

Pe **19 iulie 1942**, P.J. Tolvădia va raporta⁶ că a stat de vorbă cu soldații veniți în concediu de pe front, însă aceștia ar susține „... că sunt destul de bine hrăniți ca și soldații germani, cu care sunt împreună, însă soldele și ajutorul familial (sic) este cu mult mai mare ca acela care primesc în armata noastră, însă nu se arată nemulțumiți pentru acest fapt.“

---

⁴ *Ibidem*, f. 107.

⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 38.

⁶ *Ibidem*, f. 39.

1943

2 ianuarie 1943. Cu mențiunea de strict secret și personal și sub semnătura șefului de stat-major, col. V. Chitu, și a Biroului 2 Informații, cpt. I. Constantinescu, Corpul 7 Teritorial va trimite comandantului L.J.T.T. un ordin⁷ ce trebuia transmis verbal ofițerilor și subofițerilor din subordinea acestei legiuni. Acesta se referea, în rezumat, la scurgerile de informații („indiscrețiuni“) „...ce se continuie (sic) să se comită cu privire la operațiunile de pe front, precum și chestiunea corportărilor (sic) de știri false.“

Primii vizați de aceste „indiscrețiuni“ erau „Răniții - în special ofițerii inferiori și superiori - transportați și internați în spitalele din interior, care povestesc medicilor, doamnelor dela Patronaj, dela Crucea Roșie, precum și personalului auxiliar (infirmieri, infirmiere etc.) împrejurarea în care au fost răniți și care - brodând știrea pe un sâmbure de adevăr -, exagerează atât de mult situația încât denaturează aproape complet realitatea.-

Aceste povestiri se transmit mai departe de persoanele mai sus arătate, fiecare adăugând câte ceva personal și denaturând astfel și mai mult adevărul.“

Pe de altă parte, de vină erau și ofițerii de toate gradele, activi sau în rezervă, care aveau acces la diverse comandamente și instituții militare, care se informau de la camarazii lor care lucrau în cadrul acestora și apoi, „...pentru a arăta că sunt bine informați -, lansează știri asupra mersului și rezultatului diferitelor operațiuni, cari, în majoritatea cazurilor, sunt denaturate.“

Pe de altă parte, se considera că ofițerii și în special subofițerii erau insuficient educați și instruiți în ceea ce privește păstrarea secretului. Fiindcă, venind de pe front, în concediu sau în diferite misiuni, exagerau în relatările lor „...cu fapte văzute dintr-un colț redus - căroră le dau caracter generalizator -, provoacă descurajare în mijlocul rudelor și cunoștințelor, comițând în același timp și grave indiscrețiuni.“

De critici n-au scăpat nici scrisorile, dar nu cele cenzurate, ci acelea expediate ocazional, prin curieri sau alte persoane, și care conțineau secrete de pe front.

Acuzate erau, într-un paragraf separat, emisiunile diferitelor posturi de radio din Moscova, Londra, din țările aliate, „...care fac propagandă intensă și bine dirijată, exploatând succese oricât de mici,

---

⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 130/1943, f. 1 și 2.

pe care le prezintă drept acțiuni covârșitoare și dezastruoase pentru țările aliate axei și în special pentru România.“

În continuare, se sublinia necesitatea păstrării secretului operațiunilor militare. „Se va insista în această privință până când se va convinge toată lumea, până la ultimul ostaș din unitatea sau serviciul respectiv, că este în interesul țării, al neamului și al victoriei finale ca absolut nimeni să nu mai vorbească sau să povestească nimic din cele ce-a văzut sau auzit în legătură cu operațiunile militare.“

Celor care plecau sau veneau pe front, li se interzicea mijlocirea de corespondență particulară necenzurată, inclusiv personalului auxiliar (Crucea Roșie etc.). Personalului medical de la spitalele din interior (medici, asistente, infirmiere etc.) i se interzicea punerea de întrebări răniților cu privire la front, operațiuni militare, împrejurarea, data și locul rănirii. Toate dispozițiunile cu privire la păstrarea secretului militar trebuiau aduse la cunoștință inclusiv prin afișe în saloanele cu bolnavi. De asemenea, se cerea impetuos limitarea accesului la informații militare la toate nivelurile și în toate unitățile militare strict la cei îndreptățiți. „Se interzice categoric să se asculte la aparatele Comandamentelor și unităților militare emisiunile radio ale posturilor anglo-americe, sovietice și clandestine.“

La final, se atrăgea atenția că „...agenți(i) propagandei defetiste și informatorii grațiuți ai inamicului să fie tratați ca atare și trimiși în judecata Curților Marțiale.“ Iar „Comandanții de toate gradele care se vor constata că au lipsit dela datoria lor, în ce privește educația ofițerilor și trupei în subordine, din punct de vedere al păstrării secretului, vor fi sancționați disciplinar sau trimiși în judecată, după caz.“

Plt. Mihail Barna, șeful P.J. Alioș, își va înștiința⁸ superiorii, pe **3 februarie 1943**, despre tratamentul ce li se aplică soldaților români când se înapoiază de pe front: „Soldații germani vin în tren de persoane pe când soldații români sunt băgați în vagoane de vite și acestea sunt atașate de trenurile germane. Deși este loc în vagoane cu soldații germani, nu li se dă voie să se su(i)e românii, iar dacă voiesc să se su(i)e cu forța, li se pune revolverul în piept și sunt dați jos din tren, unii din soldații români sunt chiar loviți de către soldații germani (indescifrabil), iar unii chiar împușcați dacă opun rezistență.“ Această informație se bazează pe declarația⁹ pe care a dat-o, de față cu martori, plugarul Vasile Blidar din comuna Chesinț. Acesta a fost informat de un sol-

---

⁸ *Ibidem*, f. 134

⁹ *Ibidem*, f. 135.

dat român cum că fiul lui Blidar, Gheorghe Blidar, înapoindu-se de pe front, ar fi vrut să urce cu forța într-un tren german, însă un militar german l-a împușcat și el a căzut mort de pe treptele vagonului. „Mai declar că acelea spusă de acel soldat n-a(u) corespons adevărului deoarece recent am primit o scrisoare de la el dintr-un spital din Polonia, unde este internat ca rănit. Că a fost sau nu rănit pe front sau de soldații germani cu(m) era versiunea nu știu.“

Plt. Aurel Pop, șeful P.J. Fratelia, va informa¹⁰ pe **15 februarie 1943**, despre ceea ce povestesc soldații înapoiți recent de pe front. Și anume cum în Ucraina ocupată, germanii le declară cetățenilor „...că și România este ocupată de Germania și că pe Români îi ține în șoc, până se termină războiul, când formal se va declara «România ocupată», cuvinte care au ajuns în urechea soldatului Român, care apoi au (sic) început să urască pe camaradul lui German.“

Prin ordinul¹¹ circular nr. 54.235/**26 februarie 1943** al I.G.J. se va trimite unităților din subordine, în copie, ordinul Marelui Stat Major nr. 229.819/1943 cu privire la atitudinea militarilor:

„Unii ostași, veniți de pe front, au comis grave insurecțiuni, povestind în familie și prietenilor, anumite evenimente în legătură cu mersul operațiunilor militare.-

Aceste informațiuni, denaturând cu totul realitatea, au fost colportate mai departe de acei care le-au auzit, în modul cu totul exagerat și de natură a impresiona sau chiar alarma populația civilă.-

Prin asemenea acte, toți - militarii sau civilii - s-au făcut în mod conștient agenții propagandei dușmane.-

Pentru a împiedica repetarea unor asemenea fapte, Marele Stat Major a dat ordine severe, prin care s-a dispus ca orice militar dovedit a face vreo indiscrețiune în legătură cu mersul operațiunilor militare sau care ar colporta știri false, să fie trimis imediat în judecata Curții Marțiale.“

Pe **5 martie 1943**, plt. Gligor Moise, șeful P.J. Recaș, va informa¹² L.J.T.T. despre nemulțumirea populației românești în ceea ce privește tratamentul pe care li-l acordă germanii soldaților români care fac serviciul pe lângă unități germane. Aceștia primesc la soldă numai o marcă

---

¹⁰ *Ibidem*, f. 77.

¹¹ *Ibidem*, f. 78.

¹² *Ibidem*, f. 136.

pe lună în vreme ce „...soldaților maghiari care fac serviciul pe lângă unități germane li se dă (sic) 30 mărci pe lună, așa că populația este nemulțumită cu asemenea procedeu din partea germanilor, susținând că deși soldați români mor pe front alături de soldați germani, totuși germanii simpatizează mai mult pe unguri decât pe români. Am luat măsuri de aflarea izvoarelor acestor știri.“

Prin ordinul¹³ circular nr. 2.327/15 noiembrie 1943, L.J.T.T. scria către unitățile sale din teritoriu:

„În ultimul timp, numeroși tineri germani înrolați în armata germană în formațiunile SS s-au reîntors în țară sub pretext că vin 5-6 zile în concediu, ori ei vin în țară în scop ca la reîntoarcere să ducă cu ei provizii de alimente ca: slănină, untură, săpun, făină, cremă de ghetete. Pentru a ușura aceasta, conducerea Grupului Et. Ger. a dat dispozițiuni ca șefii organiz. să cumpere de pe piață cât mai multe alimente.

În acest scop, luați măsuri ca să constatați contrabanda de alimente, traficul de coresp., dacă la punctele vamale controlul se face regulamentar.“

În nota¹⁴ sa informativă nr. 3.233/18 decembrie 1943, L.J.T.T. scrie către unitățile sale din subordine că a verificat ținuta voluntarilor șvabi în armata germană veniți în concediu, constatând că nu se respectă dispozițiile Convenției Româno-Germane, precizându-se că militarii vin acasă în uniformă și înarmați.

„Pentru a preveni eventualele incidente, dat fiind faptul că starea de spirit a acestora este destul de rea, am luat măsuri ca să se prezinte la Posturile de jandarmi unde să depună armamentul până la plecare, iar în comună să umble civili. O parte - majoritate - se supun acestor măsuri, însă alții nu și continuă să sfideze autoritatea polițienească română, răspunzând somațiilor noastre că au ordin dela comandanți unităților să nu se supună autorităților române, ci Comandamentului German.“

L.J.T.T. va solicita, prin ordinul¹⁵ nr. 3.548 din 29 decembrie 1943 să se verifice și să se raporteze dacă șvabii plecați voluntari în

---

¹³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 98.

¹⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 266.

¹⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 337.

armata germană și veniți acasă în concediu înarmați își lasă armele acasă. S.P. Vinga va răspunde¹⁶ cum că un militar șvab a venit în concediu cu arma, cu 200 de cartușe și două grenade, însă a plecat cu ele înapoi la unitate.

1944

Șeful S.J. Sânanndrei va comunica¹⁷ pe **4 februarie 1944**:

„Șvabii plecați voluntar în armata germană și veniți în concediu la plecare duc atâtea alimente încât au nevoie de ajutor pentru transportarea lor până la gară de mai multe persoane. Astfel, am semnalat cazuri când aceștia plecând din concediu, soțiile lor, părinți(i) și frați(i) îl petreceau până la gară încărcăți de diferite pachete și geamantane, iar alți dintre ei au cerut autorizații de călătorie pe calea ferată până la Curtici numai spre a le da ajutor acestora la transportarea bagajelor, lucru ce nu s-a observat până acum din partea lor.“

Armatele aflate pe teritoriul unui stat aliat au, în mod normal, un anumit set de reguli de comportament. Ceea ce a fost valabil și pentru armata germană, care avea militari proveniți din România, inclusiv etnici români. Pe **18 martie 1944**, în conformitate cu ordinul nr. 54.056/1944 al I.G.J., L.J.T.T. trimite¹⁸ în teritoriu, în copie și traducere în limba română, un set de instrucțiuni pentru militarii germani aflați în România, valabile și pentru membrii formațiunilor S.S., ai poliției, pentru funcționarii armatei germane și pentru toți membrii formațiunilor și organizațiilor care lucrau pentru armata germană:

„1) Ține întotdeauna minte că ești musafir într-o Țară amică. Poartă-te camaraderește cu soldații români, fii prevenitor pentru populația civilă. După felul cum te porți, este judecată și armata germană.

2) Nu te amesteca în chestiunile de politică internă și externă a Țării. Evită orice observații desagrabile asupra lucrurilor din această Țară pe care nu le cunoști. Orice Țară are obiceiuri și moravuri proprii, care trebuiesc respectate, dacă vrei să fii respectat.

3) Dă exemplu în ceea ce privește salutul, chiar și față de armata română.

---

¹⁶ *Ibidem*, f. 338.

¹⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945, f. 213.

¹⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 100

4) În caz de ședere peste 24 de ore, prezintă-te la cea mai apropiată autoritate Germană (în primul rând, la comenduirea germană).

5) Evită localurile dubioase, în special cele interzise (Comenduirea [...] și Comandamentul din gară îți dau informații).

6) Ferește-te de boli venerice foarte răspândite.

7) Respectă dispozițiunile și ordinele privind devizele, vânzarea și schimbarea obiectelor de orice fel, negustorii și schimburi de bani sunt interzise (schimbarea banilor se face numai la caseriile germane).

8) Lipsa de lei nu este o circumstanță atenuantă pentru acțiuni pasibile de pedeapsă.

9) Respectă dispozițiunile privind exportul (cumpărarea și luarea de mărfuri din România, fără de necesarul pentru drum, este interzisă).

10) Fii politicos față de soldații și civilii români, suiți din eroare în vagonul separat. În trenurile publice, prezintă biletul de tren organelor C.F.R.

11) Vinurile, lichiorurile din România sunt grele, de aceea bea întotdeauna vinul cu sifon. Ferește-te de beție și de toate urmările ei în public. În orice caz urmări disciplinare sau pasibile de Curtea Marțială.

12) Față de organele de control române, în special de poliție, legitimează-te la cerere, prezentând livretul militar, astfel ca să se poată verifica numele și numărul unității.

13) Urmează dispozițiunile poliției române cu privire la circulația publică. Nu sunt valabile decât prescripțiunile de circulație românești.

14) Ferește-te de hoți de buzunare, în special în tramvai, livretul a se păstra cât mai în siguranță. Nu depune armele în localuri.

15) Luarea de scrisori sau mărfuri pentru civili, din amabilitate sau contra plată pentru a fi transmise, în special, în străinătate, este interzisă și se pedepsește cu pedepse foarte mari. Gândește-te că ai putea prin aceasta să dai ajutor la spioni, primejduindu-ți Patria.

22 ianuarie 1944.“

În același document sunt date, în copie, și instrucțiuni pentru concedii în România, care, evident, îi vizează în mod direct pe șvabii, maghiarii, românii și toți ceilalți care s-au înrolat în armata germană:

1) În timpul concediului, nu ai voie a trece arme peste frontieră, în România, (în) afară de baionetă. În cazul că nu poți lăsa armele la unitate, atunci acestea se vor preda în păstrare la serviciul S.S. din Berlin [...] sau la comenduirea S.S. din Viena, de unde le poți ridica la înapoiere.

2) Nu ai voie de a purta uniformă decât pe timpul călătoriei la dus și la înapoiere.

Pe timpul șederii în România trebuie să porți haine civile.

3) Imediat după sosire trebuie să te prezinți Comandamentului de gară German sau (sic) Comenduirea Pieței Germane celei mai apropiate sau la Comandamentul S.S. Sud-Est dela Brașov. Prezentarea se va face în ținută civilă dacă nu este pe timpul călătoriei la dus.

4) Nu ai voie a aduce în România bancnote germane, ci numai RXK-Sche[...] și numai în număr limitat. Informează-te mai înainte la ofițerul [...].

5) Pe timpul concediului trebuie să ai asupra ta următoarele:

a - Livretul militar

b - Bilet de voie

c - Foi de drum ale formațiunilor S.S. pentru dus și înapoiere.

e - Adeverință pentru devize.

f - Instrucțiuni pentru concediul în România.

6) La cererea autorităților române se va arăta legitimația pentru trecerea frontierei (verde).

7) Pe timpul concediului ești supus Justiției române, deci trebuie să te supui dispozițiilor militare sau polițienești tot așa ca orice soldat român.

8) Prezintă-te la sosire și plecare din timp la autoritățile polițienești din reședința ta.

9) Dacă ești în uniformă, deci pe timpul călătoriei, salută corect pe militarii români.

10) Ferește-te de orice certuri, căci astfel ești în pericol de a fi expulzat imediat.

11) Abține-te dela orice manifestație sau propagandă politică.

12) La înapoiere nu ai voie a lua decât hrană pentru drum. Luarea obiectelor de valoare este interzisă. Autoritățile române te controlează.

13) Prin Ungaria nu ai voie a călătorii decât în tren permisionar German și nu ai voie în nici-un caz să scobori din tren în stațiile Ungurești.

14. Dacă se ivesc greutăți, vei raporta imediat Comandamentului S.S. [...] Bat. din Brașov și celui mai apropiat Comandament German din gări [...] Comenduirei de Piață Germană.

15) În orice situație fiind, chiar când ești îmbrăcat în uniformă, gândește-te că ești soldat S.S. și că după purtarea ta sunt [...] formațiunile S.S. Armata Germană și Statul German.“

Ca urmare a ordinului L.J.T.T. nr. 3.548/1944, plt. mj. C. Sperdea, șeful S.J. Lipova, va scrie¹⁹ la **7 ianuarie 1944**:

---

¹⁹ *Ibidem*, f. 1.

„Am onoare a raporta că este adevărat că soldații germani vin în concediu înarmați cu revolvere. Aceste revolvere sunt reținute de șefii de posturi până la plecare, de unde ia revolverul.

Nu am constatat ca să lase armamentul acasă.“

Dacă șvabii din Banat au considerat sau nu înrolarea în formațiunile S.S. ale armatei germane mai mult sau mai puțin voluntară, nu pot avea un punct de vedere obiectiv (cel puțin teoretic) decât cei care au luptat alături de aceste unități S.S., informațiile²⁰ ce ajungeau, spre verificare, la L.J.T.T. nefiind deloc de bun augur:

„Legiunea deține informațiunea că șvabii înrolați în armata germană cari vin în concediu discută că programul și traiul în armata germană este foarte greu, deoarece din 24 de ore la zi au numai 6 ore pentru odihnă, iar restul de 18 ore pentru instrucție și teorie. Deasemenea, se plâng că ei au dreptul la un concediu de 30 zile pe an, în schimb stau acasă numai 16 zile, deoarece 14 zile trebuie să le facă pe drum, deoarece autoritățile maghiare le interzic trecerea prin Ungaria.“

Pe **31 martie 1944**, plt. mj. Ion Bâldea, șeful S.J. Jimbolia trimite către L.J.T.T. o notă²¹ informativă cu privire la un șvab care, revenit în România, a refuzat a mai pleca pe front:

„Am onoare a înainta alăturat (un) tabel nominal de fostul ort-sleiter Blassman Ion, ctg. 1929, din comuna Lenauheim, care venind acasă în concediu din armata germană și nemaivoidnd a pleca înapoi în Germania, a fost prins la Timișoara la data de 16 III 1944 de o patrulă germană și dus în loc necunoscut.

Din informații, numitul ar fi fost omorât prin spânzurare și transportat în orașul Vârșeț din Jugoslavia, unde se află unitatea sa S.S.“

Situația de pe front e tot mai grea pentru armata germană. Tinerii șvabi, înrolați mai mult sau mai puțin voluntar, încearcă să se salveze. Pe **20 iunie 1944**, plt. mj. Nicolae Duma, șeful S.J. Sânandrei, va raporta²² despre un caz petrecut la începutul lunii. Doi tineri șvabi din Giarmata, înrolați voluntar, au venit acasă într-un concediu de 20 de zile. Însă nevoidnd să se mai întoarcă pe front, au amânat plecarea pentru câteva zile. Însă „...în timpul nopții a venit la ei acasă poliția secretă militară germană cu o mașină, ridicându-i și ducându-i în loc necunoscut.“

---

²⁰ *Ibidem*, f. 105

²¹ *Ibidem*, f. 102.

²² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945, f. 249.

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 88/1942 și 130/1943;

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 57/1942, 75/1943, 92/1944.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 373/1940-1944, 344/1941-1946.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945.

Sexualitatea în propaganda nazistă

Pe 5 martie 1942, ca urmare a unui control efectuat la P.J. Freidorf, șeful S.J. Fratelia va informa¹ L.J.T.T. despre o întrunire de trei zile (21-23 februarie) a învățătorilor din județele Timiș, Arad și Caraș la școala confesională din Freidorf. În finalul notei informative, se va preciza:

„Acești învățători au ținut întrunire și în localul public a(l) lui Carol Kerici din acea com. unde printre alte vorbiri a(u) spus că toate femeile șvabe de la 14 ani în sus, trebuie să facă câte un copil, fie că e măritată, fată sau văduvă. De copii fără tată se va îngriji organizația germană.“

Plt. Al. Lefter, șeful P.J. Fratelia, informa² L.J.T.T., la data de 20 martie 1942:

„Organizația germană din Timișoara a primit dispozițiuni din Germania a transmite tuturor fetelor șvabe a face copii, indiferent cu ce bărbat și pe ce cale (legitimă sau nu) și care copil să fie botezat cu nume german.- Aceasta, după

„Pe tine te aștept!“ - Poster nazist.

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 107.

² *Ibidem*, f. 114.

cum ne explică informatoarea, pentru a se mări rândurile populației șvabești din România.

Aceste dispozițiuni transmise prin organizațiile locale au produs pentru o parte din fetele și femeile șvabe satisfacție, iar pentru altele cari sunt la un nivel cultural mai ridicat și cari își dau seama că aceasta este ceva sinonim cu prostituția a produs indignare, din care cauză au luat atitudine de protest în mod tacit.“

În deschidere, sunt date în clar atât numele informatoarei de origine etnică germană, cât și domiciliul acesteia.

„Führerului - tineretul! “
Poster nazist.

Prin Ordinul informativ nr. 3.699/1942 al L.J.T.T., jandarmii au primit ordin de a verifica pe teren modul în care se face propagandă în rândul femeilor și fetelor de origine etnică germană pentru a le convinge să dea fiecare naștere câte unui copil, în ideea de a asigura astfel continuitatea rasei germane. Șeful S.J. Vinga (semnătură indescifrabilă) va întocmi și expedia un raport³ datat **31 martie 1942**, din care se merită redată câteva pasaje:

„1/ Învățătorii și în special învățătoarele au primit dispozițiuni categorice ca să facă demersuri, să convingă și să oblige pe femeile și fetele germane ca fiecare să dea naștere la un copil, pentru că altfel națiunea lor se pierde.-

Pentru atingerea scopului, nu interesează că cine trebuie să fie tatăl copilului, fiecare este liberă să-l conceapă cu cine-i place, fără nici o restricțiune.-

Unii dintre învățători și învățătoare au pășit la lucru în această direcție și până în prezent semnalăm următoarele cazuri:

2/ În comuna Satchinez, învățătoarea Ana Schmidt a făcut fetelor și femeilor acest îndemn, exprimându-se că dânsa, deși nu a avut niciodată copii, dorește acum să aibă cel puțin 10. Contactul

³ *Ibidem*, f. 88.

sexual fiecare femeie este liberă să-l aibă cu cine pofteste.-

3/ În comuna Orțișoara, acum două săptămâni, a(u) venit într-o seară un domn și o doamnă din Timișoara, trimiși de Grupul Etnic (German) și al căror nume nu l-am putut stabili și a adunat la casa lor pe toți tinerii bărbați de la 18 ani și fete de la 16 ani, pe care, în camere diferite, i-a pus de s-au dezbrăcat în piele, sub pretextul unei vizite medicale.-

După dezbrăcare, i-a trecut pe toți în aceeași cameră, așezându-i față în față cu pieile goale /bărbații pe un rând și fetele la fel/, făcându-le o sumară vizită, după care a început a le vorbi că nu este nicio rușine astăzi ca o fată de 16 ani să dea naștere la un copil, pentru că trebuie să se umple golul celor morți, iar pe de altă parte națiunea șvabă numai așa își va putea ajunge scopul, înmulțindu-se și predominând restul naționalităților cu care conviețuiește astăzi.-

Tot în această ordine de idei, li s-a mai spus că nu interesează cine este tatăl copilului, care poate rămâne anonim, sarcina bătrânilor este de a crește acești copii, căci altceva nu au de lucru.

Vorbirea ținută a fost atât de înflăcărată, convingătoare și ațâțătoare încât majoritatea tinerilor, după ce s-au îmbrăcat și au ieșit afară din sală, au mers la o șiră de paie ce era în curtea casei de adunare. Unde au avut contact sexual.-

Unii dintre părinți, auzind de acest fapt, au fost revoltați și sunt în ceartă cu organizația, majoritatea însă sunt de acord cu intențiile conducătorilor și singuri îndeamnă copiii lor la acest act.“

Detaliile pentru Orțișoara sunt preluate după raportul⁴ șeful P.J. Orțișoara, din **29 martie 1942**, însă a fost omis un aspect important și anume:

„Pe această temă, unele fete care au fost mai rușinoase au refuzat să ia parte la această vizită plângând și care chiar nu a(u) luat parte, iar părinții lor a(u) început să le certe și să le forțeze să meargă, dar fetele au fugit de acasă și nu s-au dus la această vizită. [...]. Pentru o mai bună dovadă a acestui fapt se vor supraveghea fetele care au luat parte la acea întrunire dacă au rămas gravide.“

Pe marginea acestui subiect, la dosar există patru declarații date de patru persoane diferite, toate din aceeași localitate, de etnie română, așadar nefiind nicidecum vorba de cineva care a participat efectiv la vizita medicală în discuție.

---

⁴ *Ibidem*, f. 95

Mihai Selhan, aflându-se pe câmpul de instrucție cu premilitarii de etnie germană din localitate, i-a auzit calificând într-un fel sau altul corpurile fetelor de aceeași etnie, văzute goale la o vizită medicală petrecută la Orțișoara. El va scrie în declarația⁵ sa:

„Fată de zece ani, vino în Uniunea Tinere-
lor Fete!“ Poster nazist.

„Asemenea informațiuni am auzit și dela fata Toth Elisabeta din comuna Orțișoara când spunea în casa locuitorului Neagoie Petru la mai multe fete și femei, spunând cum le-a dezbrăcat în pielea goală și pe fete și pe băieți într-o cameră pentru a le face vizita medicală doctorul și d-șoara ce a venit dela Timișoara în acel scop.- Tot această fată spunea că după ce le-a făcut vizita, când treceau dela medic la loc pe lângă băieți atunci băieții le lovea(u) cu palmele peste fund în fața medicului.-

După ce s-a terminat vizita medicală, domnișoara le-a ținut vorbire și îndemnat pe fete să dea naștere la copii, spunându-le că nu trebuie să le fie rușine să nască copii prin faptul că ei, șvabii, trebuie să se înmulțească pe orice cale că

numai atunci își vor atinge scopul care-l urmăresc.-

Totodată li s-a mai spus de d-șoara (că) ar fi bine și frumos din partea lor ca toate fetele să aibe un copil ca amintire dela băieții ce pleacă în armată.-

În legătură cu cele menționate mai sus mi s-a spus personal de către femeia Franț Elisabeta din comuna Orțișoara că la plecarea dela casa națională a tineretului, majoritatea din fete și băieți au mers la o șiră de paie în grădina acelei femei, unde au făcut paturi de paie unde au avut raporturi sexuale. Tot această femeie mi-a mai spus că

⁵ *Ibidem*, f. 153.

dimineța a găsit la fața locului mai multe batiste rămase dela tinerii ce fuseseră seara la paie.-

Tot în legătură cu această chestiune mai declar că tot prin luna martie 1942, am auzit pe locuitorul Schmelczer Ioan din această comună, când într-o seară își certa fata lui anume Schmelczer Ecaterina, să meargă la casa națională unde se adunau tinerii șvabi. Fata a început să plângă și spunea că ea nu mai merge prin faptul că îi este rușine să facă ea lucrul ce le-a impus d-șoara dela Timișoara când le-a făcut vizita medicală. Atunci tatăl fetei a înjurat-o și i-a spus că dacă nu merge nu-i mai dă de mâncare și nu mai are voie să meargă acasă.-

Cu toate obligațiile ce i-a(u) fost impuse de tată său, fata nu a plecat, rămânând plângând acasă.-

Mai declar că femeia Laub Ecaterina din această comună a surprins 2 tineri când aveau contact sexual în casa națională.- Această femeie este angajată la casa națională, care face curățenie și locuiește acolo. Nu voiește a spune numele acestor tineri.“

O altă declarație⁶ îi aparține Elenei Neagoie:

„Subsemnata, sunt prietenă foarte bună cu fata de șvab anume Todt Elisabeta din comuna Orțișoara.-

În una din zilele luni martie 1942, sus-numita fată a venit la mine unde era mai mulți tineri adunați. În discuțiile ce am avut, numita fată la un moment dat a început să ne povestească cum li s-a făcut vizita medicală la casa națională într-o seară de către un medic și o domnișoară din Timișoara la toate fetele dela etatea de 16 ani în sus pentru fete și dela 18 ani în sus la băieți.-

Numita ne spunea că i-a adunat la casa națională unde i-a băgat atât pe fete, cât și pe băieți într-o cameră, dezbrăcându-i peste tot și le-a făcut vizita medicală.

După ce le-a făcut vizita, domnișoara le-a ținut o convorbire spunând fetelor față de băieți că nu este rușine ca o fată de 16 ani să dea naștere unui copil indiferent cine i-ar fi tată, prin faptul că nația lor trebuie să se înmulțească pentru completarea golurilor celor căzuți pe front.-

Tot domnișoara le-a spus la fete și impus că ar fi frumos din partea lor dacă ar da naștere la un copil cu un băiat care pleacă în armată, prin faptul că le-ar rămâne o amintire dela băieți.-

Mi-a mai spus că li s-a impus de către medic și domnișoară ca

---

⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 154.

să nu mai meargă la biserică prin faptul că nu au niciun folos deoarece Mama Fecioară a fost o prostituată.-

În una din zilele lunii martie 1942, eu am mers la fata Schmelczer

„Uniunea Fetelor Germane - în Tineretul Hitlerist!“ Poster nazist.

Ecaterina ca de obicei, fiindu-mi prietenă. Ajuns(ă) la ei, am auzit pe tatăl ei certând-o, iar ea plângea. După ce a ieșit tatăl ei afară, eu am întrebat-o de ce plânge (și) ea mi-a spus că n-o mai lasă să meargă pe la prietene.-

Atunci eu am întrebat-o că de ce anume n-o lasă să mai meargă. Ea mi-a răspuns că nu s-a dus atunci când a fost vizita medicală la casa națională.-

Întrebând-o că de ce nu s-a dus, ea îmi răspunde că ei i-a fost rușine să se dezbrace acolo între băieți.“

Cea de-a treia declarație⁷ îi aparține Gherghinei Neagoie, mama Elenei Neagoie, care, în linia mari, va relua șirul faptelor de la casa națională a șvabilor, așa cum au fost acestea istorisite

de Elisabeta Toth. În fine, cea de-a patra declarație⁸ a fost dată de Maria Ardelean, care se aflate și ea în casa familiei Neagoie și unde Ecaterina Schmelczer a povestit despre vizita medicală. Ea a scris, printre altele:

„Eu am întrebat-o că ce le-a mai făcut și ce le-a mai spus acolo, iar ea mi-a spus că cu toate că sunt prietena ei cea mai bună nu este permis să-mi spună prin faptul că așa a primit ordin dela d-șoara să nu spună nimănui nimic.“

La prima vedere, se mai poate însă crede că, dincolo de dorința de sporire a natalității și a umple golurile rămase prin moartea tinerilor șvabi pe front, promovarea contactului sexual a fost încă o formă de influențare a băieților de a accepta mai ușor să plece la luptă.

⁷ *Ibidem*, f. 155.

⁸ *Ibidem*, f. 156.

La rândul său, șeful P.J. Bărăteaz nu va raporta⁹ niciun caz privind o asemenea propagandă, însă va remarca altceva și anume scăderea elementului românesc, datorat faptului că familiile de bănățeni români

Tinere de etnie germană dintr-un sat bănățean , în 1942.

preferă câte un singur copil, pentru a moșteni întreaga avere. Ceea ce, mai scria el, este încurajat și de moașele comunale.

Potrivit ordinului¹⁰ nr. 60/8 aprilie 1942 și ca urmare a informației primite de la I.G.J., „...la unele întruniri ale secțiunilor feminine din Grupul Etnic German se face propagandă contrarie bunelor moravuri, încurajându-se concubinajul cu scopul de a se mări procentul natalității.

Se observă că tineretul acceptă cu entuziasm această propagandă și pare că o urmează.“

Secțiile și posturile de jandarmi trebuie să verifice și să raporteze situația de pe teren până pe 15 aprilie 1942.

La **23 aprilie 1942**, P.J. Cenad va raporta¹¹ către S.J. Sânnicolau Mare „...că din cercetările făcute pe raza acestui post, nu s-a putut

⁹ *Ibidem*, f. 90.

¹⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 130.

¹¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 65/1941-1945, f. 89

constata dacă într-adevăr la adunările organizațiilor germane se învață lucruri care sunt în atingere cu morala, însă s-a observat că atunci când sunt adunări ale tineretului de fete, tineri germani așteaptă cu grămezile pe stradă și pe la ferestre până ce ies de la adunare fetele, după care se iau și pleacă cu ele prin comună și sunt găsiți noaptea pe stradă și pe la garduri, porți etc.

- Totodată s-a mai observat că conducătoarele și conducătorii acestor adunări sunt simpli oameni din comună, care nu le poate da (sic) nici un fel de educație de care să se poată folosi în gospodăria lor.“

Referindu-se la ordinul nr. 142/942, I. Popescu, șeful S.J. Vinga va scrie¹² pe **24 aprilie 1942**: „În ce privește îndemnul la imoralități, se simte peste tot. La toate adunările lor ținute de organizațiile feminine, se propăvăduiește concubinajul, contact sexual cu oricine, trecând peste orice considerent de pudoare și omenie numai să primeze procentul natalității.“

De asemenea, comandantul va mai solicita, prin ordinul¹³ nr. 438/**11 mai 1942**, a se verifica dacă „...unele organizații germane au învățat femeile tinere ca să declare câți copii vor face, dând declarații scrise în acest sens.“

Subofițerul de la Vinga va reveni cu o notă¹⁴ informativă pe **22 mai 1942**, ca urmare a ordinului nr. 438/1942:

„Am onoare a vă raporta că în sânul organizațiilor șvăbești se fac îndemnuri printre femei și chiar fete ca să dea un procent mai mare de natalitate, în scopul înmulțirii populației, care este în descreștere, chestiune raportată Legiunei la timp.-

Nu am auzit însă să se pretindă declarații scrise dela femei în care să se precizeze câți copii se obligă să nască.-

Așa ceva nici nu e posibil, iar cel ce a informat Legiunea cu această chestiune a făcut-o fără prea multă judecată.“

---

¹² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 118.

¹³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945, f. 70.

¹⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 151.

L.J.T.T. le cere¹⁵, pe **14 iunie 1944**, subunităților să verifice în teritoriu informația cum că organizațiile germane au hotărât să plătească fiecărei femei de etnie germană care naște un copil, indiferent de sexul acestuia, un premiu între 15.000 și 30.000 de lei, aceasta în scopul de a sprijini sporirea natalității națiunii germane.

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 373/1940-1944 și 65/1941-1945.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 59/1941-1945 și 173/1941-1945.

---

¹⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 629, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 360.

Atitudinea față de biserică

1940

Relația dintre o parte a populației șvăbești și preoții romano-catolici se tensionează ca urmare a propagandei naziste. În raportul¹ său din **28 noiembrie 1940**, șeful S.J. Vinga va nota că tineretul german nu mai frecventează biserica și nici nu se mai implică în acțiunile prilejuite de evenimentele religioase ca și până acum. Unul dintre motivele invocate de către aceștia ar fi fost originea etnică a preoților, care nu erau germani, ci maghiari, cehi, slovaci etc. Nu doar că nu se mai cununau religios, în cadrul bisericii, ci duceau o campanie împotriva ofierii slujbelor în limba latină, pe care nu o cunoșteau. Subofiterul scotea în evidență două cazuri și anume:

„a/ În comuna Satchinez, învățătorii au dat jos de pe pereții școlii icoanele și crucile, spunând copiilor că icoanele și crucea nu mai are (sic) nici un rost, pentru că Isus Cristos a fost jidan, iar Maica Domnului o simplă, femeie.-

b/ În comuna Orțișoara, șvabii au trimis preotului o scrisoare anonimă prin care îl fac atent și i se pune în vedere ca să nu mai învețe pe copii să salute pe stradă cu cuvintele religioase «LĂUDAT SĂ FIE DOMNUL ISUS CRISTOS» cum a procedat până în prezent, căci va fi pus la zid și împușcat.-“

Raportorul va scoate în evidență, în final, disensiunile tot mai mari între cei tineri, care cer reformarea credinței, și cei bătrâni, care sunt contra. Pe când preoții tac, fiindu-le teamă.

1941

Pe **11 noiembrie 1941**, plt. Alexandru Ciongardi, șeful P.J.

---

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 70.

Peciu Nou, în nota² sa informativă trimisă L.J.T.T., se plânge de lipsa de respect a șvabilor față de autorități. Astfel, pe 8 noiembrie 1941, a fost anunțat de primar că la biserica romano-catolică din localitate se va oficia un Tedeum cu prilejul aniversării zilei regelui Mihai I. Deplasându-se la biserică însoțit de Dușescu, directorul școlii de stat, dr. Bendeac, medicul veterinar de plasă, și de Gh. Pop, șeful gării C.F.R., toți din Peciu Nou, a ajuns la lăcașul de cult fix la ora 10. Însă intrând, a constatat că preotul tocmai termina slujba, Tedeum-ul durând numai aproximativ 10 minute.

„Acest preot ori de câte ori oficiază tedeum nu face altceva decât o simplă rugăciune și în urmă se cântă Imnul Regal de către băieții de școală.

Nu arată prin predică însemnătatea zilei care se serbează. Toate tedeumurile oficiale nu durează decât 10 minute, făcându-le în așa fel ca Autoritățile Române să nu poată lua parte, eventual să nu intre în biserica lor.

Din cele de mai sus se constată clar că cele ce trebuie să se facă se face numai de mântuială și cu ură și dispreț față de autoritățile române, ba chiar față de conducătorii Statului.

Când s-a oficiat tedeum pentru aniversarea zilei fűhrerului Adolf Hitler în primăvara acestui an au făcut o sărbătoare excelentă, toate casele aveau arborat drapelul german și toată lumea a luat parte la tedeum, fiind obligați de conducători.

Iar când se serbează vreo sărbătoare națională română, mai nu se cunoaște că este sărbătoare sau nu. Drapele nu arborează decât autoritățile și comercianții. La tedeum nu iau parte (decât) numai băieții de școală și aceia în număr foarte redus mai ales cei mai mici.

Din cele menționate mai sus reiasă clar ura, dușmănia și disprețul ce poartă șvabii față de Statul Român și poporul Român.“

Prin ordinul³ nr. 2286/15 decembrie 1941, L.J.T.T. va cere secțiilor și posturilor de jandarmi să verifice dacă și în alte locuri s-a întâmplat ori se întâmplă ceea ce s-a întâmplat la Becicherecu Mic:

„Suntem informați că în comuna Becicherecu Mic copiii șvabilor au intrat în școala primară, au scuipat portretul dlui mareșal Antonescu și au voit să rupă tricolorul românesc. De asemenea, că se batjocurește biserica românească de tinerii germani cari cântă religios pe afară sau dau cu pietre și cu picioarele în uși.-

---

² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 256/1941, f. 51.

³ *Ibidem*, f. 151.

Îndeosebi se manifestă astfel acolo unde s-au înființat parohii cari au scop național.

Șvabii opresc chiar pe români sau alte naționalități a merge în bisericile nou înființate.“

Pe **16 decembrie 1941**, un nou ordin⁴, nr. 2.304:

„Suntem informați că în școlile nemțești și grădinițe copiii de români nu sunt primiți, pe când cei de unguri se primesc.-

De asemenea, între locuitorii șvabi și preoții romano-catolici ar fi început tensiunea provocată de faptul că germanii disprețuiesc religia, mai ales tineretul.“

Plt. Alexandru Ciongardi, șeful P.J. Peciu Nou va informa⁵ S.J. Peciu Nou, pe **16 decembrie 1941**, cum că „...doamna învățătoare Kühn Barbara a îndepărtat icoanele din clasa sa înlocuindu-le cu portretul lui Hitler.

În clasa dlui învățător Beker, icoana D-lui Isus Cristos a fost înlocuită cu portretul lui Hitler și sub el a pus să ardă candela ce ardea sub icoană, iar icoana a pus-o pe un perete mai dosnic.

La fel, am constatat că tineretul șvab nu frecventează biserica, fapt constatat în ziua de 14 decembrie 1941 la biserică a(u) fost numai oameni și femei bătrâne, a(u) luat parte din toată comuna numai 2 fete și băieți nicicum.“

Dând curs ordinului nr. 1326/13 decembrie 1941, prin care se cerea verificarea faptului că în cercurile germane s-ar amplifica tendința îndepărtării de credința romano-catolică prin eliminarea crucilor, icoanelor și a altor simboluri creștine, șeful S.J. Peciu Nou va informa⁶ L.J.T.T., la **19 decembrie 1941**, că „...s-a constatat că într-adevăr tineretul din comuna Peciu Nou se îndepărtează dela credința creștinească prin faptul că nu cercetează biserica, iar în școală s-au ridicat icoanele D-lui Isus Cristos din locul de cinste și înlocuit cu fotografia lui Hitler, sub care s-a(u) pus candelile ce ardeau în trecut sub icoana D-lui Isus.“

P.J. Rudna va scrie⁷ către S.J. Peciu Nou, pe **19 decembrie 1941**:

---

⁴ *Ibidem*, f. 156.

⁵ *Ibidem*, f. 133.

⁶ *Ibidem*, f. 132.

⁷ *Ibidem*, f. 159.

„Am onoare a raporta că pe raza acestui post nu avem preot german. Totuși s-a discutat printre șvabii locali că de acum preoții lor nu mai au atribuțiuni în școală așa că tinerii sunt sub conducerea învățătorilor și ortslaitărilor.“

S.J. Fratelia va informa⁸ pe **22 decembrie 1941** că „...șvabii, în ceea ce privește religia, au eliminat din școala din comuna Șag, Parța și Diniaș icoana lui Isus Cristos pe motiv că este jidan, iar în locul icoanei a(u) pus fotografia lui Adolf Hitler. În școala din Diniaș sub fotografia lui Hitler arde și o candelă.

Despre mama lui Isus spun că nu este adevărat și nu se poate spune în lumea cultă că fecioara Maria a conceput pe Isus Cristos din spirit sfânt.“

1942

Propaganda împotriva bisericii se amplifică inclusiv prin publicații. Astfel, în nota⁹ sa informativă din **12 ianuarie 1942**, șeful P.J. Șag înștiințează L.J.T.T. despre faptul că unii conducători ai organizațiilor locale germane posedă exemplare dintr-o broșură antireligioasă cu titlul „Oglinda popilor“, în care preoții sunt descriși în culori sumbre, iar germanii sunt îndemnați să nu mai creadă în cruce și Cristos, care a fost evreu. De asemenea, să nu recunoască decât un singur Dumnezeu și anume națiunea germană, idee îmbrățișată de luterani. „Între romano-catolici și luterani sunt mari neînțelegeri pe chestia de mai sus, fiindcă romano-catolicii nu vor să îmbrățișeze ideea. Broșura se crede că se vinde în Timișoara, la o librărie șvăbească.“

Tot pe **12 ianuarie 1942**, L.J.T.T. anunță¹⁰ S.J. Deta:

„Puneți în vedere acelor șvabi cari indirect amenință pe preotul din Ofsenița ca să părăsească Comuna, să înceteze cu asemenea sisteme, căci vor fi (sic) diferiți justiției.

Dacă nu le convine cum preotul îi servește, pe cale pașnică să intervină la forurile superioare bisericesti ca să fie mutat în altă Comună și să le dea lor alt preot.“

---

⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 93.

⁹ *Ibidem*, f. 89.

¹⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 40/1942, f. 34.

Răspunsul¹¹ S.J. Deta va fi trimis către L.J.T.T. pe data de 24 ianuarie 1942:

„Am onoare a raporta că luând contact cu populația șvăbească din Comuna Ofsenița și punându-i în vedere ordinul menționat, pentru a nu mai amenința pe preot rom. cat. Böjdisz Nicolae, căci în caz contrariu vor fi dați în judecată, am constatat că populația șvăbească este îndreptățită a se manifesta în asemenea împrejurări contra numitului preot pentru că este lipsit cu totul de simțul obligațiunilor ce le are față de statul român și față de credincioși(i) biserici(i) ce-o păstorește, dovedindu-se că este un iredentist înfocat.

Agenții informatori ne-au informat că numitul preot, în istoricul biserici(i) Comunei Ofsenița, a scris la finele anului 1941 cuvintele «Valahi(i) stăpânesc pe ne drept un pământ unguresc, iar sârmanul popor maghiar este asuprit de valahi», cum și alte fraze ofensatoare la adresa Statului Român. Deci Secția consideră că acțiunea șvabilor contra numitului preot este justă și ca atare plecarea lui din raza Secției ar fi salutară.“

Într-un nou raport¹², din **14 ianuarie 1942**, P.J. Șag va scrie:

„1/ Pe zi ce trece, tensiunea dintre tineretul Național Socialist și Biserica Romano-Catolică crește.-

2/ În prezent, se duce propagandă contra preoților, pe care caută să-i discrediteze în fața credincioșilor, prin a le urmări viața privată și a le scoate în evidență tot trecutul și toate greșelile din tinerețe.-

3/ Din școlile confesionale se înlocuiesc în mod progresiv icoanele și crucile, iar cântecele religioase de odinioară, ce se făceau cu copiii, au fost înlocuite cu cântece cu conținut Național Socialist.-

4/ Se spune de tineret că Partidul Național Socialist însuși și cu conducătorii lui sunt o religie și că de aici înainte, alți sfinți sau altă religie ei nu mai cunosc.-

5/ Verificând și căutând a stabili dacă această acțiune este numai o manifestare spontană a tineretului sau are dedesupturile ei, am fost informat de la (sic) o persoană demnă de încredere, de origine neamț, care este contra acestei mișcări, că acțiunea este dirijată și condusă în secret de ministrul german Alfred Rozemberg¹³, care are tipărite și mai

---

¹¹ *Ibidem*, f. 57.

¹² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 71.

¹³ Alfred Rosenbergs (n. 12 ianuarie 1893 la Tallinn, Estonia - d. 16 octombrie 1946 la Nürberg, Germania). Nazist notoriu, teoretician de frunte al N.D.S.A.P., a promovat o „*religie a sângelui*“, bazată pe ideile potrivit cărora germanii erau un

multe broșuri, introduse și răspândite la noi în țară, printre tineretul din organizațiile S.S. și că în Germania sunt mari fricțiuni și nemulțumiri pe această temă.-

6/ Preoții, deși văd cele ce se petrec, nu spun nimic și nu se plâng nimănui, fiindu-le frică ca să nu fie ridicați de la domiciliile de organizațiile S.S. și să nu se mai știe nimic de soarta lor, după cum dealtfel se spune că această organizație ar avea dispozițiuni.-“

L.J.T.T. anunță prin ordinul¹⁴ nr. 3078/**19 februarie 1942** că:

„Suntem informați că organizația germană duce luptă în continuare contra bisericii.-

În acest scop a format echipe de tineri național-socialiști cari țin conferințe și îndeamnă populația a nu frecventa biserica.-

Propagandiștii nu sunt din comuna respectivă, ci din alte comune învecinate.“

În zilele de 21, 22 și 23 februarie 1942, la școala confesională romano-catolică din Freidorf se va desfășura o importantă întâlnire a învățătorilor germani din Timiș, Arad și Caraș. Despre atmosfera de acolo va raporta¹⁵, pe **9 martie 1942**, plt. mj. T. Vidican, șeful S.J. Fratelia:

„1.- Învățătorii șvabi în număr de circa 150, în zilele de 21-23 februarie 1942, cu ocazia adunării pe care au avut-o în comuna Freidorf au dat jos crucea care reprezenta răstignirea Domnului ISUS HRISTOS și care era în sala unde au ținut ei adunarea, din localul Școalei Confesionale din acea comună.-

- Preotul SIMONICI, croat maghiarizat din acea comună, auzind faptul săvârșit de învățători, a mers la fața locului și a cerut ca crucea să fie pusă la loc.- În urma unei discuții destul de violente crucea a fost pusă la loc.- Acest lucru a fost admis din partea învățătorilor șvabi numai în urma amenințării că altfel nu le va permite să-și țină adunarea în localul școalei.- Numele învățătorilor cari au luat crucea nu s-a putut afla deoarece numai ei au fost la fața locului și nu se spun.-

În tot timpul acestor ședințe, pe pavilionul din curtea școlii a fost arborat numai drapelul german.

---

popor superior rasial și cultural.

¹⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 14.

¹⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 111.

2.- Organizația șvăbească din comuna Șag, dela 1 ianuarie 1942, nu mai merg la biserică.- Acțiunea contra bisericei se continuă de către șvabul Klein Iosif din acea comună.-

- Șvabul Klein Iosif, din comuna Șag, cu ocazia căsătoriei sale ce a avut loc în luna februarie 1942, a spus părinților săi că nu intră în biserică până nu se scoate toate icoanele sfinte din biserică a lui Hristos și Maica Domnului-

- Șvabul Schneider Ioan, tot din comuna Șag, în luna ianuarie 1942, când preotul romano-catolic din acea comună a umblat cu crucea prin comună, sus-numitul când s-a apropiat preotul de casa lor a aruncat crucea jos de pe masă, spunând că este o porcărie crucea, iar când a intrat preotul în casă la ei el a ieșit afară.“

L.J.T.T. va cere, la **24 februarie 1942**, verificarea informației¹⁶ cum că „...organizațiile germane au început pe față lupta contra bisericii și anume prin aceea că se fac conferințe cu copiii ca să nu meargă la biserică. Cei cari nu execută dispozițiunile ar fi supuși la amendă și alte constrângeri.“

Pe **7 martie 1942**, șeful P.J. Săcălaz informa¹⁷:

„2.- Unii dintre locuitorii comunei Săcălaz sunt nemulțumiți de faptul că se distruge credința tineretului pentru că partea învățătorilor nu mai este conservată astfel se spune și este chiar dovedit că vechiul obicei din școală ca la începutul lecțiilor să se facă cuvenita rugăciune este înlocuit cu cântece și numai în două clase cari sunt conduse de dna Ghieți (probabil Götz, n.n.) Maria și domnișoara Anuș Veiber (probabil Weber, n.n.) se mai practică sistemul rugăciunii la începerea programului de școală, deși școala numără un număr de șapte puteri didactice.“

Prin ordinul¹⁸ nr. 226/22 **aprilie 1942**, în care se afirmă că „... în com. șvăbești locuite și de unguri ar fi început certuri între populațiile respective și de aici în contra preoților pentru faptul că populația șvăbească care este majoritară cere ca să se facă slujbele proporțional ca număr de populația ceea ce preoții, mai toți unguri, nu vreau și în plus se repartizează mai mult pe unguri.

---

¹⁶ *Ibidem*, f. 102.

¹⁷ *Ibidem*, f. 113.

¹⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 120.

Să se verifice dacă intransigența preoților nu este o atitudine de luptă a bisericii și dacă manifestarea șvabilor nu este cumva un mijloc de luptă contra bisericii.“

Șeful S.J. Vinga va raporta¹⁹ către L.J.T.T., pe data de **15 mai 1942**, ca răspuns la ordinul acesteia nr. 411/1942, că „...după datele culese de la persoane demne de încredere, scopul adunării de la Timișoara a învățătorilor și reprezentanții Bisericii Romano-Catolice a fost pentru a vota hotărârea ce urmează a se aduce pentru ca toată averea de care dispune această Biserică să treacă sub administrarea Grupului Etnic German, iar preoții să nu mai aibă nici un amestec.-

Din acest motiv au luat parte și ungurii, pentru că și ei sunt de aceeași religie.-

Hotărârea definitivă nu o cunoaștem încă.-

Preoții sunt contra și spun că aceasta este o nouă tendință de afacere din partea conducătorilor Grupului Etnic German.“

Atitudinea negativă față de biserică nu era însă acceptată de întreaga populație germană din Banat. Potrivit unui ordin al L.J.T.T., al cărui text este preluat de P.J. Șag în nota²⁰ sa din **16 mai 1942**, pe 8 aprilie ar fi avut loc o întrunire a învățătorilor și delegaților șvabi, ca urmare a „...nemulțumirilor acestora și o parte din populațiunea germană de faptul că organizația germană din Timișoara a interzis rugăciunea copiilor în școli și mersul la biserică a tineretului german.-

Cu ocazia întrunirii învățătorilor și preoților germani (s-)a cerut organizației germane Timișoara să aprobe rugăciunea în școală și mersul tineretului la biserică, iar răspunsul a fost cam negativ.-

Adică că la comunile rurale unde s-a obișnuit rugăciunea în școală și mersul tinerilor la biserică să se continue mai departe cu aceste procedee (adică să facă rugăciuni și să meargă tineretul la biserică).-

În orașe nu s-a aprobat însă această chestiune.-

În ziua de 16 mai 1942 se face o nouă întrunire pentru dezbaterea cauzei.“

În nota²¹ sa informativă din **23 mai 1942**, plt. Al. Lefter, șeful P.J. Fratelia scria:

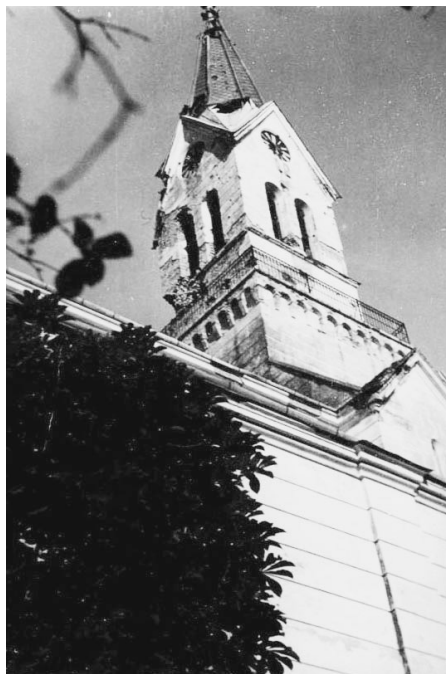
¹⁹ *Ibidem*, f. 145.

²⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 141.

²¹ *Ibidem*, f. 142.

„La școala șvăbească din raza postului în urma ordinului primit dela Casa Germană nu se mai face rugăciunea la intrarea și ieșirea din clasă a elevilor.-

La intrare și ieșire, învățătorul spune: HEIL HITLER, la care copiii răspund la fel după care cântă DEUTSCHLAND, DEUTSCHLAND UBER ALLES.“

**Biserica romano-catolică din Cenad,
afectată în război**

Pe **12 iunie 1942**, mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., va cere, prin ordinul²² nr. 749:

„Informăm că preoții catolici au luat măsura de a forma câte un grup de apărare a obiectelor de cult din biserici, școli etc. și care grup să riposteze în contra acelor ce ar mai arunca aceste obiecte afară.

În același timp, organizațiile s-au completat cu câte un șvab care conduce acțiunea contra bisericii și care trebuie să dea exemplu celorlalți, el și familia lui nemaleștând la biserică.“

S.J. Vinga va raporta²³ pe **24 iunie 1942**, către Legiune, ca răspuns la ordinul acesteia nr. 749/1942:

„Am onoare a raporta că până în prezent nici un șvab nu s-a atins de Biserică în sensul ca să schimbe ceva din interiorul lor.- Au făcut înlocuirea crucilor numai în școli.-

Pentru biserici s-a făcut numai propagandă orală, însă nu s-a trecut și la fapte.-

Se pare însă că șvabii au primit un ordin de la centru să mai tempereze acțiunea antireligioasă pentru că nu a sosit încă momentul, deoarece nu se mai aud clevetiri ca mai înainte.-

---

²² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 26

²³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 195.

Întrebați de noi că ce s-a rezolvat cu copiii, mi-au răspuns că încă nu a venit timpul lor.

Urmarea acestor temperări și preoții s-au mai liniștit.

Nu s-a semnalat nici unde constituirea grupurilor de apărare a bisericilor.“

Pe un raport²⁴ nedatat și nesemnat, același subofițer de la Vinga va nota:

„Am onoare a raporta că nu avem până în prezent nici un caz concret unde preotul catolic să fi declarat că nu va mai preda religia la școală.-

După cât suntem informați, șvabii au primit ordine categorice ca s-o lase mai moale cu critica religiei, pentru că încă nu e momentul pentru răfuiala cu ei.“

L.J.T.T. va insista cu seria de ordine privind relațiile enoriașilor cu bisericile, dovadă fiind ordinul²⁵ de informațiuni nr. 973/30 iunie 1942, caz când este vorba nu de șvabi, ci de români:

„Din verificările făcute la unele posturi se constată că în comunele românești, copiii au început să nu mai meargă la biserică, eschivându-se în diferite feluri, fie la joacă, fie că au treburi pe acasă.-

Această stare de lucruri este mai accentuată în comunele șvăbești unde sunt și români și în comunele românești apropiate de cele șvăbești.

Verificați situația deplasându-vă la biserici și luând contact cu învățătorii și eventual familiile celor ce arată refractarism față de biserică și cercetați dacă această situație se datorește atitudinii șvabilor față de biserică și propaganda lor sau are alte cauze.“

Un nou ordin²⁶ de informare este emis de către L.J.T.T. pe data de 11 iulie 1942, cu numărul 1.109:

„Un post informează că în școlile șvăbești preoții nu ar mai preda religia cu începerea anului școlar. Din această cauză și altele, bătrânii șvabi nu vor să mai știe de organizațiile hitleriste, nu mai salută cu Heil Hitler și nici nu mai plătesc cotizațiile.“ Se cere verificarea unor eventuale cazuri similare.

---

²⁴ *Ibidem*, f. 205.

²⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 18/1942-1944, f. 138

²⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 44.

Despre conflictul între generații determinat de propaganda nazistă împotriva Bisericii își va informa²⁷ superiorii, pe **6 octombrie 1942**, și plt. Ion Mârzan, șeful P.J. Cărpiniș. El relatează despre faptul că la marginea localității Cărpiniș, spre Iecea Mică, se afla o cruce construită din cărămidă, așa cum există în mai toate satele șvăbești, care avea încastrată icoana Sf. Maria. Pe care „Tineretul șvăbesc din comuna Cărpiniș, noaptea și nevăzuți de nimeni, au încercat să dea jos această icoană, dar n-au putut. Atunci ei i-au luat rama, iar geamul icoanei l-au spart“. Ceea ce i-a indignat pe șvabii în vârstă.

Sg. mj. M. Daraban, șeful P.J. Lovrin, va scrie²⁸, pe **31 octombrie 1942**, către L.J.T.T., despre faptul că, pe 28 octombrie, agenții de urmărire Gheorghe Gramang și Dușan Bogdănescu, de la Percepția de circumscripție Periam, „...cari erau la încasarea impozitului către Stat și cu ocazia unui serchestru aplicat preotului român ortodox Vermeșan Grigore din comuna Pesac a(u) găsit un revolver marca «EXCELSIOR» împreună cu un număr de cinci cartușe pe cari l-a ținut în mod clandestin, fără a poseda permis de posedat arma.

Acest revolver a fost găsit în sertarul biroului unde lucra preotul. [...] Locuitorii din comună aflând despre acest lucru se întrebă că ce a vroit preotul ca să facă cu acest revolver, întrucât el este preot și nu are dușmani pe nimeni.

Stând de vorbă cu unii dintre locuitori afirmă că ei (sic) va aduce cazul la cunoștința organelor superioare bisericești, spunând că unui preot nu i se poate admite astfel de fapte cari este educatorul poporului și cari trebuie să deie dovada de cinste și supuneri față de legile țării.“

1943

„Propaganda contra bisericeii a început din nou, după o perioadă de acalmie“, va nota²⁹ mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T. pe **7 ianuarie 1943**.

„Această se remarcă prin acte de violență contra preoților, cum a fost un caz în comuna Remetea Mică, descoperit de jandarmi și autorii înaintați Parchetului Tribunalului Timiș, sau prin atitudini

---

²⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 90/1942, f. 18.

²⁸ *Ibidem*, f. 28.

²⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 2.

ostile preoților, huiduindu-i, aruncând după ei murdării și înfricându-i în diferite forme.-

De asemenea, în biserică tineretul când merge pregătește câte-o glumă tristă pentru morala religioasă, cum a fost cazul în Teremia Mare, unde un flăcău a sărutat o fată în biserică în hazul general al tuturor fără ca preotul să mai poată continua slujba.

În general, preoții sunt abătuți și nu îndrăznesc nici să reclame autorităților de frica consecințelor și nici la Episcopia romano-catolică de unde le vin mustărări că nu sunt capabili să facă educație tineretului. Preoții și poporul se întreabă ce fel de luptă contra comunismului facem când ne confundăm cu ei în fapte.“

Comandantul L.J.T.T. se va deplasa pe 8 ianuarie 1943 la Cenad, pentru o inspecție care viza „... excrementele depuse în biserica germană din Cenadul-Vechiu...” Legat de acest subiect, șeful P.J. Cenad va raporta³⁰ pe **17 ianuarie 1943**, către S.J. Beșenova-Veche:

„Din cercetările, urmărirea și verificările făcute de noi, s-a constatat că preotul german chema aproape în fiecare seară acasă la locuința lui circa 15-20 de fete pentru a face cu ele cor bisericesc cu care să cânte la biserică și pe care fete le ținea seara pe la orele 21-22, însă pe băieții numitul preot nu voia ca să-i primească la acest cor de fete și din care cauză băieții stătea(u) seara pe stradă până ieșeau acele fete de la cor și plecau cu ele pe stradă și le conduceau acasă, întrucât este un obicei vechi la germani ca acolo unde se adună fete se duc și băieții la ele, însă preotul nevoind ca să primească și pe băieții la fete numiții le așteptau pe stradă până ele ieșeau de la preot și cu care plecau împreună pe stradă acasă.-

Excrementele în biserica germană nu au fost depuse, întrucât biserica este în permanență ziua și noaptea închisă și numai când se face slujbă în biserică este deschisă și că asemenea excremente ar fi fost găsite afară în stradă în apropiere de ușa bisericii și nu în biserică și că aceste excremente se poate că au fost depuse dintre tineretul german pe care preotul i-a refuzat ca să-i primească la cor împreună cu fetele pentru a-și arăta ura față de preotul care nu i-a primit la fete, sau se poate că au fost depuse și de o altă persoană străină.-

Însă totodată raportăm că luând contact și cu conducătorul organizației germane locale, acesta ne-a afirmat că la nici un caz asemenea fapt nu a fost comis de tineretul german și că el nu va admite

---

³⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 65/1941-1945, f. 173.

sub nici un motiv comiterea de asemenea fapte față de biserică sau de preot și că dacă ei vor dovedi vreun asemenea caz comis de vreun tânăr german, îl vor exclude imediat din organizație și va fi deferit justiției pentru a-și lua pedeapsa cuvenită de lege și că în viitor acest tineret va fi supravegheat de aproape atât de noi, cât și de conducerea organizației germane locale, pentru a nu se deda la asemenea fapte murdare.“

Pe **23 februarie 1943**, L.J.T.T. va informa³¹ despre vizita, în diverse localități din raza Episcopiei Romano-Catolice din Timișoara, a episcopului evanghelic Stadl din Sibiu. Acesta a luat contact cu organizațiile locale ale G.E.G., peste tot fiind „... întâmpinat cu manifestații de simpatie de mulțimea șvabilor tineri și bătrâni înscriși și neînscriși în organizații.“ S-a rezumat la a „...face apologia războiului dezlănțuit de Germania care va lupta până la victoria totală cu toate forțele ei. A îndemnat pe șvabi să fie buni patrioți și să respecte legile și autoritatea românească, să se înscrie ca voluntari...” După conferințe a vizitat șvabii bogăți și refractari, îndemnându-i să contribuie cu bani pentru nevoile G.E.G.

„Din acțiunea de mai sus se pot trage concluziile că grupul etnic german, dându-și seama de greșeala făcută anterior cu prigoana preoților și negarea religiei, caută a atrage acum pe șvabi la religia evanghelică, adică aceea pe care germanii o consideră națională. [...] Se crede că în sânul organizațiilor se va trece la o propagandă pentru biserica evanghelică pentru ca astfel bisericile și averile lor să intre în patrimoniul german așa cum au trecut școlile, iar poporul german să fie unitar și sub raportul religiei care deocamdată îl desbină, catolicismul neînțelegând să cedeze dreptul ce-l are de a îndruma viața spirituală a poporului. În același sens trebuie înțelese și agresiunile săvârșite până acum numai în contra preoților de origine germană cari mai stau la postul lor catolic precum și acțiunea în contra bisericei catolice pe tema preoților cari sunt maghiari și cari prin religie au făcut rău poporului german îndepărtându-l dela interesele lui naționale.“

Plt. Petru Bianga, șeful P.J. Deta, va nota³² la **26 februarie 1943** despre căsătoria dintre fata șvabului catolic Matei Jager și un ofițer german, de asemenea catolic. După căsătoria civilă, mirii și nuntașii

---

³¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 39.

³² *Ibidem*, f. 42.

s-au deplasat la sediul local al G.E.G. unde, în fața portretului lui Adolf Hitler, s-a celebrat căsătoria religioasă nu cu preot, ci de către Carol Ruther, șeful organizației locale a G.E.G., în numele aceluiași A. Hitler.

Ordinul³³ L.J.T.T. nr. 4063/**15 martie 1943** spune:

„Suntem informați de unele posturi că șvabii frecventează biserica primind ordin în acest sens dela Grupul Etnic German și că rugăciunile să le fie îndreptate pentru câștigarea războiului.“

Pe **12 iulie 1943**, din Moritzfeld au plecat³⁴ 97 de șvabi voluntari în armata germană. Cu toate că locul de adunare a fost stabilit lângă biserica romano-catolică din localitate, nu au intrat în biserică spre a participa la slujba religioasă.

În nota³⁵ sa informativă din **13 iulie 1943**, P.J. Comloșu Mare informa că la locurile de treierat din localitate a venit câte un individ din partea organizației locale a G.E.G. care să controleze treieratul și să raporteze situația cantității de cereale trimise în Germania. „Cum s-a verificat de noi categoric că aceste organizații formează elementul de informare german pe teritoriul Țării, credem necesar a se contracara această atitudine de informare și cenzură prin măsurile ce veți găsi de cuviință.“

Atitudinea pe care o aveau conducătorii organizațiilor germane față de biserică a fost surprinsă și de plt. I. Mârza, șeful P.J. Șag, în nota³⁶ sa nr. 8/**12 august 1943**:

„În ziua de 12 august 1943, într-o discuție avută personal cu primarul comunei Șag, anume Ioan Auberan, de origine etnică germană, acesta a voit să demonstreze căruia fapt se datorește plecarea lui Mussolini³⁷ dela conducerea Italiei și de ce nu pot pleca în Germania, ei, conducătorii șvabi. Ei acuză pe Mussolini că acesta a trimis pe

---

³³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 59.

³⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 157.

³⁵ *Ibidem*, f. 193.

³⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 247.

³⁷ Benito Amilcare Andrea Mussolini (1883-1945) a fost conducătorul fascist al Italiei între anii 1922 și 1943.

front pe toți conducătorii fasciști, iar conducerea acestor organizații a încredințat-o preoților. Preoții în loc să ducă mai departe aceleași idei politice, au făcut o contrapropagandă, dându-i vot de blam, motiv pentru care a trebuit să plece dela conducere.

Șvabii motivează că datorită acestui fapt n-au primit în organizații pe preoți, pentru că au știut că le sunt contra, și neavând cui să încredințeze conducerea politică a șvabilor din România, sunt obligați ca toți conducătorii organizațiilor șvăbești să rămână acasă.“

Nu e deloc greu de înțeles că, datorită nemulțumirilor tot mai mari din partea familiilor celor plecați pe front, conducătorii G.E.G. și cei ai organizațiilor locale au interpretat în propriul folos situația din Italia. De presupus că o asemenea explicație au servit-o în același timp și conașionalilor, pentru a slăbi astfel tensiunile.

Mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., va trimite subordonaților din teritoriu, pe **27 octombrie 1943**, ordinul³⁸ nr. 2.077:

„Suntem informați că Grupul Etnic German urmărește de a opri să meargă la biserică pe orice cetățean șvab dela vârsta de 10 ani, spunându-le că nu mai au ce căuta, fiindcă după război își vor alege credința de care vor avea nevoie ei, nu pe care o au în prezent, și opresc astfel pe preoții catolici de a mai fi în contact cu populația. Preoții lor luptă totuși de a menține credința și din această cauză membri de-ai organizațiilor șvăbești murdăresc casele unde locuiesc preoții.

Aceste cazuri s-au petrecut la Jimbolia. Șefii secțiilor vor lua urgente măsuri de o serioasă verificare și a constata dacă mișcarea contra bisericii este generală prin Grupul Etnic German și cum se manifestă.“

Ațâțarea populației germane din Banat împotriva preoților și a religiei romano-catolice este surprinsă în ordinul³⁹ de informații nr. 1934/**28 octombrie 1943** al L.J.T.T.:

„Secția Ciacova informează că un tânăr șvab s-a prezentat la notarul comunei Liebling și a cerut ca să-l șteargă dela Cultul Evanghelic și să-l treacă la religia «GOTTLOUB⁴⁰» ceea ce i-a respins, fiindcă noi nu avem alt cult. După câte se pare, e vorba de cultul nou al tinerilor din formațiunile S.S.

---

³⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 301.

³⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 277.

⁴⁰ În limba germană, „*Gott lob*“ este echivalent cu „Laudă Dumnului“, n.n.

Totodată, s-a început propaganda pe tema religioasă între germani, arătându-se că în viitor Germania nu va mai avea credință creștină și vor îndepărta preoții. De asemenea, acuză pe papa pentru capitularea Italiei.“

În prima decadă a lunii **noiembrie 1943**, L.J.T.T. trimite subunităților nota⁴¹ nr. 2.077 prin care cere să se verifice situația pe teren privind atitudinea conducerii organizațiilor locale germane față de biserică. Din informațiile pe care le deținea, G.E.G. urmărea ca după război să-i oprească pe șvabi să mai meargă la biserică, deoarece „... își vor alege singuri credința de care vor avea nevoie ei, nu pe care o au în prezent, și opresc astfel pe preoții catolici de a mai fi în contact cu populația. Preoții lor se luptă totuși de a menține credința și din această cauză, membri de ai organizațiilor șvăbești murdăresc casele unde locuiesc preoții catolici cu diferite semne comuniste.“ Un asemenea caz s-a petrecut la Jimbolia.

Două ordine⁴² ale L.J.T.T., emise pe **10 decembrie 1943**, se referă tot la atitudinea față de religie. Unul amintește de o căsătorie care a avut loc la Lenauheim, dar nu în fața ofițerului stării civile. Ioan Lind, voluntar în armata germană, s-a căsătorit cu Ana Bruck, cel care i-a cununat fiind un delegat al G.E.G. A fost o „căsătorie populară“. Cel de-al doilea are ca subiect o circulară emisă de G.E.G. destinată cu deosebire familiilor care au pe cineva plecat în armata germană S.S., „...prin care arată că dacă au copii care frecventează cursurile școlilor «Notre Dame» să-i retragă căci în caz contrar nu vor mai primi nici un ajutor fie bănesc, fie material. Această măsură a jignit foarte mult profesoarele dela «Notre Dame» și preoții catolici.“

1944

Plt. mj. C. Sperdea, șeful S.J. Lipova, va trimite pe **9 ianuarie 1944**, către L.J.T.T., o notă informativă⁴³ cu privire la situația din Remetea Mică (sat aparținător de com. Mașloc, jud. Timiș), unde „populația șvăbească este agitată de către Ioan Zooler, conducătorul organizației.- Zooler este în mare dușmănie cu preotul romano-catolic

---

⁴¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 276.

⁴² *Ibidem*, f. 293.

⁴³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 9.

Sigmedi. De multă vreme a căutat a fi mutat din comună, dar nu a putut, neavând motive.

În prezent, Zooler afirmă că preotul este imoral, deoarece a scris unei dame din Lipova scrisori amoroase – scrisori ce se găsesc fotocopiate la Inciulescu din Lipova.

Pentru acest fapt, primarul a voit a soma pe preot pentru a da în judecată pe Inciulescu dacă nu este just, sau să plece în caz contrar.

Preotul Sigmedi, care are o parte din comună de partea lui au produs nemulțumiri. Toți cei care sunt de partea preotului sunt cei care sunt mai religioși, precum și toți nemulțumiții cu acțiunea organizației șvăbești.

Zooler voiește a scăpa de preot pe care-l crede contra șvabilor, deși el este tot șvab.

Stând de vorbă cu Zooler afirma că toți preoții – în frunte cu Episcopul Pacha – sunt maghiarizați și contra intereselor șvabilor, pentru care motiv Episcopul susține preoții.

- În anul 1942, s-a produs un atentat contra preotului Sigmedi, care a fost tot din cauza acțiunii lui Ioan Zooler.“

Cum vedea șeful P.J. Freidorf trupele S.S. în nota⁴⁴ sa din **23 februarie 1944**: „...Armata Germană S.S. nu crede în Dumnezeu, ba nici nu vrea să audă că există Dumnezeu, iar elementul om, ce nu este îmbrăcat în uniforma SS, este desconsiderat, dându-și importanță, ei considerându-se niște despoți.“ Referindu-se la un șvab din Freidorf înrolat în armata germană, acesta din urmă pentru a fi admis în trupele S.S. trebuia să jure că se leapădă de Dumnezeu, însă a preferat să rămână simplu ostaș decât să renunțe la credință. Iar potrivit altor informații, guvernul maghiar ar fi interzis trupelor germane să tranziteze Ungaria cu trenul ori cu alte mijloace „pe considerentul că o trupă germană din SS, cu ocazia unei treceri prin Ungaria, într-o localitate al cărei nume nu-l știm, au staționat mai mult timp, iar ostași din armata SS în fața bisericii din numita localitate au scuipat pe preoți în față, maltratându-i și arătându-le că nu există Dumnezeu.“

Plt. mj. N. Duma, șeful S.J. Sânandrei, în nota⁴⁵ sa din **6 martie 1944**, va scrie, printre altele:

---

⁴⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 325.

⁴⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945, f. 233.

„Copiii de școală șvabi din comuna Sânanndrei au început din nou a nu mai face rugăciuni la începerea și terminarea orelor de prelegere zilnice.-

Această constatare a fost făcută de către preot atunci când a mers să predea copiilor orele de religie și se bănuie că copiii ar fi fost învățați la aceasta de către d-șoara învățătoare Noll.“

Pe **12 iunie 1944**, S.J. Sânanndrei informa⁴⁶ L.J.T.T.:

„În ziua de 24 iunie 1944 (este cu siguranță o eroare de dactilografiere, deci a fost fie 4 iunie, fie o dată anterioară zilei de 12 iunie, când a fost scrisă nota informativă, n.n.), a avut loc căsătoria d-șoarei Bucher Maria, de origine germană din comuna Becicherecu Mic, cu un locotenent din armata germană S.S. de origine din Timișoara.-

Acești tineri au făcut căsătoria civilă la primăria din comună, iar cea religioasă, care urma să se facă de către preot în biserică, nu au făcut, ci în loc de aceasta au mers la Grupul Etnic German din Timișoara, unde au fost cununați de către organizație în loc de preot.-

Pe această temă, populația bătrână este foarte revoltată, comentează și critică procedeul organizației, spunând că nu au Dumnezeu și din această cauză vor pierde războiul pe care-l duc fără să țină seamă și fără credință în Dumnezeu.“

1945

P.J. Săcălaz anunță⁴⁷ pe **7 aprilie 1945** că din informațiile primite de la directorul școlii din comună, la care sunt înscriși 50 de copii de etnie germană, doar 20 se prezintă la cursuri în cele două zile când preotul romano-catolic ține ore de religie, „...din care fapt se constată că populația șvăbească încă mai nutrește ideile hitleriste.“ Situații asemănătoare sunt semnalate și în alte localități cu populație germană.

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 40/1942 și 92/1944.

---

⁴⁶ *Ibidem*, f. 248.

⁴⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 405.

D.J.T.A.N., Fond nr. 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 373/1940-1944, 256/1941, 344/1941-1946, 9/1942, 18/1942-1944, 75/1943, 65/1941-1945.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 59/1941-1945, 173/1941-1945.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 90/1942.

Război în Banat

Banatul istoric a trecut, cel puțin în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, printr-un adevărat război informațional. Menit, evident, a înclina balanța în favoarea unuia sau altuia dintre beligeranți. Serviciile secrete au lansat frecvent diverse zvonuri fie pentru a testa reacția populației, fie pentru a influența starea de spirit a acesteia într-o direcție sau alta, în funcție de situația de pe front.

Nu este în intenția noastră să analizăm metodele războiului informațional purtat în Banat, ci să scoatem la iveală ecourile stârnite și modul cum s-au oglindit acestea în ordinele de informațiuni emise de către Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal și în notele informative întocmite în teritoriu, pe baza observațiilor, cercetărilor și concluziilor posturilor locale de jandarmi, aflate permanent în contact direct cu populația civilă.

Sursele de propagare în masă a zvonurilor au fost relativ puține. Cel mai eficace a fost, firește, radioul, emisiunile radiofonice create și emise de pe teritoriul altor state neputând fi cenzurate așa cum se întâmpla cu presa națională și locală. Numărul de receptoare radio în Banat a fost mai mare decât în alte regiuni, aici existând o clasă mijlocie mai puternică și mai deschisă spre informație. Cine a prins începuturile televiziunii în România, cu siguranță își aduce aminte cum se adunau vecinii în fața câte unui televizor. Așa s-a întâmplat și în era aparatelor de radio, când cel puțin intelectualii se adunau să asculte emisiuni radiofonice. Aceasta până s-a înăsprit legislația privind colportarea de informații. Și chiar s-au confiscat receptoarele, îndeosebi după intrarea în România a armatei sovietice.

Un alt mijloc foarte eficient de răspândire a informațiilor l-au constituit militarii veniți acasă în permisie sau concediu sau răniții ajunși la spitale. Nu de puține ori, organisme militare au luat măsuri mai mult sau mai puțin dure împotriva acelor care, din ignoranță sau

chiar voit, nu doar că destăinuiau secrete militare, ci și își împănau narațiunile cu propriile păreri, astfel că, la a doua, la a treia preluare, cele narate nu mai corespundeau realității.

Fiind, prin așezarea sa geografică și componență etnică, un ținut problematic, dar dorit de mulți, Banatul a fost deseori ținta și a unor zvonuri care aveau menirea de a zgândări diverse simțăminte naționale. Autonomia Banatului istoric sau transformarea acestuia în protectorat german anulau dintr-un foc pretențiile teritoriale ale românilor, sârbilor sau ungarilor și dădea aripi viselor etnicilor germani trăitori pe aceste meleaguri. Pe de altă parte, zvonurile privind deportarea în nordul Moldovei ba a șvabilor, ba a românilor, inducea o permanentă stare de îngrijorare.

Comportamentul armatei germane în Iugoslavia amplifică și mai mult neliniștea, informațiile ajungând în România prin diverse persoane, în general de etnie sârbă, dar și prin agenți informatori de etnie română. Diversele acte de răzbunare sau de pedepsire, execuții în masă, torturile sau cruzimile aplicate prizonierilor, imobilizarea civililor și aruncarea lor de vii în Dunăre sau Tisa, toate acestea stârneau în Banat o adevărată teroare psihică.

Studiul documentelor relevă cu prisosință starea de spirit a acelor vremuri, iar cele mai concludente se merită amintite, recenzate sau chiar redade integral în rândurile ce urmează.

1940

Comandamentul Corpului de Jandarmi trimite, pe **1 ianuarie 1940**, ordinul¹ de informațiuni nr. 1/1940:

„Comandamentul Corpului deține informațiunea că Ungaria intenționează să trimită în România misionari bapțiști, cari sub masca religioasă vor culege informațiuni și vor face spionaj.

Luați măsuri de identificarea și arestarea lor, raportând Comandamentului cazurile pozitive.“

Un nou ordin² al C.C.J. va fi trimis pe **9 ianuarie 1940**, vizând activitatea propagandistică a Partidului Comunist Român, căruia i se atribuiău mai multe materiale de propagandă și se solicita identificarea depozitelor și arestarea curierilor. Două erau manifeste semnate de comitetul județean P.C.R. Iași:

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 16/1940, f. 1.

² *Ibidem*, f. 4.

1) Manifestul intitulat „Cetățeni cinstiți apărători ai libertății României“, cu următorul text:

„Guvernul dictaturei Regale pregătește țarei noastre soarta Poloniei. Nu vă lăsați târâți într-un război sângeros, de care este interesat numai imperialismul german, englez și francez.

Cereți imediat desconcentrarea și plata timpului pierdut în mizerie.“

2) Manifestul intitulat „Iubitori de libertate și independență“, având următorul conținut:

„Nu lăsați atragerea voastră în noul nucleu imperialist, pentru o nouă împărțire a lumii. Interesați în acest măcel sunt numai asupritorii de popoare. Anglia, Franța și Germania vor să provoace Uniunea Sovietică, s-o atragă într-un război de cucerire, ca după aceea să se poată năpusti asupra ei.

Guvernul reacționar filo-hitlerist Argetoianu răpește zilnic din libertățile popoarelor din România, pregătindu-le soarta Poloniei (lucru dovedit după doar câteva luni, la 30 august 1940 când, în urma Dictatului de la Viena, România ceda Ungariei hortyste aproape jumătate din Transilvania, n.n.).

Cetățeni, luptați pentru ajutorarea familiilor de concentrați, cari se sting de foame, mizerie și frig. Cereți imediat desconcentrarea și plata timpului pierdut. Împotriva jafului prin scumpete! Pentru pâine, pace, pământ și libertate.“

Chiar dacă a fost scurt, mandatul de prim-ministru al României (11 februarie 1938-6 martie 1939) al patriarhului Bisericii Ortodoxe Române, Miron Cristea, care a abrogat Consituția din 1923 și a promulgat una nouă, a lăsat urme în gândirea mai marilor țării. Sectanții religioși au ajuns a fi rapid catalogați agenți ai țărilor străine, ca atare actanți direcți și activi în războiul din Banat, parte din întregul numit România. Astfel, în ordinul de informațiuni nr. **22/28 februarie 1940**, C.C.J. scria:

„Comandamentul este informat că în unele puncte ale țării diferiți agenți oculți ai sectelor religioase interzise îndeamnă populația să-și lepede credința ortodoxă și să treacă în tabăra sectanților.

În ultimul timp, s-a constatat că secta care activează mai mult este cea «pentecostalistă», care este interzisă de Ministerul Cultelor, întrucât învățăturile pe cari le propagă sunt contrare ordinii sociale din Statul nostru, precum și moralei publice.

Printre acestea menționăm interzicerea de a presta serviciul militar și pune mâna pe armă.

Întrucât de câțiva timp propaganda sectelor interzise a îmbrăcat un aspect din cele mai îngrijorătoare și cum Comandamentul are informațiuni că printre predicatorii acestor credințe se găsesc agenți de propagandă subversivă camuflați - și în special comuniști -, binevoii a lua măsuri urgente pentru identificarea tuturor acestora și înaintarea lor în fața instanțelor de judecată militare.“

La **1 mai 1940**, Marele Stat Major al Corpului 7 Armată va aduce³ la cunoștința L.J.T.T. art. 14 din Regulamentul Legii pentru crearea zonelor militare. Concret, se interzicea cultivarea de-a lungul frontierei ungare, pe o adâncime de un kilometru, a pomilor și a plantelor înalte: pomi fructiferi de orice specie, viță de vie, porumb, măhuri, floarea soarelui, fasole pe araci, cânepă etc. Locuitorii nu puteau semăna în zona de interdicție decât plante sub un metru înălțime: grâu, trifoi, lucernă, sfeclă, cartofi, zarzavaturi, fasole, pepeni etc.

În nota⁴ sa din **13 mai 1940** către L.J.T.T., Prefectura Județului Timiș-Torontal va trimite, în copie, o informare a propriului Serviciu de propagandă și cenzură, respectiv din partea a Diviziei I Cavalerie, despre faptul că „...din citirea ziarelor locale în limba germană se desprinde faptul că o anumită presă condusă de către anumiți exponenți ai comunității germane locale, comentează numai știrile și evenimentele în legătură cu Germania, amplificând și falsificând adesea sensul celor relatate. Dat fiind faptul că această propagandă fățișă dusă prin presă este dublată și de o acțiune de colportaj a străinilor de fapt din țară, cât și de propagandă a simpatizanților mișcării național-socialiste prin cetățenii din țară și agenții veniți din străinătate care circulă în orașe și județ, rog să binevoiți a ne comunica măsurile luate de Dvs. prin oficiul de propagandă, spre a explica populației dela sate, acțiunea aceasta periculoasă de propagandă dusă de o anumită presă și punerea ei în curent cu mersul normal și adevărat al evenimentelor petrecute.“

Comandantul Legiunii de Străjeri Timiș-Torontal, prof. Nicolae Jucu, va trimite pe **27 mai 1940** (data ștampilei) un consemn⁵ pentru străjerii informatori din județ în ceea ce privește activitatea la centrele

---

³ *Ibidem*, f. 72.

⁴ *Ibidem*, f. 55.

⁵ *Ibidem*, f. 59.

înarmate. Le va cere acestora să activeze din punct de vedere informativ și să afle starea de spirit a populației minoritare din sat și împrejurimi, ce anume se discută în adunările acestora, dacă posedă arme și ce tendințe au, orice informație obținută urmând a fi raportată comandantului direct. De asemenea, să observe avioanele, din ce în ce direcție zboară, dacă au avut loc parașutări și unde anume, raportând cazurile imediat.

Regimul străinilor se înăsprește pe zi ce trece. Măsurile luate trebuie aduse la cunoștința acestora atât prin ziare, cât și prin afișare la hoteluri. În cadrul chesturilor trebuiau înființate birouri care să acorde vize străinilor, dar și să urmărească deplasările acestora, în colaborare cu polițiile locale. Prin Decizia⁶ Ministerului Afacerilor Interne (M.A.I.) nr. 35.348/7 **decembrie 1939**, „Toți supușii străini intrați în țară sub orice autorizații sau acte consulare sunt obligați să prezinte pașapoartele lor fie personal, fie prin portarii hotelurilor sau personalul de serviciu al camerelor mobilate și gazdelor, autorităților polițienești pentru teritoriul urban și autorităților administrative locale pentru teritoriul rural, în maximum 24 (de) ore de la sosire, chiar și în cazul când nu stau în țară mai mult de 8 zile.“

Portarii de hoteluri, imobile sau proprietarii care închiriau camere aveau obligația să nu găzduiască niciun supus străin dacă acesta nu posedă viza de sosire din partea poliției, ei fiind obligați de a anunța poliția locală. Cei care nu se conformau riscau să-și piardă autorizația de închiriere.

Cei care nu s-ar fi conformat acestei dispozițiuni erau expuși la a fi imediat expulzați din țară.

Prefectura Județului Timiș-Torontal înconștiințează⁷ L.J.T.T., pe **28 mai 1940**, despre ordinul nr. 451/22 mai al M.A.I. că „...pentru a se înlătura, atât în formă, cât și în fond, orice manifestațiuni și orice tendință de părtinire față de vreuna din taberele în luptă, toate ziarele și toate publicațiunile sunt ținute a respecta cu strictețe următoarele dispozițiuni:

1/ Distribuirea materiei în pagină va observa cel mai perfect echilibru în ce privește titlurile, fotografiile, importanța telegramelor și numărul lor.

Se va împiedica cu strictețe orice aranjament de pagină care ar avantaja pe unul din beligeranți.

2/ Este absolut obligatoriu ca orice telegramă, fotografie sau

---

⁶ *Ibidem*, f. 60.

⁷ *Ibidem*, f. 73.

desen emanând de la unul din beligeranți să fie dublat de o telegramă, fotografie sau desen de egală importanță emanând din tabăra adversă.

3/ Nu este permisă publicarea de hărți militare.

4/ Hărți turistice cuprinzând linia frontului nu sunt permise decât atunci când telegramele - confirmate de ambele tabere - îngăduiesc o perfectă delimitare a acestei linii.“

Prefectura Județului Timiș-Torontal trimite⁸ în copie către L.J.T.T., pe **29 mai 1940**, o notă a Ministerului Economiei Naționale, care semnaleză că „...ultimul timp întreprinderile industriale și comerciale din acest Ținut sunt mereu inspectate de diferiți inspectori generali și inspectori centrali și delegați speciali ai diferitelor Ministere și cum avem informația că o mare parte din aceștia sunt chiar inspectori și delegați falși, cari urmăresc diferite interese străine, de multe ori poate chiar de spionaj economic, cu onoare Vă rugăm să binevoiți a aduce la cunoștință prin toate organele Dvs. la dispoziție tuturor întreprinderilor industriale, miniere și comerciale, ca înainte de a sta de vorbă, dela fiecare delegat special și inspectori generali, și inspectori centrali ai diferitelor Ministere, să se ceară legitimația respectivului și delegația, notându-se numele delegatului, numărul delegației, data delegației și autoritatea care a emis delegația, toate acestea imediat sau în scris sau telefonic aducându-ni-se nouă / Serviciului Exterior al Ministerului Economiei Naționale depe lângă Ținutul Timiș/ spre evidențiere și controlare.“

Aparatele de radio au ajuns pe ordinea de zi a Ministerului de Interne. Pe **8 iulie 1940**, Prefectura Județului Timiș Torontal trimite în teritoriu o copie⁹ după un ordin al Direcțiunii Generale a Poliției:

„Fiind informați că la unele restaurante, cofetării etc. din diferite localități ale țării, se difuzează știrile dela posturile străine de radio și cum acest procedeu poate da naștere la conflicte între cetățeni ai țărilor beligerante, producând poate nemulțumiri printre localnici, Dl. Ministru a decis ca asemenea difuzări să nu mai fie permise. În consecință, se va lăsa liberă numai difuzarea știrilor dela posturile noastre naționale, exceptându-se - bineînțeles - producțiile muzicale dela orice post radiofonic străin, care în compunerea lor, nu au scopul unei propagande.“

---

⁸ *Ibidem*, f. 52.

⁹ *Ibidem*, f. 89.

O nouă copie¹⁰ după un ordin (nr. 9.221/1940) al Ministerului de Interne este comunicată de către Prefectura Județului Timiș-Torontal către L.J.T.T. pe **15 iulie 1940**:

„Marele Stat Major ne face cunoscut prin adresa nr. 21.741/1940 că este sesizat de unele incidente ce au loc pe teritoriul țării și în Moldova și Bucovina în special, datorită revoltei elementului românesc contra evreilor.

În unele din aceste incidente au fost amestecați și unii militari răzleți, retrași izolat din teritoriile ocupate de U.R.S.S..

În același timp, se semnalează unele stări de neliniște și chiar trecătoare stări de panică, ce au prins grație unor repetate și insistente zvonuri false lansate de interesați.“

Pe plan intern România, deci inclusiv Banatul, avea dușmani de mare anvergură: indisciplina, dezordinea, insubordonarea etc. în cadrul armatei și organelor de represiune, nemaivorbind de corupția, nepotismul și delăsarea în rândul administrației civile.

Pe **3 august 1940**, la L.J.T.T. ajunge¹¹ ordinul nr. 2.002 din 25 iulie 1940 al Marelui Stat Major, Secția 5-a, referitor la „...lipsurile de ordin moral și disciplinar, constatate la unele unități ale armatei cu ocazia evacuărilor din Basarabia și Nordul Bucovinei“, de care nu a fost scutit nici corpul de jandarmi.

„Așa cum s-a arătat în ordinul No. 20848 din Iulie 1940, cauzele acestor lipsuri nu trebuie să căutate nicăieri decât în lipsă de conștiință și dragoste de serviciu a unora dintre ofițerii de jandarmi.

- Pentru aceasta citez două cazuri:

- Compania 26 Poliție, comandată de Căpitanul Cenan Anania și încadrată cu 3 ofițeri și 6 subofițeri, la data începerii evacuărilor se afla în Călărași - Basarabia.

La primirea ordinului de evacuare din ordinul comandantului de companie, s-a(u) luat dela populația civilă 40 căruțe, care au fost încărcate cu diferite alimente, constituite în coloană și trecute peste Prut.

Compania pierde tot armamentul, munițiunile și efectele, dar sosește cu o parte din lucrurile luate dela populație.

Ofițerii, subofițerii și jandarmii constatați vivovați au fost trimiși în judecata Curții Marțiale.

- În ziua de 20 Iulie 1940, dela Regimentul 6 Jandarmi Găești, se

---

¹⁰ *Ibidem*, f. 78.

¹¹ *Ibidem*, f. 172.

trimite un detașament de 182 jandarmi, la Centrul de instrucție No. 4 jandarmi Vatra Dornei, sub comanda unui ofițer, ajutat de 3 subofițeri.

Dela plecarea din gara Găești, trupa manifestă spirit de indisciplină. Refuză executarea ordinelor, se dedau la acte incompatibile cu haina de ostași prin gări etc.

Dela București situația se agravează, parte din jandarmi încep să fugă, se trag focuri de armă, se provoacă scandal în gări etc. Sforțările ofițerului, nesecondate de cei 3 subofițeri, rămân zadarnice.

Cu mari greutate detașamentul ajunge la destinație având lipsă pe toți cei 3 subofițeri și 39 jandarmi, fugiți în timpul transportului.

Aceste două exemple sunt edificatorii.

Din nenorocire nu sunt singure și dacă nu se vor lua imediat măsuri, răul se va întinde.

Pentru aceasta trebuie să se înceteze toleranța arătată de șefii ierarhici ofițerilor și subofițerilor din subordine.

Sau fiecare înțelege și contribuie cu toate puterile morale și fizice de care dispune, în serviciu, sau să-și piardă galoanele.

Situația de azi nu ni se datorește decât nouă; în mijlocul corpului ofițeresc și al subofițerilor se găsesc numeroase elemente, care au ajuns la situații în care nici inteligența, nici munca lor nu-i cheamă. Astăzi, în situația în care se află, înțeleg a continua și a căuta să meargă chiar mai departe, prin toate mijloacele prin care s-au parvenit.

Nu se mai poate.

Cine-i bun rămâne; cine-i rău să plece.

Să se curețe neghina din grâu; este singurul mijloc de redresare a oștirii și a Țării.

Aștept ca toți șefii ierarhici, înțelegând acest lucru, să pornească energic la redresarea moralului și întărirea disciplinei în unitățile ce comandă, curățind toate buruienile din mijlocul nostru.“

Documentul este semnat de generalul. I. Topor, comandantul Corpului de Jandarmi. Nu putem ști dacă el însuși a fost autorul textului sau nu, unele tușe trădând talente scriitoricești, însă faptele relatate trebuie puse în context și tratate ca atare, la rece, fără excese de naționalism și patriotism, care nu pot decât dăuna și favoriza alte excese. Finalul de mileniu II a dovedit că stratul de civilizație este extrem de subțire.

Sub semnătura generalului Pion Georgescu (nume conform documentului dactilografiat), comandantul Comandamentului 7 Teritorial, va trimite¹² L.J.T.T. o notă foarte aspră:

---

¹² *Ibidem*, f. 159.

„Conform ord. Comandamentului M.U. oficiul poștal militar Nr. 112, Nr. 1709 din **14 August 1940**,

Cu onoare se face cunoscut:

În ultimul timp s-au primit numeroase reclamațiuni relativ la diferite abuzuri săvârșite de unitățile militare și anume: rechiziții nelegale, furturi sau ridicarea cu forța a subzistențelor și furajelor, acte de violență asupra populației, pășunatul cailor pe terenul locuitorilor și a comunelor etc.

Pentru a preîntâmpina aceste acte cari scad prestigiul armatei, toate unitățile vor lua legătură cu autoritățile administrative locale (primării, pretoratele și prefecturile de județ) cărora le vor cere:

- Concursul pentru procurări de subzistență, furaje și diferite materiale în raport cu resursele și disponibilitățile zonei;

- Să li se aducă imediat la cunoștință orice abuz, ilegalitate, act de violență etc. săvârșite de ostași, precizând cazul pentru a fi cercetat.

Acest comandament a luat măsuri de a face investigații pentru a descoperi abuzurile și de a aplica vinovaților sancțiunile cuvenite.“

Trebuie neapărat precizat faptul că aceste abuzuri erau semnalate în România ca fiind săvârșite nu de exponenții vreunei armate de ocupație, ci de cei ai Armatei Române.

Cpt. D. Popescu, șeful Poliției și Siguranței Județului Timiș Torontal, avea să transmită¹³ în teritoriu, pe **29 august 1940**, o copie după ordinul nr. 14.738/1940 al Inspectoratului Poliției și Siguranței Ținutului Timiș, ca urmare a neregulilor constatate cu prilejul inspecțiilor din iulie 1940.

„1/. Șeful Postului Periam se pedepsește cu 4 zile arest, pentru faptul că serviciul este foarte slab organizat. Șeful de post se mișcă cam puțin în teren, planul de căutare al informațiilor este inexistent. Garda națională slab organizată. Poliția Județului a pedepsit pe șeful postului cu 4 zile arest.

2/. Șeful Postului Pesac se pedepsește cu 4 zile arest, pentru faptul că planul de căutare al informațiilor, (este) neîncheiat din anul trecut. Evidența servitorilor nu este ținută, garda națională slab organizată. Carnetul de mobilizare nici până acum nu e pus la punct.

3/. Șeful Postului Satu-Mare, pentru faptul că Plut. Trăilescu la plecarea sa dela post n-a dat planul de căutare al informațiilor și nici registrele de zonă.

---

¹³ *Ibidem*, f. 120 și 121.

Garda Națională neorganizată. Lucrările de mobilizare au rămas dela vechiul șef de post necomplete. Se pedepsește cu patru zile arest.

La fel se pedepsește cu 4 zile arest șeful de secție Plut. major Filip Haralambie, pentru lipsă de control și supraveghere.

4/. Șeful Postului Mailat se pedepsește cu 4 zile arest pentru faptul că șeful de post nu este conștincios și [ininteligibil] în serviciul exterior.

Paza în comună nu există. Note informative puține.

5/. Șeful Postului Tormac se pedepsește cu 3 zile arest pentru faptul că șeful de post nu este conștiincios în serviciu(l) de patrulare, a fost găsit cu foaia de serviciu necompletată. Are patru evenimente nedescoperite.

Note informative puține.

6/. Șeful Postului Nițchidorf se pedepsește cu 3 zile arest pentru faptul că programul de ciclu nu este făcut cu chibzuială. Șeful de post nu prea face patrulări de noapte. În curtea postului mare murdărie și dezordine.

7/. Șeful Postului Seceani se pedepsește cu 2 zile arest pentru faptul că serviciul se execută superficial. Planul informativ complet părăsit, dela 13 aprilie cor. (curent, n.n.) neavând nici o notă informativă.

8/. Șeful Postului Carani se pedepsește cu 4 zile arest pentru faptul că serviciul în general (este) superficial organizat, pentru care Legiunea l-a pedepsit pe șeful de post plut. Firescu.

9/. Șeful Postului Sânmihaiu Român se pedepsește cu 2 zile arest pentru faptul că șeful de post (fiind) în concediu, jandarmii ce erau prezenți nu aveau nici un program. S-au găsit murdari și (cu) armele neșterse. Vizita medicală nu se face regulat. Serviciul, în absența șeful(ui) de post este neorganizat.

10/. Șeful Postului Freidorf se pedepsește cu 2 zile arest pentru faptul că vizita medicală nu se face regulat. Foile de serviciu nu sunt verificate de către șeful de secție. Șeful de post a plecat în concediu cu cheile dela scripte în loc de a lăsa la șeful de post girant. La fel se pedepsește și șeful de secție pentru lipsă de control și supraveghere.

11/. Șeful Postului Sânnicolau Mare se pedepsește cu 8 zile arest pentru faptul că jandarmii se prezintă foarte slab. Nimic nu e organizat la acest post și nimic nu se face. Nu s-a executat nici un ordin dat cu ocazia inspecției, dar în lipsa Comand. Leg. și a șefului de secție. Deși șeful de secție este energic, n-a reușit până acum să pună la punct acest post.

12/. Șeful Secției Recaș se pedepsește cu 2 zile arest pentru faptul că se semnalează că la Legiune se primesc multe reveniri din partea

autorităților judecătorești, că șeful Postului Brestovăț nu execută la timp man-datele și că s-a ordonat șefului de secție să facă un raport special.

13/. Se pedepsește șeful de post Recaș cu 3 zile arest pentru faptul că, fiind în concediu, jandarmii de la post nu pot da nici o relație unde ar fi ceilalți jandarmi.

Serg. Major loțitorul șef post a fost găsit prin comună fără nici un rost. În gară s-a găsit o patrulă cu ținută ce lasă de dorit.

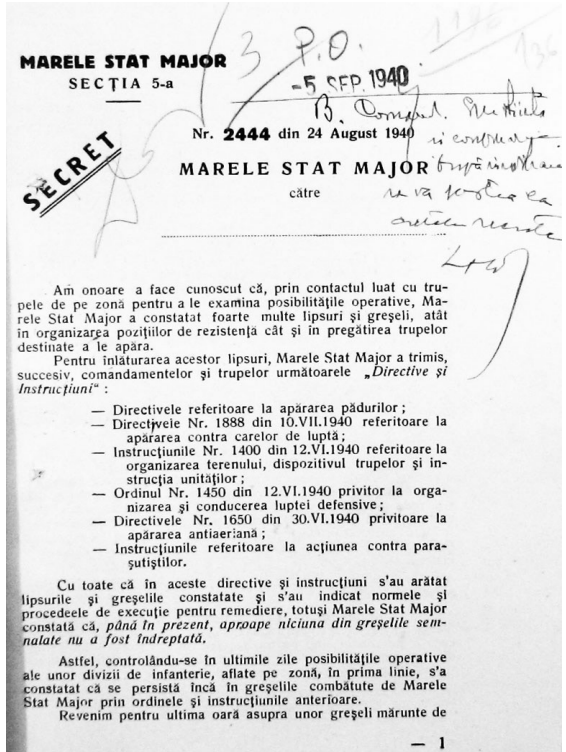
Instrucția nu se execută nici cu jandarmii și nici cu elementele de întărire.

Luați măsuri de trecerea pedepselor în memoriile originale ale subofițerilor, iar executarea va începe când veți primi ordin.“

Pe 29 august 1940, Poliția Județului Timiș Torontal trimite¹⁴ în teritoriu un ordin al Cercului de Recrutare Timiș Torontal - Subsectorul de Pază, prin care se cere mărimea la maximum a investigațiilor informative, aceasta cu scopul de a se cunoaște din timp intențiile diferitelor grupări militare și spre a se putea lua măsură în consecință. Totodată, se solicita revederea planului de reacțiune a gărzii înarmate, astfel ca la momentul necesar să poată activa contra tulburărilor și a parașutiștilor.

Organizarea defectuoasă și indisciplina, cel puțin în rândul jandarmilor, erau și ele combatanți activi în războiul din Banat. P.J.T.T.

¹⁴ *Ibidem*, f. 124

Facsimil - Ordinul Marelui Stat Major - Secția 5-a nr. 2.444 din 24 august 1940 (pag. 1)

trimite¹⁵, tot pe **29 august 1940**, în copie, Ordinul Regimentului de Jandarmi nr. 15.431 prin care se face cunoscut faptul că în cazurile în care arestații reușesc să evadeze, atât șefii de posturi și de secții, cât și toți jandarmii postului vor suferi pedepse și vor fi trimiși în fața justiției pentru a li se deschide acțiune pentru scăparea arestaților.

„Cu toate că atât C.C.J. cât și regimentul a dat la timp nenumărate ordine prin care s-a atras atenția asupra grijei ce trebuie pusă pe paza și siguranța arestaților, spre a nu evada, luându-se și măsuri de disciplinare contra vinovaților, însă n-au avut nici un efect și astăzi această deplasare continuă.“

În continuare sunt date trei exemple concrete.

Astfel, în ziua de 4 iulie 1940, la P.J. Fratelia a fost primit arestatul Iosif Pek, care urma să fie trecut peste frontieră, în Iugoslavia. Însă în loc să fie dus mai departe, peste noapte a fost ținut în închisoarea postului. Spre dimineață, a reușit să scoată grațiile de fier și să fugă. Jandarmii vinovați s-au ales cu până la șase zile de carceră, iar șeful de secție cu două zile de arest.

În noaptea de 12 spre 13 august, plt. Vasile Ilie, șeful P.J. Stamora Germană a prins doi cetățeni iugoslavi și doi din Denta, care voiau să treacă în Iugoslavia șapte animale de contrabandă (vacii sau porci - cuvântul nefiind pe de-a-ntregul lizibil). Aceștia i-au oferit 10.000 de lei pentru a-i lăsa liberi. Subofițerul i-a refuzat. Printr-un concurs de împrejurări, cei patru arestați rămân sub paza frt. Pascu Sfânt, care avea și sarcina să facă de mâncare. Doi din prizonieri au reușit să fugă fără a mai putea fi prinși. Șeful de post s-a ales cu 10 zile de arest, frt. Pascu Sfânt cu opt zile de carceră. Iar plt. adj. Carșote a primit opt zile de arest pentru lipsă de control și neîndrumare a subalternilor și pentru neraportarea la timp a evadărilor.

La **15 august 1940**, P.J. Jebel primește prin transfer de la P.J. Voiteg trei indivizi care au trecut fraudulos frontiera din Iugoslavia în România. Deși arestații trebuiau duși de doi jandarmi, a fost trimis doar cap. Ioan Pârlogea. Ajunși la un canton feroviar, s-au oprit să bea apă. Atunci, profitând de o clipă de neatenție a jandarmului, unul dintre arestați a reușit să fugă în porumbiște și nu a mai putut fi prins. Vinovații s-au ales cu zile de carceră și arest.

Sub semnătura generalului Ioan R. Topor, comandantul Corpului de Jandarmi, în teritoriu ajunge la 11 august 1940 o circulară¹⁶ a

---

¹⁵ *Ibidem*, f. 124.

¹⁶ *Ibidem*, f. 135.

Comendurii Pieței București, în care sunt admonestați ofițerii care refuză să se legitimeze la punctele de control instalate pe șosele de intrare în București.

„Neseriozitatea unora dintre ofițeri a mers până acolo că în loc să se supună controlului, pretind ei înșiși să se legitimeze personalul însărcinat cu îndeplinirea consemnului, dând astfel dovadă că nu sunt pătrunși de ceiace înseamnă «CONSEMN»“

Drept pentru care se ordonă ca:

„Orice ofițer, de orice grad, care va trece pe la aceste posturi, trebuie să se supună imediat și fără obiecțiuni controlului, păstrând ordinea sosirii și încolonării vehiculelor.

Orice abateri din cele semnalate mai sus vor fi aspru sancționate.“

P.J.T.T. trimite¹⁷, pe **19 august 1940**, tuturor formațiunilor polițienești din județ, o copie după ordinul nr. 9.785 al Ministerului Internelor, prin care Marele Stat Major informează că „reprezentanți ai ad-ției comit grave abuzuri cu prilejul străngerii rechizițiilor.

Astfel cer dela locuitori un maxim de rechiziții pentru ca după tranzacții făcute înainte de încheierea actelor - câteodată chiar în cu complicitate cu medici veterinari - să le înapoieze în schimbul unor sume de bani.

Tot Marele Stat Major ne încunoșțează că unii șefi de posturi de jandarmi au utilizat premilitarii la servicii personale în loc să facă instrucție după cum prevedeau instrucțiunile date.

Pentru a curma orice abuz de acest fel, atât de dăunător moralului populației, avem onoare a vă ruga să binevoșiți a dispune să se facă minuțioase cercetări aplicând sancțiuni severe tuturor celor ce vor fi găsiți vinovați.“

Inspectoratul de Poliție și Siguranță Timișoara va trimite ordinul circular nr. 14.738/**23 august 1940** pentru a se cunoaște neregulile constatate în decursul inspecțiilor efectuate în luna iulie 1940, dar și pedepsele acordate, de zeci și zeci de zile de arest pentru șefii de posturi. Nu vom detalia date cu privire la nume, nereguli și pedepse, ci, pentru a vă oferi o imagine asupra amplorii, doar județele și localitățile:

Județul Arad: Sâmboteni;

Județul Caraș: Cacova (azi Grădinari, n.n.), Greoni, Vărădia, Carașova, Gârliște, Bănia, Bozovici;

Județul Hunedoara: Brad;

---

¹⁷ *Ibidem*, f. 139.

Județul Severin: Fârliug, Pogănici, Făget;

Județul Timiș: Periam, Pesac, Satu-Mare, Mailat, Tormac, Nițhidorf, Seceani, Carani, Sânmihaiul Român, Freidorf, Sânnicolau Mare, Recaș.

Și cauzele au fost din cele mai diverse: lipsa de control al patrulelor de teren; lipsa inspecțiilor de noapte; insuficienta îngrijire a efectelor și armamentului; paturi insuficiente (jandarmii dorm câte doi într-un pat fără cearșafuri), cârciumi deschise după ora de închidere; dezordine în registre și păstrarea corespondenței; ținută neîngrijită; relele relații cu administrațiile locale; lipsa de evidență a servitorilor; Garda Națională slab organizată; murdărie și dezordine în post; lipsă de evidență polițienească a localurilor și întreprinderilor etc. etc.

Dar ar fi total greșit să culpabilizăm întreaga armată, poliție etc. Au fost evidențiate și cazuri pozitive de militari care, prin curajul lor, au salvat vieți omenești. Așa cum a fost cazul plt. Ștefan Tudosie, șeful P.J. Moldova Nouă, jud. Caraș, citat pe ordin¹⁸ de zi pentru faptul de a fi reușit „...să salveze dela moarte sigură mai multe persoane expuse pieirii“ în ziua de 30 iunie 1940, când, după o ploaie torențială, a fost inundată întreaga localitate.

Tot prin ordin¹⁹ de zi a fost citat și plt. Radu Cotineanu, șeful P.J. din localitatea arădeană Sf. Ana (astăzi Sântana, n.n.). Acesta, pe **17 iulie 1940**, a participat la stingerea unui incendiu izbucnit în satul Comlăuș, urcând în podul în flăcări al casei și dezarmându-l pe incendiator.

Marele Stat Major - Secția 5-a va trimite²⁰ în teritoriu, sub mențiunea „Secret“, pe **24 august 1940**, sub semnătura generalului de corp de armată adjutant F. Țenescu, un amplu material despre starea de fapt în România în ceea ce privește apărarea armată, dar și măsurile ce trebuiau de urgență adoptate și puse în practică.

„Am onoare a face cunoscut că, prin contactul luat cu trupele de pe zonă pentru a le examina posibilitățile operative, Marele Stat Major a constatat foarte multe lipsuri și greșeli, atât în organizarea pozițiilor de rezistență cât și în pregătirea trupelor destinate a le apăra.

[...]

Cu toate că în aceste directive și instrucțiuni s-au arătat lipsurile

---

¹⁸ *Ibidem*, f. 146.

¹⁹ *Ibidem*, f. 147.

²⁰ *Ibidem*, f. 136-138.

și greșelile constatate și s-au indicat normele și procedeele de execuție pentru remediere, totuși Marele Stat Major constată că, *până în prezent, aproape niciuna din greșelile semnalate nu a fost îndreptată.*

Astfel, controlându-se în ultimile zile posibilitățile operative ale unor divizii de infanterie, aflate în zonă, în prima linie, s-a constatat că persistă încă în greșelile combătute de Marele Stat Major prin ordinele și instrucțiunile anterioare.

Revenim pentru ultima oară asupra unor greșeli mărunte de execuție, pe care le considerăm însă de o importanță capitală și accentuăm din nou obligațiunea de a se lua, imediat, măsuri de îndreptare.“

Fără a face o analiză a fondului textului citat mai sus, nu e greu să ajungem la concluzia că în Armată exista dezordine, indisciplină, incompetență, nepotism etc., toate acestea ducând la moartea, rănirea și dispariția, nu mult timp după aceea, în luptele din stepele rusești a peste 200.000 de militari români. După ce în preambul se pomenește de „foarte multe lipsuri și greșeli“, apoi despre faptul (subliniat de autorii documentului, în original) cum că „până în prezent, aproape niciuna din greșelile semnalate nu a fost îndreptată“, în josul paginii se pomenește de „greșeli mărunte“.

Și iată câteva din aceste „greșeli mărunte“ extrase ad litteram:

„1. Aproape toate trupele instalate pe pozițiile de rezistență sau înapoia lor (artilerie, rezerve), nu sunt adăpostite în teren. [...]

2. Trupele de infanterie și cavalerie instalate în poziții de rezistență nu sunt camuflate, nici contra vederilor terestre, nici contra observării și fotografierii din avion. [...]

3. Apărarea anticar nu este, aproape nicăieri, judicios și complet organizată. [...]

4. Unitățile de infanterie și cavalerie, instalate în localități și păduri, nu sunt pregătite să facă față și să reziste în bune condițiuni, atacurilor executate prin surprindere de către parașutiști și partizani. [...]

5. Apărarea antiaeriană cu mijloacele infanteriei este, în general, greșit organizată. [...]

6. Pregătirea tragerilor, atât la infanterie cât și la artilerie, este mai mult teoretică. [...]

7. Reacțiile ofensive ale apărării sunt, în general, pregătite numai prin ordine, fără a se fi exercitat cât de puțin executarea lor. [...]

La fiecare punct de mai sus sunt exemplificate și analizate greșelile și sunt date măsuri pentru îndreptarea acestora.

„Din cele arătate mai sus, se poate deduce că, de data aceasta

Marele Stat Major nu a mai scos în evidență greșelile constatate în domeniul concepției și anume:

- nu s-au stabilit cele mai indicate direcții (zone) de efort;
- nu s-a ales cel mai avantajos traseu pentru poziții;
- nu s-au fixat cele mai bune amplasamente de tragere;
- nu s-au stabilit cele mai indicate direcțiuni de contraatac etc. etc.

Prin acest ordin se tinde **a se îndrepta cel puțin execuția**, fără de care apărarea nu poate da niciun rezultat.

[...]

Astfel fiind, orice lipsuri sau greșeli ce se vor mai constata în viitor, în acest domeniu de pură execuție, vor fi considerate ca provenite din **lipsă de conștiință, delăsare și neexecutare de ordin**.

Ca atare, **se vor lua măsurile cele mai aspre, încheindu-se după caz, procese-verbale pentru darea în judecată a vinovaților.**“

Lt. col. C. Năsturaș, comandantul C.R.T.T., trimite²¹ la L.J.T.T. o copie după ordinul nr. 11.986/G din **27 august 1940** al Comandamentului Teritorial Corpul 7 Armată în care se atrage atenția că, din informațiile autorităților superioare se deduce că în spatele frontului de Vest sunt trimiși teroriști care:

„Să pregătească primirea altora fie trecuți clandestin peste frontieră, fie aduși cu aeroplan, fie parașutați în locuri retrase și prielnice acestor debarcări.

Scopul ce se urmărește este:

- a) Distrugerea podurilor C.F. și șosele
- b) Întreruperea legăturilor telegrafice (și) telefonice
- c) Aprinderea pădurilor
- d) Panică în populație punând foc la sate.

Pentru a se putea stăvili orice încercare de acest fel se ordonă următoarele măsuri:

1/ Posturile de pândă vor veghea neîntrerupt. Personalul ce îl compun(e) nu va mai putea părăsi postul pentru a dormi bine sau după hrană, care trebuiesc asigurate în bune condițiuni de primării comunelor respective.

2/ Posturile de jandarmi vor căuta să știe: a) sosirea oricărei persoane străine de comună și scopul, însemnând și raportând cu cine vine în contact. Evidența acestor vizitatori va fi ținută într-un tabel special, pentru a se urmări dacă aceste vizite se repetă.

b) Va patrula și controla cât mai des ca paza la podurile șoselelor

---

²¹ *Ibidem*, f. 134.

și C.F. să se facă în bune condițiuni. Oamenii să fie prezenți zi și noapte.

c) Va lua măsuri îndoind observarea posturilor de pândă cu alte puncte de unde să stăpânească cu vederea terenurile bune pentru aterizaj sau lansarea parașutiștilor.

d) Va pune posturi de control la intrarea în sate.

[...]

5/ Comandanții județeni ai premilitarilor și Gărzilor Naționale vor da ordin ca toți premilitarii și oamenii înscriși în gărzi, mai ales românii să fie cu ochii în patru și să raporteze șefului de post orice mișcare bănuitoare, orice străin adăpostit pe furiș la vreun locuitor, orice avion ce s-ar lăsa pe pământ sau din care se aruncă parașute cu oameni sau pachete pentru ca jandarmii să ia măsuri de prinderea lor.

Parașutiști vor fi uciși înainte de a ajunge la pământ. Odată ajunși vor fi somați să se predea. La opunere se deschide foc asupra lor fără cruțare.

Dacă parașutele aduc pachete, le vor strânge cu băgare de seamă și trimite fără întârziere la reședința Poliției Județene.

De asemenea, parașutele (umbrelele de pânză) vor fi strânse cu toată grija și trimise odată cu pachetul sau parașutiștii dezarmați.“

Prin ordinul²² circular nr. 12.142 din **29 august 1940**, Poliția și Siguranța Județului Timiș-Torontal va trimite în copie, „...spre a fi citit de Dv. tuturor ostașilor spre știință și conformare“ ordinul nr. 32.182/1940 al Comandamentului Pazei Teritoriale:

„În conformitate cu Ord. Nr. 40681/1940 al Comand. M.U. Of. Militar Nr. 66.

Cu onoare se face cunoscut următoarele: rugându-vă să binevoiiți a dispune să fie aduse la cunoștința trupelor, informațiunile de mai jos, obținute dela ofițerii și ostașii cari rămași fără voia lor în teritoriile ocupate de ruși, au revenit în Țară, trecând Prutul cu riscul vieții lor, ca și dela alți români fugiți de sub ocupația bolșevică.

Materialele de războiu ale armatei sovietice sunt de model vechiu și foarte rău îngrijite. S-a observat de multe ori lipsa benzinei necesară mașinilor auto.

Viața Românilor din Basarabia și Bucovina de Nord a devenit foarte grea, din ei fiind arestați în puterea nopții, bătuți și împușcați de către organele G.P.U. care sunt compuse mai ales din evrei.

Populația românească este scoasă din Teritoriile Basarabiei și Bucovinei și dusă departe în fundul Rusiei, în locul lor aducându-se

---

²² *Ibidem*, f. 121.

bolșevici din alte părți. Copii mici au fost luați de lângă părinții lor și duși în alte părți spre a fi crescuți în credința bolșevică.

Bisericile au fost închise toate. Evreii sunt tovarășii bolșevicilor și prigonesc tot ce este românesc. Lipsa de hrană este din ce în ce mai mare. S-au ridicat de Soviet alimentele, nerămânând populației decât foarte puțin, oamenii hrănindu-se cu cartofi noi. Petrolul, sarea, chibriturile, zahărul și grăsimea nu se găsesc. Încălțăminte și îmbrăcăminte nu se poate cumpăra. O țigară plugară costă 20-30 lei.

Strângerea recoltei se face sub controlul autorităților sovietice. Din recoltă proprietarii nu au decât un sfert, restul fiind luat de Stat.

Impozitele sunt strânse fără nici o milă. Toată lumea trebuie să plătească imediat impozitul pe trei trimestre, adică până la sfârșitul anului, altfel se ridică totul. Se va comunica deci tuturor celor ce sunt pe raza Dv. urmând a se cunoaște de ultimul soldat.

Comand. Pazei Terit.../ss/General Bucică.“

Iată însă că, dincolo de ordinele și mesajele trimise de către conducerea Armatei Române pentru sprijinirea militarilor care, după cedarea Basarabiei și Bucovinei de Nord, au refuzat să se întoarcă în teritoriile respective, nu toată lumea privea cu ochi buni prezența lor. Ordinul²³ C.C.J. nr. 9.111/1940 informa la **29 august 1940**:

„Cu onoare vi se face cunoscut că M. St. Major, cu Ord. Nr. 209452/1940, ne comunică că este informat că unele unități în care se găsesc soldați Basarabeni care au refuzat să plece în Basarabia, tratamentul ce li se aplică de către camarazi și superiori este în totul nepotrivit. Astfel, îi numesc Bolșevici, îi separă de ceilalți în front și coloană, masă li se dă resturi, etc.

Rugăm a da ordinele necesare ca asemenea procedări să înceteze, ele nefiind de natură a întări conștiința națională a celor rămași, ci, dimpotrivă, îi împinge sufletește în brațele dușmanilor. Purtarea noastră față de aceștia să fie așa încât să-i lege și mai mult de noi, nu să-i îndeapărteze.

D.C. Șef de Stat Major Colonel, /ss/ Anton.“

O nouă serie²⁴ de pedepse pentru șefi ai unor posturi de jandarmi, pentru diferite aspecte de indisciplină, organizare etc. va surveni pe **9 septembrie 1940**. Dar, de data aceasta, vor fi ceva mai puțin:

Județul Caraș: Ciuchici și un caz în care este dat doar numele șefului de post, fără a se specifica localitatea;

---

²³ *Ibidem*, f. 122.

²⁴ *Ibidem*, f. 181 și 182.

Județul Hunedoara: Luțeni, Vulcan, Pui, Baru Mare, Băiești, Silvașu Inferior (astăzi, Silvașu de Jos, n.n.), (General) Berthelot, Zam;
Județul Caraș: Zgribești;
Județul Timiș: Săcălaz, Brestovăț, Vinga, Șandra.

În conformitate cu ordinul²⁵ Corpului de Jandarmi nr. 21.098 din **29 august 1940** și pentru a se ridica moralul și mai cu seamă disciplina trupelor, se impune ca de la 1 octombrie 1940, unitățile teritoriale de poliție și jandarmerie să includă în fiecare săptămână câte două ore de educație, în cadrul cărora se vor citi și explica texte din broșurile educative „Cuvinte către ostași“ nr. 1-12 ale Marelui Stat Major. De asemenea, săptămânal, duminica și în sărbătorile legale trebuiau organizate șezători ostășești după modelul din broșura „Șezători“ nr. 1, 2 și 3 ale aceluiași Mare Stat Major.

Ordinul era însoțit și de un program amănunțit, pe săptămâni și luni. Se punea mare accent pe disciplină, credință și devotament, corectitudine, caramaderie, subordonare, inițiativă și răspundere, educație morală, sănătate, boli venerice, alcoolism, propaganda bolșevică, iredentismul maghiar, nașterea poporului român, drapel, jurământul de credință, elemente de geografie a României etc.

La **11 septembrie 1940**, secțiile și posturile de jandarmi primesc²⁶ în copie ordinul nr. 240.322/1940 al Comandamentului Marii Unități, prin care se aduce la cunoștință cum că „Cu toate ordinele date până în prezent, încă se constată discuții în public asupra chestiunilor militare din partea ofițerilor.

Ceiece e mai trist e faptul că prin corespondența particulară se arată, cu precizie, efectivul, dislocarea unităților, dotarea în echipament și armament etc.

Concentrații cari călătoresc în trenuri dau informații cu caracter militar la diferite persoane cari din curiozitate sau interes profită de lipsa lor de educație contrainformativă și culeg tot felul de informații.“

C.R.T.T. va informa²⁷ L.J.T.T., pe **12 septembrie 1940**, cum că:
„Marele Stat Major este din nou informat că se interzice soldaților minoritari de a scrie în limba lor maternă, ceea ce este contrar ordinelor date până în prezent.

---

²⁵ *Ibidem*, f. 195.

²⁶ *Ibidem*, f. 182.

²⁷ *Ibidem*, f. 201.

Marele Stat Major repetă ordinul că ostași(i) minoritari pot scrie în limba maternă, respectând obligațiunile fixate anterior relativ la păstrarea secretului militar, adică:

- a) Să se scrie cât mai puțin posibil.
- b) Să nu se scrie nimic referitor la armată (dislocare, deplasare, dotare, stare de spirit etc.).
- c) Să nu se scrie localitate(a) unde este.
- d) Să nu se scrie întrebuințând diferite coduri sau semne convenționale.
- e) Scrisorile să fie depuse numai la poșta militară.
- f) Scrisorile în idiș sunt interzise.
- g) Prin minoritari se înțelege ostașul care face parte dintr-o minoritate etnică recunoscută de legile noastre.“

Generalul de divizie C. Pantazi, subsecretar de stat al M.A.N., va emite ordinul²⁸ nr. 129/11 **octombrie 1940**, care, din păcate, relevă o anumită stare de fapt negativă în rândurile armatei:

„SUBSECRETARIATUL DE STAT PENTRU ARMATĂ este asaltat zilnic de numeroase intervenții din partea soțiilor unor ofițeri, subofițeri și funcționari civili ai armatei sau alte persoane interpuse, pentru soluționarea diferitelor chestiuni personale sau de serviciu a celor în cauză.

Se face cunoscut tuturor cari înțeleg să mai utilizeze acest procedeu condamnabil și din alte motive, că toate cererile făcute pe această cale se vor considera ca neavenite și deci nu vor fi soluționate.

Pe viitor cei căzuți în vină vor fi sancționați cu severitate, încât fapta lor va avea urmări în toată cariera.“

I.G.J. va trimite ordinul²⁹ circular nr. 35.165/15 **octombrie 1940**, foarte important pentru activitatea informativă:

„Binevoii a cunoaște că, pentru organizarea și funcționarea unui serviciu de informații real și eficace la Inspectorate și Legiuni, se vor lua în considerare normele următoare:

1. Acțiunea informativă întreprinsă prin agenții informatori acoperiți și neacoperiți va fi desfășurată dând prioritate și insistând asupra agenților rezidenți, care pot da rezultate maxime prin însăși viețuirea lor în mediul pus în supraveghere sau aflarea lor în legături directe cu problemele urmărite.

---

²⁸ *Ibidem*, f. 207.

²⁹ *Ibidem*, f. 216.

În acest scop, recrutarea agenților rezidenți va constitui o operă de mare importanță, depunându-se stăruință permanentă în descoperirea și angajarea lor dintre acele persoane care, prin seriozitatea lor, cultura și relațiunile lor de serviciu, de rudenie sau de contact, sunt în măsură să dea informațiuni oportune și precise.

Neglijarea recrutării agenților rezidenți de calitate va menține un nivel foarte scăzut în activitatea informativă a unității respective, reducându-se la chestiuni fără nici o importanță, svonuri de pură fantezie și situațiuni cu conținut denaturat.

Deosebit de faptul recrutării, dată fiind baza ce se va pune în viitor pe informațiunile agenților rezidenți, se atrage atențiunea asupra controlului și verificării buneii lor credințe, spre a se înregistra imediat cea mai neînsemnată suspiciune și a se proceda la înlocuirea lor.

2. Folosirea și funcționarea agenților informatori se va face în conformitate cu indicațiunile cuprinse în brușura Nr. 5 J. Titlul VIII, la care se vor avea în vedere următoarele:

a/ agenții echipelor volante serioase numai dacă sunt bine acoperiți și când li se dă timp suficient de observație la fața locului, în principiu 8-10 zile și eventual mai mult.

b/ Trimiterea la fața locului a unui agent volant va fi precedată de un studiu preliminar, interzicându-se lăsarea sa la discreția ingeniozității personale sau la improvizatia de moment.

c/ Legătura între agenții acoperiți să fie redusă la minimum și determinată numai de obligațiuni fundamentale sau urgente.

d/ Filarea persoanelor suspecte va fi organizată pe schimburi, spre a nu se descoperi sau obosi agenții.

3. Transmiterea svonurilor trebuie supusă unui examen prealabil, spre a se da curs numai acelor svonuri care au o bază oarecare și a se indica precis această bază. Svonurile care nu există acestui examen prealabil nu vor mai lua curs decât ulterior, când primesc începuturi de confirmări cu caracter concret.

4. Plata agenților volanți acoperiți se va face în limita unei indemnități de 120 lei pe zi, la care se pot adăoga cheltuieli suplimentare de transport și acțiune pe teren.

Normele de față constituie un simplu îndreptar, care nu are menirea să limiteze sau anihileze inițiativa și procedeele de lucru ale comandanților respectivi, cărora li se lasă întreaga libertate de acțiune, legată de răspunderea cuvenită.

INSPECTOR GENERAL AL JANDARMERIEI

General de Divizie ss. C.Z. Vasiliu“

Proaspăt numit în funcție, dar nerăbdător să aibă rezultate și deci să se impună, același general va reveni, foarte supărat, doar câteva zile mai târziu, cu ordinul circular nr. 35.186/15 octombrie 1940:

„Deși imediat ce am luat comanda, am ordonat ca Inspectoratele și Legiunile să pășească temeinic la refacerea aparatului informativ, totuși constat că până astăzi nu s-a lucrat nimic în această direcție.

Din această cauză, rezultatul activității informative este cu desăvârșire slab, iar în unele sectoare de lucru chiar inexistent.

Faptul este atât de adevărat, încât lasă impresia că Jandarmeria este cu totul absentă și străină de atribuțiunile ce-i revin.

De multe ori chiar, se petrec fapte de extremă importanță în toate domeniile informative și de interes polițienesc - unele în văzul public - care nu ni se raportează, sau dacă se raportează ele sunt redade exagerat, eronat sau complet fals. În asemenea condițiuni, informațiunile raportate autorităților superioare se dovedesc nereale, compromițând acțiunea urmărită de I.G.J. și scăzând la minimum valoarea informațiunilor sale.

În alte împrejurări, asupra unor informațiuni sau evenimente raportate, cari nu au fost complete și au nevoie de precizări ulterioare, nu se mai raportează nici o urmare.

Iar în cele mai multe cazuri, slabele informațiuni ce se primesc nu mai pot fi nici defuzate și nici exploatate, pentru că sunt tardiv primite.

Aceasta denotă că nu lipsește astăzi unităților numai aparatul informativ, dar însăși o conducere pregătită și conștiincioasă a comandamentului.

Semnalându-vă această situație, atrag din nou atențiunea Inspectorilor și Comandanților de legiuni că este necesar a se încadra în realitatea și imperativul zilei, pentru că în condițiunile actuale de lucru se compromite și se pune în pericol însuși prestigiul instituției.

Nu pot admite justificări sub nici o formă, pentru că nimic nu îndreptățește această neputință profesională, adică nici lipsă de personal, nici lipsă de mijloace materiale, **am dat fonduri necesare**, (s.n.), nici lipsa de pregătire profesională a organelor de execuție.

Dacă această inerție totală în serviciu continuă, ea face dovada sau a relei voințe, sau a incapacității în comanda unităților; și în acest caz voi fi obligat să procedez în consecință.

Pentru a îndruma acțiunea informativă și de serviciu în general, ordon Inspectorilor să convoace imediat în conferință pe toți Comandanții de legiuni și să dea directiva necesară și instrucțiunile de detaliu.

Inspectorilor Regionali le revine această sarcină de îndrumare și de impulsivitate, pentru care au toate mijloacele necesare de realizare. Trebuie să se înțeleagă însă că se cere extremă urgență și că deci nu trebuie pierdut niciun minut.“

Un alt ordin³⁰, nr. 135/18 octombrie 1940, semnat de același general de divizie C. Pantazi, spune că:

„Pentru a asigura păstrarea celor mai corecte raporturi cu reprezentanții armatelor germană și italiană, camarazii și oaspeții noștri, amintesc tuturor prevederile art. 192 din Regulamentul Serviciului Interior:

«Ofițerii armatelor străine aflați în țară în uniformă, vor fi salutați de toți ostașii după regulile stabilite pentru armata noastră.»

La acest aliniat adaug următorul ordin, care se va respecta întocmai:

Ofițerii români, vor preveni întotdeauna salutul ofițerilor germani și italieni.

Aceeași atitudine va avea și trupa față de ostașii germani și italieni.“

Sublinierea aparține autorului ordinului citat. Din păcate, după cum se va dovedi în timp, oaspeții nu se vor ridica la nivelul acestui act de curtoazie.

Un nou ordin³¹, nr. 134/18 octombrie 1940, semnat tot de generalul de divizie C. Pantazi:

„Deși s-au dat repetate ordine referitoare la ținuta trupei, totuși se constată numeroase abateri.

Zilnic văd pe străzi și în trenuri ostași cu ținută desordonată, astfel:

- cu efecte rupte și murdare;
- fără guler sau cravată;
- cu guler sau cravată civilă;
- fără moletiere sau jambiere de piele regulamentare;
- cu pantofi și pantaloni golf;
- cu bocanci cusuți cu sârmă sau fără șireturi;
- descheiați la veston sau descinși;
- ordonanțe fără veston (în cămașă, sau cu șorț și cu târligi).

Fiecare din abaterile arătate ca și altele de acest fel, aduc o gravă scădere prestigiului întregii armate.“

---

³⁰ *Ibidem*, f. 208.

³¹ *Ibidem*, f. 209.

Iată însă că pe **19 octombrie 1940**, în urma dispozițiilor a două decrete-lege din 5 și, respectiv 7 septembrie 1940, generalul Ion Antonescu, conducătorul Statului Român, președintele Consiliului de Miniștri și ministru al Apărării Naționale, decretează³² modificarea articolelor 124, 225 și 226 din „Regulamentul asupra Serviciului interior pentru trupele de toate armele“, din care în contextul acestui capitol contează doar conținutul nou al art. 124:

„1. Art. 124: Pedepsele nu trebuie să fie răsbunătoare, ci date cu intenția de îndreptare.

În acest scop, dacă în timp de doi ani ofițerul a avut purtare exemplară și nu a mai căzut în nicio greșeală, dovedind prin aceasta că pedeapsa a fost incidentală și neconformă cu antecedentele sale, comandantul direct va arăta aceasta, în mod expres și obligatoriu în nota calificativă.

În aceste cazuri, pedeapsa primită de ofițer nu va influența caracterizarea pentru înaintare.

Nu pot beneficia de aceste dispozițiuni ofițerii pedepsiți pentru fapte care au primit sau ar fi putut primi o calificare penală, precum și ofițerii pedepsiți pentru fapte susceptibile de trimiterea lor înaintea Consiliului de reformă.

Prevederile acestui articol se vor aplica în caracterizările ce se vor face ulterior decretării lui, cu efect retroactiv.“

Slaba activitate contrainformativă va constitui subiectul ordinului³³ nr. 25.119/**23 octombrie 1940** al Armatei I-a, ajuns în copie, pe 30 octombrie 1940, la L.J.T.T.:

„În urma retragerii din teritoriul cedat, se constată pe noua zonă de staționare o slăbire a activității contrainformaționale atât la micile unități, cât și la Comandamentele M.U. în subordine.

Acum când Armata reîncepe organizarea pe baze noi, păstrarea secretului și anihilarea mijloacelor de informații ale inamicului trebuie urmărite cu maximum de energie.

Este necesar să se depună suflet și pasiune din partea ofițerilor ce conduc și se ocupă îndeaproape cu această activitate contrainf.“

În continuare, sunt indicate a se citi și urmări instrucțiunile generale contrainformative din 1937.

---

³² *Ibidem*, f. 204.

³³ *Ibidem*, f. 221.

Ordinul³⁴ de informațiuni nr. 74 din **1 noiembrie 1940** al I.G.J., ajuns inclusiv la L.J.T.T., ridică o serie de concluzii și semne de întrebare:

a) A fost un zvon lansat pentru a-i speria pe români?

b) Partidul Comunist Român (P.C.R.) nu număra, așa cum s-a tot insistat după decembrie 1989, că ar fi avut doar vreo mie de membri până la venirea pe tancuri a bolșevicilor din U.R.S.S., ci, cel puțin, câteva zeci de mii?

c) P.C.R. nu avea în rândurile sale doar muncitori și funcționari săraci, cărora locurile de muncă oricum nu le-ar fi permis deplasări pe teren pentru culegere de informații („trimiși speciali“ - a se vedea în copia textului original, în rândurile ce urmează); greu de crezut că un muncitor sau amărât de funcționar avea atâta putere de sinteză, gestionare, organizare și, mai cu seamă, libertate de mișcare și mijloace financiare;

d) P.C.R. avea în rândurile sale o întregă armată de agenți sovietici, plătiți cu bani sovietici; prin incompetența (deplânsă în documentele oficiale sus-citate) organelor de urmărire și contrainformații, aceștia își făceau de cap în România; de unde atâta putere financiară la U.R.S.S. pentru a „infesta“ România cu spioni calificați, când și România de după 1989 abia își revine să stea pe propriile picioare?

e) Sub masca P.C.R. se ascundeau exponenții ultraactivi ai unei clase sociale, politice sau etnii deosebit de flămânde pentru a obține dominația prin intermediul banilor și comerțului?

f) Însuși autorul documentului este comunist, spion, trădător etc.?

g) Autorul documentului este un scriitor cu un oarecare talent?

Desigur, seria de concluzii și întrebări ar putea continua, însă nu speculațiile constituie scopul acestei cărți, ci comunicarea de date și informații de arhivă, cititorul nostru fiind cel în măsură să analizeze și să tragă diverse concluzii, în funcție de propria sa cultură generală.

Dar iată și textul de care vorbeam:

„Conducerea Partidului Comunist din România a primit rapoarte amănunțite dela misionarii trimiși special a studia la fața locului starea de spirit a păturei țărănești, nemulțumirile și lipsurile ce frământă satele.

Aceste rapoarte conțin o serie întregă de observațiuni pe care comuniștii le sintetizează în câteva puncte. Constatările vor servi la precizarea noii linii de activitate și propagandă comunistă.

---

³⁴ *Ibidem*, f. 224.

Prin aceste rapoarte comuniștii evidențiază sărăcia, lipsurile și scumpetea ce copleșesc păturile țărănești, rezultând că în întreaga țară nemulțumirile cresc, țăranii devin dârji, neîncredători, demoralizați în toate privințele, starea sufletească fiindu-le pregătită de a încolți și desvolta germenul comunist, reacțiunea fiind singura scăpare pe care cred că o mai pot avea țăranii.

Satele - spun comuniștii - nu vor rămâne în pasivitatea din trecut.

Țăranii știu tot ce se petrece în țară și la București.

Asemenea se mai afirmă de către comuniști că desconcentrații reveniți la vetrele lor povestesc despre suferințele îndurate de țărani în zonele de concentrare, despre tratamentul rău aplicat soldatului țăran, în contradicție cu a fiului de boieri sau orășeni.

Soldatul țăran povestește despre lipsa de îngrijire medicală, lipsa de hrană și adăpost, lipsa de dragostea superiorilor, despre bătăi, maltratări și batjocură în schimbul muncii prestate.

Revenit acasă, țăranul și-a găsit bătătura lipsită de vite, coșarul de porumb gol, grânelor stricate pe câmp din lipsa brațelor de muncă.

Familia așteaptă totul dela el și el dela nimeni, căci promisiunile și măsurile generale nu pot hrăni gurile înflămânzite.

Scumpetea ce dăinuiește, lipsa de strictul necesar și în special dispariția oricăror surse de câștig completată cu starea de spirit, vor determina pe țărani să pornească în iureș spre orașe, cerând să li se indice vinovații actuali stări de lucruri.

Acesta ar fi momentul oportun pe care îl vor exploata la maximum agenții comuniști, canalizând în masse curente subversive, cu toată vigoarea, indicând ca vinovați (pe) conducătorii care s-au succedat la cârma țării, determinând astfel reacția guvernului, care va fi o represiune ce va declanșa revoluția și deci intervenția U.R.S.S.-ului, scop final al prezentelor mașinațiuni comuniste.

Raportul cu concluziunile de mai sus a fost înaintat de Partidul Comunist Kominternului, prin intermediul Legației Sovietice.

Față de cele de mai sus, binevoiti a da deîndată ordin de urmare formațiunilor de jandarmi în subordine, pentru supravegherea îndeaprape a activității desfășurate de către agenții comuniști în direcțiunile semnalate, raportând în timp Inspectoratului General al Jandarmeriei orice caz concret.

ȘEFUL SERVICIULUI JANDARMERIEI

Colonel ss. C. Tobescu

Șeful Secției a II-a Sig. Stat

Lt.-Colonel

Iulian Popovici“

Ei bine, în lista anterioară acestui text copiat de pe documentul original se mai pot adăuga trei semne de întrebare:

h) Autorul, cu un rol foarte important în cadrul I.G.J., cu acces la rapoartele inspectoratelor și legiunilor de jandarmi din România și pentru a-și salva pielea sau colegii, să fi pus pe seama P.C.R. și U.R.S.S. propriile sale închipuiri? Dacă da, minunat talent de povestitor! Dar ce păgubos pentru România și pentru zecile de mii de morți, răniți, mutilați pe viață și dispăruți, când și în cazuri extreme, de război mondial, se însăilează rapoarte și ordine fără nicio bază reală!

i) La 4 septembrie 1940, la putere ajunsese Mișcarea Legionară. Ordinul citat să fi aparținut vreunui oponent politic (cel puțin după retorica utilizată)?

j) Datele obținute de către P.C.R. fuseseră, de fapt, furnizate de unul sau mai multe din partidele românești tradiționale, pentru a submina autoritatea la putere în momentul respectiv?

După datele ce transpar din documentele de arhivă, anul 1940 a fost unul de cotitură pentru întreaga doctrină contrainformativă românească. Declanșarea conflagrației mondiale, de care nici România nu a putut scăpa, a determinat nu atât ieșirea din „adormire“ a unei liote de informatori din deja celebra coloană a V-a, cât trezirea din dulcele somn de nonbeligeranță pe care-l savurau elitele armatei românești. Desigur, e mai ușor să spui că ești prea mic pentru o politică a celor mari, numai că războiul contrainformativ este unul perpetuu, unde nimeni nu are voie să doarmă. Nici măcar să ațipească.

Dacă, atunci când era vorba de... serviciul de informații al Partidului Comunist Român, raportorii de genul colonelului C. Tobescu, șeful Serviciului Jandarmeriei, și, respectiv, al lt. col. Iulian Popovici, șeful Secției a II-a a Siguranței de Stat, puteam vorbi de talent scriitoricesc (în funcție de talentul adevăraților autori), iată că și Marele Stat Major - Secția a II-a, Biroul 2, vine³⁵ pe **20 noiembrie 1940** cu propria viziune a situației. Însă totul tratat mult mai militărește (urmare a unui ordin din 3 iulie 1940:

„Am onoare a vă face cunoscut că datorită situațiilor excepționale prin care trecem, inamicii noștri caută să obțină informațiuni sau să creeze anumite stări de spirit în populația țării și mai ales în oștire pentru a le slăbi și distruge.

Serviciile lor de spionaj cheltuesc sume fabuloase și nu caută decât un mediu de dezvoltare prielnic. Acest mediu îl oferă în mod

---

³⁵ *Ibidem*, f. 225.

conștient trădătorii de neam și în mod inconștient firile impresionabile și slabe cari fără să-și dea seama, vorbesc ce nu trebuie în public, în familii etc.

Pe stradă, în restaurante, în localuri publice, telefon etc., spionajul își urmărește misiunea cu mare perseverență.

El alcătuește din crâmpetele de discuțiuni ce le surprinde zilnic un tot complet pe care îl exploatează.

Varietatea procedeelelor întrebuințate de serviciile de spionaj străine este atât de mare, încât unele par de domeniul fanteziei.

Scopul pe care îl urmăresc este de a ști tot, în orice domeniu; de a cunoaște pe comandanți sub toate raporturile (calități și defecte); iar în populație de a crea anumite curente care să slăbească rezistența și coeziunea națională.

În ordinul cu numărul de mai sus, s-a arătat modul cum serviciul de spionaj sovietic a căutat să introducă în oștire chiar (sic) elemente din armată (în special ofițeri și trupa ce rămăsese în Basarabia), de care să se servească în atingerea scopurilor ce le urmăresc.

Pentru a pătrunde cât mai adânc în masa poporului, serviciul de spionaj sovietic utilizează **mare parte** (s.n.) din repatriați(i) civili, din diferite straturi sociale și intelectuale. S-au creat astfel propagandiști și mai ales rezidenți care să le poată furniza informații importante.“

Iată cum, dintr-un foc, însuși Marele Stat Major acuză/recunoaște că:

- a) „...mare parte din repatriații civili“ erau români trădători, ceea ce nu poate fi decât o aberație de proporții emanată din prostie cazonă;
- b) propria activitate contrainformativă era la pământ;
- c) avea în departamentele de analiză și sinteză informațională prea mulți incompetenți;
- d) structurile subordonate erau fie incompetente, fie înțesate de trădători;
- e) U.R.S.S. era într-adevăr o forță colosală;
- f) Germania trăda consecvent România;
- g) România era plină de firi impresionabile la orice fâșâit de bancnote;
- h) dictatura carlistă era manevrată de neamurile Elenei Lupescu;
- i) Ion Antonescu și Horia Sima erau spioni sau chiar agenți dubli.

Desigur, este foarte ușor să analizezi și să critici o anumită stare de fapte după zeci și zeci de ani. Dar aceasta este istoria. Mai mult sau mai puțin împănată cu falsuri, falseturi, minciuni și, mai ales, trădători de neam. Aceasta fără a mai vorbi de interese.

O notă³⁶ informativă nedată, semnată de mr. Tr. C. Borcescu, va trata relativ amănunțit problema spionajului sovietic în România, susținând că N.K.V.D. (Народный комиссариат внутренних дел; Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne) și-a intensificat foarte mult activitatea, căutând să profite de repatriții din ținuturile ocupate (Basarabia și Bucovina de Nord), pentru a recruta dintre aceștia un cât mai mare număr de informatori.

„Unora le exploatează dorința de a se întoarce în țară, altora sentimentele familiare, legăturile sentimentale, pofta de parvenire, viciile.

În acest scop, fiecare victimă aleasă spre a primi misiunea de spionaj este interogată amănunțit asupra vieții, asupra rudelor ce le are, cunoștințelor, ocupației și asupra tuturor posibilităților de activitate în acest domeniu.“

Desigur, se spunea în document, procedeele de interogare și instruire variau după caz. La intelectuali se utiliza metoda convingerii, iar pentru cei cu pregătire mai redusă, amenințarea. Însă tuturor li se promitea că vor fi bine răsplățiți bănește și vor dobândi situații bune în U.R.S.S.

„În caz de refuz, amenințarea cu moartea și cu surghiunul.

În toată gama procedeele, banul își are locul de cinste. Se pare că în acest scop, sovietele nu cruță nici o cheltuială, oricât ar fi de mare.“

Informațiile așteptate de N.K.V.D. erau în principal cele de ordin militar: dispozitivul trupelor și efectivul acestora, mai cu seamă din apropierea râului Prut, dotarea cu armament, artilerie, avioane, numărul și amploarea aerodromurilor, a șoselelor și căilor ferate, depozitele de muniții și de alimente, date despre comandanți, ofițeri și subofițeri, situația economică, importurile din Germania și Italia, insistându-se cu precădere asupra stării de spirit a ostașilor de rând și a populației, aceasta pentru „...crearea unui spirit defetist și o dezagregare morală a populației.“

Documentul mai relevă modul de recrutare a informatorilor:

„După ce au ales persoana ce li se pare potrivită unei asemenea misiuni, o pune să dea o declarație amănunțită asupra vieții sale, a studiilor, rudelor, cunoștințelor etc. În raport cu această declarație și cu capacitatea fiecăruia, i se fixează misiunea, după ce în prealabil fiecare este pus să semneze un angajament și o fișă de încadrare în serviciul secret sovietic. Conform acestui angajament, orice divulgare a misiunii aduce după sine pedeapsa capitală conform legilor sovietice.

---

³⁶ *Ibidem*, f. 226-228..

După aceste forme se trece la instruirea informatorilor.

Această instruire se face în mod mai mult sau mai puțin sumar și cuprinde sfaturi cum să procedeze după ce au trecut granița, ce să declare în cazul că sunt prinși, cum să-și execute misiunea precum și felul de transmitere al informațiilor culese. Informatorilor mai serioși li se recomandă să nu activeze 2-3 luni după ce se stabilesc în țară, pentru a nu fi suspecti.“

Se dau și detalii privind modul de transmitere a informațiilor:

„1). Prin curieri, care pot fi identificați după o parolă stabilită mai înainte .

2). Informatorii înșiși se vor întoarce cu știrile culese în anumite zile și vor trece printr-un anumit punct dinainte stabilit. Odată trecuți, vor cere să fie duși în fața ofițerilor N.K.V.D. (G.P.U.³⁷), care i-au trimis. Nu vor declara nimic decât în fața acestora. Se dă câte o parolă și pentru grănicerii sovietici ca să le înlesnească drumul.

3). Adresele informatorilor rezidenți pot fi comunicate prin anunțuri în ziarele mari din Capitală, sub formă de banale pierderi de acte, vânzări etc.

Pe lângă procedeele semnalate în ordinul Nr. 209807/B din 3 August a.c., se mai enumeră și următoarele:

1). Un curier a fost sfătuit să poarte corespondența într-un săculeț legat în dreptul testiculelor.

2). Altul să vâre corespondența în căptușeala cismelor.

3). Corespondența să fie îngropată într-un anumit loc, de unde va fi ridicată de curier.

Din cele studiate se degajează impresia că majoritatea celor recrutați pentru Serviciul de Spionaj Sovietic au primit această misiune cu foarte mare ușurință.

Acest fapt denotă o lipsă de rezistență, de pregătire sufletească și o conștiință națională foarte redusă.

Numai așa se explică faptul că mulți dintre cei recrutați au primit această însărcinare sub presiunea celor mai mici amenințări. Probabil că s-a creat legenda că U.R.S.S. pedepsește cu moartea sau cu deportarea în imensul teritoriu ce-l stăpânește pe cei cari nu primesc rolul de informatori.

S-a mai remarcat faptul că acei care au rezistat mai mult ofertelor N.K.V.D. (G.P.U.) și amenințărilor lor **nu au fost tratați mai rău decât aceia care au acceptat din primul moment** (s.n.).

---

³⁷ Государственное политическое управление - Administrația Politică de Stat, până în 1934 a fost poliția politică a U.R.S.S.

Au mai fost cazuri când N.K.V.D. (G.P.U.), văzând refuzul categoric al repatriaților de a intra în solda lor n-au mai insistat.

Din cele de mai sus se desprinde anumite îndatoriri pe care trebuie să le aibă în vedere toți bunii români și loiali. Aceștia chiar dacă sunt puși în situația de a accepta sub amenințare ofertele N.K.V.D. (G.P.U.), de a intra în solda lor, au datoria morală ca imediat ce au pătruns pe teritoriul românesc să denunțe misiunea și să colaboreze la prinderea curierilor sovietici, iar nu să tănuiască misiunea lor și s-o mărturisească abia după insistențe și constrângeri serioase și repetate.“

1941

P.J. Cruceni trimite pe **2 ianuarie 1941**, către L.J.T.T., o notă privind unele informații neverificate, obținute de la diverse persoane (un etnic german și unul român), despre o anumită stare de fapte existentă în țara vecină, Iugoslavia. Astfel, la Modoș (Jaša Tomić), s-ar fi inaugurat o fântână arteziană, drept pentru care s-a organizat o mare sărbătoare, la care au luat parte inclusiv reprezentanți ai guvernului iugoslav, care, în discursul lor, s-ar fi exprimat astfel: „Frații și vecinii noștri unguri, cu care o să trăim în viitor în bune relații și sperăm la întinderea hotarelor noastre vechi până la Arad.“ Cel de-al doilea informator s-ar fi referit la zvonurile care circulau printre românii din Iugoslavia cum că „...nu peste mult timp România o să ocupe și Banatul Jugoslav și populațiunea română așteaptă cu nerăbdare acest eveniment.“ În finalul notei, șeful de post scrie:

„Mai deținem informații, care sunt mai puțin probabile, că guvernul sârb ar fi dat dispozițiuni coloniștilor sârbi din Banatul Jugoslav că în termen de o lună să vândă tot ce pot vinde și să-și lase cât mai puțină avere mobilă, în vederea unei evacuări de teritorii.“

Pe **11 martie 1941**, S.J. Peciul Nou informa L.J.T.T. că, potrivit discuțiilor dintre șvabi, toți șvabii din regiunile mai slabe vor fi mutați în partea de nord a Banatului, unde vor primi pământ mai bun. „Astfel, șvabii din cătunul Fodorháza³⁸ fac demersuri pentru a fi mutați în nordul Banatului, unde vor avea mijloace de comunicație mai bune și să fie toți așezați în masă compactă, nefiind mulțumiți cu locul unde se află în prezent.“

---

³⁸ Majoritatea istoricilor consideră că localitatea purtând acest nume a devenit parte integrantă a satului Gad, com. Ghilad, jud. Timiș.

P.J. Vinga va raporta³⁹ pe **20 aprilie 1941** despre faptul că „...după toate investigațiile făcute de noi direct, prin șefii de posturi, cât și prin agenții acoperiți, nu s-a putut afla nici o dată referitoare la întocmirea unui memoriu adresat Cancelarului Adolf Hitler de către șvabi, prin care să fi cerut autonomia Banatului.

Ideea autonomiei persistă în toți conducătorii șvabilor și pun mari speranțe pe aceasta.

Șvabii ce sunt contra spun că e posibil să fi fost făcut acest memoriu, însă numai de cei de la centru, fără ca masele rurale să știe și să-i cunoască conținutul, de teama de a nu fi simțiți de autoritățile noastre și a le para intențiile.“

Mr. Ioan Peșchir, comandantul L.J.T.T. a trimis în teritoriu, pe **14 mai 1941**, ordinul⁴⁰ de informațiuni nr. 28, prin care aducea la cunoștința șefilor de posturi și secții despre faptul că organizațiile locale ale șvabilor ar fi primit instrucțiuni de la G.E.G. pentru ca tinerii germani chemați la concentrare de armata română să nu se prezinte, ci să plece în Germania sau în Iugoslavia ocupată, cu ajutorul militarilor germani.

„Această acțiune ar fi pornită de Grupul Etnic German cu scopul de a se refugia cât mai mulți germani din România și în special din Banat, ca ei să poată cere autonomia Banatului bazați pe numărul mare de refugiați, propunând guvernului german motivul că aceștia au fugit din cauza persecuției din partea românilor.“

Comandantul L.J.T.T. cerea verificarea pe teren a situației „cu toată discrețiunea“ și raportarea centralizată pe secții până pe **25 mai 1941**.

Plt. Gh. Tărău, șeful P.J. Tolvădia, în nota⁴¹ sa din **13 iulie 1941**, scria:

„În ziua de 12 iulie 1941, cu ocazia serviciului de patrulare, am primit informația că nemți din aceste teritorii se exprimă că: Banatul Jugoslav va fi cu cel românesc o provincie, pe nemțește «Donatzland», spun că numai pentru acest motiv până în prezent Banatul Jugoslav nu s-a ocupat de nimeni și că după terminarea războiului în Europa, acest Banat va fi sub stăpânirea Germaniei.“

---

³⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 108.

⁴⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 8.

⁴¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 9.

Biroul Statistic Militar Sibiu informează⁴² pe **11 noiembrie 1941**, printre altele:

„1/. Legionarii răspândesc zvonul că Horia Sima lucrând mână în mână cu tineretul german cere trecerea Ardealului sub protectoratul său.

Svonul de mai sus animă o bună parte din membrii mișcării legionare și a acelor care nutresc idei cu caracter regionalist.

2/. La propaganda lor, legionarii se folosesc de diferite argumente, printre cari și acela că «frații din Vechiul Regat ne-au compromis întreaga ființă noastră națională...».

Mulți dintre legionarii preferă un protectorat, chiar și german, pentru Ardeal - decât să mai aibă de luptat cu moravurile introduse «de frații de dincolo...»

3/. Reprezentanții mișcării legionare caută să demonstreze funcționarilor că numai datorită infiltrării elementelor din Vechiul Regat, funcționarii din Ardeal îndură azi o situație de mizerie.“

L.J.T.T. va trebui să verifice și să raporteze cele de mai sus.

După rapoartele trimise, se pare că a fost încă un zvon pus la cale de serviciile secrete românești pentru a-i incita pe români contra Mișcării Legionare, bazându-se pe o anumită rezervă a bănățenilor față de administrația românească impusă după Marea Unire, aspect⁴³ surprins de S.J. Jimbolia în raportul din **4 decembrie 1941**:

„Am onoarea a raporta că pe raza acestei Secții nu s-a constatat să se fi răspândit asemenea știri. Însă se observă ura Bănățenilor contra Regătenilor.

Printre funcționarii Bănățeni și Ardeleni se observă nemulțumirea că sunt tratați ca cei din Regat cari, spun ei, nu au pregătirea pe cari o au ei.

În ce privește o autonomie a Ardealului, se observă a fi susținută de Șvabi și se crede că această născocire e dirijată din Berlin, unde se află și Horea Sima și cari se crede că este ținut acolo până când se va putea da lovitura Statului Român, spre a-l transforma în protectorat German.

Problema rămâne în supraveghere.“

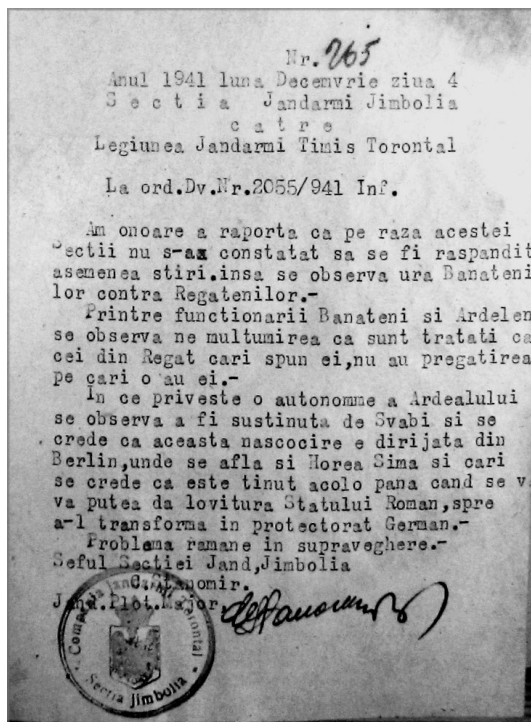
Inclusiv mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., în raportul⁴⁴ său trimis I.J.T. la **5 decembrie 1941**, va nega vehement că zvonurile

---

⁴² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 25 B/1941, f. 51.

⁴³ *Ibidem*, f. 228.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 230.

Facsimil: Raport al S.J. Jimbolia din 4 decembrie 1941 cu privire la Mișcarea Legionară

contra, se bucură de toate privilegiile, putând să se întrunească, face comerț, avea radio la care țin sfat, în plus șvabii și ungurii s-au cartelat pentru a sabota pe români și sârbi în toate manifestările lor în legătură cu meseriile și comerțul. - De asemenea, corvezile se fac numai de sârbi și români, de unguri nu se leagă nimeni.“ Se cere verificarea și raportarea acestei situații.

L.J.T.T. va trimite, pe **1 februarie 1942**, o notă⁴⁶ de informațiuni în care spune:

„Suntem informați că ungurii trimit pe frontul din Rusia unități constituite din România (Ardealul de Nord, cedat Ungariei, n.n.), cruțând pe unguri. În prezent, în noua vizită făcută de M(iniștri).

⁴⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 13.

⁴⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 40/1942, f. 66.

cum că Horia Sima ar completa cu tinerii germani transformarea Banatului în protectorat german și nemulțumirile funcționării bănățene față de cea din Regat. Prudent, însă, va încheia:

„Investigațiunile continuă, cazurile concrete le vom raporta la timp cu măsurile luate contra celor dovediți că răspândesc asemenea șvonuri.“

1942

Potrivit ordinului⁴⁵ nr. 2.780 din **29 ianuarie 1942**, L.J.T.T. va anunța că:

„Informatori de peste frontiera iugoslavă arată că românii sunt rău tratați de șvabi cu cari conviețuiesc în localități. Ungurii, din

Externe al Germaniei și Italiei la Budapesta, fiind obligați ungerii a da trupe germanilor, s-ar fi luat măsuri din nou de recrutarea românilor cari ar urma să fie trimiși să lupte în Africa de Nord. Din această cauză românii fug peste frontieră în România. Astfel se caută de unguri exterminarea românilor.“

I.J.T. va scrie⁴⁷ către L.J.T.T., la **4 februarie 1942**, despre faptul că deține informația potrivit căreia un anumit Szöllösi Stefan din Moșnița (nu se specifică dacă este vorba de Moșnița Nouă sau Moșnița Veche), de origine etnică ungar, ar deține un aparat de radio, drept pentru care la el „...se adună diferiți indivizi și ascultă propaganda subversivă făcută prin radio de către posturile străine.

Numitul ungar este sărac și nu ar avea posibilitatea să suporte taxele pentru abonamentul de radio, însă din informațiunile ce avem, taxele sunt suportate de către toți cei care ascultă la acest aparat emisiunile posturilor streine.“

Evident, se cere verificarea situației și dresarea de acte contra vinovaților.

Un alt ordin⁴⁸ al L.J.T.T., din **27 martie 1942**, solicita verificarea faptului dacă în comunele șvăbești se face vreun recensământ al populației germane, motivându-se acest lucru ca măsură în vederea colonizării șvabilor în Ucraina, ceea ce a provocat o mare disperare la etnicii germani din Banat.

Șeful S.J. Vinga va comunica⁴⁹ pe **31 martie 1942**, că în comunele șvăbești a început să se facă un alt fel de recensământ al populației șvăbești și al averilor deținute.

„Din cercetările și verificările făcute de noi, rezultă că acest recensământ se face în vederea autonomiei Banatului, visată și dorită de șvabi, urmând ca după aceste date culese prin recensământ să se întocmească roluri de contribuabili, așa că la momentul oportun toate să fie gata. - Așa spun șvabii care sunt contra organizațiilor locale.“

---

⁴⁷ *Ibidem*, f. 68.

⁴⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 31.

⁴⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 99.

L.J.T.T. va trimite nota⁵⁰ nr. 63/3 **aprilie 1942**, solicitând verificări pe teren:

„Inspectoratul (de) Jandarmi Timișoara ne informează că studenții teologi din Aiud ar fi fost cu ocazia Sfințelor Paști în comunele cu populație maghiară, luând contact cu preoții reformați și strângând danii benevole din casă în casă spre a le vărsa la Aiud.

Scopul deplasării acestor studenți a fost de a pune la curent pe preoții reformați cu propaganda iredentistă maghiară organizată sub masca bisericească dela Academia din Aiud.

Deasemenea acești studenți vor scoate o broșură intitulată «Acsandra egyhazunk» cu conținut iredentist maghiar, prin care se ridică pretenții asupra teritoriului din sud al Ardealului și Banatului.“

Prin ordinul⁵¹ nr. 121 din **12 aprilie 1942**, L.J.T.T. solicita verificarea zvonului cum că șvabii din Banatul românesc, sârbesc și maghiar ar intenționa să facă un memoriu la Hitler prin care să ceară autonomia Banatului sub denumirea de „Donau Land“.

În nota⁵² sa informativă din **19 aprilie 1942**, P.S. Iohanisfeld aducea la cunoștință despre situația tensionată existentă în localitatea de peste graniță, Pardanj (astăzi Međa, n.n.), din Iugoslavia.

„...b/ Șvabi din Iugoslavia au cerut Autonomia Banatului Jugoslav sub protectoratul Reichului, însă Germania le-a răspuns că nu poate să le accepte aceasta, pentru motivul că șvabii nu au luptat pe nici un front cu armata germană, fapt pentru care în Iugoslavia în prezent s-au format 2 divizii de voluntari din oameni ce aparțin conting. 1918-1922 inclusiv ca să lupte pe frontul din Rusia în scopul obținerii Autonomiei Banatului Jugoslav.

c/ Șvabii din Iugoslavia sfidează pe românii din România zicând că ei nu ar vrea să fie la un loc cu valahii din România, ci cu Reichul.

d/ S-a(u) început concentrări din șvabi(i) din Iugoslavia, fapt care a produs unele nemulțumiri între ei, pentru faptul că cei bogați și care au posibilitate obțin scutiri de concentrări și alte servicii locale.“

---

⁵⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 40/1942, f. 6.

⁵¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 107.

⁵² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 134/1941-1944, f. 117.

I.G.J. va trimite în teritoriu, pe **13 aprilie 1942**, un ordin⁵³ de informațiuni (nr. 27) care, prin conținutul său, dovedește, dacă mai trebuia dovedit, ca fiind falsă teoria postdecembristă cum că la venirea armatei sovietice Partidul Comunist Română abia de număra vreo mie de membri. Un P.C.R. simbolic nu ar fi contat în socotelile serviciilor de informații românești. Prin zvonurile lansate, acestea urmăreau o dublă lovitură, asociind P.C.R. cu Mișcarea Legionară. Dar iată și ordinul de informațiuni respectiv:

„Serviciul Special de Informațiuni ne face cunoscut că din informațiunile ce deține s-a semnalat faptul că Partidul Comunist a dat organelor sale în subordine o serie de dispozițiuni privind constituirea unui «Front Patriotic» care să grupeze elemente din toate grupările politice, inclusiv cea legionară.

Astfel, prin acțiuni duse în rândurile muncitorilor, ușor (sic) influențați și intelectualilor legionari, moderați, Partidul Comunist intenționează să atragă aceste elemente scoțându-le de sub influența acțiunii legionare.

În acest scop, anumiți fruntași comuniști au primit misiune a de a stabili raporturi cu diverse elemente din rândurile intelectualilor «legionari moderați» și muncitorimei legionare «înșelată de conducătorii săi», în scopul de a-i înregimenta în primele rânduri ale Frontului Patriotic.“

Șeful S.J. Vinga raporta⁵⁴ pe **20 aprilie 1942**, referitor la problema memoriului pentru autonomie, că nu s-a putut afla nimic, nici măcar prin agenții acoperiți, dar că ideea persistă la conducătorii șvabilor și că:

„Șvabii ce sunt contra spun că e posibil să fi fost făcut acest memoriu, însă numai de cei de la centru, fără ca masele rurale să știe și să cunoască conținutul, de teama de a nu fi simțiți de autoritățile noastre și a le para intențiile.“

Ca răspuns la ordinul nr. 1.101/1942, S.J. Vinga va scrie un raport⁵⁵ nedatat, cu referire la câteva zvonuri care circulau în raza sa de acțiune. Astfel, se vorbea că în Germania e foamete mare și că dese manifestații de stradă împotriva războiului sunt înăbușite în sânge de către autorități. Pe de altă parte, se zvonea că Ungaria își fortifica pe

---

⁵³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 41/1942, f. 11.

⁵⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 108.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 199.

o adâncime de 50 km liniile de comunicații dinspre România și se pregătea de război cu România, pentru a ocupa întregul Ardeal.

„Datorită acestor vești, ungurii tineri fug peste graniță, părăsindu-și familiile și averile, cu scopul de a se pune bine cu ai lor și să vină din nou de unde au plecat, cu trupele de ocupații ungurești.

3/ Din investigațiile făcute printre persoanele demne de toată încrederea, cât și din constatări făcute direct, am ajuns la ferma convingere că răspânditorii acestor vești în sânul populației rurale sunt numai jidanii din Timișoara.-

Nu este cetățean care să se ducă la Timișoara și care să nu vină acasă cu o noutate, pe care apoi o răspândește mai departe, de multe ori mai umflată de cum a primit-o.

Orice s-ar face și oricâtă vigilență s-ar depune, colportorii veștilor tendențioase nu vor fi stârpiți atâta timp cât focarul jidovesc din Timișoara va exista.“

Pe **7 mai 1942**, plt. Alexandru Lefter, șeful P.J. Fratelia, informa⁵⁶ că:

„În urma investigațiilor făcute și a informațiilor ce ne prezintă informatorul Miloș Ioan din Fratelia (astăzi, cartier al Timișoarei, n.n.), se constată că la ASOCIAȚIA COMERCIANȚILOR ȘI MESERIAȘILOR DIN ROMÂNIA din Timișoara, în mod formal se întrebuințează salutul: VREM ARDEALUL, la care se răspunde cu cuvintele. PÂNĂ LA TISA.“

S.J. Comloșu Mare informa⁵⁷ pe **7 mai 1942**, printre altele, că „În ultimul timp, populația șvăbească s-a observat că ar aduna monede de 500 și 250 lei, vorbindu-se între ei că acești bani vor avea valoare mai mare ca bancnotele de hârtie.“

L.J.T.T. va nota⁵⁸, pe **21 mai 1942**, „...că se fac înscrieri pe teritoriul rural pentru acei locuitori cari vor să se colonizeze în Transnistria. Românii se înscriu în număr mare. Șvabii ar îndemna pe români să se înscrie și în urma numărului mare ce s-au înscris dintre români, se observă în rândurile șvabilor bucurie, fiindcă elementul românesc emigrând, vor rămâne în Banat șvabii în număr mare și astfel vor putea aspira la autonomia pe care o trâmbițează.“

---

⁵⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 88/1942, f. 190.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 219.

⁵⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 30,

La aproape un an și jumătate de la așa-zisă rebeliune legionară, I.G.J. intervine cu o nouă⁵⁹ grenadă fumigenă:

„Insp. General al Jand. cu Ord. No. 35/942. ne face cunoscut că din informațiile (sic) ce deține din cercurile refugiaților Ardeleni arată că legionarii au început o vie propagandă legionară în legătură cu Ardealul, căutând să agite spiritele în sensul că unгурii nu vor da nimic din teritoriul luat dela români, ci, din contră, vor lua toată Transilvania, iar României i se va da în schimb, până dincolo de Bug, din teritoriul cucerit dela ruși.

Față de această situație, refugiații ardeleni sunt deprimați de faptul că Ardealul lor de veacuri este în mâna unгурilor, iar ei se văd despărțiți pentru toată viața de părinți, frați, surori etc, cum și de tot avutul lor.

Legionarii fac această propagandă printre toți refugiații ardeleni, cum și în Transilvania, unde caută să insuflă atât în rândurile refugiaților ardeleni, cât și în cele ale populației din Transilvania că Ardealul este pierdut pentru România, atât timp cât țara va fi sub conducerea D-lui Mareșal Antonescu și că numai sub regim legionar, Ardealul va fi readus la Patria Mamă.

Legionarii veniți depe front caută să susțină și ei aceste agitații, arătând că, cu toate promisiunile făcute, că vom recăpăta Ardealul, nu se vede nici un semn, deși ostașii ar lupta cu mai multă tragere de inimă.“

După zeci de note informative privind Mișcarea Legionară, plt. mj. C.D. Stanomir, șeful S.J. Jimbolia, vine pe **8 iunie 1942**, cu o explicație⁶⁰ cel puțin ciudată pentru calitatea sa de militar:

„Am onoarea a raporta că pe raza acestei Secții nu avem intelectuli legionari, căci este știut că această organizație **a fost compusă numai din derbedeii satelor** (s.n.), așa că azi nu se mai poate vorbi de ei.“

Pe **12 iunie 1942**, prin ordinul⁶¹ de informațiuni nr. 750, L.J.T.T. anunța că „...școlile șvăbești s-a afișat o hartă scara 1/66.000 cu Ardealul, Crișana și Banatul în care se vede repartizarea populației germane în aceste provincii.

---

⁵⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 41/1942, f. 57.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 74.

⁶¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 18/1942-1944, f. 129.

Verificați și urmăriți problema pentru a se vedea căror scopuri șoviniste se datorește învățarea acelor date.“

În aceeași zi, respectiv **12 iunie 1942**, L.J.T.T. va solicita⁶² verificarea informației cum că „...se vorbește de șvabi de o împărțire a pământurilor celor bogați și de alcătuirea de proprietăți colective după sistemul celor din Rusia.“

Tot pe **12 iunie 1942**, L.J.T.T. trimitea în teritoriu ordinul⁶³ de informațiuni nr. 756, prin care solicita verificarea și raportarea faptului că trecerile clandestine peste frontieră ale șvabilor din armata română ar fi urmarea propagandei organizațiilor șvăbești. „În acest sens s-ar ponegri Statul Român și că după război să aibă drept a ridica pretenția asupra Banatului. Șvabii s-ar înrola în Jugoslavia în Regimentul Prințul Eugen.“

L.J.T.T. va cere⁶⁴, pe **2 iulie 1942**, să se verifice și să se raporteze „...într-o situație numerică, pe categorii sociale, numărul membrilor din organizațiile germane. Astfel: locuitorii bogați, cu avere mijlocie, servitorii și săracii.- Vrem să dovedim că organizațiile șvăbești sunt a(le) celor săraci și că, astfel, ideile radicale ce se ating de comunism sunt verificate prin calitatea celor ce formează organizațiile.“

Pe **11 iulie 1942**, L.J.T.T. trimite în teritoriu un nou ordin⁶⁵ de informațiuni:

„Pe teritoriul județului circulă zvonuri diferite cari, în esență, arată că în Germania situația este foarte rea și atât armata, cât și populația sunt sătule de război și dacă până în toamnă nu se rezolvă într-un fel vor depune armele.-

Pe de altă parte se vorbește că trupele române se folosesc la maximum acolo unde este mai greu și nu vom avea cu ce face față în Ardeal contra ungarilor.-

În informații, sursa acestor inspirații ar fi evreii din Timișoara și cei ce sunt la lucru în județ.-

---

⁶² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 58.

⁶³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 29.

⁶⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 67.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 40.

Verificați și dați nume de persoane sau evrei din Timișoara cari au făcut propagandă.“

Tot pe **16 octombrie 1942**, P.J. Moravița va anunța⁶⁶ L.J.T.T. despre faptul că pe 15 octombrie, autoritățile militare germane din Belgrad l-au pus în libertate pe lăcătușul de revizie Toader Toma din gara C.F.R. Stamora Germană. Acesta fusese arestat la gara feroviară Vârșeț de autoritățile militare germane, fiindcă preluase o scrisoare de la un german din Banatul Iugoslav pentru a o duce unui șvab din România:

„Am vorbit personal cu numitul - scria șeful P.J. Moravița - și a spus că scrisoarea a primit-o dela germanul din Banatul Iugoslav era adresată pe numele de Paul din Deta, tot un german, și era scris numai atât, ei trăiesc foarte rău, populația săracă, adecă pătura de jos trăiește foarte rău, iar cea de sus foarte bine.“

G.E.G. ar fi venit cu un ordin sever, cu măsuri drastice împotriva germanilor care se vor fi dovedind a se abate de la o serie de măsuri impuse de conducerea centrală. În ordinul⁶⁷ său de informațiuni nr. 2232/21 **octombrie 1942**, L.J.T.T. le cerea posturilor de jandarmerie din subordine să verifice și să raporteze dacă:

„- Tinerile germane sunt oprite a se căsători cu români.

- Tinerii germani de ambe sexe nu au voie a frecventa cursurile școlilor românești, iar cei dovediți că au un frate sau o soră într-o școală românească, atrage după sine eliminarea din școală a celui alt și eliminarea părintelui din grupul etnic.-

Orice aprovizionare sau cumpărătură sub orice formă este interzisă a se face dela comercianți români.-

Diferitele regiuni locuite de germani au fost împărțite pe ținuturi, dându-li-se denumiri: Ținutul Altant⁶⁸, Sitenburger etc.“

Șvabilor le este teamă de comunism. Însă nu tuturor, ci doar celor mai în vârstă și mai bogați. Cel puțin așa reiese din raportul⁶⁹

---

⁶⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 90/1942, f. 22.

⁶⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 92.

⁶⁸ Transcrierea incorectă a numelor și/sau denumirilor străine este, din păcate, o constantă în administrația românească de după Marea Unire. Desigur, nu putem învinovăți sistemul educațional românesc, ci doar lipsa de respect, dacă nu chiar incultură, din partea unor slujbași ai statului.

⁶⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*,

din **18 decembrie 1942** al S.J. Vinga către L.J.T.T.:

„1/ Până în prezent, nu se observă niciun fel de tensiune sau răceală între populația de origine șvabă și maghiară pe tema autonomiei Banatului, deoarece ungurii au mari speranțe că Ardealul li se va ceda complet lor.

2/ Șvabii bătrâni nu au nimic de obiectat și preferă stăpânirea ungurească de teamă că în statul național-socialist nu vor mai putea deține așa (de) mari proprietăți individuale.“

1943

Col. Ioan Sârbu, inspector de jandarmi din cadrul I.J.T., va solicita⁷⁰ L.J.T.T., pe **9 ianuarie 1943**, luarea de măsuri cu privire la verificarea existenței de manifeste care aveau pe frontispiciu drapelul românesc și îndemnul „Către luptătorii lui Vlaicu“, cu un conținut propagandistic englez, și ar fi fost găsite inclusiv în curtea unor întreprinderi de interes militar. Se cerea stabilirea originii acestora: dacă au fost tipărite în România sau au fost aruncate din avion.

Prin ordinul circular nr. 56.229/S din **20 ianuarie 1943**, Direcțiunea Generală a Poliției interzice prezentarea filmelor de proveniență americană și engleză, indiferent dacă este vorba de pelicule de lung sau de scurt metraj. Organele din teritoriu ale Jandarmeriei au primit⁷¹ sarcina de a controla existența unor asemenea lucrări, cele găsite trebuind a fi confiscate și trimise la Comisia de Cenzură a Filmelor - Direcția Cinematografică din Ministerul Propagandei.

P.J. Fratelia informa⁷² L.J.T.T. pe **20 februarie 1943**, printre altele: „Totodată suntem informați că soldații înapoiți recent de pe front declară pe față că soldații germani declară pe front către ruși în Ucraina ocupată, că și România este ocupată de Germania și că pe Români îi ține în șoc până se termină războiul, când formal va declara «România ocupată», cuvinte care au ajuns în urechea soldatului român, care apoi au început să urască pe camaradul lui German.“

În vâltoarea evenimentelor ce însoțeau campania de recrutare a

---

dosarul nr. 373/1940-1944, f. 51.

⁷⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 130/1943, f. 12.

⁷¹ *Ibidem*, f. 40.

⁷² *Ibidem*, f. 77.

șvabilor, cu excese în forțarea celor nehotărâți sau împotriva a se înrola în armata germană, G.E.G practica și metode de convingere mai subtile. Astfel, în nota⁷³ din **24 mai 1943**, L.J.T.T. informa, printre altele:

„Pentru a convinge șvabii de necesitatea voluntariatului, făcând abstracție de cele ce se spun în public, se vorbește de cei recrutați că ei vor forma armata de poliție și ocupație, iar unele svonuri ce însă nu au consistență și nu se pot verifica deocamdată, pretind că armata din Banat ce se formează va fi aceea care va folosi la înfăptuirea Donau Landului independent.“

Despre un zvon care a îngrijorat populația din Banat, alta decât cea de origine germană, respectiv retragerea trupelor feldmareșalului Erwin Rommel din Tunisia la Timișoara, a informat plt. Ioan Mateieș, șeful P.J. Berini, în nota⁷⁴ sa din **30 iunie 1943**:

„Zvonurile în cauză au ca repercusiuni o îngândurare pronunțată a populației române, întrucât se crede că conducătorii armatelor germane prevăd că Anglo-Americanii caută ca invazia în Europa s-o facă venind și peste Balcani trecând în România peste Creta /Grecia/, Bulgaria și astfel Banatul românesc să devină câmp de operație al războiului modern cu cunoscutele sale distrugerii.“

Starea de spirit a șvabilor din Timișoara a fost investigată în perioada plecării în Germania a voluntarilor și rezumată într-o dare⁷⁵ de seamă din **1 iulie 1943** și fără semnătură olografă, ci doar: „Ag. Ac. Nr. 148 și 138“. De presupus că este vorba de agenți sub acoperire. Majoritatea celor ce plecau erau foarte supărați că se duc în Germania, deoarece li se promisese că vor face instrucția la Timișoara, sub comanda lui Rommel⁷⁶.

„- Agenții de propagandă germani, pentru calmarea spiritelor, au lansat zvonul și chiar le-au promis că imediat după război, în cazul unei victorii din partea Germaniei, toți șvabii plecați în Germania ca voluntari vor fi împroprietăriți cu pământuri expropriate dela populația sârbă și dela șvabii bogați care nu au voit a pleca în Germania voluntari.-

- Prin promisiunile făcute li s-a fixat că fiecare șvab voluntar va

---

⁷³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 96.

⁷⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 38/1943, f. 21.

⁷⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 141.

⁷⁶ Erwin Johannes Eugen Rommel (1891-1944), feldmareșal german.

primi 30 jugăre de pământ plus inventar agricol compus din tractoare etc.-

- În seara zilei de 30 iunie 1943, orele 20,30, a sosit în gara Timișoara primul transport compus din 49 de vagoane acoperite și unul clasă pentru garda compusă din 20 ostași germani.“

Îmbarcarea voluntarilor în tren s-a făcut la Deta. În gara din Timișoara au fost întâmpinați de reprezentantul G.E.G. din orașul de pe Bega, de aproximativ 2.000 de persoane, majoritatea femei și fete, și cu fanfară, care a străbătut vagoanele intonând marșuri germane. Garnitura a pornit apoi spre Curtici, direcția Viena, unde urma perioada de instrucție și plecarea pe front, în Grecia.

Populația, în special cei de etnie română, se dovedea a fi foarte satisfăcută, fiindcă se zvonise că toți voluntarii ar fi trebuit să se adune la Timișoara pentru a forma un corp de armată sub comanda feldmareșalului Rommel. „Populația mai are satisfacția pe motiv că nu vor mai veni înapoi din considerente imaginate de ei că vor muri majoritatea pe front.“

Aceiași agenți acoperiți mai informau despre faptul că la Timișoara circula zvonul că în noaptea 29-30 iunie 1943, orașul Anina a fost bombardat de aviația engleză.

După cum raporta⁷⁷, pe **29 iulie 1943**, șeful S.J. Ciacova, românii bănățeni din zona sa au primit cu bucurie plecarea de la conducerea Italiei a lui Benito Mussolini, fiindcă „...a dat Ardealul la unguri“. În aceeași măsură se bucurau de preluarea conducerii Italiei de către mareșalul Pietro Badoglio⁷⁸, considerat prieten al României. „Se vorbește de o apropiată capitulare a Italiei, iar șvabii cred că dacă Italia va capitula, Germania se va uni cu Rusia și (va) duce războiul contra Anglo-Americanilor.“

În nota⁷⁹ sa din **24 august 1943**, șeful S.J. Ciacova scria cum că șvabii discutau despre faptul că România va mobiliza 800.000 de oameni pentru a ocupa întreaga Ungarie, deoarece Germania intenționa să desființeze Ungaria pe motiv că ar exista în Europa doar 3.000.000 de

---

⁷⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 38/1943, f. 23.

⁷⁸ Pietro Badoglio, Primul Duce de Addis Abeba, Primul Marchiz de Sabotino (1871-1956), ofițer, a fost membru al Partidului Național Fascist din Italia. După arestarea lui Mussolini, a fost numit de către regele Victor Emmanuel al III-lea în funcția de prim-ministru.

⁷⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 38/1943, f. 28.

maghiari curăți, ca atare Ungaria nu putea exista ca stat independent. În acest scop, Germania ar fi interzis în ultimele zile tranzitarea Ungariei de către militarii șvabi ce veneau sau plecau în permisie sau concedii.

„Ungaria nu se va putea opune armatei române, fiindcă are armată foarte puțină, deoarece germanii au ridicat oamenii lor și i-au înrolat în armata germană, iar românii din Ardealul de Nord nu vor lupta contra Patriei lor mamă.

Șvabii mai spun că, în viitor, România va conduce Balcanii, singura din statele balcanice care s-a sacrificat în actualul război și care a luat parte la toate războaiele europene și va rămâne pecetluit legal de Germania, având interese comune.“

Despre un alt zvon avea să scrie⁸⁰ pe **4 septembrie 1943** șeful P.J. Berini:

„Informăm că printre locuitorii din raza postului există o teamă pronunțată pe tema că Rusia sovietică va câștiga războiul și va acapara întreaga Românie, iar pe români îi va deporta în Siberia unde-și vor găsi moartea ca unii ce nu vor suporta gerurile mari ce există pe acele locuri.-

Aceeași teamă se constată și în rândurile funcționarilor, iar preoții sunt cu mult mai îngândurați.

De remarcat însă că cei săraci, reduși, se zice că ar aștepta cu nerăbdare ca să se câștige războiul de soviete.“

Și tot P.J. Berini va informa⁸¹, pe **8 septembrie 1943**, despre un zvon care circula printre bănățenii români, potrivit căruia trupele românești aflate la Timișoara așteptau, încă din 1 septembrie 1943, ordinul de a pleca în direcția Ardealului răpit prin Dictatul de la Viena din 1940, pentru a-l reocupa. Aceasta ca rezultat al întâlnirii dintre mareșalul Ion Antonescu și Adolf Hitler.

„Pe de altă parte, se zvonește că, concomitent cu cele arătate mai sus, Ungaria ar fi primit un ultimatum și dela anglo-americani ca să se retragă imediat până la Tisa, urmând ca România să ocupe acel teren de pe care se va retrage Ungaria, întrucât României îi revine dreptul de a stăpâni acel pământ.“

O nouă notă⁸² informativă va trimite P.J. Berini pe **29 septembrie 1943**:

---

⁸⁰ *Ibidem*, f. 30.

⁸¹ *Ibidem*, f. 32.

⁸² *Ibidem*, f. 34.

„Printre Românii din raza postului, ca și printre funcționari, se constată o oarecare nemulțumire, pe tema că Germania joacă țările Română și Ungară sub forma jocului păpușelor din târgul moșilor din București.

Se zvonește că mai zilele trecute, Ungaria a refuzat de a mai trimite trupe în Răsărit, iar Reichul german, neavând alte mijloace de constrângere față de Ungaria, a dat dispozițiuni guvernului Român ca să plaseze unele trupe spre frontiera ungară, cu scopul de a lăsa impresia că trupele Române au ordin de a intra în Ardealul ce ne-a fost răpit prin cunoscutul verdict dela Wiena din 1940, ba chiar se zvonea că Ungaria va fi ocupată de trupele Române, până la Tisa. Și că ungurii văzând că trupele Române se apropie de frontiera lor, au consimțit în sfârșit ca să mai trimită pe frontul din Răsărit încă 3 corpuri de armată și astfel trupele Române urmează a se retrage dela frontiera ungară, după ce au terminat cu sperietoarea.-

Românii susțin că D-l Hitler le-a promis ungarilor că le va da tot Ardealul și Banatul așa cum a fost înainte de 1918, dacă vor lupta contra Rusiei cu toată asiduitatea, iar Românilor le-a promis și lor că le va da Ardealul înapoi, dacă vor lupta vitejește.-

Prin urmare, Românii își pun întrebarea că unde va ajunge D-l Hitler cu acest joc de păpușerii! (s.n.)“

L.J.T.T. va informa, prin nota⁸³ sa din **2 octombrie 1943**, cum că șvabii au început să-i urască pe concetățenii maghiari, având informații precise cum că Ungaria este pregătită să trădeze Axa și să treacă de partea Alianței.

„Aceste informațiuni sunt aduse de soldații germani cari vin în concediu, dar credem că se datoresc și legăturilor pe cari cercurile șvăbești le au cu cele maghiare și din care transpiră noile orientări maghiare.

Este interesant de remarcat că înșiși șefii organizațiilor germane vorbesc de stările din Ungaria în acest sens, ceea ce ne face să credem că există un consemn general și pe care îl vom verifica în existența sa.

Faptul că la granița maghiară s-au luat unele măsuri militare de trupele noastre se interpretează de șvabi că măsurile sunt luate cu concursul Germaniei care intenționează a termina cu Ungaria care i-a creat situații neplăcute dela începutul războiului.“

---

⁸³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 209.

Pe **6 octombrie 1943**, P.J. Giera va raporta⁸⁴ că, din informațiile obținute de la locuitorul Simion Oprea, sergent rezervist din Toager, în noaptea de 20 septembrie 1943, unități militare din Timișoara, în special Regimentul 5 Vânători și regimentele de artilerie au permis părinților care aveau fii în aceste unități să-i contacteze și chiar să doarmă în cazarmă. Dimineța, pe 21 septembrie, aceste unități, dar și altele din garnizoana Timișoara, au plecat în marș spre Aradul Nou. „Părinții fiilor ce au dormit în cazărmi în acea noapte venind acasă au pus în discuție dislocarea trupelor căci de Domnii ofițeri, subofițeri și de trupă li s-a spus că trupele se deplasează spre granița Ungară căci România în ziua de 25 septembrie 1943 va ocupa teritoriul ce ni se cuvine până la Tisa.“

Tot despre relația cu Ungaria va scrie, în nota⁸⁵ sa din **16 octombrie 1943**, și plt. Petre Nădăban, șeful P.J. Denta, care a constatat personal că șvabii sunt agitați contra Ungariei și spun că România a rămas singura aliată în Axă și-și respectă obligațiile ce decurg din pactul militar și de prietenie cu Germania. „Tot ei spun, Ungaria când a văzut că Angliei i-a reușit ca să dezbine pe italieni, a căutat a se sustrage a mai lupta și nu numai atât, dar chiar de a face în mod discret legături cu Anglia.“

L.J.T.T. va comunica⁸⁶ pe **16 octombrie 1943** că primarul comunei Becicherecu Mic, Nicolae Reinert, a plecat la Brașov pentru a urma un curs de politică național-socialistă, fiind trimis de G.E.G. „După cele declarate de susnumitul, din Banat au plecat 8 șvabi la acest curs,- care durează câte 10 zile, în serii până în primăvară și la care vor lua parte bărbați și femei.“ Nu e greu de presupus că alegerea cursanților nu se făcea chiar la întâmplare, ci după criterii stricte. Iar cei care predau la aceste cursuri erau fie specialiști în propagandă trimiși direct din Germania, fie etnici germani foarte bine pregătiți de către aceștia.

Șeful P.J. Bencecul de Sus va raporta, în nota⁸⁷ sa din **30 octombrie 1943**, despre îngrijorarea ostașilor față de retragerile ce se fac pe frontul de răsărit, de faptul „...că morții noștri care s-au

---

⁸⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 38/1943, f. 36.

⁸⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 210.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 229.

⁸⁷ *Ibidem*, f. 249.

jertfit pentru patrie nu au nici o valoare întrucât trupele sovietice se apropie de hotarele țării noastre, astfel România fiind din nou amenințată de către hoardele sovietice.“ Îngrijorarea este, în mod direct, resimțită și de populație, indiferent de origine etnică, în rândul căreia se discută că sfârșitul războiului ar putea avea loc în Munții Carpați și că „România ar fi un teatru de război unde s-ar putea măcina trupele sovietice.“

În aceste împrejurări, P.J. Bencecul de Sus a luat măsuri pentru a-i aresta pe cei care lansează asemenea știri tendențioase, cei prinși urmând a fi înaintați Curții Marțiale. Plt. Ion Radu, șeful acestuia, opiniază că „...propaganda comunistă și dușmană națiunii se face prin târguri, iar naivii o primesc de adevărată și prin aceasta se aduc prejudicii Țării întrucât scade moralul populației.“

Pe **18 noiembrie 1943**, L.J.T.T. trimitea în teritoriu ordinul⁸⁸ de informațiuni nr. 2.380, privind zvonurile despre desconcentrarea trupelor din garnizoană și din jurul acesteia și solicită verificarea lor. „Șvabii comentează situația (și) zic că în timp ce ei luptă, românii stau acasă, ceea ce înseamnă că războiul se va pierde, dar și România va fi trecută de Germania în rândul țărilor ocupate.“

La final, se cere identificarea celor care colportează aceste zvonuri și trimiterea lor în judecată.

Șeful S.J. Deta va informa⁸⁹ L.J.T.T., pe **29 noiembrie 1943**, aidoma mai multor secții și posturi de jandarmi, că legat de zvonurile de desconcentrare nu se confirmă, dar că: „Cercurile anglofile comentează mai mult comunicatele date la radio de către Londra și Rusia sovietică.“

La rândul său, șeful S.J. Jimbolia va informa⁹⁰ pe **29 noiembrie 1943** cum că: „...în adevăr șvabii comentează în mod defavorabil desconcentrarea trupelor române și prevăd că Statul Român se abține de la orice operațiune de mare ansamblu.“

L.J.T.T. va emite pe **29 noiembrie 1943** ordinul⁹¹ cu nr. 2.958, prin care va informa subunitățile din teritoriu că în cadrul G.E.G.

---

⁸⁸ *Ibidem*, f. 176.

⁸⁹ *Ibidem*, f. 181

⁹⁰ *Ibidem*, f. 188.

⁹¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 113.

funcționează în secret o secție specială destinată controlului originii rasiale și care a fotografiat 227 de registre matricole de la 151 de parohii romano-catolice din Banat. Ca atare, autoritățile din Reich nu vor mai recunoaște decât certificatele de origine emise pentru șvabii din Banat de birourile acestei secții speciale a G.E.G. „Conform unei adrese din Reich, majoritatea extraselor de naștere eliberate de alte autorități sunt false.“ Legiunea cerea posturilor de jandarmi să verifice această stare de fapte și să raporteze rezultatele obținute.

Un alt ordin⁹² al L.J.T.T., tot din **29 noiembrie 1943**, relevă o stare de fapt existentă în rândurile propriilor forțe. Astfel, unii dintre șefii de posturi, de secții și chiar alți subofițeri sunt în legătură cu diferiți agenți ai Statului Major sau ai Serviciului secret de informațiuni al Președenției Consiliului de Miniștri, cărora le furnizează informații în schimbul a diverse sume de bani. Mai mult decât atât, unii le oferă agenților chiar copii ale rapoartelor trimise autorităților ierarhice superioare, chiar dacă regulamentul și ordinele în vigoare reglementează modul cum se raportează informațiile culese pe teren. „Se vede că unii dintre subofițeri urmăresc numai interese personale și pentru bani calcă în picioare legile și ordinele. Cei prinși vor fi judecați și dați afară din serviciu.“

Pe de altă parte:

„Unii agenți ai autorităților superioare se prezintă la posturile și secțiile de jandarmi, unde întrebuintează tot felul de trucuri și chiar amenințări pentru a obține informațiuni. Se dau drept oameni cu legături și influențe mari și sub această presiune intimidează organele jandarmeriei să le dea totul și să le stea la dispoziție.-

Acești agenți săvârșesc tot felul de abuzuri pe teritoriul rural.“

Grupul Etnic German și-a creat propriul său serviciu de informații. Cel puțin așa reiese dintr-un ordin din 17 noiembrie 1943 al I.J. Timișoara, care a cerut verificarea acestei situații pe teren.

În darea⁹³ sa de seamă, din **30 noiembrie 1943**, agentul 148 raporta:

„Din investigațiunile făcute și din discuțiile avute cu ortșleiterul din com. Cenei, credem că Grupul Etnic German are organizat serviciul de informațiuni așa cum este dat în schiță de către Inspectoratul Jand. Timișoara, prin faptul că acesta îmi spunea că el urmărește totul ce

---

⁹² *Ibidem*, f. 115

⁹³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 260.

se petrece în comuna sa, iar în fiecare sfârșit de săptămână aduce la cunoștința șefului de Plasă (Kraister).-

- Despre aceasta am pus la cunoștință pe șeful Postului Jand. Șandra, dându-i toate detaliile asupra schemei de organizarea acestui serviciu și acesta a spus că în mod sigur va pune mâna pe această schemă dela grup. local.“

G.E.G. și-a creat și propriul sistem poștal, încălcând astfel dispozițiile legale prin care era reglementată circulația corespondenței oficiale și particulare ce venea sau pleca din România, dar și dispozițiile în materie de siguranță de stat, respectiv cenzurarea corespondenței. Scrisorile din Germania veneau prin diverse mijloace, inclusiv aviație, și se distribuiau prin curierii organizației. La rândul lor, organizațiile locale ale G.E.G. adunau scrisorile de trimis și cele care se distribuiau prin oficiile particulare. În cazurile când s-au interceptat asemenea scrisori, cei în cauză au fost deferiți justiției. Recent, scria comandantul L.J.T.T., în nota⁹⁴ din **30 noiembrie 1943**, s-au descoperit cazuri de trecere clandestină și de corespondență din Iugoslavia a voluntarilor germani. „Ceea ce urmărește Grupul Etnic German prin această operație credem că are de scop strângerea de fonduri prin taxe speciale de care însă nu vorbește nimeni. Un lucru e sigur că orice corespondență trimisă pe cale oficială din România nu ajunge la destinație. De asemenea, din scrisori transpiră îngrijorarea în legătură cu viața celor ce sunt plecați și bănuim că Grupul Etnic German nu vrea să-și dovedească starea de spirit organelor de control.“

Conducătorii organizațiilor locale ale G.E.G. au început să plece, pe 25 noiembrie, în serii de câte zece zile, la Brașov, pentru, după cum spuneau ei, a lua parte la cursuri de agricultură și gospodărire. În nota⁹⁵ sa din **4 decembrie 1943**, L.J.T.T., referindu-se la acest subiect, informa:

„Din cauza situației în care se cred puși în viitor, șvabii, datorită neîncrederii că Germania va câștiga războiul și aceasta în legătură cu revanșa populațiilor ocupate - la noi șvabii - unii dintre cei ce vor pleca în seriile următoare au mărturisit că vor face un curs de instrucție și poliție pentru ca să poată concura cu jandarmeria română în contra bandelor sârbești. În acest scop, după terminarea instrucției vor primi în comunele respective funcții polițienești și că probabil vor veni înarmați.“

---

⁹⁴ *Ibidem*, f. 261.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 263.

Pe **7 decembrie 1943**, S.J. Vinga va informa⁹⁶ L.J.T.T. despre cum explicau conducătorii organizațiilor locale ale G.E.G. retragerea de pe frontul rusesc a trupelor românești și maghiare:

„Ei spun că atât România, cât și Ungaria ar fi cerut Germaniei armament și echipament egal cu al Rușilor, spre a se putea măsura cu ei.-

Germania care se îndoiește de loialitatea ambelor tabere a preferat mai bine să-i lase acasă decât să-i înarmeze, pe deoparte de teama de a nu se încăiera între ele, iar pe de altă parte pentru a nu fi de folos Angliei la moment potrivit.“

Referindu-se tot la serviciul de informații al G.E.G., în nota⁹⁷ sa nr. 2.398 din **8 decembrie 1943** a L.J.T.T., comandantul acesteia, mr. Ioan Peșchir, scria:

„Am onoare a raporta că din investigațiunile făcute până în prezent, din informațiuni rezultă că în adevăr, la fiecare Kreis s-a organizat câte un serviciu de informațiuni german ai cărui membri sunt aleși dintre cei mai destoinici, disciplinați și devotați conaționali ai Grupului Etnic German.-

Nu s-a putut stabili până în prezent în ce sens s-a organizat acest serviciu, fapt pentru care nu putem înainta schema ordonată.“

Referindu-se din nou la cursurile de la Brașov, L.J.T.T. informa⁹⁸ pe **16 decembrie 1943** că participanții la acestea fac inclusiv educație fizică, instrucție militară și trageri cu diferite arme, precum și educație național-socialistă. În context, populația credea că pregătirile respective se fac pentru autoapărare, înarmându-se șvabii aidoma aceloră din Banatul Iugoslav.

În mod conștient sau inconștient, cu de la sine putere sau la îndemnul discret al superiorilor din armata germană, voluntarii șvabi sosiți acasă în concediu veneau în uniformă și înarmați, ceea ce, firește, însemna automat încălcarea prevederilor convenției germano-române privind voluntarii. Aceștia trebuiau să vină în haine civile și neînarmați.

Despre această stare de fapt a scris L.J.T.T. în nota⁹⁹ de informațiuni nr. 3.233 din **18 decembrie 1943**:

---

⁹⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 313.

⁹⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 259.

⁹⁸ *Ibidem*, f. 264.

⁹⁹ *Ibidem*, f. 266.

„Pentru a preveni eventualele incidente, dat fiind faptul că starea de spirit a acestora este destul de rea, am luat măsuri ca să se prezinte la Posturile de jandarmi unde să depună armamentul până la plecare, iar în comună să umble civili. O parte - majoritatea - se supun acestor măsuri, însă alții nu și continuă să sfideze autoritatea polițienească română, răspunzând somațiilor noastre că au ordin dela comandanții unităților să nu se supună autorităților române, ci Comandamentului German.“

Mr. I. Peșchir va propune, în încheierea raportului, intervenția energetică la autoritățile militare germane, dar și interzicerea, la frontierele României, a intrării în țară în uniformă și cu armament a șvabilor voluntari în armata germană care vin în concedii.

La **31 decembrie 1943**, prin ordinul¹⁰⁰ nr. 3.528, L.J.T.T. comunica faptul că șvabii înrolați voluntari în armata germană, veniți acasă în concediu, au lansat o serie de zvonuri:

„- Că Guvernul Român nemaivoind a trimite armată contra Rusiei în ajutorul trupelor germane, se va aduce la putere guvernul legionar care va mobiliza toate forțele în ajutorul Germaniei.

- Că nici în Germania nu există dreptate, deoarece cei bogați stau acasă, iar cei săraci sunt nevoiți a merge pe front pentru a apăra averile bogaților. Din această cauză, Germania va pierde războiul.

- Că în Germania este f. greu de trăit, deoarece nu se găsesc alimente, astfel populația suferă de foame. Chiar și armata, în interior, suferă de foame.“

Autoritățile românești sunt tot mai îngrijorate de activitățile G.E.G. Dovadă și ordinul¹⁰¹ nr. 3.565/943 al L.J.T.T.:

„Luați cele mai severe măsuri de identificarea și urmărirea diferiților emisari ai G.E.G., care cutreieră țara și în special Ardealul, sub diferite pretexte, în scopul de a culege informațiuni.“

1944

Înspre finalul celei de-a doua decade a lunii **ianuarie 1944** (lipsește data emiterii, fiind prezentă doar data intrării documentului),

---

¹⁰⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 329.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 347.

L.J.T.T. cere prin ordin¹⁰² secțiilor de la frontieră să verifice zvonul cum că în comuna Ečka¹⁰³ din Iugoslavia se construiește cel mai mare aeroport din Europa și că întreaga populație de altă etnie decât germană a fost alungată din localitate și lăsată pe drumuri, aducându-se în loc populație din Germania.

În nota¹⁰⁴ sa informativă din **4 februarie 1944**, șeful S.J. Sânanndrei scria:

„În ziua de 2.II.1944, doi tineri de câte 17 ani, unul din comuna Sânanndrei și al doilea din comuna Beșenova Nouă, au plecat la Sibiu pentru a urma un curs de 25 zile unde urmează să facă instrucție și program profesional cu caracter național socialist.“

Plt. mj. Constantin Popescu, șeful S.J. Vinga, va concluziona pe **27 aprilie 1944**, în nota sa informativă¹⁰⁵ către L.J.T.T. că „Cercetând cu toată atenția și căutând a afla cine sunt răspânditorii acestor versiuni, am stabilit în mod cert că sunt aduse de ostașii germani veniți din Iugoslavia și Vechiul Regat¹⁰⁶, cari la trecerea lor prin comunele șvabești, fie curieri, fie înapoiindu-se în patrie, lansează aceste zvonuri, iar șvabii le colportează mai departe.“

Printre zvonurile aduse și colportate de șvabii din Banat se numărau și următoarele:

a) Generalul Ion Antonescu ar fi semnat un pact secret cu iugoslavii pentru ajutorarea acestei țări în caz de atac extern, documentul fiind descoperit în arhivele secrete după ocuparea Belgradului de către trupele germane.

b) În legătură cu angajamentul sus-pomenit, armata română trebuia să-și maseze trupele la granița cu Iugoslavia și să atace pe la spate armata germană imediat ce aceasta intră în țara vecină. Pericolul ar fi fost zădărnicit de Statul Major german, care a descoperit la timp intențiile românilor.

c) Cu prilejul atacului aerian german asupra Iugoslaviei, ar fi căzut

---

¹⁰² *Ibidem*, f. 355.

¹⁰³ Localitate în districtul Banatul Central, Serbia.

¹⁰⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945, f. 213.

¹⁰⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 8.

¹⁰⁶ Vechiul Regat - Termen utilizat în Banat pentru teritoriile acoperite de primul stat românesc independent, respectiv Principatele Unite. Însă termenul de „regățean“ este perceput mai degrabă ca privind locuitorii Țării Românești.

din zbor mai multe avioane germane chiar la decolarea de pe aeroportul din Arad, de vină fiind benzina furnizată de România, în care s-ar fi pus sare, zahăr etc., cu scopul de a sabota și a provoca pierderi Germaniei.

Drept urmare a nesincerității Guvernului român, Reich-ul german ar fi luat sau urmând a lua o serie de măsuri:

a) Generalul I. Antonescu și mai mulți membri ai guvernului sunt ținute sub supraveghere până la finalizarea cercetărilor, urmând a fi duși în Germania și judecați.

b) România nu a fost chemată la Viena, la împărțirea Iugoslaviei.

c) Armata română va fi desființată, iar armamentul pus sub pază germană, operația deja începând la București.

d) Banatul românesc și cel sârbesc vor forma un stat autonom, sub protectorat german, aidoma Croației și Sloveniei. „Elementul românesc va fi evacuat și trimis în munți, de unde au venit și unde e locul lor de ciobani și păstori de vite.“

e) Până la încheierea acestui nou stat, Banatul sârbesc va fi ocupat provizoriu de armata maghiară, care a trecut deja râul Tisa.

Posturile și secțiile de jandarmi din județul Timiș-Torontal vor fi solicitate să cerceteze și să raporteze, printr-un ordin al L.J.T.T. din **23 ianuarie 1944**, dacă se confirmă sau nu zvonul cum că episcopul evanghelic din Sibiu a dat dispoziție pastorilor evanghelicilor din subordinea sa să admită ca înainte de începerea slujbei religioase să permită ortsleiterilor să țină discursuri politice. La fel și în cazul bisericilor romano-catolice.

Un alt zvon ce se cerea verificat era dacă șvabii au renunțat a mai rosti formula „Heil Hitler“ atunci când salută, rezumându-se la a a-și lipi călcâiele, pe motiv că, se zice în ordinul de informațiuni nr. 196/**23 ianuarie 1944** al L.J.T.T.: „Această măsură a fost luată de organizația germană ca salutul să devină ceva legat de poporul german, nu și de ceilalți indivizi cu care germani(i) sunt în legături.“

Ordinul nr. 137/**24 ianuarie 1944** al mr. Ioan Peșchir, comandantul L.J.T.T., solicită secțiilor și posturilor de jandarmi din raza sa de competență să verifice un zvon:

„Din informațiunile ce deținem, pe teritoriul rural al județului au luat ființă echipe de propagandă șvăbești sub denumirea de «Echipa de Propagandă» care au misiunea de a trimite în comune oameni mai de seamă pentru a vorbi șvabilor despre situația războiului, îndemnându-i

să-și mențină moralul, să nu ceară ajutoare mai mari care nu se pot da și să aibă încredere în victoria germană. Referitor la ajutoare, cei în cauză vorbesc șvabilor că nu le pot da mai mult din cauză că Statul Român refuză a mai schimba mărcile germane în lei.“

Ordinele de informațiuni continuă să curgă. Astfel, pe **23 ianuarie 1944**, jandarmii trebuie să verifice zvonul cum că organizațiile germane au început să recruteze membri pentru completarea efectivelor numai dintre cei de încredere. Aceștia din urmă, după înscriere „sunt supuși unui jurământ în sensul că tot ce știe (sic), ce aude și ceea vede în organizație să nu spuie sau să divulge nimănui.“

Un alt ordin¹⁰⁷, din **24 ianuarie 1944**, face cunoscut faptul că în județul Timiș-Torontal au luat ființă echipe de propagandă șvăbești, care au primit misiunea de a trimite oameni în comune pentru a le vorbi despre mersul războiului, îndemnându-i să-și mențină moralul ridicat, să aibă încredere în victoria germană, să nu ceară ajutoare prea mari, fiindcă nu li se pot da pe motiv că statul român refuză să mai schimbe mărcile germane în lei.

Pe **25 ianuarie 1944**, L.J.T.T. emite ordinul de informațiuni nr. 254 pentru a se verifica dacă G.E.G., prin organizațiile sale din subordine, recurge la diverse mijloace de constrângere a celor care nu mai vor să plătească taxe:

„Astfel, nu li se distribuie corespondența ce vine dela cei plecați voluntari în armata germană, li se dă (sic) afară copiii din școală, nu sunt primiți la înscrierea în școlile germane secundare dacă nu sunt la curent cu taxele către G.E.G. etc.“

Un alt zvon ce trebuia verificat reiese din ordinul¹⁰⁸ nr. 183 din **25 ianuarie 1944**. Potrivit acestuia, nici mai mult, nici mai puțin, pe motiv că ar fi persecutați de organizațiile locale ale G.E.G., șvabii au început să le ceară preoților ortodocși aprobarea pentru a trece la credința ortodoxă, nemaivrând să audă de catolicism.

Iar în ordinul de informațiuni nr. 251/**25 ianuarie 1944** se spune: „Din informațiunile ce deținem, șvabii care nu au voit să plece voluntari în armata germană și care în tot timpul, se zice, au fost credincioși Statului Român, se tem încă de răzbunarea celor plecați

¹⁰⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 363.

¹⁰⁸ *Ibidem*, f. 371.

voluntari sau (a) familiilor acestora. În această situație fiind, aceștia cer protecția autorităților românești pentru a nu fi atacați.“

Ordinul¹⁰⁹ nr. 266/28 ianuarie 1944 al mr. Ioan Peșchir, comandantul L.J.T.T. relevă o intensificare a zvonisticii:

„- Printre șvabi s-a lansat zvonul că în curând vor fi trimiși în Germania cu întreaga familie.-

- Organizațiile șvăbești locale au primit dispozițiuni de a identifica persoanele ce sunt contrare intereselor G.E.G. pentru ca la moment potrivit să ia cele mai severe măsuri contra lor.-

- De către G.E.G. se discută în prezent măsurile ce trebuiesc a se lua contra șvabilor ce nu voiesc a mai plăti cotizațiile către Grup. Una din aceste măsuri ar fi ca să le ridice dela domiciliu, cu forța, vitele.

- De către G.E.G. s-a hotărât a se ține conferințe în comunele șvăbești pentru ridicarea moralului șvabilor care, din cauza războiului, este scăzut.“

Evident, jandarmilor li se cere să ia măsuri pentru prevenirea eventualelor ilegalități la care s-ar preta G.E.G. împotriva șvabilor care nu mai acceptă să plătească respectiva cotizație.

Un prim răspuns va fi trimis, în aceeași zi, pe **28 ianuarie 1944**, de către plt. adj. Gheorghe Chirițescu, șeful S.J. Deta, care va afirma că nemulțumiri ale șvabilor în problema cotizațiilor sunt reale. Iar „Cereri pentru reducerea taxelor de acest gen se fac zilnic, care parte sunt acceptabile, iar parte nu, după cum hotărâsc cei de la centru.-

Este o luptă continuă dusă de Org. G.E.G. pentru strângerea fondurilor bănești cât mai mari și prin toate mijloacele.“

Răspunzând ordinului nr. 183/1944 al L.J.T.T., referitor la trecerea șvabilor la religia ortodoxă, plt. mj. C. Sperdea, șeful S.J. Lipova, va scrie pe **2 februarie 1943**:

„Am onoare a raporta că din constatările noastre, sunt șvabi care sunt persecutați de către G.E.G., dar până acum nici unul nu a trecut la religia ortodoxă.“

Din ordinul de informațiuni nr. 320/1944, reiese că, în urma discursului lui Hitler din 30 ianuarie 1944, șvabii sunt demoralizați și nu mai cred în victoria Germaniei, fűhrerul neamintind nimic de victorie.

---

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 368.

Potrivit ordinului de informații nr. 325/3 februarie 1944, ostașii germani ar fi primit ordin „...să supravegheze cu atenție cum evaluează atitudinea ofițerilor, subofițerilor și trupeii române în legătură cu mersul războiului. Un agent al poliției secrete germane s-a interesat dacă poate recruta persoane care să furnizeze mai multe date despre români și anume: Ce gândesc ofițerii și ostașii români, ce se transportă din Transnistria în România. Unde se transportă materialele industriei demontată și evacuată din Transnistria.“

Tot pe 3 februarie 1944, Legiunea le cere posturilor și secțiilor să verifice dacă într-adevăr organizațiile șvăbești au primit dispoziție de la G.E.G. să reducă cu 50% din suma plătită familiilor sărace ale voluntarilor plecați în armata germană.

În nota sa informativă din 5 februarie 1944, plt. mj. C. Sperdea din Lipova va comunica faptul că se confirmă zvonul potrivit căruia șvabii sunt nemulțumiți de ideea unor noi recrutări pentru armata germană și cu situația șvabilor din raza S.J. Lipova care s-au înscris pentru a pleca voluntari: 428 au plecat, iar 42 au fost recrutați, dar nu au plecat. Într-o notă din 7 februarie 1945, C. Sperdea va scrie că se mai salută cu „Heil Hitler“ între membrii G.E.G., însă mult mai rar ca înainte. Totodată, s-a constatat că soldații iau numai poziția de drepti și ridică brațul.

Cum notele informative trebuiau să fie răspunsuri la fiecare ordin de informațiuni în parte, pe 7 februarie 1944, C. Sperdea va scrie că echipele de propagandă s-au deplasat la Fibiș, Remetea Mică și Altringen, dar au fost întâlniri numai cu organele de conducere ale organizațiilor. S-a vorbit despre război și ajutoarele ce nu se mai pot acorda la timp și integral.

Pe 11 februarie 1945, Legiunea cere verificarea informației cum că „...majoritatea membrilor Gr. Etnic German dispun de revolvere pe care le-ar fi cumpărat dela soldații germani cu ocazia venirii în țară a acestora.“ Aici sunt incluși și tinerii germani membri ai G.E.G.

P.J. Vinga va raporta¹¹⁰ pe 10 februarie 1944 despre o serie de informații primite de la un șvab voluntar în armata germană, venit în concediu în satul natal, Șagu (jud. Arad). Acesta a povestit că de o

---

¹¹⁰ *Ibidem*, f. 362.

lună de zile se îndreaptă aproape zilnic spre frontul de Răsărit trenuri complet închise și sigilate, care nu se vor deschide decât la ordinul lui Adolf Hitler. De asemenea, spunea el, Germania a inventat un avion cu șase motoare, pe care se pot transporta 120 de persoane, două tunuri, șase mitraliere și alimente. Acestea fac regulat curse în Crimeea, având bombe de 12.000 kg. Iar în ceea ce privește moralul armatei germane, acesta ar fi foarte ridicat și se speră că războiul se va termina în iulie sau august cel mai târziu, cu victoria Germaniei.

C. Sperdea va informa L.J.T.T. că nu s-a lansat niciun zvon privind plecarea șvabilor în Germania, însă organizațiile lor au primit instrucțiuni pentru identificarea celor care nu acceptă să susțină interesele G.E.G., dar și a celor care refuză să achite taxele către G.E.G. Din sumele plătite familiilor de voluntari s-au reținut 20%, iar celor fără copii nu li s-a mai plătit niciun ajutor, ceea ce a stârnit nemulțumirea celor din urmă. De asemenea, din investigațiile efectuate de jandarmi nu reieșea că membrii G.E.G. și tineretul șvab ar poseda revolve.

S.J. Lipova va raporta pe **12 februarie 1944** că: „Suntem informați cum că G.E.G. distribuie ajutor și familiilor germanilor concentrați în armata română. Ajutorul de până la suma egală cu cari primesc familiile celor plecați voluntari în armata germană. G.E.G. achită diferența de la solda ce li se achită de Statul Român.-

Fondurile strânse în acest scop se primesc din cotizațiile lunare ce sunt strânse în acest scop. Cotizațiile se strâng de 2 ori lunar. O dată pentru familiile celor plecați voluntari, care este suma cea mai mare, și o dată pentru ajutorul celor concentrați la armata română.-

S-a(u) mai luat dispozițiuni ca germanii ce sunt acasă să facă o zi de arătură pe săptămână la familiile celor concentrați sau au plecat voluntari în armata germană.“

C. Sperdea va confirma starea de demoralizare a șvabilor în urma discursului lui Hitler din 30 ianuarie 1944, însă face observația că la starea de spirit negativă mai contribuie și „...succesele ce le fac rușii pe frontul de răsărit.“

Plt. Marinescu, șeful P.J. Becicherecu Mic va comunica la S.J. Sânandrei și la L.J.T.T. cum că „...grupul etnic german a dat ordin la organizațiile germane să pună în vedere părinților care au copii plecați ca voluntari în armata germană și care mai au de dat la

aceștia avere ca pământ, casă etc. să le facă imediat acte de donație.-

Motivul pentru ce să facă asemenea acte de donație pentru cei ce sunt în armata germană nu se cunoaște. De noi se urmărește a se afla adevăratul scop.“

Plutonierul I. Mârzan, șeful P.J. Șag, își va informa superiorii, pe **15 februarie 1944**, că șvabii care au copii voluntari sunt nemulțumiți de cuantumul ajutoarelor ce le primesc. La plecarea în armata germană, fiecare voluntar a dat o declarație prin care arăta suma de bani pe care o câștigă el acasă, G.E.G. obligându-se a plăti această sumă ca ajutor familiei voluntarului. Organizația respectă plata sumei, însă obligă femeile care au primit ajutorul să dea o declarație prin care renunță la o parte din acesta. În luna ianuarie 1944, organizația germană din Șag a primit cu 100.000 de lei mai puțin, drept pentru care nu-și mai putea onora obligațiile. De aceea, când colectează ajutorul de iarnă, „...aproape că obligă pe șvabi cât să plătească fiecare ca ajutor, pentru a putea mulțumi familiile celor plecați și a le menține moralul.“

În Banat se intensifică războiul informațional. Potrivit ordinului¹¹¹ nr. 436 din **21 februarie 1944**, L.J.T.T. se arată nemulțumită de faptul că deși în țară au luat ființă grupe de acțiune contra parașutiștilor, se constată că programul de instrucție al acestora nu se aplică în mod conștiincios, iar jandarmii nu depun niciun interes, cu toate că L.J.T.T. le-a trimis un program pentru executare.

„De asemenea, s-a constatat că atunci când diferite avioane inamice fac incursiuni pe teritoriul nostru și lansează manifeste etc., jandarmii trebuie să înceapă cel mai serios control și să scoțoască pe terenul din raza postului întrucât din cercetările făcute s-a stabilit în mod precis că aceste avioane lansează întotdeauna pe lângă parașutiști și manifeste, baloane, parașute etc.“

O avalanșă de ordine de informațiuni va ajunge în teritoriu începând din **25 februarie 1944**. Se cerea verificarea mai multor informații privind activitatea organizațiilor locale germane:

Elevilor școlilor germane li s-a pus în vedere să prezinte certificate de dovadă a plății cotizației datorate la G.E.G., în caz contrar aceștia neprimind diplomele de absolvire;

---

¹¹¹ *Ibidem*, f. 384.

G.E.G. ar fi dat instrucțiuni organizațiilor din subordine să convingă membrii cu stare să subscrie la împrumutul pentru Marele Reich în schimbul unor titluri, suma minimă fiind de 18.000 de lei; aceste titluri ar urma să fie păstrate la sediile organizațiilor, pentru a nu fi găsite de autoritățile românești. „Comuna Lovrin, din acest Județ, a fost dată ca exemplu deoarece rezultatul subscrierilor a fost foarte îmbucurător.“

Organizațiile șvăbești au primit de la G.E.G. instrucțiuni și registre pentru înscrierea tuturor copiilor nou-născuți, tabellele nominale urmând a fi predate organizațiilor locale și G.E.G .

S.J. Sânandrei raporta¹¹² pe **20 iunie 1944**, printre altele:

„2/ Organizațiile germane din comune întocmesc și înaintează lunar grupului etnic german din Timișoara câte o dare de seamă în cari arată propaganda ce se face printre populația germană, rezultatul propagandei, starea de spirit a populației germane față de autoritatea și conducerea germană.

Cum se comportă autoritățile civile și militare române față de populația germană, cum se comportă fiecare dintre funcționarii români, care este simpatia funcționarilor și populației civile române față de mersul operațiunilor pe câmpurile de luptă.“

1945

Starea de spirit a șvabilor rămași pe loc după intrarea Armatei Roșii în România nu era una deloc bună. Pe **21 februarie 1945**, șeful P.J. Becicherecul Mic raporta¹¹³ că în comuna Beșenova Nouă (acum, Dudeștii Noi), un colonel rus și un ostaș sovietic care știa bine nemțește le-au spus celor din primărie că în curând vor fi ridicați pentru a fi duși în Uniunea Sovietică și copiii între 8 și 16 ani și că, în timp de un an, în aceste locuri nu va mai fi niciun etnic german, fiindcă îi vor duce pe toți în U.R.S.S. Motivul pentru care au mai rămas etnici germani era pentru a fi cine să hrănească animalele și păsările de curte până ce vor fi și acestea ridicate, după care vor fi duși și șvabii.

„Deoarece acestea li s-a(u) spus chiar de un colonel rus, în rândurile populației șvăbești a pătruns frica și sunt neliniștiți

---

¹¹² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945, f. 249.

¹¹³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 25/1945, f. 2.

într-o stare de «neprecis» din care cauză nu mai au nici un îndemn pentru a-și mai lucra pământul nici la gospodăriile lor și nici în comerțul diferit.“

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 16/1940, 25 B/1941, 75/1943, 78/1943, 92/1944;

D.J.T.A.N., inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 373/1940-1944, 9/1942, 40/1942, 41/1942, 18/1942-1944, 344/1941-1946, 25/1945.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 134/1941-1944, 38/1943, 173/1941-1945.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 90/1942, 130/1943.

Mișcarea Legionară în Banatul Iugoslav

Există în istoria României un coșmar al politicianilor de ieri și, paradoxal, de astăzi, care se numește Mișcarea Legionară. Sarcina autorului cărții de față nu este nici de a critica, nici de a apăra Mișcarea Legionară, care nu are nevoie de avocați, fiindcă nu a fost subiectul proceselor de la Nürnberg din 1945-1949, ci de a arăta, pur și simplu, că Mișcarea a existat și a făcut subiectul foarte numeroaselor rapoarte polițienești. Fondul arhivistic național, deschis accesului public cel puțin deocamdată, până nu se comandă din exterior inaccesibilizarea acestuia, conține zeci de mii de pagini de culpabilizare a legionarilor. În studiul de față, însă, ne vom limita a scoate în evidență aspecte surprinse de acele rapoarte polițienești care au vizat legionarii refugiați în Banatul Iugoslav. Desigur, ar fi interesant de studiat și documentele existente în arhivele sârbești și germane cu privire la acest subiect, dar, desigur, exclusiv prin forțe proprii.

„După 1989 s-a scris foarte mult despre Mișcarea Legionară, dar fie că s-au reluat tezele din timpul regimului comunist (în lucrarea «Mihai Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române», București, 1997, istoricul S.R.I. Cristian Troncotă, vorbește despre Legiune ca despre o «mișcare ultranaționalistă, teroristă»), fie abundă o memorialistică legionară, care a adus multe precizări și detalii care lipseau, dar care, inerent, este partizană. În aceste condiții nu este de mirare că singura lucrare serioasă aparține unui istoric străin, spaniolul Francisco Vega («Istoria Gărzii de Fier», Barcelona, 1988), republicată în România, după 1990, în mai multe ediții, în prestigioasa editură «Humanitas» - va scrie Liviu Vălenaș în cartea sa „Mișcarea Legionară între adevăr și mistificare“ (Ed. „Marineasa“, Timișoara, 2000).

Așa cum scriam¹ cu altă ocazie, a face abstracție de Mișcarea Legionară și de rolul acesteia în politica autohtonă denotă, dincolo

---

¹ A se vedea capitolul *Naționalism, antisemitism, Mișcarea Legionară* din cartea: Dușan Baiski - *Lugoj - Studii monografice*, Ed. Artpress, Timișoara, 2015, p. 49-77.

de orice etichete și păreri personale preconcepute, o crasă lipsă de luciditate. Istoricul Neagu Djuvara afirma că Mișcarea Legionară nu a fost o copie a nazismului sau fascismului, ci o mișcare autohtonă, născută din grupări studențești anticomuniste. Acestea i se pun în seamă o serie de atentate și crime, uitându-se cu ușurință de crimele ordonate de Carol al II-lea împotriva ei și a liderilor ei și duse la îndeplinire de zelosul Armand Călinescu.

Deși pornită în mediile studențești din Moldova, ca atitudine aparent antievreiască, dar în mod clar anticomunistă, Mișcarea Legionară a găsit în Banat terenul cel mai fertil, lucru recunoscut² inclusiv de Horia Sima:

„Se confunda Legiunea cu cuzismul, vagi reminiscente din alegerile din 1926, când Liga Apărării luase în județul Caraș un număr impresionant de voturi. Am început să deștelenesc terenul cu câteva calfe de cizmari și câțiva bacalaureați care din lipsă de mijloace, nu-și mai puteau continua studiile la Universitate. În patru ani, județul Severin a devenit unul din cele mai puternice din țară, iar Regiunea a X-a, Banat, a fost clasificată întâia pe țară, în alegerile din 1937.“

La 11 februarie 1938, va fi emis Decretul-Lege nr. 856, prin care se instituie starea de asediu pe tot cuprinsul țării. Carol al II-lea, înfrânt de Mișcarea Legionară, va încerca o lovitură de stat. Va cere demisia guvernului Goga, va anula constituția, va amâna alegerile și va suspenda activitatea organizațiilor politice. Va forma un guvern condus de patriarhul Miron Cristea, iar ca ministru de interne, pe Armand Călinescu.

La 17 aprilie, va fi arestat Corneliu Zelea Codreanu, cel care este considerat a fi fost fondatorul Mișcării Legionare. Va fi asasinat în noaptea de 29 spre 30 noiembrie 1938, alături de alți legionari de frunte. Vor fi îngropați la Jilava. Asasinii vor turna peste ei acid sulfuric, apoi o placă de beton. Ceea ce, nu-i așa, ce amintește de execuțiile în cel mai pur stil mafiot din S.U.A.?

Mișcarea primește o lovitură dură: sunt arestați și condamnați peste 300 de legionari. Horia Sima, cu domiciliul forțat la Lugoj, va evada la sfârșitul lui aprilie.

La 1 februarie 1939, H. Sima, cel care va prelua conducerea Mișcării Legionare, însoțit de alți doi legionari de frunte, va trece clandestin frontiera cu Ungaria, la Beba Veche. După patru zile va ajunge în Germania. Iată ce scria Sima:

---

² Horia Sima, *Sfârșitul unei domnii sângeroase*, Ed. Mișcării Legionare, Madrid, 1977.

„Rețeaua trecea direct de la București la Timișoara, fără a avea o atingere cu organizațiile intermediare. La Timișoara, punctul de plecare era Profesorul Protopopescu, care, prin poziția socială ce-o deținea, era în afară de orice bănuială că ar putea să fie gazdă de «pistolari».

Inginerul Nicolau și cu Profesorul Protopopescu nu se cunoșteau. [...] Când m-am refugiat din Capitală, în drumul spre Germania, am stat ascuns în casa profesorului Protopopescu și din acest adăpost am întreprins pregătirile pentru trecerea frontierei. Rețeaua pleca chiar din casa profesorului. La catedra lui, avea ca laborant un legionar. Iar soția acestuia servea la bucătărie. Prin laborantul său, am luat legătura cu legionarul Ghiță Ciorbă din Comloșu-Mare, comună frunțașă, așezată pe frontieră. Am fixat trecerea pe linia Comloș-Kikinda și, pentru găsirea de puncte de sprijin în Banatul Sârbesc, l-am expediat în țara vecină pe Traian Borobaru. Deși întreg aparatul Statului era mobilizat și permanent pe urmele noastre, sistemul a funcționat impecabil. Regiunea de frontieră era înșesată de agenți. Ei simteau că suntem pe undeva pe aproape de ei, dar nu au putut să ne descopere. Ne-am strecurat ca niște umbre. După ce s-au convins că am trecut frontiera, agenții au invadat Banatul Sârbesc. Au umblat din sat în sat să ne dea de urmă, dar populația ne-a ocrotit, învăluindu-ne într-un mutism impenetrabil.“

Va reveni clandestin în țară, tot prin Iugoslavia, prin zona Jamu Mare-Lățunaș, în noaptea de 17-18 mai 1940, dar va fi prins de jandarmi la Clopodia, fiind trădat de familia de țigani care-l adăpostise.

În toamna lui 1940, Horia Sima va fi numit subsecretar de stat în guvernul Tătărăscu. Mișcarea Legionară va avea trei membri în guvernul Gigurtu, însă Horia Sima va demisiona de urgență. Regele Carol al II-lea va fi silit să abdice. Pe 6 septembrie, Forul Legionar îl investeste pe Sima în funcția de șef al Legiunii. Pe 14 septembrie, este proclamat statul național-legionar. Se va forma un nou guvern, sub conducerea generalului Antonescu. Horia Sima va fi numit de către acesta vicepreședinte al Consiliului de Miniștri.

Coabitarea cu Ion Antonescu a fost scurtă. La 20 ianuarie, acesta îl va demite pe ministrul Internelor, Petrovicescu, apropiat legionarilor, fapt considerat de Sima drept lovitură de stat. În ziua următoare, au fost înlocuiți toți prefecții și chestorii legionari din țară. Armata primește ordin să ocupe instituțiile publice. În seara de 21 ianuarie, va scrie H. Sima, situația s-a stabilizat în favoarea Mișcării Legionare. Capitala, Ardealul, Banatul, Moldova și Dobrogea erau controlate de legionari.

În Muntenia și Oltenia, multe prefecturi au fost ocupate de armată, dar mai existau altele unde legionarii au ajuns la un compromis cu militarii.

Însă Hitler îi va transmite lui Sima să ordone legionarilor orice fel de rezistență, ceea ce el va și face în dimineața zilei de 23 ianuarie. Armata germană se va asigura la fața locului că dispoziția lui Hitler era adusă la îndeplinire fără tăgadă.

La 14 februarie 1941, statul național-legionar va fi abrogat în mod oficial și se va instaura dictatura militară a generalului Antonescu. Împotriva legionarilor va începe o cruntă prigoană. Foarte mulți vor ajunge clandestin în Banatul Iugoslav, unde vor fi sprijiniți de populația locală românească. Se vor înființa lagăre legionare la Viena și Berlin, Hitler dovedindu-și încă o dată jocul duplicitar.

Având în vedere subiectul studiului de față, să o luăm pe rând.

1940

Comandamentul Corpului de Jandarmi trimite în teritoriu, pe **8 ianuarie 1940**, un ordin³ de informațiuni privind legionarii, susținând că are informații cum că legionarii refugiați în străinătate, constituiți în puternice nuclee teroriste, intenționează să pătrundă în România cu nume false pe pașapoarte în regulă, eliberate din străinătate, „...pentru a pune la cale acte de teroare și asasinat contra înalților demnitari ai Statului, vizând în primul rând persoana M.S. Regelui.

Mulți dintre acești fugari sunt înregimentați în organizațiunile secrete ale unor state și vor lucra cu agenți ai acestora pe teritoriul țării noastre, sub masca diferitelor ocupațiuni.

Pașapoartele cu care vin au inițiala «i» înaintea numelui.

În executarea actelor de asasinat și teroare se ghidează după lozinca: «Actele săvârșite să nu se întrevadă că sunt opera agenților străini, ci să rămână întotdeauna impresia că sunt provocate de nemulțumirile românilor. [...].

În ceea ce privește pătrunderea în țară a celor semnalati mai sus, se dă ca sigur că punctele de intrare spre cari gravitează sunt acelea dinspre Bulgaria, prin Oboriște și Constanța, precum și acelea dinspre Jugoslavia.

Concomitent cu acțiunea acestor legionari fugari, cari lucrează mână-n mână cu dușmanii streini aflați deja în granițele țării noastre, mai suntem informați că vor căuta să pună la cale în regiunile noastre

---

³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 16/1940, f. 2.

petrolifere acte de sabotaj, incendii, explozii etc., spre a paraliza complet această importantă sursă de materii prime.“

Referindu-se la ordinul nr. 12/26 ianuarie 1940 (inexistent în dosarul cercetat de noi la D.J.T.A.N.), C.C.J. revine cu ordinul⁴ nr. 15/3 **februarie 1940**, semnat de generalul de divizie Ioan Bengliu:

„Ca urmare la ordinul de informațiuni Nr. 12 din 26.I.940, referitor la tentativa unor legionari refugiați în Germania, de a comite atentate și acte de sabotaj în țară, binevoii a cunoaște că Comandamentul deține noi informațiuni, care arată că acești fugari intenționează să intre în țară sub diferite denumiri false, în scopul arătat mai sus. [...].

Vă fac cunoscut că pe acolo unde voi constata - chiar ulterior -, că au trecut eventual acești criminali, toți șefii ierarhici vor fi trași la răspundere.

De aceea, încă o dată vă repet, atenție încordată și cea mai strașnică vigilență în măsurile luate, pentru descoperirea și prinderea acestora.“

Desigur, din rândurile de mai sus, pentru care nu a semnat generalul I. Bengliu, ci doar col. Ștefan Gherovici, șeful Serviciului Jandarmeriei, se poate lesne deduce că însăși gândul că mai există pe undeva legionari producea teamă. Faptul că Mișcarea Legionară a fost inițiată de cu totul alții decât cei care se credeau îndreptățiți pentru a înființa noi partide politice a creat nu doar banale frisoane, ci adevărate spaima acelora care gravitau în preajma lui Carol al II-lea și a amantei sale de la Iași, Elena Lupescu, născută Grünberg.

La **7 martie 1940**, la L.J.T.T. ajunge un nou ordin⁵ al C.C.J., în care se spune, printre altele:

„O parte din foștii legionari caută să restabilească legăturile între ei, pentru o eventuală activitate ce ar urma să înceapă odată cu venirea primăverii.

Noua organizare ar fi împărțită în trei grupe, fiecare cu conducătorul ei ajutat de un camarad, care îl va înlocui de îndată ce primul va fi identificat.

Organizarea se va întinde asupra comunelor rurale, iar conducătorii comunelor vor face legătura cu cei ai județului.

Comunicările se vor face de la om la om, pentru a fi cât mai mult feriți de o eventuală identificare.“

---

⁴ *Ibidem*, f. 11.

⁵ *Ibidem*, f. 8.

În aceeași zi de **7 martie 1940**, la L.J.T.T. ajunge ordinul⁶ de informațiuni nr. 21/26 februarie 1940 al C.C.J., prin care i se face cunoscut că Direcțiunea Generală a Poliției semnală noi activități ale Mișcării Legionare. Aceasta ar fi început să acționeze în mediul studentesc „...prin organizațiuni camuflate în cadrul Frontului Renașterii Naționale Studentesc, cât și în rândurile muncitorilor dela diferite întreprinderi industriale, unde după sistemul organizațiilor studentești, se formează cuiburi în toate secțiile întreprinderii, înglobând întreg personalul industrial, atât lucrători, cât și funcționari.

În acest scop, cei mai devotați și încercați membri ai mișcării vor face tot posibilul ca să fie angajați ca lucrători și funcționari, pe lângă fabricile de armament, precum și la C.F.R., unde mai există încă o mulțime de aderenți devotați, gata să se jertfească în orice moment în interesul cauzei.“

În ordinul⁷ de informațiuni nr. 29/13 **martie 1940**, C.C.J. scria:

„Direcțiunea Generală a Poliției ne informează că odată cu noua organizare a Frontului Renașterii Naționale s-a făcut accesibilă intrarea în cadrele Frontului a unui însemnat număr de fruntași legionari, cari odată cu aceasta au fost reintegrați în posturile lor, din care fuseseră suspendați.

Intrarea acestora în cadrele Frontului s-a făcut în urma unei hotărâri luată de conducătorii rămași ai fostei mișcări, cari văd în această pseudo-încadrare cea mai bună posibilitate de a activa pentru mișcarea legionară, dându-se consemn tuturor să colaboreze cu organizația Frontului Renașterii Naționale numai atunci când activitatea acestei organizații ar viza probleme cu caracter național și cari au figurat în organizația partidului «Totul pentru Țară».

În urma acestei hotărâri s-a lansat un apel, comunicat verbal și din persoană în persoană, tuturor legionarilor cari rămân în afara cadrelor Frontului pentru a fi solidari, rugându-i să-i secondeze cu toată încrederea, că în felul acesta se vor găsi tot solidari și vor putea conlucra nestingheriți sub masca organizației Frontului Renașterii Naționale, unde activitatea acestora va fi mai greu de controlat și va avea rezultate pozitive.“

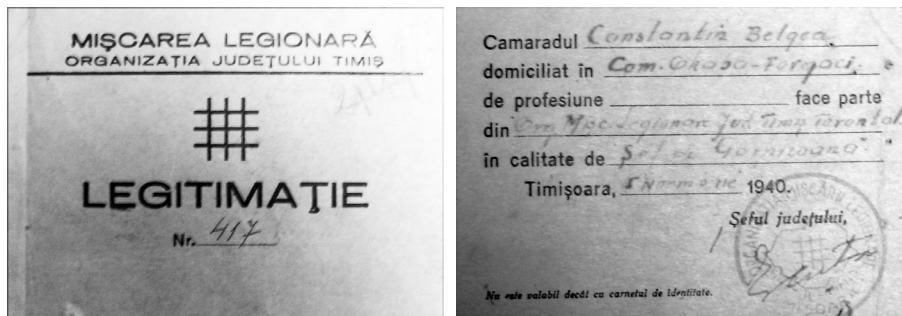
⁶ *Ibidem*, f. 10.

⁷ *Ibidem*, f. 34.

1941

I.J.T. va face cunoscută⁸ L.J.T.T., pe **7 iulie 1941**, o informație venită de la Direcțiunea Generală a Poliției, via I.G.J.:

„În comuna Uzdin, din Banatul Sârbesc, se află ascunși mai mulți

Legitimația de membru al Mișcării Legionare a lui Constantin Belgea din Ohaba-Forgaci, găsită la perchezitia domiciliară din 1 octombrie 1941. Sursa: D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal, dosarul nr. 25 A/1941, f. 193.

legionari. Între aceștia ar fi și rebelii Comănescu Vasile, Ghenadie Ilie și Stoicănescu C-tin.

Profesorul legionar Cristescu, dela Școala Politehnică din Timișoara, s-a prezentat la Divizia I-a Infanterie, comunicând că toți legionarii ar fi primit cuvânt de ordine să se predea instanțelor militare, pentru judecare sau încarcerare.

Pe **20 august 1941**, la L.J.T.T. sosește o notă⁹ informativă de la Legiunea Mobilă de Jandarmi nr. 2 Lupeni:

„Cu onoare vă comunicăm mai jos informația ce o deținem, pe care vă rugăm a o verifica dacă este adevărată și a ne comunica rezultatul, raportând în același timp și autorităților Dv. superioare.

- Legionarii: Ilie Gârneață, Cornelia Georgescu, Viorel Trifa, Romulus Opriș, un oarecare Horian și cu Horia Sima s-ar găsi actualmente în jud. Vârșeț, Banatul Sârbesc, adăpostiți de unii Români ce au sentimente Legionare.

⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal, dosarul nr. 25 A/1941, f. 223.

⁹ *Ibidem*, f. 6.

Acești Legionari ar primi ajutoare bănești prin intermediul unui angajat al Restaurantului Lupoaica din Timișoara, care primește bani adunați dela un înv. Udrea Marin din jud. Dolj.

Domnul dela restaurantul Lupoaica din Timișoara predă banii unui ing. Jianu Liviu și Dolia Iosif din Com. Cotârlia (localitate inexistentă, n.n.) jud. Vârșeț, care îi predau celor de mai sus și care le cunosc adresa.“

O notă¹⁰ informativă din **3 septembrie 1941**, nesemnată și având lipsă orice antet, va preciza că, într-adevăr, acest restaurant se afla situat în str. Baron Vest, vizavi de cinematograful „Thalia“, al cărui proprietar „...este T. Liuba, fost legionar înfocat, atât el, cât și soția sa luând parte și la rebeliunea din 21-23 ianuarie 1941.

La acest restaurant se află angajat numai un chelner anume Miloș Ioan, care ar fi de fel din comuna Ghiroda.

Acest restaurant este frecventat mai mult de legionari, de unde deducem că patronul și în prezent nutrește idei legionare.“

În aceeași zi de **3 septembrie 1941**, L.J.T.T. va infirma¹¹ însă că în Banatul Iugoslav s-ar afla cei nominalizați de către Legiunea Mobilă de Jandarmi nr. 2 Lupeni, verificarea fiind făcută în 15, 16 și 17 august 1941, prin voluntari români din Banatul Iugoslav ajunși la Stamura-Moravița pentru a se înrola în armata română.

I.J.T. va transmite¹² pe **13 septembrie 1941**, printre altele, cum că:

„Legionarii în propaganda ce fac, caută să convingă populația că rebeliunea din 21-23 Ianuarie 1943, a fost pusă la cale și executată de către comuniști, cari se infiltraseră în organizație numai pentru a produce turburări și a compromite mișcarea.“

I.G.J. va informa¹³ L.J.T.T., iar aceasta P.J. Giera, că pe 5 octombrie 1941, în localitatea Voivodinți din Banatul Iugoslav s-a sfințit o biserică românească. „Cu această ocazie, mai mulți tineri legionari cari erau de față, îndemnați de preotul acelei comuni, au intonat cântece legionare, printre care și noul imn «Răzburarea legionară».“ Se cerea verificarea informației. P.J. Giera, P.J. Tolvădia, S.J. Ciacova și S.J. Deta nu au

---

¹⁰ *Ibidem*, f. 114.

¹¹ *Ibidem*, f. 115.

¹² *Ibidem*, f. 123.

¹³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 25 B/1941, f. 53.

putut confirma, prin informatorii lor, dacă respectiva informație era adevărată sau, credem noi, că a fost doar un zvon menit să discrediteze Mișcarea Legionară.

L.J.T.T. va răspunde către I.J.T., în nota¹⁴ sa din 5 noiembrie 1941, că „...până în prezent nu am obținut nici o informațiune referitoare la acțiunea legionarilor din comuna Voivodinți din Banatul Jugoslav, unde s-ar fi cântat cântece legionare cu ocazia sfințirii bisericei din acea comună, care este departe de frontiera noastră ce avem cu Jugoslavia...”

La rândul său, șeful P.J. Moravița, deși are aceeași poziție cu a posturilor și secțiilor amintite mai sus, totuși va preciza¹⁵:

„Am primit informația că tineretul din Bănatul Iugoslav cântă ades cântece legionare, ne fiind opriți de nimeni.

Preotul din Comuna Voivodinț se numește «Doc. Constantin» și suferă de vițu (viciul, n.n.) «beției».

Tot pe **5 octombrie 1941**, L.J.T.T. informa¹⁶ I.J.T. cu privire la legionarii refugiați în Iugoslavia că:

„În Comuna Coștei Banatul Jugoslav, s-ar afla 5 legionari dintre cei fugiți după rebeliune și cari ar fi găzduiți la o femeie văduvă, mătușa numitului Mileta Miron, comerciant din Coștei, care este șeful organizației legionare din acea comună și curierul legionarilor din jurul Coșteiului și dela noi din țară, ținând legătura prin Comuna Iam Județul Caraș.

Numele acestor legionari nu l-am putut afla până în prezent, rămânem în continuarea verificării spre a le putea afla și numele dacă sunt sau nu din cei semnalati prin ordinul D-Voastră menționat mai sus.

- Între 1-8 Octombrie 1941, Horia Sima ar fi fost văzut în comuna Coștei împreună cu 5 legionari, iar de acolo ar fi trecut în România, cei 5 legionari rămânând tot în Coștei. Preciziuni nu avem nici asupra acestei informațiuni, suntem în curs de verificare când vom raporta rezultatul precis.“

P.J. Clopodia va anunța¹⁷ L.J.T.T., pe **10 octombrie 1941**, cum că:

„Agentul agricol Pora Iosif, care este și econom din comuna Jamul Mare, ne informează că săptămâna trecută Horia Sima a vrut

¹⁴ *Ibidem*, f. 52.

¹⁵ *Ibidem*, f. 57.

¹⁶ *Ibidem*, f. 151.

¹⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 25 A/1941, f. 196.

să treacă din Jugoslavia în România, în care scop a angajat un om din comuna Marcovăț, Jugoslavia, pentru a merge în comuna Lățunaș.

Omul angajat aflând cine este a renunțat la angajamentul făcut și pe această temă a fost mare ceartă între ambii.

Tot acest agent agricol ne mai informează că legionari fugiți din România în Jugoslavia au sediul lor în comuna Alibunar, Jugoslavia.

Din lipsă de mijloace materiale, umblă prin comunele românești cerșind. (s.n.)“

De remarcat nota personală, din final, a plt. Dumitru Gheorghe, șeful P.J. Clopodia, semnatarul notei.

Nota¹⁸ informativă din **16 octombrie 1941** a L.J.T.T. relevă o serie de detalii privind sediul și locurile de întâlnire ale legionarilor fugiți din România în Banatul Iugoslav:

„Sediul acestor legionari ar fi în Comuna Alibunar - Banatul Jugoslav, iar de locuri de întâlnire și ținerea legăturii între ei, au următoarele persoane:

- În Comuna Marcovăț, la comerciantul Fizeșan Adam.

- În Comuna Jamul Mic, la cârciumarul Achimosu Aurel.

- În orașul Vârșeț, la cârciumarul Țăranu, care (l-)a găzduit și pe Horia Sima..

Acești legionari afirmă că după terminarea războiului, Horia Sima va veni la conducerea țării, pentru că are promisiunea persoanelor politice germane.“

L.J.T.T. va cere¹⁹ P.J. Jamul Mare, pe **17 octombrie 1941**:

„Intensificați serviciul de informațiuni spre a identifica pe acel profesor (Horia Sima, n.n.).

Atenție mare la Lățunaș, serviciu intens de informații, pânđe de zi și noapte acolo, căci este punct prielnic de trecere și bine cunoscut de Horia Sima, pe unde a mai venit în anul 1940, deghizat cu pașaport german fals, pe alt nume.

Orice informație obținută se va raporta Legiunei, iar cele urgente telefonic cifrat.

În cazul că prindeți vreunul din cei aflați în Banatul Sârbesc, veți raporta telefonic Legiunei și înainta de urgență sub escortă severă.“

Mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T. va trimite posturilor și

---

¹⁸ *Ibidem*, f. 195.

¹⁹ *Ibidem*, f. 198.

secțiilor de jandarmi din subordine ordinul²⁰ de informațiuni nr. 1.983/14 noiembrie 1941, aceasta în baza unor date primite de la I.J.T., în care, printre altele, se spune:

„1. Pe ziua de 17 Octombrie 1941 au fost convocați la București toți șefii de regiuni. Dela Timișoara a plecat D-I Totoianu. La această conferință s-a(u) dat următoarele dispozițiuni:

- Din cauza că legionarii se așteaptă la o nouă prigoană, chiar în curând, s-a pregătit și s-a prezentat astfel lucrul, că toți cei mai reprezentativi și expuși, să fugă în Germania, trecând clandestin frontiera în Jugoslavia, aici vor trece în comuna Toracul Mare, la un anume Petcu, care pe baza parolei «Primăvara» va lua măsuri de cazare și îndrumare spre Germania. - Din cauză că s-a dovedit că femeile nu pot ține secretul, au dizolvat toate cetățuile²¹ din țară. La Lugoj s-a dizolvat pe ziua de 1 Maiu a.c. Între conducătorii «Frățiilor de cruce» s-a(u) ivit neînțelegeri și anume între Tărăboiu și Smultea Ilie, care azi este în Germania și pentru a nu distruge și «Frățiile de cruce» prin această dezidență, s-a hotărât să se suspende deocamdată activitatea «Frățiilor de cruce».“

Să fi fost acesta un zvon menit a eroda importanța și credibilitatea Mișcării Legionare? Cel puțin rapoartele primite de la posturile și secțiile de jandarmi duc la o asemenea concluzie. Fiindcă, în context, nu trebuie să uităm ceea ce spune Ordinul circular nr. 35.165/15 octombrie 1940 al Inspectoratului General al Jandarmeriei:

„Transmiterea svonurilor trebuie supusă unui examen prealabil, spre a se da curs numai acelor svonuri care au o bază oarecare și a se indica precis această bază. Svonurile care nu există acestui examen prealabil nu vor mai lua curs decât ulterior, când primesc începuturi de confirmări cu caracter concret.“

Nu cunoaștem pe ce anume s-a bazat mr. I. Peșchir semnând un ordin în care se scrie negru pe albă că Mișcarea Legionară a dizolvat toate organizațiile de doamne și domnișoare, denumite „cetățui“, fiindcă pe **2 decembrie 1941**, I.G.J., sub semnătura comandantului acestuia, general C.Z. Vasiliu, va transmite ordinul²² de informațiuni nr. 169:

„Direcțiunea Generală a Poliției informează că toate orga-

---

²⁰ *Ibidem*, f. 123.

²¹ Organizații locale ale Mișcării Legionare, formate din doamne și domnișoare.

²² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 25 B/1941, f. 163.

nizațiunile de muncitori au primit instrucțiuni ca, în afară de cotizațiunile obișnuite, să depună sume de bani și obiecte de îmbrăcăminte destinate ajutorării legionarilor din închisori și familiilor acestora, cu prilejul sărbătorilor Crăciunului. [...]

Aceleași dispozițiuni au fost date organizațiunilor de femei legionare «cetățui».

Potrivit²³ Decretului-lege nr. 236/1941, riscau pedeapsa cu moartea cei care:

„- Îndeamnă prin viu grai sau prin orice mijloace la manifestațiuni sau acțiuni cu caracter de uneltire împotriva ordinii publice sau sociale existente în Stat etc. (art. 1 lit. d);

- tipăresc, scriu, desemnează sau multiplică în orice mod ori împart manuscrite, manifeste, schițe, desene ce ar conține un îndemn la săvârșirea unu act sau manifestarea unei idei care constituie o uneltire împotriva ordinii existente în Stat (art. 1 lit. h).“

Pe **11 noiembrie 1941**, I.G.J. vine cu ordinul²⁴ de informațiuni nr. 162, având ca destinatari inclusiv L.J.T.T., posturile și secțiile de jandarmi din zonă:

„Direcțiunea Generală a Poliției informează că atât în Belgrad, cât și în comunele române din Banatul Jugoslav, se află foarte mulți legionari, fugiți din țară, parte din ei fiind dezertori.

Autoritățile germane din Belgrad și din alte orașe, le permit să doarmă în cazărmi sau particular, servindu-le masa, pe prețuri reduse, la cantine.

Au primit, din partea Comandamentului militar german din Jugoslavia, acte de identitate pe baza cărora se pot deplasa dintr-o localitate într-alta, însă numai în timpul zilei până la ora 20.“

Având în vedere cele de mai sus, nu e greu de dedus că Germania miza pe Mișcarea Legionară ca posibil viitor aliat în cazul în care Antonescu ar fi fost, dintr-un motiv sau altul, schimbat de la putere în România.

Pe **28 noiembrie 1941**, P.J. Banloc informează²⁵ L.J.T.T. că a fost prins trecând în mod fraudulos frontiera un anumit Vasile Sculeasa, fugit dintr-un lagăr din Ungaria și prins de grănicerii de la Foeni. Informațiile pe care susține P.J. Banloc că le-ar fi dat acesta ne face să ne întrebăm dacă: a) a existat un individ cu acest nume; b)

---

²³ *Ibidem*, f. 170.

²⁴ *Ibidem*, f. 132.

²⁵ *Ibidem*, f. 43.

dacă a existat, nu cumva a fost un agent infiltrat în rândurile Mișcării Legionare; c) informațiile provin de la agenți acoperiți în rândul românilor cetățeni iugoslavi.

Dar iată ce ar fi spus acesta:

„Majoritatea învățătorilor români din Jugoslavia, trimiși de către Statul Român în comunele Românești din Banatul Jugoslav activează în fosta mișcare legionară, care încă mai dăinuie printre acești învățători.

Acei învățători fac serviciul în comunele: Ece (Ečka, n.n.), Toracul-Mare, Toracul Mic, Seleuș, Sălcia Nouă (corect: Sărcia Nouă, astăzi Sărcia Română, în limba sârbă Sutjeska, n.n.) și Uzvin (corect: Uzdin, n.n.). Acești învățători țin legătura între legionarii fugiți în Banatul Jugoslav și Germania, cu Centrul legionar ce este organizat la Timișoara.

Legionarii fugiți în Banatul Jugoslav în prezent la Becicherecu-Mare, sunt următorii:

Oncu, fost șeful poliției legionare Arad, Neață Spiridon fost în poliția legionară la București, Dumitru Ioan șeful poliției (ininteligibil) București, Merocan Pasal macedonean din București, Iliescu comandantul «Bunei Vestiri», Dr. Popescu fost primar al Reșiței, Cobilovici fost Căpitan Activ în Reg. 5 Vânăț. în prezent în Belgrad. Nemțu din Reșița în prezent în poliția legionară din Becicherecu-Mare.

Afară de aceștea mai sunt 80 legionari în Becicherecu-Mare.

La Uzdvin se găsește un lagăr de 500 legionari organizați în mișcarea legionară.

Poliția legionară din Becicherecu-Mare prin garanția învățătorului Moise din Ecea înlesnește trecerea în Germania a tuturor legionarilor fugiți.

În Germania se găsesc fugiți până în prezent circa 1500 legionari sub controlul permanent al lui Horia Sima, care la fel se află în Germania.

În prezent s-au format lagăre legionare la Viena și la (ilizibil)/ lângă Danzig/.

Legionarii) fugiți peste frontieră susțin că după Victoria Germană se va forma din nou guvern legionar în România.

Teologul Cotârlă originar din comuna Alibunar Banatul Jugoslav în prezent la teologia din Caransebeș sau Timișoara ține legături cu legionari fugiți.

Se mai găsesc legionari, unul în comuna Vărădia și altul în Comuna Oravița, care ține legătura între legionari din România și cei fugiți în Banatul Jugoslav.

Informatorul de mai sus s-a predat de Compania 7-a Grăniceri Banloc Bir. II siguranță Timișoara, cu actele dresate și informația prezentă s-a înaintat Reg. 4 Grăniceri Deva.

Informația sigură.“

1942

În „Scurt istoric al problemei polițienești «LEGIONARE» pe care o va face²⁶ P.J. Comloșul Mare la începutul anului 1942, șeful de post va nota:

„Această organizație a avut ramificații și în Comuna Lunga unde a fost condusă de către legionarul Petac Vichentie, fost subșef de plasă în organizație și primar în timpul Guvernului legionar.

Prin comuna Lunga a fost dus peste frontieră Horia Sima de către Gheorghe Ciorbă din Comloșul Mare, care l-a trecut clandestin în Jugoslavia.“

L.J.T.T. va emite pe **2 ianuarie 1942** ordinul²⁷ de informații nr. 2.456, potrivit căruia preotul Ioan Friscan din Toracul Mare, Vasile Barbu din Uzdin și Ion Oală din Sărcia Română „...ar fi curieri legionari. Aceștia când sunt în față cu persoane din România arată că ei sunt informatori ai unor persoane supuse (probabil suspuse, n.n.) din România. Călătoresc cu trenul la Timișoara. Când vor fi găsiți, se va proceda la identificare și percheziționare pentru a se vedea ce se găsește asupra lor.“

Tot pe **2 ianuarie 1942**, L.J.T.T. va informa²⁸ că „...un anume Bulic din Comuna Alibunari Jugoslavia, care scrie și la ziarul Dacia și Biruința din Timișoara, ar fi curier legionar. Luați măsuri de identificare când va apare pe teritoriul rural și supravegheați-l asupra legăturilor ce are.“

Încercările de minimalizare a rolului politic și național jucat de Mișcarea Legionară în extrem de scurta perioadă în care s-a aflat la putere nu au făcut altceva decât să le dea apă la moară adeptilor și membrilor acesteia. Și nu au fost simpli țărani și muncitori, lesne de manevrat ideatic, deci politic, ci de persoane cu un anumit rol pe plan local, regional și național.

---

²⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 40/1942, f. 46.

²⁷ *Ibidem*, f. 2.

²⁸ *Ibidem*, f. 4.

Pe **6 ianuarie 1942**, L.J.T.T., sub semnătura mr. I. Peșchir, anunță²⁹ în scris Batalionul II Grăniceri Pază cum că:

„Locot. Indici Constantin, șeful Plotonului de Grăniceri Foeni, are legături de intimă prietenie cu notarul Surescu Moise și preotul Pop Romulus, ambii înfocați legionari, preotul a și luat parte la rebeliunea din Ianuarie 1941, fiind amendat cu 10.000 lei.

Pe notarul comunei Surescu Moise, ofițerul amintit l-a trecut de câteva ori în Jugoslavia, la Mодоș, tot pe la punctul Foeni au mai fost trecuți și alți indivizi - unul seminarist din Jugoslavia, cari sunt suspectați de a face legătura cu legionarii din Jugoslavia.“

Preotului român Fiștea din Vârșeț i se atribuie de către plt. Florea Nicoraș, șeful P.J. Banloc, în nota³⁰ informativă nr. 450/20 **ianuarie 1942**, paternitatea organizațiilor locale ale „Astreii“:

„Locuitorul Păncăriceanu Vasile, zis Vasa, din comuna Sfântul Ion³¹ (din Jugoslavia ne informează că în fiecare comună, locuită de românii din Jugoslavia a luat ființă Societatea Culturală «Astra», a căror organizator este preotul Fiștea Adam, de naționalitate român, care locuiește în Vârșeț.

La această organizație le sc(r)ie ziarul «Nădejdea» prin care se face propagandă Naționalistă Românească. Numitul ne informează că cea mai mare parte din această organizație are idei și programe pur legionare.

În ce privește cu românii de trai. Trăește destul de bine nu face nici o deosebire între români, germani, maghiari, însă șfabi(i) localnici îi vede cu ochi răi pe români.

Nu li s-a luat vitele, însă în luna Oct. 1941 a venit (indescifrabil) din comuna Cidorf Jugoslavia, în comuna Sfântul Ion unde a început să facă percheziție la fiecare casă românească, împărțiți pe echipe, confiscându-le întreaga cantitate de lână ce au găsit-o, atât cea toarsă, cât și cea netoarsă, pe care a dus-o la organizația Germană și nu le-a achitat costul nici până în prezent.

Ne mai informează că în întreaga Jugoslavie se zvonește că armata română va intra în Banatul Jugoslav în ziua (perioada, n.n.) de 22-25-I-1942.“

---

²⁹ *Ibidem*, f. 10.

³⁰ *Ibidem*, f. 52.

³¹ Sfântul Ion este Sân-Ianăș, azi Barițe (Barice), iar Cidorful care la fel se amintește în document, este Plandiște, sediul comunei căreia azi îi aparține și satul Barițe (pe timpul acela Cidorful era sediu de plasă).

I.J.T. va emite nota³² informativă nr. 16/5 **februarie 1942** cu privire la legionari și la tratamentul aplicat românilor din Banatul Iugoslav de către germani:

„Suntem informați că în comunele Uzdin, Tormacul Mic și Mare (corect: Torac, Torak, n.n.), Voicovăț (corect: Vlaicovăț, Vlajkovac, n.n.) din Banatul Iugoslav se găsesc mulți legionari din cei refugiați din țară și chiar localnici ai comunelor respective. În comuna Voicovăț este legionar și preotul comunei, iar în comuna Coșteiu (Kuštilj, n.n.), țărani(i) au ridicat pe cortina dela Casa Culturală portretul lui Codreanu.

Populația românească trăiește în neagră mizerie deoarece nu s-a lăsat producătorilor decât 300 Kgr grâu de cap de familie și câte trei păsări. Restul este ridicat și dus de trupele germane. Soldații germani nu se poartă brutal cu români(i), însă germani(i) localnici sunt foarte obraznici și îi denunță autorităților înscenând acte contra siguranței Statului pentru a-i aresta. Petrolul românesc sosit nu l-au văzut nici-un român, este ridicat între ei, iar alți(i) îl vând cu 80 dinari litrul.

La frontieră funcționează grăniceri sârbi, care deasemeni se poartă foarte brutali cu români și nu le admite să-și aducă din România nici cele prevăzute și admise de Convenție, în schimb unguri(i) sunt foarte bine, purtând și tricolorul maghiar la pălărie.

Informațiunea din sursă de încredere, însă neverificată.“

Semna lt. col. George Istrati, comandantul Legiunii de Jandarmi Severin.

O amplă notă³³ informativă privind situația legionarilor fugiți în Iugoslavia va trimite la L.J.T.T., pe **22 februarie 1942**, plt. mj. C. Stanomir, șeful S.L. Jimbolia:

„1/. Deși Comandamentul German din Iugoslavia a dat dispozițiuni ca să fie arestați toți refugiații politici sau dezertorii din România ce ar intra pe teritoriul iugoslav, totuși Șvabii nu vor să-i divulge față de autoritățile militare, crezând ei că prin acapararea conducerii Statului Român de către Legionari, ei vor fi întrebuințați ca conducători ai satelor Românești din Țară, iar dacă va avea (sic) această fericire vor primi și autonomia Banatului, în care scop Români vor fi mutați în Vechiul Regat.

---

³² D.J.T.A.N., Fond 159, inv. nr. 455, *Inspectoratul de Jandarmi Timișoara*, dosarul nr. 17/1942, f. 28.

³³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 40/1942, f. 101.

Toate mârșăviile Șvabilor nu se învârtesc decât în jurul autonomiei, pentru cari sunt capabili să întrebuițeze toate trucurile.

2/. Că fostul Prefect de Severin ar fi în Jugoslavia nu este exclus, însă informatorul nostru nu-l cunoaște, ci spune el că sunt mulți legionari în satele Românești în special.

- Că legionarii aflați în Jugoslavia se bucură de toată libertatea este adevărat și fac propagandă în voie.

- Toți spun că nu vor veni în România decât când (sic) vor ajunge iarăși la putere Germania, este adevărat și că aduc și duc știri despre ce se petrece cu legionarii dela noi.

- Acestea spun că ei sunt curierii Căpitanului care se află la Berlin.“

Printr-un nou ordin³⁴ de informațiuni, din **13 martie 1942**, al L.J.T.T., se cer verificări pe teren:

„Suntem informați că «Astra» Soc. de cultură românească, a înființat cercuri culturale în Jugoslavia, cari însă ar fi focare de legionari.

În comunele românești preoții sunt cei care propovăduiesc ideia legionară și tot prin ei se face legătura între românii de aici cu cei de dincolo.“

Prezența legionarilor români refugiați în Jugoslavia va fi semnalată pe **7 aprilie 1942**, printr-o notă³⁵ informativă, de către lt. col. Valeriu Dinescu, comandantul Legiunii de Jandarmi Caraș:

„Femeia Elena Ranca din comuna Vărădia, care a trecut în Jugoslavia pe bază de carnet de muncă, informează că în ziua de 27 Martie 1942, când a fost în orașul Vârșeț, a întâlnit pe legionarul Găiman Iosif, originar din comuna Vărădia, județul Caraș, care este urmărit fiind condamnat la 8 ani muncă silnică pentru acțiune legionară și refugiat în Jugoslavia.

Acesta s-a exprimat că în curând va merge la Belgrad împreună cu alți legionari refugiați din România, de unde vor primi pașapoarte și vor pleca în Germania cu un vapor.“

Rezumând că „Propaganda legionară se face foarte activ în Banatul Jugoslav“, L.J.T.T. va emite notă³⁶ informativă nr. 180/18 **aprilie 1942**, potrivit căreia, după verificările făcute în statul vecin, Jugoslavia, se va constata că în general preoții și învățătorii locali sunt legionari activi sau simpatizanți.

---

³⁴ *Ibidem*, f. 152.

³⁵ *Ibidem*, f. 50.

³⁶ D.J.T.A.N., Fond 159, inv. nr. 455, *Inspectoratul de Jandarmi Timișoara*, dosarul nr. 19/1942-1943, f. 1.

„Legionarii fugiți peste frontieră s-au grupat în jurul bisericii și școlii și prin aceste așezăminte de educație caută să infiltreze ideile legionare în sufletul poporului român, fără a fi tulburați de cineva.

Cercurile culturale ale «Astrei» înființată în această regiune sunt la dispoziția legionarilor.

- Se pare că acțiunea legionară nu este bine văzută de șvabii și unghurii localnici, deoarece caută să organizeze pe români și să opună astfel șvabilor elementul românesc solidar pe chestia națională.

Deci este explicată atitudinea șvabilor mai rezervată față de legionari și vexațiunile la care e supusă populația românească din partea organizațiilor șvăbești.“

Pe **25 aprilie 1942**, sub semnătura col. Ioan Sârbu, I.J.T. va informa³⁷ despre mai multe incidente petrecute la Deliblata, în Banatul Iugoslav, problema fiind tratată din punct de vedere etnic. La începutul lunii februarie, un anume Paia Rusovan din Deliblata a fost reținut și bătut grav de către comisarul Steva Otaci, „...care este de origine etnică sârbă.“ Fratele lui Paia, anume Dușan Rusovan, i-a cerut socoteală comisarului. La rândul său, acesta a adus acest caz la cunoștința primarului șvab Samoel Sebler, care a dispus arestarea lui Dușan Rusovan. De teama de a nu fi bătut, D. R. nu a răspuns invitației de a se prezenta la primărie, drept pentru care comisarul, însoțit de alți doi polițiști, s-a prezentat la domiciliul acestuia unde l-a ucis cu arma. Alertate, autoritățile germane l-au arestat pe comisar și l-au închis la Biserica Albă.

„Cu ocazia înmormântării lui Dușan Rusovan, plutonierul Daba Ioan, din comuna Mramorac (Mramorak, la 11 km de Deliblata, n.n.), voluntar în armata română, care se afla în concediu medical, a pus pe sicriul decedatului tricolorul românesc și a protestat foarte mult contra persecuțiilor ce se fac românilor de către sârbi și șvabi. În urma acestei acțiuni, a fost arestat de poliția șvăbească, cercetat și apoi forțat să plece imediat în România, punându-i-se în vedere să nu se mai reîntoarcă din România niciodată.

2/ Locuitorul Ganu, român, tot din comuna Deliblata, a fost învinuit pe nedrept că a săvârșit un furt de bani, fapt pentru care a fost purtat cu toba prin comună, legat și bătut grav de către poliția șvăbească, în urma cărui fapt a încetat din viață, la spitalul din Vârșeț.

---

³⁷D.J.T.A.N., Fond 159, inv. nr. 455, *Inspectoratul de Jandarmi Timișoara*, dosarul nr. 17/1942, f. 60.

Au mai fost maltratați de sârbi și șvabi următorii români: Oprea Toma, acuzat pe nedrept că ar fi comunist, - învățătorul Ioan Matei, Niță Jeravlev, Ilie Răchitovan și Paia Rusovan /fratele celui împușcat/, pentru motivul că au fost găsiți pe stradă peste orele stabilite de autorități.

Românii Gherementi Traian și Răchitovan Panta au fost maltratați pentru acțiunea lor întreprinsă în favoarea României.

Mai sunt arestați și duși în loc necunoscut diferiți români din comuna Deliblata, fiind acuzați că ar face parte din organizațiile comuniste.

3/ Locuitorii Toma Oprea, Petru Ivașcu și învățătorul Ioan Matei, toți din comuna Deliblata, sunt aderenți ai mișcării legionare și fac intensă propagandă.“

Însă concluzia³⁸ din **23 aprilie 1942**, la care a fost anexată nota informativă citată mai sus, la cele întâmplare, a lt. M. Simian, comandantul L.J.T.T., în urma verificărilor efectuate, a fost că:

„Incidentele semnalate în nota anexată se datoresc unor împrejurări întâmplătoare și de ordin particular, în urma unor beții și scandaluri provocate de cei vizați, nici de cum nu sunt unele persecuții sau răsbunări pe tema naționalității.

Deținem însă unele informațiuni neverificate că indivizii Toma Oprea, Petru Ivașcu și învățătorul Ioan Matei din comuna Deliblata sunt aderenți legionari și ca urmare nu se poate pune bază pe ceea ce afirmă aceștia, urmărind mai mult interese personale decât naționale pentru care caută a se erija, ca la adăpostul lor să poată servi interesele lor personale.“

În final, se exprima speranța că venirea la muncile agricole a cetățenilor sârbi (cu terenuri în România, n.n) va aduce noi elemente informative cu privire la cele întâmplare la Deliblata.

Șeful P.J. Giulvăz va scrie în nota³⁹ sa informativă din **14 iunie 1942**:

„Raportăm că cu ocazia inspecției făcute pe la posturi de frontieră am fost informat că aproape toți legionarii fugiți în Jugoslavia după rebeliunea din 1941 au fost chemați de Horia Sima în Germania, unde se pregătesc pentru o lovitură de stat ce intenționează să dea la noi prin luna august a.c.

---

³⁸ *Ibidem*, f. 58.

³⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 41/1942, f. 100.

În țară intenționează să se introducă în uniforma soldaților germani și cu ocazia transporturilor armatei germane care se face pe la noi în țară.“

Șeful P.J. Freidorf avea să transmită către L.J.T.T., pe **30 iunie 1942**, o notă⁴⁰ informativă cu un conținut relativ asemănător:

„Suntem informați că toți legionarii urmăriți la noi în țară și refugiați în Banatul Jugoslav, unde împreună cu Românii de acolo și cu sprijinul autorităților germane de ocupație se reorganizează după noi norme, cari au fost aduse din Germania, sisteme de luptă și propagandă mai moderne decât ale lui Corneliu Codreanu. Toate acestea se fac cu scopul ca la un moment dat să vină să facă acest lucru și în România.“

La **7 septembrie 1942**, L.J.T.T. este înștiințată⁴¹ de un post de jandarmi (ștampila și numele semnatarului, ilizibile) despre activitate legionară în comunele românești din Jugoslavia, respectiv din Banatul Sârbesc:

„Din Jugoslavia deținem următoarele informațiuni.

În comuna Toracul Mare și Toracul Mic, ambele comuni românești, legionarii țin ședințe nestingheriți de nimeni.

În ambele comuni numărul lor se urcă la 50 membri.

Această organizație este condusă de un avocat român din Becicherec, al cărui nume nu-l cunoaștem până în prezent.

Mai deținem informații că în cursul lunei august a.c., Horia Sima a fost în comuna Uzdin, de unde apoi a plecat la Belgrad.

El cutreieră toate comunele românești din Banatul Jugoslav, dând instrucțiuni legionarilor.

De asemenea, doi învățători români din comuna Toracul Mic, legionari înfocați, la primirea ordinelor de chemare în loc de a se prezenta la unități, au fugit în Germania.“

O nouă notă⁴² informativă despre legionarii din Banatul Jugoslav o va emite Legiunea de Jandarmi Caraș, sub semnătura lt. col. Valeriu Dinescu, comandantul acesteia, pe **20 septembrie 1942**:

„Legionarii refugiați în Jugoslavia au răspândit șvonul printre românii din Banatul Sârbesc că, în curând acolo vor merge instructori

---

⁴⁰ *Ibidem*, f. 160.

⁴¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 57/1942, f. 34.

⁴² D.J.T.A.N., Fond 159, inv. nr. 455, *Inspectoratul de Jandarmi Timișoara*, dosarul nr. 19/1942-1943, f. 2.

români cari vor recruta tinerii români între 18-20 ani și îi vor învăța instrucția românească și Banatul Sârbesc va fi alipit României.

În urma răspândirii acestui zvon, românii din Banatul Sârbesc sunt foarte bucuroși.

Legionarii din Jugoslavia caută a-și recruta cât mai mulți aderenți printre românii de acolo, spunând că sunt toți de un neam și un sânge și că după terminarea războiului vor forma o lume nouă și frumoasă.“

Sub semnătura mr. Ioan Peșchir, comandantul L.J.T.T., este emisă nota⁴³ informativă nr. 2.135/11 **octombrie 1942**, prin care se scoate în evidență lipsa de unitate în rândurile etnicilor români din Banatul Jugoslav, un document ce merită a fi preluat integral, tocmai fiindcă unele aspecte se perpetuează inclusiv în ziua de astăzi:

„Informăm din Jugoslavia⁴⁴ următoarele:

- Organizarea populației românești sub directiva Preotului Fiștea nu face progrese vizibile, fiindcă dela început s-a ratat problema constituirei unui grup etnic românesc din cauza certurilor care există pe tema conducerii, a lipsei de curaj pentru afirmarea românească, precum și a lipsei de inspirație de a profita de momentul oportun a celor ce se cred chemați a conduce poporul românesc din Banatul Jugoslav. Din cauza acestei situații, populația românească este supusă unui tratament rău, adică pe aceeași treaptă în multe părți ca și sârbii, fiind destinată să suporte toate restricțiunile alimentare, de îmbrăcăminte, rechizițiile de cereale, vite și orice bunuri într-o formă aspră. În acest timp, șvabii și ungurii se bucură de o situație privilegiată, fiind conducătorii în mare parte a satelor românești.

- Se pare că șvabii, mergând pe linia unei autonomii a «Donau Landului», se comportă de o manieră aspră și de desbinare a românilor pentru a-i intimida și în acelaș(i) timp să nu se formeze ca un bloc puternic ce le-ar fi piedică în tendințele lor de autonomie și de subjugare a tuturor celorlalți.

- Divergența în această materie au făcut-o și legionarii refugiați cari s-au alăturat celor nemulțumiți.

- Tot mai insistent circulă svonul că Horia Sima ar fi fost în Banatul Jugoslav, contribuind la organizarea legionarilor cari în ultimul timp au început să părăsească în masă localitățile în care se găseau.

---

⁴³ D.J.T.A.N., Fond 159, inv. nr. 455, *Inspectoratul de Jandarmi Timișoara*, dosarul nr. 17/1942, f. 113.

⁴⁴ În documentele de arhivă domină forma „Jugoslavia“, incorectă atât în limba română, cât și în cea sârbă, fiind o preluare greșită a formei sârbești, cu caractere latine, Jugoslaviija (Југославија). Corect era atât „Jugoslavia“, cât și „Jugoslavija“. O formă alternativă a denumirii este cea de „Banatul Sârbesc“.

Până în prezent se vorbește că au plecat în Germania.
Informațiile în curs de completare.“

La **3 decembrie 1942**, Legiunea de Jandarmi Caraș informează⁴⁵:
„Dumitru Ioan Agiu din comuna Sălcița (Sočica, n.n.) - Banatul Jugoslav, fiul preotului din acea localitate, se ocupă de strângerea de fonduri pentru întreținerea legionarilor fugiți din România în Jugoslavia.

Acest Agiu, cu 3 săptămâni în urmă, a colectat prin comunele românești din acel teritoriu suma de 5000 dinari din care a împărțit ajutoare legionarilor refugiați din România stabiliți în diferite comune din Banatul Jugoslav.“

1943

L.J.T.T. va trimite în teritoriu ordinul⁴⁶ nr. 3.528/**31 decembrie 1943**, în care enumeră câteva zvonuri lansate de militarii șvabi veniți în România în concediu:

„Că Guvernul României nemaivoind a trimite armata contra Rusiei în ajutorul trupelor germane, se va aduce la putere guvernul legionar care va mobiliza toate forțele în ajutorul Germaniei.“

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 1/1939, 16/1940, 25 A/1941, 25 B/1941, 40/1942, 92/1944.

D.J.T.A.N., Fond 159, inv. nr. 455, *Inspectoratul de Jandarmi Timișoara*, dosarele nr. 17/1942, 19/1942-1943.

Liviu Vălenaș – *Mișcarea Legionară între adevăr și mistificare*, Ed. Marineasa, Timișoara, 2000.

Cronologie privind istoria Mișcării Legionare, apărută în Almanahul „*Cuvântul*“ din 1941.

Marin Bărbulescu – *Centrul Studențesc Legionar de la Timișoara*, Ed. Mișcării Legionare, Madrid, 1968.

Horia Sima – *Menirea naționalismului*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2003.

---

⁴⁵ D.J.T.A.N., Fond 159, inv. nr. 455, *Inspectoratul de Jandarmi Timișoara*, dosarul nr. 19/1942-1943, f. 28.

⁴⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 5

Horia Sima – *Sfârșitul unei domnii sângeroase*, Ed. Mișcării Legionare, Madrid, 1977.

Horia Sima – *Prizonieri ai Puterilor Axei*, Ed. Metafora, 2005.

Horia Sima – *Era libertății – Statul Național-Legionar*, vol. II, Ed. Gordian, Timișoara, 1995.

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu – *Denumirea corectă a evenimentului: rebeliune legionară* (<http://www.ioanscurtu.ro>).

Rebeliunea legionară, văzută din cabinetul lui Antonescu - www.historia.ro.

Gabriel Bălănescu – *Din împărăția morții*, Ed. Gordian, Timișoara, 1994.

Nistor Chioreanu – *Morminte vii*, Ed. Institutul European, Iași, 1992.

V. Blănaru-Flamură – *Generalul Antonescu în cămașa verde legionară*, Ed. SEPCO, 1993.

Relația cu statul și etnicii români

1941

Conform Ordinului¹ nr. 1075/942 al Ministerului Afacerilor Interne, bazat pe o hotărâre a Consiliului de Miniștri din **13 mai 1942**, cetățenii români de origine etnică germană primeau dreptul de a purta individual costumul de uniformă, care se considera port național al populației germane. Însă ori de câte ori se întruneau în scop cultural, economic, sportiv sau paramilitar și doreau să poarte aceste uniforme, trebuiau să ceară aprobarea unităților administrative.

1942

În nota² sa de informațiuni nr. 3868 din **27 martie 1942**, L.J.T.T. anunța în teritoriu că la rechizițiile din ultimul timp „...se constată că locuitorii șvabi mai ales prezintă cایی slabi, astfel că sunt respinși de organele de rechiziții. Este surprinzător că acești locuitori sunt dintre cei bogați și cari au avut întotdeauna cایی frumoși.“ Legiunea cerea verificarea și raportarea situației.

Un nou ordin³ al L.J.T.T. pe **28 martie 1932**. Legiunea este informată că negustorii români din zona rurală nu se puteau aproviziona de la Timișoara cu cele necesare, deoarece magazinele en gros șvabești și ungurești refuzau să le vândă marfă, drept pentru care românii erau forțați să-și închidă prăvăliile. Lucru de care profitau șvabii, care veneau și-și deschideau prăvălii în satele românești.

---

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 89/1942, f. 10.

² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 31.

³ *Ibidem*, f. 32.

La **20 aprilie 1942**, șeful P.J. Gătaia informa⁴ că un locuitor din comuna Sculea, pe nume Gheorghe Broșteanu, umbla de luni întregi să cumpere de la magazinul „Agricola“ din Timișoara, aproape de Gara „Domnița Elena“ (azi Gara de Nord), o semănătoare de porumb și nu reușea deoarece, deși existau asemenea utilaje în magazin, proprietarul, german de origine, îi spunea că sunt deja vândute. Unul dintre vânzători i-a destăinuit că nu se vinde decât la germani, ca atare Gh. Broșteanu l-a tocmit pe germanul Stefan Traum și acesta a reușit să cumpere semănătoarea.

L.J.T.T. va nota⁵ pe **27 aprilie 1942** că unele posturi de jandarmi ar fi descoperit cum că organizațiile germane „Heimatfront“, care aveau rolul de ajutor reciproc, ar fi de fapt organizații militare „...în care se pregătesc șvabii pentru atac și apărare, în special contra românilor în mijlocul cărora se află.“ Se cerea verificarea și raportarea situației de pe teren.

Pe **1 mai 1942**, L.J.T.T. trimite în teritoriu două ordine⁶. Prin cel cu nr. 349, se cere verificarea și raportarea faptului cum că în școlile șvăbești nu se mai predă limba română, iar cine dorește trebuie să plătească profesori. Cel cu nr. 350 spune că „...șvabii continuă cu măsuri de boicotare a muncii românești.- Astfel, s-ar fi dat dispozițiuni ca să nu fie primiți ca ucenici copiii de români, ci numai germani și, excepțional, maghiari. Pe de altă parte, în nici o altă îndeletnicire și nici chiar servitori să nu fie primiți românii, pentru a-i obliga pe cei angajați să-și părăsească serviciul, le scade plata.“

O situație care nu făcea deloc onoare statului român a fost relevată succint în nota⁷ informativă din **5 mai 1942**, destinat ar fiind Prefectura Județului Timiș-Torontal. Pe document nu se specifică autorul, dar, inițial, pe 30 aprilie 1942, despre situație informase⁸ L.J.T.T. plt. mj. Gh. Tătaru, șeful S.J. Recaș.

„Informăm că în comuna Paniova, castelul cumpărat de către

---

⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 88/1942, f. 113.

⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 39.

⁶ *Ibidem*, f. 42.

⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 88/1942, f. 193.

⁸ *Ibidem*, f. 109.

Prefectură în vederea înființării unui spital sau sanatoriu înainte cu 2-3 ani, se găsește într-o stare de degradare din cauza lipsei de măsuri de conservare. Astfel, s-au furat materialele de lemn, fier, iar pereții au început să crape. Minoritarii bogați cari au voit să-l cumpere râd de administrația românească, iar locuitorii români se miră că bunul cumpărat cu banii județului nu s-a folosit la timp pentru scopul pentru care a fost cumpărat și în prezent nu se iau măsuri de conservare.“

Alte două ordine⁹ vor pleca în teritoriu pe **7 mai 1942**. Prin cel cu nr. 413, L.J.T.T. cerea a se verifica dacă, în ultimul timp, șvabii cu vârsta de recrutare au trecut fraudulos frontiera înspre Germania. Se considera că trecerile respective se făceau drept urmare a propagandei organizațiilor șvăbești care le arătau șvabilor că în Germania vor fi mai bine crescuți. Însă adevăratul scop era acela de a se obține brațe de muncă din România și de soldați pe viitor.

Al doilea ordin, nr. 414, semnala propaganda ce se făcea de către organizațiile șvăbești cu privire la pământul celor bogați, care le va fi luat și împărțit celor săraci. „Propaganda are caracterul unei lupte contra proprietății, deci comunism.“

S.J. Vinga va scrie¹⁰, pe **15 mai 1942**, ca răspuns la un ordin al L.J.T.T., că în unele comune șvăbești, dând ca exemplu Carani și Orțișoara, s-a remarcat un fel de boicot asupra românilor prin reducerea la jumătate, prin concediere, a servitorilor de naționalitate română.

„Motivarea ce o fac față de servitori, pentru a nu fi suspectați, este că s-au înscris la organizația Germană și le (sic) va trimite prizonieri ruși care vor lucra numai pe mâncare.

Urmărind mai de aproape chestiunea am constatat că aceste concedieri de Români s-au petrecut numai la Șvabii care fac parte din organizațiile șvăbești, la cei ce nu pactează cu ei nu s-a petrecut nici o schimbare.

Se pare că au un ordin secret pentru acest boicot.“

P.J. Banloc informa¹¹ la **20 mai 1942** că:

„În ziua de 16 mai 1942, cu ocazia serviciului pe Domeniul

---

⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 44.

¹⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 133.

¹¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 49.

Legiunea Jandarmi Timis Tor

Sectia Jandarmi Vinga.

T A B E L U

De învățătorii Svabi din comunele Svăbesti din raza sectiei, întocmit conform ord. Legiunii Nr. 764/942 secret. -

Numele si Pronumele	Comuna	Vârsta	Ce pregătire poseda	Salariu primit lunar de la:	
				Statul Roman	Grupul Etnic.
Wogel Francisc	Ortisoara	61	Sco. Normală	---	20.000
Schefer Filip	"	35	"	---	11.000
Tessler Ioan	"	28	"	---	11.000
Weidman Elisabeta	Calacea	19	4 cl. Liceu	---	5.000
Görgardth Ioan	Mănăstur	22	8 cl. Liceu	3836	4.000
Neidenbach Gustav	Sâmpetru	43	Sco. Normală	9500	10.000
Lovitz Nicolae	Gelu	48	Idem	9500	10.000
Kuhn Ioan	Colonia	52	Idem	9500	10.000
Wilkom Martin	Carani	61	Idem	---	16.000
Lamert Andoniu	"	54	Idem	---	16.000
Czerener Laurent.	"	52	Idem	---	16.000
Khonigh Anton	Vinga	31	Idem	3000	9.000
Marks Francisc	Bărăteaz	33	Idem	---	6.400
Deitrik Mihai	Hodoni	47	Idem	---	8.000
Ana Schmidh	Satchinez	28	Idem	---	7.228
Ioanek Mihai	"	26	Idem	---	6.000

Prezentul tabel să certifica de noi pentru exactitate. -

Șeful Sectiei Jand. Vinga
Plot. Major

Salariile învățătorilor șvabi în iunie 1942, în localitățile de pe raza
Sectiei de jandarmi Vinga.

Regal, am fost informat de servitorul Crișan Teodor, care face serviciul la Domeniu, că toți românii dela 2 ferme ce are Domeniul (la) care sunt angajați sunt persecutați în așa fel încât să nu aibe ordin de scutire de mob.(ilizare) ar părăsi serviciul și ar pleca imediat, iar șicana ce li se face de către administratorul dela Topole, care este șvab, și de logofăt, care este maghiar, se face cu scopul ca românii să părăsească serviciul și să fie înlocuiți de maghiari și cu toate că reclamă cazul la ad-torul Voichiță Ghe., care este șef peste toți, nu ia nici o măsură, deși numitul este de origine etnică română, însă cu sentimente maghiare.“

Pe **27 mai 1942**, mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., solicita¹² în teritoriul obținerea unei circulare a G.E.G. prin care această organizație ar fi cerut informații:

„Despre aflarea oricărui german din Banat rănit pe front și care s-ar afla în spital român să se facă toate intervențiile spre a fi scos din spital și tratat în spitalul german sau în sânul familiei germane.-

Prin aceasta se salvează în mod sigur viețile germane cari fiind în condițiuni nehygienice în spitalele române, personal nepriceput, soldații germani mai au și de întâmpinat sentimentele ostile din partea personalului românesc, dovedite și până acum în repetate rânduri.“

L.J.T.T. solicita¹³ pe **12 iunie 1942** către secțiile și posturile de jandarmi din subordinea sa a se verifica dacă:

„Învățătorii germani primesc lefuri mari și de unde.

- Dacă învățătorii sunt de Stat sau grupul etnic german.

- Ce pregătire au învățătorii / se va da pe tabele nominale, arătând vârsta și ce școală posedă.

- Care este atitudinea acestor învățători față de programele școlare românești și de limba română“.

S.J. Vinga va trimite răspunsul¹⁴ pe 24 iunie 1942, scriind, printre altele:

„Tot odată raportăm că limba Română se predă foarte puțină, nu au ce să facă pentru că este prevăzută în program.

Controlul din partea autorităților noastre școlare este foarte slab.“

---

¹² *Ibidem*, f. 51.

¹³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 191.

¹⁴ *Ibidem*, f. 192 și 193.

Raportul era însoțit de un tabel.

Șeful S.J. Vinga scria¹⁵ L.J.T.T., pe **18 decembrie 1942**:

„3/ Se confirmă faptul că în comunele șvăbești, unde primarul, notarul, cât și restul funcționarilor sunt șvabi, se vorbește în localurile publice numai nemțește. Limba oficială românească este oficial abandonată.

1943

L.J.T.T. va ordona¹⁶ jandarmilor din teritoriu, la **12 ianuarie 1943**, să verifice felul în care sunt tratați servitorii români:

„Din informațiunile ce deținem rezultă că servitorii români sunt supuși la un rău tratament din partea șvabilor, stăpânii lor. Pentru ca această stare de lucruri, de bătaie de joc a șvabilor în contra românilor să înceteze, se va face un control în timp de 3 zile la toți proprietarii cari au slugi români și verifica:

- Hrana lor, cazare - unde dorm, dacă au cameră, pat, rufărie de pat etc.-

- Tratamentul acestor servitori din partea șvabilor.-

- Acolo unde stăpânii nu se conformă regulilor de tratament uman și găsiți lipsă de igienă, se va încheia [...] care se va înainta prin secție legiunii.“

Rezultatele cercetărilor trebuiau efectuate până pe 24 ianuarie 1943.

L.J.T.T. trimite în teritoriu ordinul¹⁷ circular nr. 3043/**12 ianuarie 1943**, prin care face cunoscut un ordin al Inspectoratului General al Jandarmeriei:

„În conf. cu dispozițiunile superioare, sistemul intrării și ieșirii din țară a militarilor și civililor germani pe bază de simple autorizațiuni de călătorie încetează definitiv din ziua de 5 ianuarie 1943. Dela această dată nu se va mai permite intrarea sau ieșirea din țară niciunui străin, chiar militar sau funcționar civil german decât pe bază de pașaport de serviciu diplomatic sau obișnuit.

Dispozițiunile de mai sus se aplică și militarilor și civililor italieni care intră și ies din țară.“

---

¹⁵ *Ibidem*, f. 51.

¹⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 3.

¹⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 52.

În nota¹⁸ sa din **22 ianuarie 1943**, plt. adj. C. Sperdea, șeful S.J. Gătaia va marca faptul că și proprietarii români care au servitori îi țin să doarmă în grajd. „Tratamentul este bun și nu am constatat nici un caz de rău tratament din partea stăpânilor față de servitori și în special de români. Nu am constatat persecuția servitorilor pe tema naționalismului, ci, din contră, li se aplică bun tratament - fiindcă servitorii sunt foarte puțini azi și mulți stăpâni nu au servitori.“

Iar plt. mj. Nicolae Duma, șeful S.J. Sânandrei, chiar preciza¹⁹, pe **22 ianuarie 1943**, faptul că „Nu este igienic, însă acesta e obiceiul locului ca servitorii să doarmă în grajd și chiar populația, bărbații tineri cari au vite și nu au servitori dorm numai în grajduri, astfel că nu este cazul să se întocmească acte pentru acest fapt.“

Dacă în informarea²⁰ sa din **25 ianuarie 1943**, șeful S.J. Vinga afirma că o parte din șvabi, mai omenoși, își tratează servitorii destul de bine, culcându-i în camere separate sau în bucătării, unde au paturi și suficientă căldură, majoritatea îi culcă în grajduri, pe paturi rudimentare, fără rufărie de pat, drept învelitoare fiind folosite păturile cu care se acoperă și animalele. Servitorii „Sunt lipsiți de orice regulă de igienă, nu sunt schimbați de rufe cu lunile, plini de paraziți, asistență medicală inexistentă.“ Va fi anexat și un tabel²¹ cu 42 de proprietari șvabi din Bărăteaz, Satchinez, Hodoni, Carani și Pișchia cărora li s-a făcut proces-verbal pentru rău tratament aplicat servitorilor.

În baza rapoartelor, mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T. va trimite²² Prefecturii Timiș-Torontal o notă informativă în data de **15 februarie 1943**, afirmând că, în general, tratamentul aplicat de proprietarii șvabi servitorilor români este bun. Plata se face în natură, echivalentul în bani fiind de 8.000-9.000 de lei/lună. Hrana este bună și masa se servește laolaltă cu stăpânii. În schimb, sunt exploatați la maximum. Au fost semnalate cazuri când, pe timp de iarnă, servitorii erau concediați, pentru a fi reprimiți primăvara. „De dormit, servitorii dorm toți aproape numai în grajduri, fiind bine zidite și în același mod sunt tratați și servitorii șvabi, dar condițiile în care dorm sunt mizerabile.“

---

¹⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 11.

¹⁹ *Ibidem*, f. 13.

²⁰ *Ibidem*, f. 14.

²¹ *Ibidem*, f. 15.

²² *Ibidem*, f. 4.

În ziua de **1 martie 1943**, la percepția din Bacova, situată în localul Primăriei, Zvichi/Zwich Ioan din Timișoara, în stare de ebrietate, după o ceartă cu receptorul Iancu Drăgan pe tema unui transport de vin, l-a prins pe acesta de păr și l-a tras pe hol, moment în care au intervenit câțiva șvabi și i-au despărțit. Referindu-se la notarul Iuliu, Chavlibog/Schwalibagh, plt. Vasile Hotea, șeful P.J. Chevereșu Mare, îl va descrie astfel în nota²³ sa informativă din 5 martie 1943:

„Cu mare durere constatăm că notarul comunei, Chvalibog Iuliu, care este ungar înfocat și care în prezent salută cu «Heil Hitler», are pe fiul său Chvalibog Iuliu contig. 1938 din Reg. 1 Artilerie dezertor în Ungaria din anul 1940, când s-a cedat vremelnice Ardealul de Nord Ungariei, afară de aceasta este trimis în judecată [...] pentru declarații false și uz de acte false, pentru a se acoperi în fața comisiei pentru controlul averilor, însă acesta din cauză că în prezent este milionar și are neamuri la Ierusalim, funcționează și astăzi ca notar în comuna Bacova, unde zilnic sabotează împreună cu restul de funcționari acțiunile românești, în primăria și notariatul din Bacova parcă ești la Berlin sau în Ungaria și nu în România, fiindcă nu se vorbește nimic românește, nu știu până când astfel de lucruri vor mai merge, cele de mai sus, precum și acțiunile de sabotare a(u) mai fost raportate de noi prin note informative, însă până în prezent nu s-a luat nici o măsură.“

În final, subofițerul va scrie:

„Propunem a se interveni locului în drept pentru a se înlocui de urgență unii din funcționari dela primăria comunei Bacova, în special a notarului în cauză, care caută pe orice cale zilnic să saboteze acțiunile românești și să suprimă autoritatea românească, împreună cu ceilalți minoritari dela această primărie.“

Desigur, se poate lesne observa puternica atitudine naționalistă a plt. Hotea, dar și faptul că avea o ură personală împotriva notarului.

Într-o notă din data de **26 mai 1943**, pe care nu se specifică cine a scris-o, se va informa²⁴ cum că receptorul Drăgan Iancu a fost bătut în localul percepției de către Ioan Zwich din Bacova. De față au fost, dar nu au intervenit: Iuliu Schwalibagh, notarul comunei, care a preferat să plece, Petru Hutt, subnotar, și Ioan Richter, ajutor de primar. „Totodată, informăm că în localul primăriei nu se vorbește decât ungurește și nemțește. Față de cele de mai sus, credem necesar a se lua măsuri urgente contra acestor funcționari în care nu putem avea

---

²³ *Ibidem*, f. 92.

²⁴ *Ibidem*, f. 90.

nici o încredere“, se încheia nota, care se pare a fi fost scrisă după ce plt. mj. Petre Pătrașcu, șeful S.J. Buziaș, a raportat²⁵ despre măsurile luate, în data de 16 mai 1943, deci anterior notei P.J. Bacova. Acesta concluziona:

„S-a stabilit anterior de (către) post vinovăția individului Zwich Ioan, căruia i s-au dresat actele legale.-

Nu se poate stabili complicitatea autorităților comunale (notar, subnotar etc.) și nici nu se poate bănuși că la mijloc ar fi fost pusă la cale vreo acțiune dăunătoare Statului, ci o faptă cu totul izolată datorită unui bețiv scandalagiu.-

Nu este cazul a se face demersuri contra autorităților, dat fiindcă și receptorul își are defectele lui, care-l pun în situația de a căpăta câte o lecție.“

În noaptea de 12 spre 13 iunie, guardii comunali din Tomnatic au oprit pentru legitimare opt tineri români moși din județul Arad, care mergeau cu căruțele spre casă după ce au vândut ciubere și au primit la schimb cereale în cantități permise pentru a fi scoase din Timiș-Torontal. După cum informa²⁶ mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., moșii au fost duși la primărie, „...unde un număr de 15-20 șvabi - tineri derbedei din organizațiile germane au început să-i bată pe români pentru motivul că duc cereale din județ și astfel contribuie la înfometarea poporului șvăbesc...?

Postul de jandarmi a anchetat cazul, reținându-se 4 indivizi care s-au înaintat Curții Marțiale; deoarece o parte din agresori au fugit în comunele din jur și pentru motivul că chiar autoritățile comunale nu au luat măsurile pe care le indica funcția pe care o dețin, suntem în continuarea cercetărilor pentru a-i trimite pe toți cei vinovați la Curtea Marțială.“

Cu amănunte²⁷ rezultate în urma cercetărilor va veni pe 8 august 1943 șeful P.J. Tomnatic. Acesta va stabili că în seara zilei de 12 iunie 1943, în Tomnatic au sosit șapte căruțe conduse de șapte moși din localitățile arădene Măgulicea și Lazuri, pentru porumb. Au fost opriți de guardul comunal Rüll Petre pentru legitimare, însă cum acesta nu știa limba română și nici moșii pe cea germană, aceștia din urmă și-au continuat drumul spre șoseaua națională. În loc să anunțe P.J. Tomnatic, guardul a dat alarma la sediul organizației germane, unde se

---

²⁵ *Ibidem*, f. 91.

²⁶ *Ibidem*, f. 131 și 132.

²⁷ *Ibidem*, f. 134 și 135.

aflau adunați membri ai organizației șvăbești, cum că niște români au furat porumb și vor să fugă. Patruzeci de tineri au plecat cu bicicletele și i-au ajuns pe moți și i-au luat la bătaie cu bastoane și pumni. Doi dintre moți au fost loviți grav și au fost duși la medicul de circumscripție. Porumbul, în 70 de saci, a fost descărcat din căruțe și depozitat în arestul comunei. Dimineața, a fost anunțat și P.J. Tomnatic. Vinovați de lovire au fost cinci șvabi și un maghiar. Aceștia au fost arestați și duși la Curtea Marțială de la Timișoara, unde au stat până când au fost încorporați ca voluntari în armata germană.

Plt. Alexandru Sere, șeful P.J. Tolvădia, va întocmi pe data de **17 septembrie 1943** un proces-verbal²⁸ privind comportamentul subnotarului local Anton Hess care „...s-ar fi exprimat cu unele cuvinte cari luate la bază și în serios mai ales după felul cum a spus, reiese că este un șvab încarnat și urăște tot ce este românesc, vorbe cari au fost spuse față de locuitorul Moise Adam și Caravila Jiva din această comună.

Cum acest subnotar are soție de origine ungară, are frați aici în comună cu care este în contact în permanență, are un frate tot ungar, cu numele de Papp Stefan, care în prezent este cu gradul de lt. rez. la Baza 2 Aeriană Iași, care de asemenea este bănuț de legături cu persoane din serviciul de spionaj maghiar.“

De fapt, ce se întâmplase? Informatorul Adam Moise, ortodox, fierar, căsătorit, cu doi copii, declară că în primăvara anului 1943 a fost la vânat cu subnotarul A. Hess, el însuși fiind vânător. După vânătoare, s-au retras la o cârciumă din Tolvădia, unde subnotarul l-a întrebat dacă are nevoie de cartușe, „...la care eu am răspuns că îmi trebuie, dar iarăși apoi s-a răsucit și a spus că nu-mi dă, că le ține pentru noi și sârbi. Eu auzind, așa i-am spus de față de Caravila Jiva și Vițan Tima, că și eu am să-i fac unul cât capul degetului pentru capul lui.“ Ceea ce va fi susținut, pe bază de semnătură, și de informatorul J. Caravila.

Prin nota²⁹ sa informativă din **5 octombrie 1943**, L.J.T.T. informa Chestura Poliției Timișoara că în Timișoara, pe Calea Aradului nr. 12, se află un depozit de bagaje și poștă clandestină a G.E.G. și solicita să i se trimită rezultatele cercetărilor polițienești.

---

²⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 83.

²⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943. f. 211.

L.J.T.T. va comunica³⁰ pe **20 octombrie 1943** faptul că la moara „Prohaska“ din Jimbolia s-au făcut amenajări pentru depozitarea a 100 de vagoane de efecte militare de toate categoriile, destinate armatei germane de la infanterie și marină. Vagoanele se așteptau să vină de la Constanța, până la data raportării primindu-se deja primele 15 vagoane. La descărcat au muncit etnici germani desemnați de G.E.G. Magazia era păzită de o gardă comandată de un plutonier german de la marină.

Pe **27 decembrie 1943**, L.J.T.T. va înștiința³¹ Legiunea de jandarmi Arad că:

„...șvabii strâng alimente în cantități apreciabile pentru trupele germane, contrar dispozițiilor din convențiile germano-române.

De pe teritoriul Legiunei de jandarmi Timiș-Torontal, transporturile deghezate se îndreaptă spre Aradul Nou, de unde vor fi îmbarcate și expediate mai departe.

Credem oportun verificarea, supravegherea și măsuri de reprimare.“

O nouă notă³² nformativă, nr. 3482/28 **decembrie 1943**, a L.J.T.T., despre problema strângerii de alimente:

„Informăm că organizațiile germane locale strâng alimente dela locuitorii cari sunt obligați să le facă pachete de 12 kg și pe cari apoi le duc clandestin la Centru, în Timișoara.

Destinația acestor alimente este pentru voluntarii din Germania și pentru unitățile de pe front.

Aceste pachete sunt însoțite de scrisorile lui Andreas Schmidt care se pun în fiecare pachet.

În același timp, voluntarii cari sosesc în concediu în România, la înapoiere duc cu ei importante cantități de alimente cari scapă controlului, cei în cauză venind în uniformă și înarmați.

Deasemenea, Comandamentul German încurajează scoaterea de alimente din România pe orice cale, dat fiind situația grea în care se află populația germană.

Alimentele strânse se transportă pe calea aerului și în trenurile germane de toate categoriile ce trec prin raza județului.“

Se solicită controale severe la trenuri, aeroporturi, puncte de frontieră, pentru a se stăvili specula, ceea ce ar determina, scrie mr.

---

³⁰ *Ibidem*, f. 230.

³¹ *Ibidem*, f. 270.

³² *Ibidem*, f. 271.

I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., „...și propaganda antigermană ce se face în rândurile populației pe tema că România este pentru Germania vaca de muls până la slăbire.“

1944

Problema alimentelor persistă, dovadă nota³³ informativă din **14 februarie 1944** a P.J. Sânanndrei, în care șeful de post, plt. mj. Nicolae Duma, scria că populația germană din comună este foarte nemulțumită și revoltată la adresa conducătorilor locali ai G.E.G. pentru că îndeamnă etnicii șvabi să trimită pachete cu alimente pentru cei plecați voluntari în armata germană, expediate de către G.E.G. fără a trece prin Poșta Română, dar care ajung foarte puține dintre ele cu alimentele trimise inițial. Potrivit destinatarilor pachetelor, alimentele au fost înlocuite cu lemn și chiar pământ.

„Șvabii susțin că desfacerea pachetelor se face chiar în Timișoara, la organizația germană, unde este schimbat și conținutul lor. Astfel, unul din Sânanndrei a primit un pachet trimis de soția sa în care a găsit prăjituri, deși acasă nu i s-au trimis aceste alimente, iar cele ce au fost pachetate au lipsit complet.“

Suspectat de P.J. Sânanndrei a fost soldatul rezervist Viliam Jobb, plecat voluntar în Germania, care, venind în concediu a stat acasă mai mult de 30 de zile și nici măcar agentul de la poliția militară secretă germană din Timișoara, venit să-i verifice documentele de concediu, nu a avut ce-i face.

„Soldatul Jobb întrebându-l pe acel domn «D-ta, dacă nu aș mai vrea să plec în Germania ce ai face?», i-a răspuns: «Te-aș duce la Cercul de recrutare în Timișoara, unde ai face 4 ani de concentrare.»

Soldatul Jobb este de profesiune măcelar și se bănuiește că a primit un așa lung concediu în urma unor cadouri pe cari urmează să le ducă la înapoiere din concediu.“

Bibliografie

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943.

---

³³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945, f. 222.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 373/1940-1944, 344/1941-1946 și 9/1942.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 89/1942.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 173/1941-1945.

Probleme interetnice

1940

Comportamentul evreilor din Basarabia și Bucovina de Nord vizavi de armata și civilii români, la retragerea acestora din teritoriul ocupat de U.R.S.S. ca urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov de la 23 august 1939 (dată¹ care, prin prin evenimentele din aceeași zi, din 1944, a devenit memorabilă pentru români), încurajați de faptul că Țara Sovietelor avea o conducere dominată de evrei și de comisari politici de aceeași etnie, a dus la acte de răzbunare pe măsură. Un asemenea fapt a fost semnalat² pe **16 iulie 1940**, de către Cercul de Recrutare Timiș Torontal către L.J.T.T., fiind transmis în copie ordinul nr. 10.896 al Comandamentului Teritoriului P.C. 7 „...pentru a lua măsuri ca în viitor să se evite asemenea excese, cari pot avea urmări grave.“ Documentul era semnat de lt. col. O. Năsturaș.

„Marele Stat Major este informat de unele excese ale soldaților din Grupul 3 Grăniceri, Pază retras, din Bucovina, care în ziua de 1 Iulie, au aruncat pe geam din mersul trenului, între Pașcani și Tg. Frumos, 4. evrei, civili, iar în ziua de 2. Iulie, trecând prin Dorohoi, au omorât 40. evrei, și rănit 15., devastând și mai multe prăvălii.

De asemenea în ziua de 1. Iulie, a.c., mai mulți ofițeri și soldați ce veneau din Bucovina și se aflau în trenul personal Teiuș-Arad, au aruncat pe geam din mersul trenului, 3. evrei.

Dacă aceste excese din partea ostașilor grăniceri își găsesc justificare, ca o reacțiune la bruscările suferite în timpul retragerii din Bucovina, ele nu pot fi însă tolerate sub nici un motiv, deoarece ase-

---

¹ Alegerea unor anumite date din calendar, cel mai adesea având caracter religios, a devenit o constantă pentru atacarea armată a unei națiuni sau alteia, exemplul cel mai apropiat geografic și temporal fiind Serbia.

² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 16/1940, f. 106.

menea manifestări pot degenera în acțiuni cu caracter și urmări grave, prima fiind slăbirea disciplinei militare în unități.“

Pentru șeful Marelui Stat Major a semnat generalul David Popescu.

Plt. Gheorghe Tărău, șeful P.J. Tolvădia, în sinteza³ sa despre problemele polițienești ale anului 1940, oferă un spațiu extins cu privire la ceea ce se numea pe vremea aceea „Curentul hitlerist“:

„- Populația germană în masă compactă în comuna Tolvădia s-a remarcat că are înclinații mai mult spre Hitlerism numai după începerea războiului în Germania și în urma victoriei adusă de aceștia (sic).

- Cu începere din luna august 1940, germanii din comuna Tolvădia au început și făcut adunări fără autorizații, când au fost controlați de noi spuneau că ei primesc ordine numai dela Casa Germană (G.E.G., n.n.) din Timișoara și că pe ei nu-i interesează autoritățile române cu nimic, deoarece ei au conducătorii lor. Tot dela acea dată au început și și-au făcut drapele cu svazstica germană, le arborau fără a ține cont de ordinele date în vederea cum să le arboreze, adică să fie arborat împreună cu cel român. Îl arborau numai pe al lor singur.

- La 15 decembrie 1940, individul (sic) Schmidt Iosif, Lauth Ioan și Schumăr Francisc au bătut grav pe locuitorul Rista Adam din comuna Tolvădia.

- De aici grija noastră de căpetenie este de a supraveghea îndeaproape pe toți germanii, în număr de 608 suflete, element care formează populația germană, și de a ține pe toți nemții în strictă supraveghere și orice manifestare a lor să fie raportată la timp forurilor superioare, pentru a se lua măsuri contra lor.“

1941

S.J. Ciacova va informa⁴ L.J.T.T., la **20 februarie 1941**, despre relațiile tensionate între etnicii șvabi și sârbi existente în comuna Giera, ura și dușmănia înrăutățindu-se datorită faptului că:

„Învățătorul Voinovici Ioan din comuna Giera s-a exprimat către germani că tinerimea germană a înnebunit, fiindcă-și vând vaca din grajd să-și cumpere cizme și pantaloni sistem «Hitler».

---

³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 1.

⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 67/1941, f. 13.

Tinerimea germană s-a simțit ofensată pentru această expresie și vrea să-și ia satisfacția. În acest scop, a proiectat o bătaie învățătorului, că urmează să o aplice la momentul oportun.

Populația sârbă sesizată fiind de intenția germanilor, care sunt în majoritate în comuna Giera, a luat măsuri de apărare, purtând fiecare sârb asupra lui câte un cuțit (briceag) cu care în caz de bătaie să atace pe germani. Ei spun: «Noi, sârbii, nu vom lăsa pe învățătorul nostru să-l bată germanii așa cum l-a(u) bătut pe cel românesc din comuna Dolaț. Neamțul să știe că sârbul nu este laș».⁴

Pentru a dezamorsa situația și a preveni eventualele incidente, președintele organizației locale a G.E.G. și preotul ortodox sârb au fost sfătuiți să tempereze spiritele, iar P.J. Giera a primit ordin să intensifice patrulările de noapte și să nu mai permită circulația prin localitate după ora 21.

P.J. Banloc va informa⁵ pe **27 martie 1941** L.J.T.T. că „...un individ de origine etnică german din Jugoslavia, care a trecut frontiera în mod fraudulos în România că în Jugoslavia a început să șicaneze și să se răzbune sârbii pe populația de origine etnică germană, bătându-i pe unii chiar până la moarte, din care cauză tineretul din populația germană a început să treacă peste frontieră în România.

Această șicană contra populației germane a(u) început-o sârbii numai de când a intrat Jugoslavia în pactul de Tripartid (sic).⁶“

Într-o nouă notă informativă⁶, din **30 martie 1941**, subofițerul jandarm din Banloc va aduce la cunoștința superiorilor despre masarea de trupe armate iugoslave de-a lungul frontierei cu România pe linia Vârșeț-Gaiu Mare-Modoș (astăzi, Jaša Tomić, Serbia) și tentativele repetate ale acestora de a afla dacă în partea românească a frontierei există trupe germane. Pe de altă parte, după cum informa Petre Sfera, un locuitor din Banloc, „În comunele unde este populație germană li se dă foc gospodăriilor de către locuitorii de origine etnică sârbă ca drept răzbunare contra germanilor.”⁷

O informare⁷ pe aceeași temă pe **31 martie 1941**:

„Am fost informat de locuitorul Wolf Ștefan de naționalitate german, din comuna Banloc, că în seara de 30 martie 1941 a(u) plecat cu

---

⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 3.

⁶ *Ibidem*, f. 4.

⁷ *Ibidem*, f. 5.

vaporul pe Dunăre 1400 de supuși germani care se găsea(u) în Jugoslavia, iar azi vor pleca circa 1000 supuși germani.

Scopul plecării supușilor germani este că Germania va ataca Jugoslavia cât de curând.“

Tinerii germani din Tolvădia „...care erau cu muzica prin comună, pentru scoaterea pomilor puși la 1 mai, au stricat rondurile de flori din fața școlii de Stat, în acest caz li s-a dresat acte de dare în judecată“, va menționa P.J. Tolvădia⁸ la finalul anului 1941.

La **30 septembrie 1941**, P.J. Rudna raporta⁹ către L.J.T.T.:

„Suntem informați că în cercurile șvabilor se aduc unele critici autorităților românești pe tema evreilor, spunând că aceștia și acuma sunt protejați și chiar primiți în servicii, la diferite întreprinderi industriale.

În acest sens, s-ar fi exprimat șvabul numit Prinț din Peciul Nou, care a spus că nu se aplică în mod serios măsurile de românizare deoa-rece și acum sunt protejați evreii și primiți la diferite servicii, cum de exemplu la Fabrica de spirit din Timișoara sunt evrei, iar prin Basarabia și Bucovina, sunt reprimiți în servicii medici și farmaciști jidani.“

Informația este considerată ca sigură.

1942

Secția de Jandarmi Vinga raporta¹⁰ către L.J.T.T., pe **13 februarie 1942**, despre tratamentul rău pe care-l suportă în Jugoslavia nu doar sârbii, ci și românii:

„1/ Șvabii de acolo sunt de o îngâmfare revoltătoare și au pretențiunea de conducători, fiind sprijiniți de trupele de ocupație germane.-

2/ Acum două săptămâni, în comuna Becicherecu-Mare și în alte comuni vecine, au fost împușcați câteva sute de femei, copii, bătrâni, pe când ieșeau din biserică, ca represalii pentru că în hotarul unei comuni s-a găsit 2 soldați germani morți.-

3/ Toate corvezile și toate muncile grele de folos obștesc sunt executate numai de sârbi și de români, care nu se bucură de niciun fel de privilegiu.“

---

⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 344/1941-1946, f. 1, p. 2.

⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 256/1941, f. 48.

¹⁰ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 76.

Referindu-se din nou la relațiile dintre români și șvabi, șeful S.J. Vinga raporta¹¹ pe **23 februarie 1942**:

„Am onoare a raporta că în nici o comună nu s-au semnalat conflicte directe între români și șvabi.-

Este drept că aceștia din urmă sunt foarte îngânfați, încrezuți și nerespectuoși, așa cum erau o dată.-

Cauza este cunoscută, nu mai e nevoie de reamintit.-

Românii, conștienți, nu le dau atenție și nu-i provoacă cu nimic, așteptând schimbarea situației. Ei înțeleg totul și nu sunt cu nimic agitați de atitudinea șvăbească.-

Conflicte și discuțiuni de felul acesta pot avea loc numai acolo unde ambii sunt inculți și nu-și dau seama de împrejurări.“

Pe **2 martie 1942**, prin ordinul¹² de informațiuni nr. 3.350, L.J.T.T. cerea verificarea în teritoriu și raportarea privind relațiile dintre șvabi și sârbi, respectiv dacă au avut loc cazuri de manifestări ale germanilor contra sârbilor.

Plt. I. Florescu, șeful P.J. Beba Veche, va anunța¹³ pe **5 martie 1942**, S.J. Sânnicolau Mare că deține o informație cum că:

„1/. De la Pusta Mică, (de pe) raza acestui post, sunt propuși pentru a fi executați 2 sârbi, de către președintele comunității germane din comuna Cheglevici, anume Baier Karol. La acest individ acasă s-ar găsi un tabel în care sunt trecuți mai mulți sârbi din Plasa Sânnicolau Mare pentru a fi executați.-

- Unul din cei propuși la Pusta Mică ar fi Petrov Radovan, care are rude în Jugoslavia.-

- Acest Petrov Radovan a avut un cumnat în comuna Mokrin, Jugoslavia, care a fost executat în anul 1941 de armata de ocupație germană.

Informație primită dela omul nostru de încredere.“

Va urma, pe **13 martie 1942**, ordinul¹⁴ nr. 2.798 al L.J.T.T.:

„Suntem informați că organizațiile germane cari sunt în comune ce au locuitori șvabi și sârbi sau comune în apropiere de sârbi, au întocmit liste cu propuneri de a fi executați unii dintre sârbi pe cari (ii)

---

¹¹ *Ibidem*, f. 79.

¹² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 20.

¹³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 18/1942-1944, f. 50.

¹⁴ *Ibidem*, f. 66.

găsesc ei de cuviință că i-ar incomoda. Cum problema are o importanță capitală, depuneți tot interesul ca să descoperiți astfel de liste.-

Totodată, am observat că ura dintre sârbi și șvabi crește pe măsură ce știri din Serbia arată că șvabii au devenit călăii poporului sârb.“

Răspunzând la ordinul nr. 2.708/1942 al L.J.T.T. prin care se cerea verificarea relațiilor dintre șvabii și sârbii din Banatul Românesc, P.J. Cenad va anunța¹⁵ pe **21 martie 1942** S.J. Sânnicolau Mare că „...din cercetările și verificările făcute pe raza acestui post nu s-au constatat până în prezent asemenea informații despre executarea sârbilor care ar incomoda pe șvabi în acțiunile lor, întrucât pe raza postului se observă că populația șvăbească a(r) fi în relații bune cu sârbii, însă printre rândurile populației sârbești se observă pe fața lor ura ce o poartă față de populația germană pentru faptul de îngenunchere a Iugoslaviei de către armata germană, precum și față de atrocitățile comise de armata germană de ocupație față de populația sârbă din Iugoslavia.“

Pe **21 aprilie 1942**, mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., prin nota¹⁶ sa informativă, rezumă astfel problema țiganilor: „Țigani cumpără proprietăți dela români și trăiesc în concubinaj cu aceștia.“ Dat fiind faptul că este o adevărată analiză, în spiritul epocii, cu privire la respectiva etnie, pentru întreg teritoriul județului Timiș-Torontal, redăm integral nota în cauză:

„Din verificările făcute pe întreg teritoriul județului asupra țiganilor, informăm următoarele:

- Numărul țiganilor este de 2.057, repartizați în general în comunele ocupate de români și unde se află în majoritate. Acești țigani se ocupă cu facerea cărămizilor, fierari, cântă la vioară, strâng vechituri, unii dintre ei pleacă pe timpul verii prin țară, întorcându-se toamna cu bani, pe cari îi fac, credem, și prin hoții, mulți dintre ei sunt clienți obișnuiți ai instanțelor pentru furturi.-

- Viața lor în comune este un prost exemplu de moralitate, lene, murdărie și beție.-

- Datorită nașterii lor cari dau câte 4-5 copii cel puțin la o casă se înmulțesc foarte mult în detrimentul populației românești cari se micșorează aplicând sistemul nașterii unui singur copil de familie.- În urma acestor stări de lucruri, în Comunele: Gătaia, Topolovău

---

¹⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 65/1941-1945, f. 71.

¹⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 88/1942, f. 17.

Mare, Topolovățu Mic, Șuștra, Budinț, țiganii s-au infiltrat printre populația românească, cumpărând proprietățile dela români, la început la periferie și apoi către centrul comunelor,- români le vând casele imediat ce un țigan devine proprietar vecin pentru a nu conviețui cu țiganul alături.- Astfel din această cauză, între anii 1926-1941, țiganii au cumpărat un număr mare de case dintre care unele chiar în centrul comunei.-

Ceea ce este mai trist este faptul că se găsesc români cari trăiesc cu țiganii în concubinaj după cum sunt români cari s-au căsătorit cu țigănci. Cazurile sunt puține însă semnaleză o lipsă de demnitate românească la poporul nostru.-

- De notat că pentru a avea în unele comune șvăbești o populație românească, în numărul servitorilor români autoritățile au adăugat și pe țigani la numărul românilor. Acești țigani frecventează biserica și școala românească.-

Din această conviețuire a lor cu românii și temeiul ce punem pe ei ca să formăm un număr ce ne este necesar la asistența unei parohii, școli etc., șvabii ne pun pe aceeași treaptă cu țiganii și ne consideră ca atare.-

- Pentru neamul românesc nu văd un profit în conviețuirea cu țiganii și din contră multe din defectele noastre le-am luat dela țigani ale căror manifestări sunt contaminatoare.-

Credem pentru păstrarea rasei noastre curate ca să se ia măsuri de legiferarea raporturilor românilor cu țiganii, izolarea lor, interzicerea de a se mai vinde proprietățile românilor la țigani, trecerea lor ca minoritate distinctă și măsuri pentru împiedicarea înmulțirii.-“

În nota¹⁷ sa informativă către L.J.T.T. din **24 aprilie 1942**, P.J. Sânanndrei făcea cunoscută situația extrem de tensionată existentă pe tema ungarilor. Acarul Mircea, refugiat din teritoriul cedat Ungariei, discutând înaintea sărbătorii de Paști, în biroul de mișcare al gării feroviare din Sânanndrei, a povestit mai multor persoane despre cum a fost bătut și schingiuit de unguri, drept pentru care i-a înjurat.

„Dl impegat Marcu Ștefan, ce erea de față, la auzul acestor înjurături s-a revoltat grav și obrăznicit pe acar că de ce înjură pe Unguri în fața lui. După această discuție, dl impegat a prins ură pe acar și într-una din zile îl cheamă în birou și-l bate fără nici un motiv. Acarul raportează cazul și își vede de serviciu. La vreo săptămână dl impegat îl cheamă din nou în birou pe acarul Mircea și tot fără motiv îl bate de-l face numai sânge, salvându-l dl șef de gară.

---

¹⁷ *Ibidem*, f. 40.

Informându-ne despre aceasta dl șef de gară, care nici dânsul n-a știut că dl impegat o să fie ungur, am cerut cu raportul nr. 542/1942, Comisariatului de Poliție Sebeș-Alba să ne comunice originea etnică a dlui impegat, la care acel comisariat de poliție, cu adresa nr. 16958/942, ne comunică la cel în actele stării civile este din părinți de origine etnică maghiară cu numele de familie Mark și de religie reformat, care și-a pre-schimbat numele în Marcu, trecând și botezându-se în religia ortodoxă.“

Informațiile culese de către L.J.T.T. din Banatul Sârbesc sunt tot mai îngrijorătoare. Astfel în nota¹⁸ informativă nr. 1341/27 iulie 1942, se spune:

„Soldații germani, șvabi de origine, din cei fugiți din România sau chiar din Banatul Sârbesc, și angajați în formațiunile de poliție teritorială, se dedau la acte de viol săvârșite asupra femeilor sârbe; acestea au ripostat în general prin omorârea soldaților rămași peste noapte la ele.-

Din această cauză, recent, câteva fete de liceu au fost executate prin ștreang la Becicherecu Mare, motivându-se că sunt comuniste.-

Lipsurile sunt din ce în ce mai accentuate, iar restricțiile la care este supusă populația de origine sârbă face ca aceasta să reacționeze și să fie într-o continuă agitație, ceea ce atrage măsuri de represalii grave din partea germanilor.-

În Serbia Veche mișcarea de insurecție continuă din ce în ce mai pronunțat, ceea ce face să se creadă dat fiind situația arătată în Banatul Sârbesc, că și aci se vor produce dezordini.-

În Becicherecu Mare există Regimentul «Prinz Eugen» format din șvabii fugiți din România și chiar din localnici și care regiment în curând terminându-și instrucția va fi trimis în Serbia Veche, în contra răsculaților.-

Această situație se pare că nu convine șvabilor, deoarece pe alocuri cei fugiți peste frontieră se reîntorc cu gândul de a se înrola în armata română și a-și face datoria în țară.“

P.J. Teremia Mare va redacta la **1 august 1942** o notă¹⁹ informativă destul de amplă, din care extragem spre ilustrare câteva fragmente relevante:

„1. Sârbii și românii din Iugoslavia sunt șicanați până la extrem

---

¹⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 57/1942, f. 14.

¹⁹ *Ibidem*, f. 22.

Inspectoratul Jand, Timisoara.

Legiunea Jandarmi Timis Torontal.

TABEL - NOMINAL

De membrii marcanti si proeminenti din comunitatea maghiară cari activează intens pe teren iredentist si fac parte din elementele armatei.

No. Ser.	Numele si Pronumele.	Situatia militară.	Ctg.	Unitatea din care face parte.	Gradul.	Dacă este scout sau nu de mobiliz.	Dacă este scout prin reciprocitate.	Comuna ză.
1.	Liptay Martin	Satisfăc.	1923.	Reg. 5 Vt.	Soldat.	Nu	Nu	Jimbolia.
2.	Krasny Iosif	"	1920	Reg. 1. Pioneri.	"	"	"	"
3.	Horvath Iosif	"	1938.	Cerc. Recr. Timis T.	"	"	"	"
4.	Uzora Ladisl.	"	1923.	Idem.	"	Da.	"	Fibiș.
5.	Kovacs Petru	"	1923.	Reg. 1. Art.	"	Nu	"	"
6.	Schaf Alois	"	1944.	Reg. 18 Inf.	"	"	"	Răuți.
7.	Komlosy Stef.	"	1922.	Reg. 24 - Obuz.	"	"	"	Sannart.
8.	Maghery Stef.	"	1919.	Reg. 14 Obuz.	"	Da	"	"
9.	Fekete Mihai	"	1925.	Reg. 26 Inf.	"	"	"	"
10.	Klavosy Bela	"	1920.	C. R. T. T.	"	"	"	Ciavos.
11.	Pinter Iosif	"	1919.	C. R. T. T.	"	"	"	Cruceni.
12.	Labady Stef.	"	1928.	Comp. 7 Sanit.	"	Nu	"	"
13.	Horvath Vichent.	"	1927.	Reg. 93 Inf.	Serg.	Da	"	Otslec.
14.	Toth Ioan	"	1931.	Reg. 35 Art.	Sold.	Nu	"	"
15.	Kupelka St.	"	1924.	Bat. 10 Vt.	Locot.	"	"	Moșnița.
16.	Pataky Iosif	"	1928.	Reg. 17 Inf.	Serg.	"	"	"
17.	Nothary Stef.	"	1916.	C. R. T. T.	Sold.	"	"	"
18.	Burany Adalb.	"	1920.	Idem.	"	"	"	"
19.	Taar Andrei	"	1925.	Reg. 96 Inf.	"	"	"	"
20.	Kolmar Anton	"	1923.	Bat. 7 Activ.	"	"	"	"
21.	Vitze Iosif	"	1930.	Reg. 7 V-tori	"	"	"	"
22.	Mathe Pavel	"	1919.	C. R. T. T.	"	"	"	Dumbrăvit
23.	Fehn Nicolae	"	1919.	Idem.	"	"	"	"
24.	Pap Ladislau	"	1919.	"	"	"	"	"
25.	Recz Ioan	"	1919.	"	"	"	"	"
26.	Balay Andrei	"	1919.	"	"	"	"	"
27.	Fazekas Franc.	"	1925.	"	"	"	"	Ghiroda.
28.	Kovacs Ludov.	"	1928.	Reg. 95 Inf.	"	"	"	"
29.	Toth Koloman	"	1928.	Reg. 5 V-tori	"	"	"	"
30.	Kerekes Pavel	"	1930.	Bat. 6	"	"	"	"
31.	Berta Andrei	"	1934.	Reg. 7 Pioneri	"	"	"	"
32.	Börsek Franc.	"	1936.	Idem.	"	"	"	"
33.	Mollnar Iosif	"	1917.	C. R. T. T.	"	"	"	"
34.	Kovacs Ioan	"	1920.	Idem.	"	"	"	"
35.	Berta Andrei	"	1924.	Reg. 2. C. F. R.	"	"	"	"

Facsimil pag. 1: „TABEL-NOMINAL de membrii marcanti și proeminenți din comunitatea maghiară cari activează pe teren iredentist și fac parte din elementele armatei“

Război în Banat - Studii monografice

No. Ser.	Numele si Pronumele.	Situația militară.	CtG.	Unitatea în care face parte.	Gradul.	Dacă este scutit de mob. prin sau nu. reciproc.	Dacă este scutit reciproc.	Comuna unde domiciliază.
36.	Virag Gaspar	Satisfăcut.	1932.	Reg. 93 Inf.	Sold.	Nu.	Nu.	Ghiroda.
37.	Varga Ioan	"	1920.	C.R.T.T.	"	"	"	Plopi
38.	Fekete Stef.	"	1921.	Idem.	"	"	"	"
39.	Kolar Gheorg.	"	1938.	Reg. 2 Dorob.	"	"	"	"
40.	Farcas Ladisl.	"	1934.	Comp. 7 Sanit.	Lt.	"	"	Deta.
42.	Feigl Eduard	"	1925.	C.R.T.T.	Lt.	Da	"	"
42.	Wager Andrei	"	1922.	Idem.	Plot.	"	"	"
43.	Hach Eugen	"	1922	"	Sold.	"	"	"
44.	Klein Victor	"	1929.	"	Sublt.	Nu	"	"
45.	Boros Carol	"	1926.	Comp. 7 Sanit.	Sold.	"	"	"
46.	Szalay Emerich	"	1922.	Reg. 95 Inf.	Sold.	"	"	Voiteg.
47.	Rodor Stefan	"	1924.	" 94 "	"	"	"	"
48.	Simoni Matei	"	1932.	" 92 "	"	"	"	"
49.	Simoni I. Stef.	"	1930.	" 7 Art. Gr.	"	"	"	"
50.	Kekösy Stefan	"	1932.	" 1 Art.	"	"	"	Folia.
51.	Kekösy Emerik	"	1933.	" 94 Inf.	"	"	"	"
52.	Balint Ioan	"	1930.	" 17 Inf.	"	"	"	"
53.	Vastag Ioan	"	1934.	" 7 Inf.	"	"	"	"
54.	Balint Matei	"	1934.	" 5 V-tori	"	"	"	"
55.	Ksok Alexandru	"	1924.	" 10 Cäl.	Cap.	Da	"	Denta.
56.	Dudaş Ioan	"	1918.	C.R.T.T.	Serg.	"	"	"
57.	VBB Stefan	"	1925.	Reg. 38 Art.	Sold.	"	"	Omor
58.	Nits Stefan	-	1927.	C.R.T.T.	Cpt.	"	"	Fratelia
59.	Boaby Stefan	"	1919.	Idem.	Sold.	Nu	"	"
60.	Antal Ioan	"	1932.	Reg. 5 V-tori	"	"	"	"
61.	Heghedus Ludov.	"	1931.	Reg. 38 Art.	"	"x	"	"
62.	Folert Iulie	"	1930.	C.R. Sibiu	"	"	"	Vinga.
63.	Erös Emeric	"	1929.	Reg. 35 Art.	"	"	"	"
64.	Herteg Adam	"	1912.	C.R.T.T.	Plot.	Da	"	Mailat.
65.	Farkas Ioan	"	1932.	Reg. 95 Inf.	Sold.	"	"	"
66.	Kyari Alexa	"	1920.	C.R.T.T.	"	"	"	"
67.	Tarko Emeric	"	1918.	Idem.	"	"	"	"
68.	Venzel Emeric	"	1924.	Reg. 5 V-tori	"	"	"	"
69.	Bitoc Carol	"	1932.	Idem.	"	"	"	"
70.	Horvath Stefan	"	1929.	Reg. 17 Inf.	"	"	"	"
71.	Kadar Carol	"	1921.	Bat. 7 Ad. tiv.	Plot.	"	Da	Termac
72.	Kosos Stefan	"	1929.	Reg. 17 Inf.	Sold.	"	"	"
73.	Buidosa Andrei	"	1925.	Reg. 95 Inf.	"	"	"	"

Se certifică de noi prezentul tabel nominal
Comandantul Legiunei Jandarmi Timis Torontal
Maior,

Ioan Peşchir.

Facsimil pag. 2: „TABEL-NOMINAL de membrii marcanti și proeminenți din comunitatea maghiară cari activează pe teren iredentist și fac parte din elementele armatei“

de către șvabii din Iugoslavia, nu au nici un drept și nici nu se pot plânge nimănui.

Sârbii și românii nu au nimic și nimic nu pot cumpăra fără bon, pe care nu-l pot obține sub nici o formă de la instituțiile conduse de unguri și șvabi, în schimb ungurii și șvabii au de toate.

2./ Poliție din Banatul Iugoslav se face de către șvabi fugiți acolo din România, care bate populația sârbă și română fără milă.

[...]

4. Sârbi cu români trăiesc foarte bine împreună și sunt ca frații că numai ei sunt cei care suferă.

5. Se spune că în ziua de 30 iulie 1942 /lucru încă neverificat/ în orașul Chichinda (Kikinda, n.n.) armata germană de ocupație ar fi împușcat în mod secret un număr de 10 șvabi din Chichinda care au refuzat să plece pe front.

6. Soldații șvabi din Iugoslavia care sunt recrutați sunt trimiși pe front în Bosnia /Iugoslavia/ să lupte contra cetnicilor.

[...]

11. Oamenii cei mai bogați de origine sârbi sunt ridicați noaptea dela domiciliu și duși la centre unde sunt bătuți până la moarte de către poliția germană și sunt mereu întrebați că ce au dat la comuniștii sârbi.

12. Șvabii au împărțit între ei toate averile evreilor, la români, sârbi sau unguri nu s-a dat nimic.

13. În ținutul Bacica ocupat de Ungaria, spune că sârbii sunt prinși de unguri fără nici o vină, legați și aruncați de vii în Tisa.

Informațiile de mai sus le-am primit dela un mare proprietar sârb din comuna Mocrin (Mokrin, n.n.), care vine la mine la post cu inf. în fiecare săptămână, având carnet de trecere în regulă.“

Plt. S. Constantin, șeful P.J. Jimbolia, informa²⁰ pe **2 august 1942** că a fost prins Dobra Barlovan din Rudna, care în 1940 a trecut clandestin în Iugoslavia cu întreaga sa familie. Acesta declara:

„Sârbii sunt omorâți cu zecile zilnic, cărați în apropierea Dunării, iar cadavrele sunt aruncate în apă.“

Relațiile interetnice din Iugoslavia sunt amintite și în nota²¹ din **2 august 1942** a șefului P.J. Jimbolia:

„Între Croația și Serbia Veche există mari fricțiuni, s-au format cete de comitații care stau ascunse prin culturile de porumb și

---

²⁰ *Ibidem*, f. 18.

²¹ *Ibidem*, f. 20.

se atacă reciproc una pe alta și în special pe șvabii civili și militari unde îi prind îi împușcă sau taie cu cuțitele imediat, caz petrecut cu o companie de șvabi militari care în timpul când mergea la poligonul de tragere pentru exerciții și trecând printr-o pădure din apropierea comunei Vârșeț întreaga companie a fost mitraliată de către cetele de comitajii și omorâți.-

Pentru acest fapt autoritățile germane din Serbia au luat măsuri ca pentru un șvab împușcat sau omorât cu cuțitul să se împuște câte 50 sârbi dintre cei mai periculoși din comunele din jur.“

Comportamentul trupelor de ocupație germane din Banatul Sârbesc se află în permanență în atenția jandarmilor. Astfel, în nota²² din **2 august 1942**, șeful P.J. Comloșu Mare avea să scrie:

„Raportăm că în urma maltratărilor și omorurilor ce se săvârșesc în Jugoslavia de către autoritățile germane asupra populației sârbești, aceasta a început să-și facă apariția pe teritoriul român refugiindu-se.- Astfel, în ziua de 1 august a.c. au fost zăriți în apropiere de comuna Lunga, într-un păpuriș, ascunși, doi sârbi cu o femeie.

Procedând imediat la căutarea lor în unire cu grănicerii și autoritățile comunei Lunga, aceștia s-au retras peste frontieră în Jugoslavia.

Pentru prevenirea și prinderea refugiaților sârbi am organizat în unire cu Plut. de grăniceri pânđe pela punctele obligate de trecere – comunicând și poliției de frontieră germane.“

În luna **iulie 1943** (pe document nu este specificată data, însă așezarea în dosar a celor două file pe care le reproducem în facsimil ne permit această locare temporală), L.J.T.T. întocmește un tabel²³ cu „...membrii marcanți și proeminenți din comunitatea maghiară cari activează pe teren iredentist și fac parte din elementele armatei“. Pe listă se află 73 de persoane, din diverse localități.

Șeful P.J. Tolvădia va informa L.J.T.T., pe **3 august 1942**, despre faptul că autoritățile germane din Banatul Jugoslav au confiscat de la batozele pentru treierat toate curelele, pentru ca populația să nu mai poată treiera grânele. Pe de altă parte:

„La fel am fost informat că locuitorii sârbi din acel teritoriu

---

²² *Ibidem*, f. 21.

²³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 78/1943, f. 71 și 72.

așteaptă cu nerăbdare anexarea acelu teritoriu la România, însă au frică de propaganda maghiară ce se face printre ei că în luna august a.c., cu ocazia zilei Sf. Ștefan, când se serbează de către Ungaria, Banatul Jugoslav complet va fi anexat Ungariei, iar sârbii vor fi expulzați.“

Nota²⁴ nr. 252/5 **august 1942** a P.J. Teremia Mare, după ce scrie despre aruncarea în aer, cu o zi înainte, a Palatului Justiției din Kikinda, continuă:

„2./ Toți nesupușii și dezertorii de România care fug în Iugoslavia sunt recrutați și încorporați de germani în Regimentul «Prințul Eugen» și apoi trimiși să lupte contra comuniștilor sârbi din Bosnia.

3./ În Poliția din Chichinda (Kikinda, n.n.) este angajat de către armata de ocupație germană dezertorul Schön Lenhard de 23 ani de origine din comuna Teremia Mare. Acesta terorizează cu bătaia pe sârbi și românii din împrejurimile Chichindei. A băgat lumea în groază cu bătaia.“

Prin note scrise ori telefonice, L.J.T.T. cere posturilor și secțiilor de jandarmi să verifice diversele informații, de cele mai multe ori acestea fiind confirmate, lucru ce le dă credibilitate, fiindcă informatorii sunt diferiți și greu de crezut că cineva anume i-ar instrui să spună aceleași lucruri. În nota sa din **2 septembrie 1942**, șeful S.J. Jimbolia va informa²⁵, printre altele:

„8/ În teritoriul sârbesc în prezent ocupat de unguri, populația sârbească a început să se refugieze în Banatul Jugoslav, unde sunt prinși de către germani și cei ce refuză să meargă înapoi în regiunile ocupate de unguri sunt trecuți frontiera în România, cazul concret când individul Lolin Blagoliub din com. Bacica (Bačka, n.n.) a fost adus și predat la Postul Jimbolia la data de 9 august a.c., fugit din comuna Bacica din cauza teroarei ungarilor, iar germanii nu l-au tolerat în Banatul Jugoslav și l-au trecut peste frontieră, în România.“

Informat de Vasile Barbu din Uzdin (Iugoslavia), șeful S.J. Ciacova va raporta²⁶ pe **13 septembrie 1942**:

„Preotul Fiștea a organizat pe românii din Jugoslavia, dar organizația nu funcționează, din cauză că este oprită de conducătorul șvabilor din Banatul Jugoslav, care are sediul în Becicherecu Mare

---

²⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 57/1942, f. 19.

²⁵ *Ibidem*, f. 28.

²⁶ *Ibidem*, f. 39.

(astăzi, Zrenjanin, n.n.) și ar fi maghiarizat. Motivul invocat este că românii nu se înțeleg din cauză că avocatul Pența și medicul Frenți din Panciova sabotează acțiunile preot. Fiștea cu aceea că ei sunt tineri și să organizeze ei românii că și în Germania tot tinerimea conduce.

Aceștia sunt din simpatizanții legionari, care ar sta în raporturi bune cu conducătorii șvabilor și din această cauză orice cerere făcută de preotul Fiștea este respinsă.“

O notă discordantă dacă luăm în considerare contextul: P.J. Banloc trimite la L.J.T.T. documentul informativ²⁷ nr. 409/10 octombrie 1942 în care, la ultimul punct va scrie:

„2./ Șvabii din fosta Jugoslavie critică măsurile luate de armatele germane de ocupație din Banatul Jugoslav și parte chiar afirmă că a fost mai bine sub regimul jugoslav și ar dori ca să mai fie un regim ca pe timpul Jugoslaviei.

[...]

Cele dela punctul 2 culese din contactul cu un șvab de peste frontieră.“

Mr. I. Peșchir, comandantul L.J.T.T., în nota sa informativă nr. 2.135/11 octombrie 1942, încearcă să dea o explicație faptului că „... populația românească este supusă unui tratament rău adică pe aceeași treaptă în multe părți ca și sârbii, fiind destinată să suporte toate restricțiunile alimentare, de îmbrăcăminte, rechizițiile de cereale, vite și orice bunuri...“. În opinia sa, „Organizarea populației românești sub directiva preotului Fiștea nu face progrese vizibile, fiindcă dela început s-a ratat problema constituirii unui grup etnic românesc din cauza certurilor care există pe tema conducerii, a lipsei de curaj pentru afirmarea românească, precum și a lipsei de inspirație de a profita de momentul oportun a celor ce se cred chemați a conduce poporul românesc din Banatul Jugoslav.“ De vină ar mai fi și germanii care „...mergând pe linia unei autonomii a «Donau Landului», se comportă de o manieră aspră și de dezbinare a românilor pentru a-i intimida și în același timp să nu se formeze ca un bloc puternic ce le-ar fi piedică în tendințele lor de autonomie și de subjugare a tuturor celorlalți.“ În fine, o altă frână ar fi fost și legionarii refugiați în Banatul Sârbesc, chiar circulând zvonul că însuși Horia Sima ar fi fost acolo pentru a-i organiza.

---

²⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 9/1942, f. 94.

S.J. Deta nu va fi de acord cu nota șefului de post din Banloc, astfel că-i va răspunde²⁸ în **15 octombrie 1942**, deci patru zile mai târziu:

„Cât privește afirmațiunea că șvabii din Banatul Jugoslav fac aluzii că era mai bine sub sârbi, secția verificând cele raportate de dvs. constată contrariul, fapt pentru care veți trece din nou la verificare, raportând cele reale.“

L.J.T.T. informează pe **15 octombrie 1942**, printre altele, cum că:

„Se fac recrutări din(tre) sârbi la apelul generalului Nedić²⁹ pentru a lupta împotriva comuniștilor generalului Mihailovici³⁰.”

Soldații angajați sunt socotiți ca trădători de către toți sârbii, cari consideră trupele generalului Mihailovici ca naționaliste și cari formează nucleul unui al doilea front în Europa.- În legătură cu aceasta, autoritățile germane urmăresc îndeosebi pe sârbii înstăriți cari sunt bănuți ca găzduitori ai naționaliștilor.-

- Români din Banatul Jugoslav sunt în bune relațiuni cu populația sârbă, care pentru a scăpa de teroarea șvabilor de prezent ar vedea cu ochi buni ocupația românească a acestor ținuturi.- În același fel se exprimă și sârbii din România care apreciază în mod deosebit situația excepțională ce au în teritoriul românesc și care nu se sfiesc pe alocuri a-și arăta resentimentele față de șvabi și de lupta comună a românilor cu sârbii la un loc în contra nemților. Șovinismul sârbesc însă ar conta pe sprijinul românesc în contra nemților și ungarilor fără ca vreodată Serbia să fie ciuntită în vreun fel.-

- În Banatul Sârbesc proprietățile expropriate dela șvabi și unguri în folosul coloniștilor sârbi au fost înapoiate proprietarilor vechi chiar dacă aceștia se găsesc ca cetățeni români în comunele de graniță.“

Potrivit contextului din dosarul în care se află, la începutul lunii noiembrie L.J.T.T. a finalizat o listă³¹ cu „...toți ungurii (bărbați sau femei) suspecti socotiți ca periculoși din raza acestei Legiuni“. În cauză, 223 de persoane. Motivele de suspiciune: străin, supus maghiar;

---

²⁸ *Ibidem*, f. 2

²⁹ Milan Nedić, general și politician sârb. A condus Guvernul Salvării Naționale. După sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, autoritățile comuniste iugoslave l-au întemnițat. Versiunea oficială este că s-ar fi sinucis.

³⁰ Draža Mihailović, general promonarhist, patriot sârb, victimă a aranjamentelor de culise de la Ialta, decorat de americani cu „Crucea de Merit“ pentru contribuția la înfrângerea Germaniei hitleriste.

³¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 78/1943, f. 86-91.

conducător al iredentei maghiare din localitate; conducător al tineretului maghiar; comunist marcant; propagandist și iredentist; conducător al Cooperativei „Furnica“; dușman al românilor; iredentist maghiar înfocat; cu legături în Ungaria; se ocupă de treceri clandestine de frontieră în Ungaria; iredentist înfocat; curier al organizației maghiare; capabil de acte de teroare; bulgar maghiarizat; are copil/copii în Ungaria; bănuț că se ocupă de spionaj etc. Cei mai mulți sunt agricultori, și femei casnice, dar și frizeri, preoți, învățători, avocați, măcelari și chiar fără ocupație. Cei mai mulți sunt din localități în care maghiarii formează majoritatea sau sunt în număr mare: Tormac (nouă persoane), Moșnița (cinci), Otelec (23), Cruceni (12), Sânmartinu Maghiar (10), Ghizela (cinci), Deta (cinci), Mailat (nouă), Pordeanu (10), Cherestur (15), Beba Veche (20), Cenadul Vechi (șapte), Cenadul Mare (10), Jimbolia (opt), Stanciova (opt).

1943

L.J.T.T., în nota³² sa din **18 martie 1943**, scria:

„Informăm că Grupul Etnic German a dat dispozițiuni tuturor șvabilor din Timișoara ca în timpul cel mai scurt să treacă la evacuarea jidanilor ce-i au locatari în locuințele proprietate.-

În același timp se pare că au primit ordin ca nici românii să nu fie primiți chiriași în locul jidanilor.-

Închirierea au voie să o facă numai la șvabi.-

Pentru aducerea la îndeplinire a acestui deziderat, Grupul Etnic German găsește de cuviință a proceda cu amenințări și constrângeri cu darea copiilor afară din școală și eliminarea celui ce se opune din comunitatea germană.“

L.J.T.T. face cunoscut, prin ordinul³³ circular nr. 3.863/**25 martie 1943**, că a primit de la G.E.G. un număr impresionant de reclamații împotriva șefilor de posturi de jandarmi în care, printre altele, „...sunt acuzați că ar avea legături cu populația sârbă și din această cauză (îi) persecută pe șvabi. Legiunea cunoaște sistemul șvabilor de a intimidă, totuși puneți în vedere șefilor de posturi ca să execute legile întocmai și fără preferințe de origine etnică și în special să se comporte cu toată legalitatea față de cetățeni și cu asprime față de oricine și față de orice

---

³² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 51

³³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 18/1942-1944, f. 182.

individ care le (în)calcă. Totodată, luați măsuri de a verifica dacă există astfel de organe de supraveghere a autorităților românești din partea organizațiilor germane...”

Plt. Constantin Ozum, șeful P.J. Valcani, va raporta³⁴ pe **10 februarie 1943** despre un caz petrecut la Oroslamoș (localitate din Serbia aflată la câțiva kilometri de Beba Veche), la o nuntă sârbească a luat parte și un soldat german. La un moment dat, acesta a fost atacat de nuntași și ucis. Dimineața, armata germană i-a adunat pe toți participanții la nuntă și a cerut numele celui care l-a omorât pe ostaș. Întrucât nu voia nimeni să recunoască, s-a decis uciderea a 40 de sârbi drept pedeapsă pentru a băga spaima în ceilalți.

S.J. Jimbolia aduce la cunoștința L.J.T.T., în nota³⁵ sa informativă din **15 februarie 1943**, că informațiile privind victoriile sovieticilor pe frontul de est și debarcările anglo-americane au însuflețit „bandele de comuniști sârbi”. Pe de altă parte, „Actele de terorism și sabotaj ale populației sârbești contra armatei de ocupație germană sunt din ce în ce mai dese, aproape fiecare țăran are armă și ori de câte ori întâlnesc militari izolați sau grupuri mai mici îi împușcă. În Becikerekul Mare (Zrenjanin, n.n.), ca o măsură de represalii, aut. Germane au împușcat un mare număr de sârbi.”

Despre pedepse colective în urma uciderii unui colonel și a trei subofițeri germani în orașul Požarevac va scrie³⁶ și șeful P.J. Jimbolia, în nota din **25 februarie 1943**. Pe lângă arestarea a 850 de sârbi și executarea pe loc a 52 dintre ei, „...În orașul Becicherec din Jugoslavia au fost internați 50 de sârbi comuniști în lagăr, între aceștia erau și 12 șvabi dezertori din armata germană. În urma asasinatelor din orașul de la punctul 1 au fost și aceștia executați.”

Pe **12 mai 1943**, plt. Vasile Cioltea, șeful P.J. Foeni, raportează³⁷ ca „informație sigură și verificată” următoarele:

„Supusul sârb Vuici Milutin din comuna Kikinda – Jugoslavia, care cu carnet de trecere peste frontieră a fost în comuna Foeni și stând de vorbă cu el de vorbă ne dă următoarele informații:

---

³⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 76/1943, f. 20.

³⁵ *Ibidem*, f. 21.

³⁶ *Ibidem*, f. 22.

³⁷ *Ibidem*, f. 54.

1/ Populația română și sârbă este persecutată de către poliție și jandarmi, care se face ½ parte unguri și germani. Se notează că persecuția și mizeria se face mai mult de către unguri.

2/ Românii și sârbii din Jugoslavia sunt obligați să fie servitori la nemți și cu o plată cât se poate de redusă din care nu se poate trăi.

Românii care fac plângeri în acest sens nu li se ia în considerare de către conducerea germană, se zice că își bat joc de ei spunându-le să muncească până moare.- În urma acestui rău tratament foarte mulți români trec în România.-

3/ În Jugoslavia se fac recrutări de voluntari din toate națiile: nemți, unguri, români, sârbi etc. pentru a merge pe front, însă nemți și unguri obligatoriu. Din această cauză, foarte mulți unguri fug în Ungaria.“

Prin ordonanța nr. 44.576 din luna **mai 1943**, autoritățile germane de ocupație din Banatul Iugoslav au lansat un apel³⁸ pentru înființarea de urgență a Serviciului Militar Auxiliar:

„Fiecare bărbat din ținutul acesta între 18-35 ani, care dorește să-și servească patria, contuerând (probabil „concurând“, n.n.) la construcția ei, poate să se anunțe în acest serviciu.

Fiecare care va servi aci servește pentru a elibera Europa și prin aceasta patria sa de teroarea comunistă. Fiecare bărbat al serviciului militar auxiliar primește îngrijire gratuită – ca și oricare soldat german – locuință și îmbrăcăminte. În afară de aceasta, pentru fiecare 10 zile va primi o leafă proporțională cu capacitatea sa și felul depus.

Fiecare bărbat din serviciul militar auxiliar are aceleași drepturi și aceleași îndatoriri ca și membrii «Wermacht»-ului german.

Vor fi preferați bărbații care au deja serviciul militar făcut.“

La **3 iunie 1943**, P.J. Denta va informa³⁹ L.J.T.T. că a primit de la preotul Aurel Bota din localitate un exemplar din apelul german pentru serviciul militar auxiliar. Se deduce însă că respectivul apel nu a avut succes nici la prima sa lansare, astfel că: „Se vorbește în Banatul Iugoslav că acest apel va fi ultimul și în cazul că românii de acolo nu se vor înrola ca voluntari de bunăvoie, vor fi constrânși și recrutați forțat.“

L.J.T.T. va emite nota informativă nr. 663/7 **iunie 1943**, unde se precizează, la fel, că ar fi deja al doilea apel de acest gen și cum că a fost lansat printre românii din Banatul Iugoslav.

³⁸ *Ibidem*, f. 57.

³⁹ *Ibidem*, f. 58.

Și P.J. Moravița va raporta⁴⁰ pe **15 mai 1943** despre apelul german:

„Apelul lansat a produs mari nemulțumiri în rândurile populației sârbe și probabil prea puțini se vor înscrie de bună voie pentru a fi înrolați în armata germană.-

După informațiile primite, populația sârbă și mai ales intelectualii și funcționarii publici sunt hotărâți a se refugia în România, Ungaria sau Bulgaria pentru a nu fi obligați a se înrola în armata germană.-

Pentru populația română din Banatul Iugoslav și Valea Timocului se discută mult despre această chestiune. Se pregătesc să se refugieze în masă în România.

În nota⁴¹ informativă nr. 7592/**20 iulie 1943**, L.J.T.T. anunță arestarea lui Ioan Kilburg din comuna Dumbrăvița și deferirea acestuia Curții Marțiale pentru faptul de a fi ofensat națiunea română:

„În ziua de 17 iulie 1943, individul Kilburg Ioan, de 46 ani, din comuna Dumbrăvița acest județ, de origine etnică german, găsiindu-se în cârciuma numitului Fehn Nicolae tot din acea comună, unde probabil băuse mai mult, a intrat în discuție cu românul Bogdan Mihai din comuna Valcani acest județ, care are o casă în comuna Dumbrăvița, pe care l-a provocat și căruia între alte discuții i-a spus că ce cred românii că mult au să mai domine pe aceste locuri? Exprimându-se în același timp că comuna Valcani, comuna de origine a românului, este aproape de frontieră și în curând ungruii vor veni și ocupa aceste ținuturi și va (sic) vedea românii ce o să facă cu ei atunci.“

Apelul nu este primit cu bucurie nici chiar de populația germană.“

Plt. Petre Nădăban, șeful P.J. Denta, prin nota⁴² sa din **10 august 1943**, informa L.J.T.T. despre faptul că au fost arestați șapte șvabi care au fugit din Banatul Iugoslav în România și că totul se vinde exclusiv pe bază de cartele. Îmbrăcăminte nu se obține sub nicio formă, cu toate că există pentru aceasta cartele. În aceeași situație se află și multe alte obiecte strict necesare.

„Verificând cele de mai sus prin dl. Aurel Bota, preot în comuna Denta, care este originar din Banatul Sârbesc, ne-a informat că cele

---

⁴⁰ *Ibidem*, f. 59.

⁴¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 75/1943, f. 139.

⁴² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 76/1943, f. 93.

de mai sus sunt sigure, adăugând că acum s-au luat măsura în Banatul Jugoslav să nu li se lase nici grâu de sămânță și să fie tot colectat dela ei la Stat.- Din această cauză, în sânul populației este o stare de îngrijorare foarte mare și că în tot momentul acea populație este gata a reacționa contra autorităților.“

P.J. Giera anunța L.J.T.T., în nota⁴³ din **14 august 1943** despre o nouă măsură extremă luată de armata germană în Iugoslavia, deci implicit și în Banatul Iugoslav:

„Populația sârbă din Serbia este nemulțumită prin faptul că li s-a dat în primire stogurile de grâu nesecerat, spre a le păzi zi și noapte, amenințați fiind de autoritățile germane de ocupație, căci dacă se va întâmpla un incendiu fie cu intenție, fie din neglijență, proprietarul grâului va fi executat imediat, prin împușcare, fără nici o cercetare.“ Informația este dată a fi sigură și verificată.

O nouă notă⁴⁴ informativă despre situația din Iugoslavia va fi trimisă în teritoriu de către L.J.T.T. în data de **23 august 1943**:

„1.- Germanii procedează la rechiziționări masive de cereale, vite și derivate pe cari le achită la un preț mic și pe care apoi contrar măsurilor din anii precedenți le expediază în Germania. Pentru ca operațiunea să reușească în cât mai bune condițiuni s-au instituit peste tot emisari dintre șvabi cari procedează radical la operațiunile de strângere.-

Unele produse se colectează înainte de timp – cartofi etc. – numai ca să fie ridicate cât mai în grabă.-

2.- Începând cu luna august, în Banatul Iugoslav s-a procedat la internarea ultimilor intelectuali sârbi rămași liberi: foști funcționari, ofițeri etc.-

Această măsură s-a luat pentru a preîntâmpina eventualele mișcări în Iugoslavia, dat fiind evenimentele depe frontul italian.-

Din cauza măsurilor de mai sus, populația în întreaga Serbie este în fierbere și se așteaptă la manifestații.“

În încheiere se afirmă că informațiile de mai sus nu sunt verificate, deci au fost preluate ca atare de la posturile și secțiile de jandarmi din subordine, fiind primite de la diverși informatori.

---

⁴³ *Ibidem*, f. 95.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 89

1944

P.J. Sânmihaiu Român va informa⁴⁵ L.J.T.T., pe **28 ianuarie 1944**, despre nemulțumirea etnicilor țigani din Sânmihaiu German. În toamna anului 1943, s-au luat de la fiecare cetățean care a avut grâu la treierat câte 100 kg, aceasta pentru a fi dat locuitorilor săraci din comună.

„În ziua de 27 ianuarie 1944, s-a împărțit acest grâu la locuitorii săraci din comună, primind fiecare câte 30 kg. grâu și pentru care s-au prezentat și țigani din acea comună ca să li se dea și lor ca la fiecare, în urma căruia șeful organizației care era cu distribuirea acestui grâu le-a spus țiganilor că nu le dă pe motiv că nu sunt înscriși în organizația șvăbească și în al doilea rând că sunt romi.

Țiganii sunt nemulțumiți pe această temă din această comună, iar șvabii caută nod în papură, că țiganii beau la cârciumă, nu muncesc și alte lucruri ce nu este adevărat, deoarece țiganii lucrează tot la ei cu ziua, și când e vorba ca să primească și ei ceva dela comună cum primesc alți șvabi, ei zic că nu au dreptul.“

Pe **13 martie 1944**, L.J.T.T. emite ordinul⁴⁶ circular nr. 754:

„Din cercurile iugoslave s-au obținut informațiuni că membri conducători ai acțiunii libere preconizează înființarea unei asociații secrete «DUȘAN CEL VITEAZ», în care scop să fie înregimentați tinerii devotați guvernului liber de la Cairo și regelui Petru în scopul de săvârșiri acte de sabotaj în interesele armatei germane din România.

De asemenea, suntem informați că și-a luat activitatea secretă «SMRT ILI SLOBODA⁴⁷» sub președinția lui TOMA, având ca secretar pe Ivan Tripovici. Se știe că această asociație urmărește acte de sabotaj împotriva intereselor germane din România.“

Potrivit ordinului⁴⁸ nr. 2.104/**28 iulie 1944**, L.J.T.T. anunță că, în baza informațiilor pe care le deține, „...populația de origine etnică germană se arată f. îngrijorată de acțiunile partizanilor sârbi care cred că se vor extinde și pe teritoriul acestui județ.

---

⁴⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 316

⁴⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 18/1942-1944, f. 301.

⁴⁷ „Moarte sau libertate“, n.a.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 354.

Din această cauză, sus-numiții caută pe orice cale a se înarma cu tot felul de arme ce pot procura, fie legale, fie ilegale, cu care să se apere la un eventual atac al partizanilor sârbi.

Luați măsuri de verificarea informațiilor de mai sus și supravegheați îndeaproape pe șvabi în ceea ce privește înarmarea.“

Preotul ortodox sârb Nicolae Bebici din Giera va interveni prin declarație scrisă, pe **12 noiembrie 1944**, în favoarea unui șvab din localitate. Reproducem integral acest document⁴⁹:

„Declarație

Subsemnatul Bebici Nicolae, preot ort. sârb în comuna Gier, prin prezenta declar următoarele:

Sunt în Gier preot din anul 1932. În tot timpul de când sunt aici n-am observat din partea D-lui Heinrich Antoniu, comerciant de lemne din localitate o ținută ostilă sau ură exprimată față de localnici. În timpul retragerii autorităților militare localnice, Postului de Jandarmi și Plutonului de Grăniceri, când am rămas singuri, neliniștiți, lăsați la voia soartei, neputându-ne părăsi posturile fără aprobare prealabilă a autorităților superioare, Dl. Heinrich Antoniu și cu câțiva fruntași germani ne-au încurajat garantându-ne cu viața lor că nici unuia dintre noi nu i se va întâmpla nici un rău din partea autorităților militare germane. Această garanție mi-a fost dată mie pentru familia mea și familia cumnatului meu Constantinescu Mihai, taxator vamal T-șoara, Dl. înv. dir. dela școala de Stat I. Mărcuș, Agent de cultura tutunului Florea Popescu, Șef de gară Surdu Ioan, Perceptor Mihaiu Sănătescu, precum și membrilor familiilor Plot. Radu Dumitru șef post Jand. Gier și plot. Harosa I. comandt. plotonului de grăniceri Gier, care au rămas în localitate după retragerea armatei române.

Prin expunerea situației de către Dl. Heinrich Antoniu, cu ocazia primului camion german sosit în comuna noastră, că populația din localitate trăiește în raporturi bune cu germanii și că-n comună predomină ordine și înțelegere perfectă, nimeni n-a fost ridicat și nimănui nu i s-a întâmplat nici un rău. Domnul Heinrich Antoniu a susținut singurul ostaș român rămas în localitate, ordonanța D-lui colonel Dinculescu Teodor, având în privința lui chiar schimb de cuvinte cu conducătorul grupului etnic german, care în preaj-

---

⁴⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 99/1944, f. 67.

ma reîntoarcerii armatei române, seara, a vrut să-l ducă prizonier cu dânsul la Modoș, D-l Heinrich Antoniu a intervenit pe la autoritățile militare germane pentru eliberarea D-lui șef de gară Surdu Ion și a acarului Caragea ridicăți de armata germană, rugând în același timp să se interzică reîntoarcerea în comună a conducătorului grupului etnic german Wist Francisc, spre a nu strica raporturile și pacea care domină în comună după plecarea lui.

Drept pentru care am dat prezenta declarație D-lui Heinrich Antoniu spre a-i servi ca dovadă de comportarea lui față de mine și populație din localitate.

Gier la 12 Nembrie 1944“

În favoarea lui Antoniu Heinrich (născut pe 17 noiembrie 1894, la Oravița) au dat declarații⁵⁰ scrise și șeful de gară, Ion Surdu, notarul Traian Bogoiu și medicul dr. Pascu I. Octavian. Acestuia îi fusese întocmită o fișă specială și trebuia internat în lagăr deoarece fusese conducătorul secției sociale și loctiitorul conducătorului organizației din Giera a G.E.G.

L.J.T.T. solicita S.J. Ciacova să verifice⁵¹ la **2 noiembrie 1944** cine anume se făcea vinovat de netrimiteră spre internare a lui A. Heinrich. „Șeful postului personal va lua măsuri de arestarea susnumitului și cu forme legale, va fi adus la Legiune pentru a fi internat.“

La rândul său, S.J. Ciacova va retrimite acest ordin la P.J. Giera: „Executați ord. de față și arătați în rap. de înaintare, că acest Heinrich Anton a fost înaintat Legiunei pentru internare și s-a pus în libertate.“ Ordinul va fi executat⁵², A. Heinrich fiind arestat și trimis la Timișoara, pentru internarea în lagăr, motivându-se că numitul „Are influență asupra populației germane și ar fi capabil de conducerea acțiunii.“

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 57/1942, 75/1943, 76/1943, 99/1944.

---

⁵⁰ *Ibidem*, f. 68, 69 și 70.

⁵¹ *Ibidem*, f. 79.

⁵² *Ibidem*, f. 80.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 373/1940-1944, 65/1941-1945, 256/1941, 344/1941-1946, 9/1942, 18/1942-1944.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 67/1941 și 88/1942.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945.

Societatea, jertfa intereselor oculte

1939

S.J. Sânnicolau Mare va raporta¹ pe **26 decembrie 1939**, către L.J.T.T., ca urmare a unui ordin secret al acesteia din urmă, emis pe 22 decembrie 1939, cum că: „1. În ziua de 20 decembrie 1939, cu ocazia conferinței ținută cu șefii de posturi s-a întrebat pe fiecare șef de post dacă pe raza posturilor ce le comandă se țin întruniri de către șvabi cu caracter cultural, religios etc. despre care întruniri ar avea cunoștință și șefii de posturi, pentru care șvabii nu au autorizații din partea Legiunei.-

Șefii de posturi mi-au afirmat că pe raza posturilor lor nu se țin asemenea întruniri fără autorizație din partea Legiunei și fără ca șefii de posturi să aibă vreo cunoștință.

Din cele raportate de către șefii de posturi, verbal, în ziua de 20 decembrie 1939, și în urma inspecțiilor făcute de către subsemnatul am constatat că servitorii de origine etnică români care sunt angajați ca servitori la șvabi nu sunt rău tratați, ci, din contră, se poartă cu ei foarte omenește din cauză că mulți din șvabi sunt la concentrări și aceasta îi face să se poarte omenește cu ei.-

Cam prin luna septembrie 1939 am fost informat că unii dintre șvabii din comuna Tomnatic ar căuta să concedieze din serviciu pe unii servitori români pe considerentul că vor să aducă ruși din Basarabia, însă azi chestiunea a luat o altă întorsătură în vederea că șvabii sunt concentrați și nu găsesc servitori mai muncitori ca românii.”

Raportorul, respectiv plt. mj. Gheorghe Gloabă, șeful S.J. Sânnicolau Mare, va mai nota în același raport:

„3. Elevi din școlile superioare germane nu au venit pe raza secției noastre pentru a vizita unele comune locuite de către populație șvăbească.-

---

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 2/1939, f. 71

4. Organele fiscale de la sate este cam adevărat că se cam poartă rău cu populația deoarece și populația nu vroiește cu nici un chip să-și plătească dările față de Stat.-

În multe cazuri, și subsemnatul am fost de față cu ocazia inspecțiilor când organele fiscal au fost ele bruscate de populație, nevoind a-și plăti dările.-

Cazuri grave nu au fost pe raza secției care ar fi dat naștere la dresări de acte contra locuitorilor pentru ultragiu cu lovirea agenților fiscali.”

Așadar, se pune deja problema nesupunerii fiscale a locuitorilor de etnie germană din România.

1940

România se pregătește de război. Ministerul Agriculturii și Domeniilor a hotărât instituirea a două zile pe săptămână fără carne în toată țara, respectiv miercurea și vinerea, care oricum erau și până atunci zile de post pentru credincioșii ortodocși, majoritari. Motivul: „Pentru a se cruța stocul de animale în vederea oricărei eventualități.“ În documentul² din **22 martie 1940**, pe care Prefectura Județului Timiș-Torontal l-a trimis L.J.T.T., sub semnătura prefectului, col. Virgil Popovici, se mai spune:

„Se interzice începând cu data de 19 Martie 1940, consumația sub orice formă a cărnurilor de bovine, ovine și porc, în zilele de Miercuri și Vineri ale săptămânii, atât în localurile publice de consumație, cât și în gospodăriile particulare, iar în zilele premergătoare este oprită tăierea animalelor pentru consumație publică.“ Desigur, erau excepții pentru spitale, iar de mâncat se putea mânca carne de pasăre și de pește.

„Bineînțeles, este interzis a se tăia o cantitate mai mare în ajunul zilei în care tăierile în abatorii sunt interzise. Vă rugăm să binevoiți a lua măsuri ca numărul animalelor tăiate în abatorii în cursul unei săptămâni să scadă efectiv cu 2/7.“

De asemenea, s-a oprit de la vânzare și sacrificare a vițelilor de până la șase luni și a animalelor de muncă.

Pe **11 iunie 1940**, Regimentul 9 Jandarmi Timiș emite ordinul³ de zi nr. 274, prin care este citat plt. Ioan Militaru, șeful P.J. Ilidia, județul

---

² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 16/1940, f. 13.

³ *Ibidem*, f. 97.

Caraș, care, „...prin muncă și priceperea cu care a lucrat a reușit să înfrâneze concubinajul din raza postului său și să oblige pe un număr considerabil de concubini să se căsătorească legitim.“

Iată însă că Prefectura Județului Timiș Torontal face cunoscut⁴ L.J.T.T. , pe **28 iunie 1940**, „...un extras din textul Jurnalului Consiliului de Miniștri nr. 1.042 din 6 mai 1940, publicat în Monitorul Oficial nr. 105 din 8 mai 1940.

«Art. I. - Prin derogare dela dispozițiunile jurnalului Consiliului de Miniștri nr. 755 din 1940, publicat în Mon. Of. nr. 67 din 19 martie a.c. se permite vânzarea și consumul mezelurilor și în zilele de miercuri și vineri ale fiecărei săptămâni.“

1942

La **23 februarie 1942**, șeful Secției de Jandarmi Vinga raporta⁵ către Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal despre strângerea de fonduri de către organizațiile șvăbești din raza sa de activitate. Această activitate se desfășura lunar, „...fiind fixat 10 lei la un iugăr de pământ, iar cei care nu au pământ, au fixată o sumă globală în raport cu situația lui materială.-

Șvabii bătrâni ce nu sunt înscriși în organizațiile actuale nu vor să dea nimic, din care cauză sunt boicotați și li s-a(u) afișat numele pe table de lemn prin comună.

Alte adunări de fonduri nu s-au semnalat.“

Mr. Ioan Peșchir, comandantul L.J.T.T., în nota sa informativă⁶ din **28 aprilie 1942**, rezuma: „Lipsa unei acțiuni pentru ridicarea populației române pe tărâm economic și cultural.“ Dat fiind faptul că ofițerul face în document o adevărată analiză, valabilă pentru județul Timiș-Torontal, care surprinde foarte bine aspectele în discuție, vă oferim acest text integral:

„În legătură cu acțiunea culturală și urmările acesteia pe plan educativ precum și economic, informăm următoarele în urma verificărilor pe care le-am făcut pe întreg teritoriul județului.

- În luna Decembrie 1941, am propus în Consiliul de Colaborare

---

⁴ *Ibidem*, f. 84.

⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944, f. 82.

⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 88/1942, f. 32.

al Prefecturii Județului Timiș, problema unei acțiuni culturale în masă a populației românești, motivat de starea de spirit neliniștită pe care o aveau și o au încă românii datorită propagandei maghiare și impertinentei șvabilor care afirmă drepturi de autonomie asupra Banatului.

- Acțiunea urma să pregătească poporul român din aceste părți și spre o solidarizare economică prin crearea de puternice cooperative cari să concureze pe cele șvăbești și să le smulgă pe rând bunurile economice pe care le-au acaparat sub regimul legionar și mai târziu.-

- Rezultatul este că nu se face nimic organizat și că prin cele câteva conferințe ținute în luna martie de fiecare cum l-a tăiat capul, nu se realizează educația maselor românești în atâtea domenii în care viața noastră are lipsuri și nici nu se poate trece la scopul exprimat la aliniatul 2.-

- În acest timp, șvabii țin întruniri educative, serbări, fac teatru, se vorbește de toți factorii lor intelectuali și se pregătesc în toate domeniile cu exclusivitatea pentru șvabi.-

- În același timp dezvoltarea lor economică se întărește din ce în ce mai mult.

- Se observă la populația românească că este dornică să i se vorbească și ar fi capabilă de multe înfăptuiri dacă va fi bine condusă de factorii intelectuali dela sate și cei dela orașe.-

- Pentru îndreptarea acestor stări de lucruri găsim nimerit a se da dispozițiuni dela centru a se forța toate instituțiile prin Ministerele de resort să treacă la realizări în cadrul propagandei culturale și apoi aplicate pe teren.-

- Prefectura de Județ să fie organul care să le coordoneze activitatea și s-o cenzureze.-

- Totodată, federalele cooperative să pășească la înfăptuirea de cooperative care, ajutate de Stat, acolo unde va fi cazul, să poată distruge concurența, acaparând cea mai mare parte din bunurile ce trebuie să fie ale românilor și care azi sunt stăpânite de minoritari.“

1943

Nemulțumirile populației se acumulează. Astfel, în nota⁷ sa informativă din **15 februarie 1943**, plt. Aurel Pop, șeful P.J. Fratelia scria:

---

⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 130/1943, f. 77.

„Suntem informați că populația din comunele ce aparțin acestui Post este nemulțumită pentru faptul că lunar se dă de fiecare individ numai 100 grame de zahăr.

Totodată, am fost informați că în rândurile locuitorilor a început a se comenta aprig și a se aduce grave acușări modului cum s-a(u) făcut mobilizările, concentrările și scutirile de mobilizare, căutând să se convingă masele că în actualul război a(u) luat parte numai cei din pătura săracă, iar eroii sunt numai săraci. Bogații sunt toți acasă, scutiți sau scoși cu bani, fapte care spun că vor duce în curând la demoralizări grave în rândurile armatei, dacă măsuri urgente nu vor fi luate.“

Desigur, în acest context și date fiind realitățile descrise în rapoartele polițienești, se poate pune întrebarea dacă nu cumva toate acestea n-au netezit cumva calea comunismului în România?

1944

Mr. Ioan Peșchir trimitea secțiilor și posturilor din subordine, pe **13 ianuarie 1944**, ordinul⁸ de informațiuni nr. 67, în care scria:

„Legiunea este informată că G.E.G. a fixat taxe șvabilor, astfel: Cine are 30 jugăre de de pământ plătește anual 30.000 lei, din care se plătește salariul la învățători și 500 lei lunar care se plătește ca ajutor familiilor concentraților voluntari plecați în Germania.

Șvabii socotind că este prea mare această taxă, au trimis la 4 Ianuarie 1944, la G.E.G. pe ortșleiterul din Peciul Nou ca să reducă taxele, însă n-a ajuns la niciun rezultat.“

Se cerea verificarea informației și raportarea rezultatului până pe 27 ianuarie 1944.

Pe **29 ianuarie 1944**, șeful Secției de Jandarmi Deta va raporta⁹ către Legiune:

„Datele raportate de șeful de post sunt reale, în comuna Voiteg din recolta anului 1943, (s)a adunat de la mașinile de treierat câte 1% de grâu, care a dat cantitatea de 6000 kg de grâu.- Din această cantitate s-a vândut de către Comitetul Consiliului de Patronaj 1600 kg de grâu, iar din banii rezultați s-a cumpărat haine și încălțăminte pentru copiii săraci de la școala primară de stat /Români./

Conducătorii G.E.G. din Voiteg au cerut și ei la rândul lor să li se permită a ridica 1600 kg grâu pentru ca suma realizată să o poată folosi în

---

⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 14.

⁹ *Ibidem*, f. 39.

interesul lor, întrucât ei nu au copii săraci și că procentul de grâu a fost colectat și de la germani.- Pe acest considerent s-a născut divergență de păreri.“

Șeful P.J. Fibiș va raporta¹⁰ superiorilor, la **1 februarie 1944**, că o parte din locuitorii comunei Remetea Mică, care nu simpatizează cu organizația germană locală, sunt nemulțumiți de faptul că Staub Ghizela, angajată ca impiegată la Primărie, cu un salariu de aproape 4.000 de lei/lună, nu lucrează mai nimic pentru instituție, ci pentru organizația germană. Mai mult decât atât, ia cu ea acasă și mașina de scris a Primăriei, care a costat 33.145 de lei.

Și tot șeful P.J. Fibiș va raporta¹¹, la **2 februarie 1944**, cazul Zooler. Mai concret, veniți acasă în concediu, la Remetea Mică, voluntarii în armata germană Stein Valentin și Tifert Martin l-au chemat în seara de 18 ianuarie, la sediul organizației germane locale, pe Zooler Ioan, șeful acesteia. Voiau să-i atragă atenția asupra unor nemulțumiri provocate familiilor lor. Însă Zooler, neacceptând solicitarea, cei doi s-au deplasat la domiciliul său. Zooler i-a dat afară din casă, iar a doua zi s-a plâns kreisleiterului din Arad. La rândul lui, acesta a anunțat Comandamentul Militar German din Timișoara, care a trimis la Remetea Mică doi soldați germani. Care s-au întreținut cu Zooler până noaptea târziu. Pe la orele 2-3 după miezul nopții, însoțiți de primarul comunei, Frico Francisc, s-au deplasat la Stein Valentin și Tifert Martin acasă, i-au luat și i-au dus la sediul organizației germane din localitate, apoi la Timișoara, unde li s-a anulat concediul, fiind imediat trimiși înapoi în Germania, la unități.

Surprinși, părinții celor doi voluntari în armata germană au ajuns la concluzia că Zooler i-a acuzat pe tineri că au făcut propagandă comunistă. Ca atare, au pornit să adune o listă de semnături prin care să demonstreze că nu este nimic adevărat, obținând semnături de la peste 90% dintre germanii din sat. Aflând de asta, Zooler a început și el să adune semnături, dar nu a primit decât opt-nouă și acestea de la susținătorii săi.

Desigur, populația s-a arătat foarte nemulțumită și de prestația primarului, care nu avea în atribuțiunile însoțirea soldaților germani la domiciliul celor doi voluntari, concluzia fiind că el nu deservește, de fapt, comuna, ci organizația germană locală.

---

¹⁰ *Ibidem*, f. 41.

¹¹ *Ibidem*, f. 45.

Biroul de Siguranță din Sânnicolau Mare informa¹² I.G.S. Timișoara, pe **19 septembrie 1947**, un lucru îndeobște cunoscut: „Mulți locuitori din orașul Sânnicolau Mare, cum de altfel din întreg Banatul, au rude în America“, de la care au primit în anii anteriori numeroase pachete cu haine și alimente. Numai că stabilizarea monetară a creat mari nemulțumiri în rândul populației, taxele impuse a fi plătite la poștă ori societățile de transport fiind extrem de mari: „...astfel, de exemplu, 420 Lei de Kgr. de haine și mai puțin pentru alimente.

Faptul acesta face pe foarte mulți să discute că s-au stabilit aceste taxe mari, în primul rând să nu se mai trimită aceste pachete cu ajutoare din America și în al doilea rând ca pachetele pentru care trebuie să se plătească acum câte 7-8 mii Lei, lucru pentru mulți imposibil în actualele împrejurări, să cadă în rebut și astfel statul să intre în posesia lor deoarece adresanții nu pot face suma necesară pentru scoaterea pachetului care, în mai toate cazurile, face cât costul pachetului, dacă nu de mai multe ori întrece valoarea lui.“

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 88/1942 și 130/1943.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 2/1939, 92/1944, 181/1947.

D.J.T.A.N., Fond nr. 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 373/1940-1944.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 179/1945;

D.J.T.A.N., Fond 249 – *Comisariatul de Poliție Sânnicolau Mare*, dosarul nr. 16/1947-1948.

---

¹² D.J.T.A.N., Fond 249, *Comisariatul de Poliție Sânnicolau Mare*, dosarul nr. 16/1947-1948, f. 16.

Povești adevărate

Titlul capitolului de față este alcătuit din două cuvinte aflate, aparent, în totală opoziție. Una înseamnă povestea, care poate relata întâmplări fantastice din viața unor personaje închipuite. Și cu totul altceva este adevărul. Povestea poate însemna și istoria sau relatarea faptelor, a peripețiilor, a vieții cuiva. Pe când adevărul, dacă putem vorbi cumva de vreun adevăr, este ceea ce corespunde realității. Poate s-ar fi convenit să numim acest capitol „Întâmplări adevărate“. Însă iar ne lovim de cuvinte și de ceea ce înseamnă acestea în diverse contexte. Preferăm din dicționare prima definiție: întâmplarea este fapt, eveniment, aventură neplăcută. Totuși am rămas la titlul deja dat. Iar motivul este, credem noi, unul deosebit: generațiile de astăzi tratează relatările din cel de-al Doilea Război Mondial drept povești, din simplul fapt că tot ceea ce nu este trăit este doar o, nu-i așa, banală poveste? Din nefericire, istoria se uită extrem de ușor. Și se repetă chiar și mai ușor. Popoarele au memoria scurtă. Nu și elitele.

Arhivele oferă detalii extrem de complete și complexe, chiar dacă au fost deja, de-a lungul timpului, cenzurate prin aplicarea diverselor politici. Au dispărut sau sunt încă declarate inaccesibile, conform diferitelor acte normative, metri și zeci de metri liniari de dosare. Desigur că de vrei să stopezi accesul la anumite ipostaze ale istoriei fie îngrădești accesul la arhive, fie născocoști legi care nu mai au de-a face nimic cu niciun fel de constituție națională ca lege fundamentală. Și, evident, sunt deasupra acesteia. Totuși, trebuie să recunoaștem că de câțiva ani există o deschidere apreciabilă a acestei instituții față de public, dovadă și existența cărții de față.

Și, totuși, mai rămâne ceva. Cenzorii sunt tot oameni. Cenzorii au „ucis“ multe istorii. Și tot ei sunt cei care au „salvat“ multe istorii. Salariatul la stat tot salariat la stat rămâne, indiferent de organizarea

politică. Istoricului tot îi mai rămâne ceva: răbdarea de a scotoci, a găsi și a interpreta.

Conflictele de mici, mijlocii sau mari dimensiuni oricum lasă urme în viața și gândirea noastră, cu aparent la fel de urme asupra psihicului, în funcție de fiecare persoană în parte. Notele informative, procesele-verbale, declarațiile etc. etc. cuprinse în diverse dosare ale organelor represive pot fi citite ca banale știri în mass-media. Din nefericire, este vorba de persoane adevărate, care au trecut prin drame adevărate, cel mai adesea prin tragedii. Dacă ești om, nu poți citi un document de arhivă ca pe-un fapt divers și chiar să concluzionezi că „așa le trebuie“. Războiul nu este un joc al hazardului, o întâmplare izvorâtă din frământările naturii, ci cu siguranță cel mai „uman“ produs. Unul impus ori importat de la cine știe care strămoși de-ai noștri de pe Marte, Venus etc.

Vă oferim, în cele ce urmează, numai câteva din miile și miile de povești adevărate ale celor care au trăit în Banat calvarul celui de-al Doilea Război Mondial.

1944

Plt. I. Mârzan, șeful P.J. Șag, informează¹ către L.J.T.T., pe data de **15 martie 1944**, despre cazul lui Petru Pușcaș:

„Acest Pușcaș se dă drept mare român și că a fugit din teritoriul cedat numai de groaza ungarilor, în schimb acest Pușcaș trăiește în comuna Șag tocmai cu o ungueroaică cu numele de Kanalaș Elisabeta, al cărei bărbat este fugit în Ungaria de câțiva ani, și contra femeii s-a(u) dresat de noi acte pentru propagandă în favoarea Ungariei. Suntem informați că prima soție a acestui Pușcaș, cu care a fost căsătorit în Ungaria, a fost tot ungueroaică. Situația acestui Pușcaș este bănuitoare, numele de Pușcaș poate fi român(esc), dar poate fi și ungar(esc), mai ales că în teritoriul cedat a trăit cu o ungueroaică, și aici tot cu ungueroaică, al cărei bărbat a fugit în Ungaria.

Numitul Pușcaș, cu toate că se dă bun român, dar a fost și infractor la legile militare, fiind urmărit ca nesupus. După cum suntem informați, numitul s-ar ocupa, dacă nu cu trecerile ungarilor peste frontieră, (atunci) le dă acestora relații de felul cum să lucreze.“

La **17 iunie 1944**, plt. Petre Nădăban, șeful P.J. Denta, avea să-i

---

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 92.

predea către L.J.T.T. pe Ioan Henricu și Grigore Mateiciu, dezertori din armata germană și nu numai atât. Amândoi trecuseră clandestin frontiera de stat dintre Iugoslavia și România. În referatul² întocmit în aceeași zi, jandarmul nota:

„2/ Constatări: În ziua de azi ni s-au prezentat 2 soldați echipați în uniformă germană, pe cari identificându-i după actele ce ni le-au prezentat, am constatat că sunt Henricu Ioan și Mateiciuc Grigore, primul din Cernăuți și al 2 din comuna Vășcăuți, jud. Rădăuți, cari fuseseră angajați ca voluntari în armata germană, pe baza unui comunicat german.-

3/ Concluziuni. Din declarațiile voluntarilor Henricu Ioan și Mateiciu Grigore, reiasă neîndoios că numiții în ziua de 16 I(una). c(urentă). În mod clandestin și fraudulos au trecut frontiera din Iugoslavia în România, pe la comuna Gaiu Mic, călcând prin acest fel dispozițiunile art. 267 Codul Penal.-

- Numiții declară că au comis acest fapt cu voia și cu orice risc, din cauza mizeriei care era de insuportat în Corpul Voluntarilor Ruși³, unde numiții fuseseră repartizați, în Iugoslavia, de către Comandamentul German din Belgrad.“

În aceeași zi, jandarmul a întocmit și un proces-verbal⁴, care conține declarațiile celor doi moldoveni:

„1/ Mă numesc: HENRICU IOAN de ani 20, de confesiune ort., de profesiune lăcătuș-mecanic, de naționalitate român, condamnat nu am fost, armata în România nu am făcut, născut în orașul Cernăuți, unde am avut ultimul domiciliu str. Anibal Grigorovic, întrebat declar:

La data de 15 noiembrie 1943, în urma Comunicatului ce a fost lansat în Cernăuți, unde eu aveam domiciliu la acea dată, de către armata germană, ca toți tinerii ce doresc ca să se înroleze în armata germană pot să se înroleze. – Eu luând la cunoștință de acel comunicat, împreună cu alți tineri tot de origine română, am mers și noi de ne-am angajat ca voluntari în armata germană la Comandamentul german, ce era la Cernăuți.-

Când noi ne-am angajat, ni s-a spus că ne va (sic) înrola ca voluntari în armata «S.S.».- După ce ne-au ridicat pe mine și alți tineri din Cernăuți, am fost dus cu trenul în București și de aci cu un alt tren, ne-a transportat în Belgrad, unde a 2-a zi am fost duși la vizită (medicală,

---

² *Ibidem*, f. 146.

³ În armata Wafen S.S. au luptat zeci de mii de soldați de numeroase naționalități, printre care 18.000 de ruși, dar și 5.000 de români.

⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 92/1944, f. 147.

n.n.) și tot în aceeași zi ne-au și echipat. - După ce am stat timp de 2 zile în Belgrad, am fost duși în orașul COSOVKA MITROVIZA⁵, care oraș se află la frontiera Albaniei.- Aci ajunși, am fost repartizați în Corpul Voluntarilor Ruși, unde comanda se dădea numai în rusește și totul se făcea după vorbă și comandă rusească.-

La data de 1 iunie 1944, ni s-a cerut ca să depunem jurământul de credință.- Eu văzând că jurământul ni se cere ca să-l depunem tot în limba rusă, am refuzat, din care cauză am fost scos din Corpul Voluntarilor Ruși și trimis la Belgrad.- Ajungând aci, am fost întrebuințat la grădinarie și la bucătărie.- Eu văzând aceasta, m-am hotărât ca să dezertez de acolo.- Așa că în ziua de 13 iunie a.c., însoțit de Mateiciuc Grigore, am dezertat din Belgrad, iar în ziua de 16 l.c., la orele 12, am reușit ca să trec frontiera pe la comuna Gaiu Mic, în România, fără să fiu prins de cineva la frontieră.-

Eu am dezertat de acolo în uniformă germană așa cum m-am prezentat, neavând nicio armătură asupra mea.-

Eu doresc ca să mă angajez ca voluntar în armata română.

2/ Mă numesc: Mateiciu Grigore, de ani 19, de confesiune ort., de profesiune agricultor, de naționalitate română, cetățean român, necăsătorit, carte știu, condamnat nu am fost, armata în România nu am satisfăcut, născut în comuna Vășcăuți, jud. Cernăuți, întrebat în cauză declar:

La data de 15 febr. 1944, am luat cunoștință de comunicatul ce a fost lansat în comuna noastră, în care comunicat era prevăzut că toți tinerii și oamenii mai în vârstă până la 50 de ani, de orice naționalitate, poate să se înroleze voluntar în armata germană, așa că m-am prezentat și eu ca voluntar pentru armata germană.- La data de 4 martie 1944, am fost chemat la Rădăuți, în urma cererii mele, de unde am fost îmbarcați pe tren și duși la București. – La București am stat timp de 4 zile, unde ni s-au făcut vizita medicală și cari au fost găsiți apti de Comisia Medicală, am fost îmbarcați pe tren și transportați la Belgrad. – Jugoslavia.-

Ajunș(i) în Belgrad, am fost dus la baie, iar în a 2 a zi am fost echipați în uniformă germană, după care la 3 zile, am fost trimiș(i) la un Regiment ce se află în orașul OBRENOVAȚI⁶, care Regiment avea

---

⁵ Kosovoska Mitrovica, oraș în nordul Provinciei Autonome Kosovo, Serbia. După agresiunea N.A.T.O asupra Serbiei, în 1999, această provincie sârbească, aproape epurată etnic de către albanezii kosovari, și-a proclamat independența, cu puternică susținere din partea S.U.A. și a statelor occidentale, însă nerecunoscută de România, Spania etc.

⁶ Obrenovac – oraș la sud de râul Sava, aflat la 32 km de Belgrad.

nr. 5 de Wermacht.- Aci am fost duș(i) la instrucție.- La acel Regiment aveam numai comandanți ruși, iar instrucția se dădea numai în limba rusă.- După ce am văzut acest lucru, m-am interesat că de ce în acest Regiment sunt numai ruși și totul se face numai în limba rusă, unde am aflat că eu sunt înrolat ca voluntar în Rusky-Corpusz.- Am stat la Regimentul 5 până la data de 18 mai 1944, la care dată am venit în Belgrad pentru a-mi plomba dinții, unde am stat până în ziua de 12 iunie 1944, la (care) din cauza mizeriei ce ni se făceau de ruși, cari nu vreau să cunoască pe nimeni, nici pe germani și nici pe români, m-am gândit ca să dezertez de acolo.- Așa că întâlnindu-mă cu Henricu Ioan ne-am făcut un plan ca să dezertăm de acolo în România, cu orice preț și orice ni se va petrece.-

Cât timp am fost în Corpul Voluntarilor Ruși, nu ave(a)m dreptul să vorbim nici românește și nici nemțește.-

În urma acestor mizerii, după ce mă înțeleseam cu Henricu Ioan, în ziua de 12 l.c. am dezertat de acolo, iar în ziua de 16 l.c. am reușit să trecem frontiera pe la Gaiu Mic, în România.-

Ajunș(i) în România, ne-am prezentat de bunăvoie.- Eu am dezertat din Jugoslavia așa, în uniformă germană, după cum sunt echipat.-

Eu doresc ca să mă angajați ca voluntar în armata română.“

1945

24 mai 1945. Plt. Constantin Andreescu, șeful P.J. Becicherecu Mic, va preda⁷ către L.J.T.T., pe „...caporalul german MÜLLER HANS, originar din Innsbruck – Austria, și care la retragerea Regimentului său dela Iași a fugit prin munții Carpați (a) ajuns la Brașov, apoi la Arad și, în prezent, de 3 zile în comuna Beșenova Nouă, unde a lucrat la câmp, legitimându-se cu un buletin de populație fals.“

În procesul-verbal întocmit tot pe 23 mai 1945, de față cu martorii Iosif Wilcom, funcționar comunal, și Petre Zippel, primarul comunei, plt. Andreescu va nota:

„Constatăm prin prezentul proces-verbal că astăzi, data de mai sus, pe la orele 18, am observat în comuna Beșenova Nouă, pe un individ care ni s-a părut suspect prin înfățișare și mai ales la apariția noastră, când a căutat să se ascundă într-o curte. Prins de noi și legitimat, am constatat că posedă un buletin de înscriere la Biroul

---

⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 25/1945, f. 6.

Populației Timișoara, pe numele BLOSEK IOSIF, dar, luat din scurt, a recunoscut că numele său adevărat este Müller Hans, originar din Austria, orașul INNSBRUCK, aparținător Regt. 10 Artilerie German, și că la sosirea trupelor sovietice la Iași, s-a retras prin munții Carpați și a ajuns în acest județ, lucrând cu ziua prin mai multe comuni, iar că în comuna Beșenova Nouă lucrează de trei zile la câmp, fără însă ca să-l știe cine este, având buletin de înscriere la biroul populației eliberat de Chestura Poliției Timișoara și spunând la locuitori că e din Timișoara.“

Interogat, militarul german de origine austriacă va declara:

„1/ Mă numesc Müller Hans, german de ani 25, necăsătorit, am liceul comercial absolvit în Germania, născut în orașul Innsbruck – Austria, declar: Cu gradul de caporal, am fost cu Regt. 10 Art. până la Iași.

În vara anului 1944, pe când Regimentul German 10 Artilerie din care fac parte se afla la Iași, sosind trupele sovietice ne-am retras prin Carpați, iar eu m-am rătăcit până la Brașov și de aci am plecat spre Timișoara, cu scopul ca să trec prin Ungaria spre Germania, însă nu am reușit, fiindcă trupele sovietice au înaintat spre Budapesta și astfel am rămas prin Timișoara și alte localități, unde am lucrat cu ziua, legitimându-mă cu un buletin de populație pe care mi l-a dat un om al cărui frate – fostul posesor – era plecat în Germania.

Declar că nu am fost internat în niciun lagăr până azi.“

Plt. Constantin Andreescu, șeful P.J. Becicherecul Mic, avea să redacteze, pe **26 mai 1945**, un proces-verbal⁸ privind arestarea în localitate a unui militar german pe nume Hermann Fluhrer, asistat fiind de Milorad Mitrov și Petre Sen, ambii din aceeași localitate, în calitate de martori.

„Constatăm prin prezentul proces-verbal că în noaptea de 25/26 Mai 1945, patrula acestui post de jandarmi sub comanda serg. Major Tăutu Alexandru, din informațiunile ce obținuse și în urma pândei și controlului ce a făcut la casa numitei KLEITSCH SUSANA, a prins în timp ce voia să fugă, pe șeful maistor mecanic din armata germană «Wermacht» HERMAN FLÜHRER, originar din Assamstadt⁹, județul Baden Strasburg Germania.

Din cercetările făcute, rezultă că prin luna februarie 1945, sus-numitul se afla în armata Wermacht, în apropiere de Budapesta, și că

---

⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 27/1945, f. 2.

⁹ Assamstadt este o comună din landul Baden-Württemberg, Germania. Se află la 95 km de Straßburg, Wald-Michelbach.

Armata 6-a germană din care făcea parte, a fost încercuită de armata roșie și că el s-a strecurat și a isbutit să ajungă în România până în comuna Beșenova Nouă¹⁰, județul Timiș-Torontal spre sfârșitul luni aprilie 1945 și că circa 4-5 săptămâni, adică până la prinderea sa, a lucrat și s-a adăpostit la femeia Kleitsch Susana din Beșenova Nouă, care l-a ascuns și nu l-a denunțat până azi.

Pentru găzduitoarea Kleitsch Susana s-a dresat de noi acte aparte care cu nr. (număr lipsă, n.n.) din 26 mai 1945, s-au înaintat Legiunei Jand. Timiș T. Pentru a le da curs la Curtea Marțială.

Se mai constată că, tot în comuna Beșenova Nouă, a mai avut un camarad din armata germană, care găzduia la Roos Maria din Beșenova Nouă și că acest ostaș german a murit în comuna Beșenova Nouă acum una lună și jumătate și că l-au îngropat în cimitirul din marginea comunei Beșenova Nouă.

De asemenea, am dresat acte de dare în judecată și găzduitoarei Roos Maria din Beșenova Nouă, care a găzduit pe ostașul german cu numele de «OTTO», celălalt nume nu i l-am putut afla, și care ostaș a murit, acte care cu nr. (număr lipsă, n.n.) din 26 mai 1945, au fost înaintate Curții Marțiale prin Legiunea Jand. Timiș Torontal.“

Același proces-verbal includea și declarația lui Hermann Flührer: „1/ Mă numesc HERMANN FLÜHRER, german de ani 39, șef maistru mecanic în armata 6-a germană «Wermacht», născut în Assamstadt, județul Baden Strasburg Germania, declar:

Mă aflam în luna februarie 1945 în apropiere de Budapesta cu unitatea mea și am fost încercuți de armata roșie. Am reușit să scap și m-am strecurat până în România și am ajuns în martie sau aprilie în comuna Beșenova Nouă, unde am văzut că e comună pur nemțească și acolo mi-am căutat adăpost. Am găsit pe femeia Kleitsch Susana al cărei bărbat se află în Rusia dus la munci și-am fost găzduit acolo, unde am lucrat și am locuit până la 25 mai a.c. când am fost prins de jandarmi. Am mai avut un camarad cu numele OTTO, tot din armata germană, care a locuit la femeia Roos Maria și care a murit acum 6 săptămâni și a fost îngropat de mine și alt camarad german care, de asemenea, a fost prins de postul de jandarmi și înaintat. L-am îngropat într-o noapte în cimitirul din marginea satului.

Nu m-am dus să mă prezint la autoritățile românești sau ruse din Timișoara deoarece mi-a fost frică că voi fi împușcat.“

---

¹⁰ Beșenova Nouă – astăzi Dudeștii Vechi, jud. Timiș. Denumirea a fost schimbată prin Decretul nr. 799/1964 privind schimbarea denumirii unor localități. Beșenova Nouă devenea Dudeștii Noi, iar Beșenova Veche – Dudeștii Vechi.

Iată însă și declarația¹¹ femeii care l-a găzduit, respectiv Maria Roos: „Recunosc că acum vreo șase săptămâni, adică pe la începutul lunii aprilie 1945, am dat adăpost în casa mea militarului din armata germană anume Hermann Flührer, pe care l-am găzduit până la data de 25 mai 1945, când a fost prins de jandarmi în casa mea. Eu am primit pe acest ostaș german fiindcă am avut nevoie de ajutor la casă și la munca pământului, deoarece soțul meu este luat și dus la muncă în Rusia din anul 1945 luna ianuarie. Nu l-am denunțat la autorități din cauză că el m-a rugat să nu fac aceasta căci ar fi atunci împușcat, deoarece este militar german și e în război cu România și Rusia. Mi-a fost milă de el și nu l-am spus la autorități. Știu că atât cât a locuit la mine a fost om cumsecade și s-a purtat bine, văzându-și numai de lucru.

Aceasta îmi este declarația pe care o dau și semnez (în nume) propriu.“

Același subofițer de jandarmi le va aresta și preda către L.J.T.T. pe Maria Ross și Elena Gayer, amândouă din Beșenova Nouă, „...pentru tănuirea morții unui militar din armata germană care a fost găzduit de femeia Roosz Maria.“

Un nou proces-verbal¹² va fi întocmit de plt. C. Andreescu pe 28 mai, fiind asistat de Iosif Wilcom și Ioan Gerhardt, funcționari comunali, în calitate de martori asistenți. În ultima parte, documentul conține și o declarație:

„2) Înviniuta Gayer Elena, germană de ani 37, căsătorită, doi copii, născută și domiciliată în comuna Beșenova Nouă Nr. 312, județul Timiș Torontal, declară:

Sunt servitoare la școală și m-am întâlnit într-o zi cu femeia Roosz Maria, care mi-a spus că militarul din armata germană care era la ea în gazdă a murit și că nu știe ce să facă. Eu i-am spus să fie liniștită pentru că am să vorbesc cu ceilalți camarazi ai lui adică ai militarului german care murise și că acești camarazi ai lui să-l pună într-o ladă de scânduri și noaptea îl vor îngropa, lucru ce s-a și petrecut și nu a mai știut nimeni.

Nu am cunoscut numele acelui militar și nu am avut niciodată nici o legătură cu el, dar nu am vrut să se afle acest caz. În comună a(u) mai fost trei militari din armata germană, doi dintre ei au fost însă prinși de jandarmi. Și de aceștia am știut, însă fiind rugată ca să nu-i divulg, eu nu am spus nimănuia.“

---

¹¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 27/1945, f. 6.

¹² *Ibidem*, f. 13.

Într-un referat¹³ datat **13 iunie 1945**, având ca obiect găzduirea ilegală, decesul și înmormântarea unui militar german la Beșenova Nouă, plt. Constantin Andreescu nota:

„CONSTATĂRI: Cu ocazia arestării de către postul de jandarmi a doi militari din armata germană, s-a cules și informația că au mai avut un camarad care a murit și pe care ei l-au îngropat noaptea fără știrea nimănui. Din informațiunile ce se mai primiseră de noi, am aflat că acel ostaș din armata germană, a fost găzduit de femeia Roosz Maria din Beșenova Nouă – Timiș.-

- Învinuita Roosz Maria, în mărturisirea sa de la f. nr. (fără număr, n.n.) pt..., arată că într-adevăr, a adăpostit în casa ei pe un militar din armata germană, iar după 10 zile ostașul german a încetat din viață. Mărturisește mai departe că, cerând sfatul unei prietene anume Gayer Elena, aceasta a sfătuit-o că să nu mai anunțe autoritățile comunale, întrucât moartea trebuie să rămână secretă și că această femeie Gayer va lua măsuri ca înmormântarea să se facă în ascuns.

Se mai constată că la înmormântare nu a participat absolut nicio persoană locatară a comunei Beșenova Nouă, decât cei trei (doi, cel deal treilea fiind cel decedat, n.n.) militari din armata germană – camarazi ai decedatului ostaș – care l-au îngropat în miez de noapte. A se vedea și declarația maistrului mecanic din armata germană HERMANN FLÜRER, de la f. nr. (fără număr, n.n.) pt..., ostaș german care a fost arestat de post și înaintat Diviziei 19-a Inf.

- Martora Kleitsch Susana, în depoziția sa de la f. nr. (fără număr, n.n.) pt... arată că a știut – fiind vecină cu Roosz Maria -, că ostașul german cu numele de «OTTO» ce se afla găzduit la sus-numita femeie, a murit, dar că nu a(u) mai știut alte persoane și nimeni nu a luat parte la înmormântare, nici preotul.-

- Martorul Zippel Petre – primarul comunei în depoziția sa de la f. nr. (număr lipsă, n.n.) pt... arată că din zvon public s-a informat și el despre un ostaș german ce ar fi fost înmormântat noaptea în comuna Beșenova și că postul de jandarmi a procedat la cercetări, aflând pe găzduitoare. Că îngrijitorul cimitirului fiind luat în URSS, nu a observat nimeni vreun mormânt proaspăt ca să înconștiințeze autoritățile, neștiind nici preotul nimic până acum câteva zile după arestarea a doi ostași din armata germană, de către jandarmi.-

- Învinuita Gayer Elena recunoaște că a întâlnit-o pe găzduitoarea Roosz Maria și i-a spus că ea are să anunțe pe ceilalți trei camarazi germani ai mortului ca să-l pună într-o ladă și să-l îngroape noaptea în mod secret.“

---

¹³ *Ibidem*, f. 8.

Desigur, propunerea subofițerului a fost aceea de a se deferi amândouă femeile Curții Marțiale.

În procesul-verbal¹⁴ întocmit tot pe 13 iunie 1945, în prezența lui Teodor Isac și Milorad Mitrov, „ambii în calitate de martori asistenți și locuitori ai comunei Becicherecu Mic“, scrie, printre altele:

„Am constatat mai departe, din depoziția militarului din armata germană, că a mai avut un camarad cu numele «OTTO», care era găzduit de către femeia ROOS MARIA din Beșenova Nouă Timiș Torontal și care acum o lună și jumătate a murit în casa găzduitoarei Roos Maria și că acel militar german cu numele de «Otto» a fost îngropat în miez de noapte în cimitirul din marginea comunei, de către camaradul Hermann Flührer și alt camarad de al lui din armata germană, cu numele de Müller Hans care a fost și el prins de jandarmi și înaintat.“

Unul din multele cazuri care, cu siguranță, au marcat pentru vecie una sau alta din familie bănățene a fost și cel al familiei Schüssler (în documentele organelor de represiune, Schisler, n.n.) din Beșenova Veche (astăzi, Dudeștii Vechi, n.n.). Dat fiind faptul că deși au plecat odată cu trupele germane, membrii acesteia s-au întors. Chiar dacă martorii au susținut contrariul, ne permitem a crede, potrivit logicii elementare, că nu s-ar fi întors dacă aveau a-și reproșa ceva în ceea ce privește comportamentul față de România și poporul român. Și au plecat când nimeni dintre șvabii din Banat nu mai putea crede că ar mai fi șanse de izbândă pentru armata germană. Desigur, este doar o părere, la fel cum credem că martorii, deși etnici români, nu se bucurau la Beșenova Veche de un statut deloc strălucit, aceștia fiind servitori (slugi) și deci ușor influențabili de organele de ordine locale.

Dar să o luăm pe rând.

La **12 iunie 1945**, L.J.T.T. înainta către Divizia 19 Infanterie Timișoara un dosar¹⁵ semnat de comandantul acesteia, cpt. V. Popovici, cu actele de cercetare contra membrilor familiei Schüssler din Beșenova Veche „...care se fac vinovați de trecerea frauduloasă a frontierei, din Româna în Ungaria și înapoi...“ Iar în subtitlul dosarului¹⁶ erau învinuiți „...pentru acțiunea anti-românească dusă de ei în timpul campaniei germano-maghiare, săvârșind prin acest fapt crima de înaltă trădare.“

---

¹⁴ *Ibidem*, f. 10.

¹⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 123/1945, f. 204

¹⁶ *Ibidem*, f. 205-2010.

Ce anume a fost scris în „Rezultatul cercetărilor“, al căror subiecți au fost Schüssler Heindrich, Schüssler Elisabeta și fiul acestora, Schüssler Heindrih (junior):

„[...] Susnumitul locuitor cu întreaga familie a sa în tot timpul cât această comună a fost ocupată de către trupele germane și maghiare a adus o acțiune dăunătoare Statului Român prin aceea că a călăuzit armatele germane și maghiare în tot locul, dându-le în același timp diferite informațiuni în legătură cu mersul operațiunilor de război și a contribuit în (sic) deprimarea și influențarea inamicului de a persecuta tot elementul românesc în timpul ocupației, caz întâmplat cu toată familia locuitorului Pop Iosif din comuna Beșenova-Veche.

Prin acțiunea sa filo-germană și maghiară a făcut să sufere întreg elementul românesc¹⁷, lucru ce se poate foarte bine constata și din declarațiile informatorilor consemnate în acest proces dela nr. 1-6 inclusiv, iar la retragerea acestor trupe simțindu-se vinovat a găsit de cuviință să se refugieze și el împreună cu trupele germane cu o mașină până în localitatea Keskemét (corect: Kecskemét, n.n.)

Prima declarație din cadrul procesului-verbal din 29 mai 1945 aparține numitei Bula Samica:

„1/ Informatoarea. Mă numesc Bula Samica (în semnătură: Samică, n.n.) de ani 28, de origine etnică română (?!), de profesiune casnică, căsătorită, am un copil, născută în comuna Forău, județul Bihor, actualmente domiciliată în comuna Beșenova-Veche județul Timiș-Torontal, pedepsită până în prezent nu am fost asupra celor ce mi se impută, declar următoarele:

În cursul lunii octombrie 1944, odată cu reocuparea comunei Beșenova-Veche de către trupele germane și maghiare, eu mă găseam la un conac din marginea acestei comune.

Într-una din aceste zile m-am pomenit la mine la acest conac cu locuitorul Pop Iosif și cu soția sa Pop Ana, care mi-a(u) povestit că au fugit dela ei de acasă din comuna Beșenova-Veche din cauză că locuitorul Schuszler Hendrich din comuna Beșenova-Veche umblă cu soldați germani pela casele tuturor românilor din comuna Beșenova-Veche pe care-i reclamă la acești soldați germani și maghiari că toți acești români sunt partizani și au asupra lor arme și munițiuni, iar ei au fugit de frică dela domiciliul lor ca să nu fie prinși de acești soldați germani și maghiari.

---

¹⁷ În 1930, Beșenova Veche avea 6.073 de locuitori, din care 5.835 de bulgari, 266 de maghiari, 111 germani, 74 de români, patru ruși, trei sârbi, 11 cehi (slovaci), șapte evrei etc. (Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930).

În ziua de 12 octombrie 1944, pe când locuitorul Pop Iosif și soția sa se găseau la mine la acest conac a venit și fiul lor anume Pop Iosif în etate de 17 ani, care ne-a povestit că el fiind pârât la soldații germani și maghiari de către locuit. Schuszler Heindrich ca partizan, acesta a fost arestat de către acești soldați, băgat la închisoare, unde a stat circa 6 zile și amenințat în același timp cu moartea prin împușcare de către soldați(i) germani și maghiari pentru faptul că a fost pârât de susnumitul locuitor că este partizan și are asupra lui arme și munițiuni.“

La dosar se află și declarațiile membrilor familiei Pop, cu minime diferențe față de cele ale numitei Bula Samică. De reținut însă o parte din declarația lui Iosif Pop, de 18 ani:

„În cursul lunei octombrie 1944, odată cu reocuparea acestei comune de către armatele germane, am văzut mai mulți soldați germani care au venit la noi prin grădină din direcția casei locuitorului Schüssler Heindrich, care fără să zică ceva către mine sau tatăl meu au înconjurat casa noastră, au intrat înăuntru făcând percheziție, iar pe mine și pe tatăl meu Pop Iosif ne-a(u) arestat și a(u) plecat cu noi afară din locuință până în stradă, cerându-ne în continuă să le predăm revolverele și muniția ce-o posedăm, că noi suntem partizani.

După ce s-au convins că noi nu avem armament și munițiuni asupra noastră, am fost puși în libertate de către acești soldați germani, atunci nouă fiindu-ne frică să mai stăm în casa noastră, am plecat de acasă și ne-am ascuns în pivnița unei case din apropierea gării C.F.R.

În timpul când mergeam să ne ascundem în acea casă, în stradă am întâlnit pe locuitorul Schüssler Heindrich care a zis către noi că de ce umblăm noi așa, unul după altul, atunci noi i-am răspuns că mergem în casa doamnei Krucin.

Peste noapte, eu împreună cu tatăl(l) meu am stat ascunși în pivnița casei doamnei Krucin din această comună, iar dimineața ne-am pomenit cu un număr de circa 10-12 soldați magheari care m-a(u) întrebat prima dată pe mine de prietinel meu Crăciun Vasile, cerându-mi în același timp pistolul și muniția ce-o am asupra mea.

Eu le-am spus că nu am niciun pistol asupra mea și nici muniție, atunci ei m-au arestat și m-a(u) luat să le arăt unde locuiește prietinel meu Crăciun Vasile, eu am plecat cu ei și ajungând la domiciliul prietinelui meu Crăciun Vasile pe care, găsindu-l acasă, a fost arestat și el de acești soldați unguri și duși în fața căpitanului lor pentru cercetări în localul Primăriei, unde ne-a(u) legat cu niște ștreanguri, iar de acolo au plecat cu noi în locuința femeii Roncov Petronela din comuna Beșenova Veche, unde am fost băgați la închisoare, unde am stat circa 8 zile.

Țiu să precizez că în timpul cât a(u) stat trupele magheare și germane în această comună, locuitorul Schüssler Heindrich, care știe la perfecție limba magheară și germană, le dădea diferite informații în legătură cu armata română și pâra în același timp pe toți românii din comuna Beșenova-Veche că sunt partizani și au asupra lor armament și munițiuni, aceasta o declar din cauză că numai el era singurul șvab care cunoștea la perfecție pe fiecare român din această comună și primea la el în locuință pe soldații germani și maghiari, cu care soldații s-a și refugiat în Germania odată cu retragerea lor din România. [...]“

Desigur, este inutil a mai sublinia absurditatea unor aspecte din declarație, semnată de un puști de 18 ani, cu părinți bihoreni, deci încă neacomodați perfect în localitate, cu relative cunoștințe de limba germană, cu toții la muncă la Beșenova-Veche.

Dar iată ce anume a declarat acest Schüssler Heindrich:

„În cursul lunei octombrie 1944, odată cu reocuparea acestei comune de către trupele germane și magheare, eu mă găseam frizer în această comună.

În acest timp au venit la mine în locuință mai mulți ofițeri și soldați germani precum și magheari, pe care i-am bărbierit, în care timp am discutat cu ei mai multe chestiuni la ordinea zilei și nicidecum despre politică după cum sunt acuzat. În acest timp, acești ofițeri germani au văzut că eu am doi fii și au spus către mine că acești copii ai mei trebuie să meargă în Germania pentru a fi înrolați în armata S.S..

Mai declar că în tot timpul cât au stat în această comună soldați germani și magheari, eu nu le-am furnizat nici o informație referitoare la Armata Română sau la bunul mers al operațiunilor de război și nici nu am servit ca călăuză acestui inamic, pentru a pârî pe toți românii din această comună că sunt partizani și au asupra lor armament și munițiuni după cum sunt acuzat.

La data de 6 octombrie 1944, odată cu retragerea acestor soldați germani și magheari, a venit la mine la domiciliu o mașină germană cu mai mulți soldați, care cu forța m-au ridicat atât pe mine, pe soția mea precum și pe cei doi fii ai mei, cu care mașină am plecat în Ungaria, unde am stat până la data de 17 mai 1945, stabilindu-mă în comuna Nagycenk din Ungaria, după care am plecat din această comună și am venit în România, trecând frontiera cu trenul prin dreptul punctului de frontieră Curtici.“

Evident, aceeași poziție a avut-o și soția lui Schüssler Heindrich, Elisabeta, care a mai precizat:

„Eu văzând că acești soldați îmi ridică pe acești doi copii ai mei nu am voit să mă despart de ei și împreună cu soțul meu și cei doi copii am urcat în această mașină germană și împreună cu ei am plecat din România și am trecut frontiera în Ungaria prin dreptul comunei Beba Veche.

Cu această mașină am mers până în orașul Kecskemet din Ungaria, unde am fost dați jos pentru a fi transportați mai departe cu alte mașini germane, atunci eu împreună cu soțul meu și cei doi copii am fugit de acolo pentru a scăpa să nu ne ducă în Germania și am plecat în comuna Nagycenk în Ungaria, unde am stat până la data de 17 mai 1945, de unde cu ajutorul unui tren am plecat spre România, trecând pe la punctul de frontieră Curtici.“

Un caz¹⁸ similar este cel al familiei Guiaș Andrei și Iuliana, tot din localitatea Beșenova Veche. Aceștia au fost predați de L.J.T.T., pe **12 iunie 1945**, către Divizia 19 Infanterie Timișoara, cu tot cu dosarul cercetărilor aferent, făcându-se vinovați de „...trecere frauduloasă a frontierei din România în Ungaria și înapoi...“

La rezultatul cercetărilor, plt. Ioan Mitrache, șeful P.J. Beșenova Veche avea să scrie, printre altele:

„Susnumitul locuitor cu întreaga familie a sa în tot timpul cât această comună a fost ocupată de către aceste trupe germane și magheare, a dus o acțiune dăunătoare Statului prin faptul că a primit în domiciliul său acești ofițeri și soldați germani și magheari la care le dădea în orice moment diferite informațiuni în legătură cu evenimentele întâmplare, influențând acest inamic de a persecuta tot elementul românesc aflat în această comună, iar la retragerea acestor trupe germane și magheare a fugit cu întreaga familie cu una mașină germană și soldați germani și magheari în Ungaria, lucru ce se poate constata și din declarațiile dela nr. cor. 3-6 inclusiv, de unde s-a înapoiat abia în cursul lunii maiu 1945.

Dovadă că și în prezent nutrește sentimente filomagheare și simpatizează mai mult elementul maghear a găsit de cuviință să lase în prezent pe fiica sa în orașul Seghedin din Ungaria, unde a fost tot timpul fugit, venind în România numai el și soția sa.“

Iar la final, același subofițer de jandarmi propunea:

„Să i se aplice dispozițiunile prevăzute de art. 188 al. 5 și art. 267 din Codul Penal Regele Mihai I, combinat cu art. 500 din Codul Justiției Militare, ca unul ce a săvârșit Crima de Înaltă Trădare contra

---

¹⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 123/1945, f. 215-219.

Neamului Românesc, iar dacă va fi cazul, propunem să fie internați și în lagăr.“

În declarația sa, scrisă la mașină și semnată de el, Andrei Guiaș (Guias) spunea:

„În cursul luni septembrie 1944, odată cu reocuparea acestei comune de către trupele magheare, eu mă găseam la mine acasă și vindeam la prăvălia mea diferite coloniale la locuitori din această comună, precum și la ofițeri și sold. magheari care veneau să cumpere.

La mine în domiciliu nu a venit niciun ofițer sau soldat maghear să ceară locuință sau să ocupe cu forța, dar am stat de mai multe ori cu ei de vorbă atât la mine în prăvălie, cât și în comună, unde mă întâlneam cu acești ofițeri și soldați magheari, în care timp discutam despre situația acestui război și ce se va întâmpla cu noi dacă va fi front și în comuna Beșenova-Veche.

În cursul lunii octombrie 1944, eu văzând că este mare fierbere în rândurile populației din această comună și nimeni nu știa ce să mai facă din cauză că se aștepta din moment în moment stabilirea unui front și o luptă ce urma să se dea între armata magheară și cea sovietică, atunci eu am plecat în comună în fața primăriei pentru a vedea ce se mai aude și ce este de făcut, în acest timp eu m-am întâlnit cu un căpitan din Armata Magheară pe care l-am întrebat cum stăm cu acest război și dacă vine frontul pe aici prin comuna Beșenova-Veche, iar acesta mi-a răspuns că în scurt timp în această comună va fi un front puternic, iar noi, locuitorii, vom fi scoși din această comună și ar fi mai bine ca toți acei locuitori care doresc să meargă în Ungaria să plece mai bine din timp căci mai târziu cine știe ce se va întâmpla cu ei.

Eu auzind cele spuse de către acest căpitan maghear și fiindu-mi frică și de acest front, am mers acasă și am împachetat o parte din lucruri pe care le-am pus într-o mașină germană, care mașină împreună cu mai mulți soldați germani venise la mine în curte cu circa două zile mai înainte, cu care lucruri și mașina urma să plece soția mea peste câteva zile, în Ungaria.

În aceeași zi, eu am încărcat și o căruță proprietatea mea de bagaj cu care căruță am plecat în Ungaria, trecând frontiera din România în Ungaria în dreptul comunei Beba (Veche) în mod fraudulos.

Mai declar că (în) comuna Beba-Veche soția mea Guiaș Iuliana m-a ajuns din urmă cu această mașină în care erau mai mulți soldați germani care mergeau și ei în Ungaria.

Atunci soția mea s-a dat jos din mașină și a venit la mine în căruță, cu care am plecat împreună și am trecut frontiera în Ungaria,

stabilindu-ne cu domiciliul în orașul Seghedin, unde am stat până la data de 25 maiu 1945, de unde cu ajutorul unei mașini sovietice am reușit să viu iarăși în România, trecând prin dreptul comunei Cenadul-Mare.“

Matei Sofran, etnic bulgar din Beșenova Veche, vecin cu familia Guiaș, va declara că a văzut militari încartiruiți la aceasta, însă și la el în casă au fost încartiruiți 30 de militari germani și maghiari.

„Totodată, mai declar că eu nu am văzut pe locuitorul Guiaș Andrei să se fi manifestat în rândurile acestor armate inamice contra elementului românesc...”

La rândul său, Nicolae Ciocani, tot etnic bulgar, din aceeași localitate, va declara:

„Eu nu am văzut pe soția acuzatului Guiaș Andrei când a plecat cu mașina și cu soldați germani în Germania din cauză căci cred că această plecare a ei, după cât am fost informat, s-a făcut în timpul nopții, când eu dormeam la mine acasă.

Mai declar că eu am știut mai dinainte că locuitorul Guiaș Andrei intenționează să plece cu întreaga familie în Germania sau Ungaria din cauză că sus-numitul locuitor s-a prezentat în una din zile la domiciliul meu și a cumpărat dela mine una căruță împreună cu doi cai, în care timp numitul mi-a spus căci cu această căruță vrea să se refugieze în Ungaria, la o soră a soției sale, din cauză că în această comună se svonea că în scurt timp va fi front între armatele sovietice și germane.

Totodată, mai declar că eu nu am văzut pe locuitorul Guiaș Andrei să meargă în comună cu armatele germane sau să le fi dat informațiuni cu bunul mers al războiului în favoarea soldaților germani sau să fi servit acestui inamic ca călăuză în toate acțiunile desfășurate de armatele germane, dar am văzut că la prăvălia numitului mergeau mai mulți soldați germani pentru a face diferite cumpărături, în care timp cred că discuta ceva cu ei.“

O declarație similară au mai dat Matei Petcov și Petru Budur, acesta din urmă precizând:

„În cursul lunei octombrie 1944, odată cu reocuparea acestei comune de către trupele germane și magheare, am vorbit într-una din zile cu locuitorul Guiaș Andrei din comuna Beșenova-Veche, care mi-a spus că el vrea să plece din România din cauză că are pe fiica sa și îi este frică să mai rămân în această comună căci dacă vor veni armatele sovietice cine știe ce se va întâmpla cu familia sa. Eu atunci am spus către el să nu facă astfel de lucruri și să rămână mai departe în această comună căci nu se va întâmpla nimic cu el și nici cu întreaga familie a sa.“

Un alt caz de arestare este cel a lui Siegfried Leberecht Stachel, ofițer de marină comercială germană care, conform notei¹⁹ informative din **23 octombrie 1945** a plt. Traian Chita, șeful P.J. Becicherecul Mic, către L.J.T.T. Rămas în România din 1 noiembrie 1943, acesta a fost prins de patrulă în gara din Becicherecu Mic, pe când voia să meargă la Timișoara „...unde bănuim că este în legătură cu alte persoane de origine germană și se ocupă cu serviciul de spionaj.

În scopul celor raportate mai sus și-a procurat un Buletin de înscriere la biroul populației fals, pe numele de Bociocariu C-tin, cu ștampila Primăriei com. Becicherecu Mic.

Carnetul a fost procurat de șeful Stației Becicherecu Mic, Prejneanu Neculaie pentru suma de 20.000 lei.“

Potrivit referatului întocmit²⁰ tot pe 23 octombrie 1945, Leberecht sosise în ziua aceea cu trenul de Cenad-Timișoara și coborâse în timpul staționării în gara din Becicherecu Mic.

„Fiind informați că este un ofițer german, am procedat la legitimarea numitului și negăsind asupra sa decât numai un extras de naștere scris în limba germană, am dispus arestarea lui întrucât nu posedă nici un act legal de ședere în țară.“

Jandarmul avea să facă o serie de constatări:

„Din cercetările făcute de noi am stabilit că numitul este venit în România cu un vapor din marina comercială germană, la Constanța, din anul 1943.

Susnumitul, în calitate de ofițer în marina comercială, din decembrie 1943 și până la 23 august 1944, trimetea din portul Constanța vapoare cu alimente și munițiuni pentru armata germană la Odesa, Sevastopol și Istambul.

Dela data de 23 august 1944 și până în prezent a stat clandestin în România, trecând prin orașele: București, Mediaș, Craiova, Timișoara și comunele din jurul Timișoarei, unde bănuim că se ocupă cu serviciul de spionaj.

Prin luna decembrie 1944 și-a procurat un buletin de înscriere la Biroul populației, pe numele de Bociocariu C-tin, cu ștampila Primăriei Becicherecu Mic, pentru suma de 20.000 lei pe care a dat-o șefului de gară Prejneanu Neculae, iar el i-a dat buletinul, care în prezent se găsește la o fată din Timișoara cu care are legături de dragoste și pe care nu voiește să o divulge spunându-i numele și adresa unde se află în Timișoara.“

---

¹⁹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 27/1945, f. 14.

²⁰ *Ibidem*, f. 15.

Referindu-se în concluziile sale la refuzul lui Leberecht de a divulga nume și adrese, jandarmul îl va suspecta de spionaj și va cere superiorilor săi de la Timișoara să continue cercetările despre cum a ajuns Leberecht în posesia carnetului și cine anume se face vinovat de eliberarea de acte false. Firește, va solicita și deferirea lui Leberecht justiției.

Procesul-verbal²¹ întocmit de jandarm tot în 23 octombrie 1945 conține și declarația celui arestat:

„1/ Mă numesc Siegfried Leberecht Stachel, de ani 22, fiul lui Emeric și al Genoveva, născut în orașul Graz, Austria, de profesie chelner, asupra celor întrebate declar:

Locuiesc în România din anul 1943, când am venit cu un vapor în portul Constanța, fiind ofițer al treilea în marina comercială.

Afară de extrasul de botez scris în limba germană nu mai posed asupra mea nici un fel de act.

Din anul 1943, luna noiembrie, am stat la Constanța în port până la 23 august 1944, de unde am făcut transporturi cu vaporul de alimente și munițiuni pentru armata germană la Odesa, Sevastopol și Istambul.

În luna septembrie 1944, am stat la București, însă la mai multe gazde la care nu le știu numele și nici strada, din cauză căci m-am mutat de la unul la altul, stând numai câte o zi sau două la unul.

Din București, prin luna oct. 1944, am mers pe jos până la Brașov, unde am (stat) o singură zi, după care am plecat la Mediaș tot pe jos, (de) unde am plecat la Craiova tot pe jos, unde iar am stat numai o singură zi, iar de aici am plecat cu trenul la Timișoara.

Dela data de 30 noiembrie 1944 și până în prezent m-am ocupat cu comerțul de unt, brânză și alte alimente, procurându-le din comunele jurul Timișoarei după cum urmează: Sânnicolau Mare, Cenad, Lovrin, Tomnatic, Satu Nou, Șandra, Biled, Săcălaz, Giarmata, Ghiroda, Moșnița și Sâandrei.

Toate aceste alimente le-am vândut pe piața Timișoarei.

Nu cunosc pe nimeni din comunele arătate mai sus, întrucât am stat numai câte o zi, după care am plecat din comună în comună.

Totodată declar că prin luna decembrie 1944, domnul șef de gară Prejneanu Neculaie mi-a procurat un buletin de înscriere la Biroul populației pe numele de Bocicariu C-tin cu ștampila Primăriei Comunei Bechicherecu Mic, pentru suma de lei 20.000.

Buletinul de înscriere la Biroul populației mai sus arătat îl voi prezenta după ce voi ajunge la Timișoara, de unde voi vorbi la telefon în mod discret. Prin luna februarie 1945, într-o noapte, ziua nu știu,

---

²¹ *Ibidem*, f. 16.

(în) care am dormit împreună cu Domnul șef de gară într-o cameră a dânsului, dela stația Becicherecu Mic, unde am luat masa de 2 ori împreună și mă cunoștea la perfecție cine sunt și cu ce mă ocup.

Totodată, mai declar că am fost arestat de 5 ori până acum și predat Cercului Teritorial Timiș, de unde am evadat.“

Dacă ar fi să judecăm după declarația²² dată de șeful gării din Becicherecu Mic, Neculae Prejneanu, cu prilejul arestării lui Leberecht, acesta din urmă se dovedea a fi, la vârsta sa, un aventurier inteligent și aproape norocos:

„Subsemnatul Prejneanu Neculaie, șeful Stației Becicherecu Mic, cu referire la deținutul găsit astăzi 28 oct. 1945 în gară, declar următoarele: În anul 1944, după ce s-a(u) ridicat șvabii din Banat și dus în Rusia, a apărut în comună cu scopul de a alimenta evadații din lagăr care trebuiau să meargă în Rusia și între aceștia a fost și evadata Wird din această comună, care în acel timp se găsea ascunsă la Timișoara, iar el venea aci la doamna Blum dela care ridica alimente și la care doamnă eu l-am găsit, am avizat atunci pe dl șef al Postului (de) Jandarmi dl Andreescu, care l-a căutat la dna Blum, dar nu l-a găsit.

După aceasta nu a mai venit în comună și s-a dus în comuna Biled, la tata doamnei Wird, de unde lua alimente și le ducea la Timișoara. La Biled a fost prins de jandarmi și, adus la transferare, a evadat din Becicherecu Mic. În urma investigațiilor făcute de către postul de jandarmi, eu am procurat informații dlui Andreescu, fost șef de post în comună, informațiunile le-am căpătat dela dna Blum, care avea legături de prietenie cu dna Wird, și în urma informațiilor date de mine din nou a fost prins și internat.

A mai evadat și dela comandamentul rus din Timișoara, unde era deținut, după care a fugit și dezarmat santinela, iar persoana care m-a informat m-a lăsat a înțelege că pe santinelă ar fi omorât-o.

Tot atunci noaptea a fost găsit de patrulă prin oraș, dezbrăcat cum fugise din închisoarea rusă, și a spus poliției care l-a întrebat că el este victima unui jaf în timp ce se ducea înspre casă, atunci poliția l-a sfătuit, fiind iarnă, să se ducă mai repede acasă, să nu răcească. Asupra carnetului de identitate și banilor eu vă pot spune că personal nu am vorbit niciodată cu el decât l-am văzut și nu am procurat nimănui nici un carnet, pot dovedi cu primăria locală că eu nu am scos nici un act dela primărie și pe numele meu, nicidecum pe numele altuia. De fapt, povestea pe care o pretinde deținutul Siegfried este vorba că tot

---

²² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 27/1945, f. 17.

același lucru a povestit și cu șeful Postului din Biled, care mi-a spus că respectivul ar fi declarat la Chestură că el i-ar fi luat o sumă destul de mare de bani.

Acest individ care trăiește din mila șvabilor hitleriști nu poate avea asupra lui bani.“

Potrivi procesului-verbal²³ încheiat pe **5 octombrie 1945**, la Reșița, de către Spiridon Săndulescu, ajutor de comisar în cadrul Comisariatului de Poliție din Reșița, a fost identificat și arestat pe 4 octombrie 1945, la Reșița, numitul Anton Delemeia. Acesta era născut la 26 septembrie 1918, la Szeged (Ungaria), din părinți italieni, fără cetățenie, de meserie brutar, domiciliat la Reșița, pe str. Călnicului nr. 36. Pe când se afla în închisoare la Oravița, pentru un furt, a făcut cerere să fie lăsat să plece la muncă, în Germania, unde a fost încorporat în armata S.S. Acolo a servit timp de trei săptămâni, după care a dezertat și a lucrat la o brutărie de pâine presată pentru front, la Breslau. În ianuarie 1944 a dezertat și de acolo și a venit în România, stabilindu-se la Deva. Aici l-au prins evenimentele de la 23 august 1944. S-a prezentat la prefectura județului, de unde a fost trimis la Regimentul 7 Vânători. Acolo a stat 12 zile, după care a fost trimis la Cercul de Recrutare Reșița, care l-a pus în libertate. Dar iată și povestea spusă de el însuși:

„În anul 1943 mă aflam la Penitenciarul Oravița, unde executam o pedeapsă de 3 luni închisoare, pentru furt. În acel timp venind recrutările de voluntari pentru armata germană și venind Comisia la închisoare, m-am cerut să plec și eu la muncă, cu condiția ca după ce mă voi întoarce în Țară să am și eu drept câștigat pentru a putea obține cetățenia română. După aceea am plecat și eu din Țară cu un transport de voluntari. La Wiena am fost îmbrăcat militar la SS și am făcut instrucție timp de vreo 3 săptămâni. Fiindcă eu nu vrusesem a servi în armată, am dezertat și apoi am fost prins și după ce am arătat că nu am venit în Germania pentru armată, ci pentru a munci, arătând că sunt brutar m-au trimis la Breslau, la o brutărie de pâine presată pentru front. Acolo am stat până în luna ianuarie 1944 și am dezertat și de aici, fiindcă am văzut că fusesem înșelat de către nemți și nu aș fi avut nici un avantaj după terminarea războiului. Am venit în Țară și m-am dus la Deva, unde era soția la părinții ei. De aici am plecat la Simeria, unde am lucrat până în preajma evenimentelor din august 1944, când, conform comunicatelor de atunci, m-am prezentat la Prefectură pentru clarificarea situației. De aici am fost trimis a Regt. 7 Vânători, unde am

---

²³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 217/1947, f. 20.

fost ținut timp de circa 12 zile, iar de aici am fost trimis cu escortă la Cercul de Recrutare Caraș. La Cerc nu am putut ajunge însă imediat din cauza nemților care intraseră pe teritoriul județului Caraș și după ce au plecat trupele germane ne-am prezentat la Cerc, unde am fost pus în libertate, fiindcă nu aveau nimic cu mine din moment ce nu eram (în) scris în controalele Cercului.“

În încheierea procesului-verbal, se preciza că se vor cere informații suplimentare pentru a se cunoaște dacă era sau nu cazul ca numitul Anton Delemeia să fie sau nu predat pentru detașamentul de muncă.

Iată însă că pe 20 martie 1947, Inspectoratul Regional de Poliție Timișoara, în baza unui ordin al Inspectoratului General de Poliție, îi solicită²⁴ L.J.T.T. să dispună să i se pună în vedere lui A. Delemeia (stabilit între timp la Moritzfeld - Măureni) că ultimul termen de ședere în România era 15 aprilie 1947.

Pe 26 iulie 1947, L.J.T.T. îl predă²⁵ pe A. Delemeia Detașamentului Poliției de Frontieră Cenad cu rugămintea de „...a dispune izgonirea lui din țară în Ungaria.“

P.J. Șipet va trimite²⁶ pe data de **17 iunie 1945**, la L.J.T.T., un proces-verbal și un referat cu privire la cetățeanul român de etnie germană Adam Pleschmidt, de 21 de ani, care la 12 iulie 1943 s-a înrolat ca voluntar în armata germană, fiind repartizat la Regimentul 14 Vânători de Munte și trimis în Croația. După opt zile a dezertat și a revenit în satul natal, Șipet, întrucât, declara el: „...nu îmi plăcea tratamentul ce mi se aplica de germani...“

Dar să vedem ce s-a întâmplat mai departe:

„Domnii Jand. ai comunei Șipet fiind înformați de prezența mea în comună m-a(u) arestat și m-a(u) trimis la Curtea Marțială Timișoara, iar Curtea Marțială Timișoara m-a predat Comandamentului German din Timișoara (care) m-a judecat și m-a condamnat la 2 luni de închisoare, fiind trimis la Viena unde am executat pedeapsa. După executarea pedepsei, m-a(u) încorporat în armata lor la Regimentul mai sus amintit și m-a(u) trimis pe front în Croația, unde am fost rănit în ambele mâini deodată (și) m-a(u) internat într-un spital cu numele Gratz din Austria, unde am stat 7 luni, după aceea m-au clasat ca

---

²⁴ *Ibidem*, f. 19.

²⁵ *Ibidem*, f. 18.

²⁶ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 123/1945, f. 328-330.

invalid de război, m-a(u) deconcentrat și m-a(u) angajat la o fabrică la telefoane ca observatorul aerului, pentru avioanele inamice, unde am lucrat până la 25 mai 1945, când trupele rusești ne-a(u) dat voie să plecăm acasă punându-ne la dispoziție tren pentru transport până la granița României, punctul de frontieră Curtici, azi stabilindu-mă cu domiciliul în comuna Șipet, la domiciliul părinților.“

Chestura Poliției Municipiului Timișoara îl va preda²⁷ la **18 iunie 1945**, către L.J.T.T. pe numit Papp Stefan din Sânmihaiul Român, care a făcut parte din armata germană S.S., „...cu rugămintea a dispune ca după verificarea de d-vs., să fie internat într-un lagăr de prizonieri de război.“

Redăm parțial, în cele ce urmează, declarația acestuia, cuprinsă la dosar:

„În ziua de 13 septembrie 1941, pe când mă aflam în concediu dela Regimentul 18 Dorobanți Tg.-Jiu și mă găseam în comuna Sânmihaiul Român, mi-am luat soția și am fugit în Ungaria, trecând frontiera în mod fraudulos în apropiere de Jimbolia și m-am dus în orașul Szeged, la vărul meu Toth Gheorghe, Szappany utca No. 2.

După puțin timp am obținut serviciu(l) de electrician la Uzina Electrică a orașului Szeged, unde am lucrat până la începutul lunii august 1944, când am fost obligat să mă înrolez în armata germană S.S. împreună cu mai mulți tineri maghiari, ba chiar și mai bătrâni.

Din Szeged am fost imbarcați în tren și transportați la Kiskunfelegyhaza, unde am fost duși în barăci și îmbrăcați în haine militare germane și am început instrucția militară.

Aci am stat până la data de 12 ianuarie 1945, când am dezertat și m-am reîntors acasă la Szeged, la familie, prezentându-mă la autoritățile polițienești cari m-au lăsat liber.

La Szeged am stat numai 5 zile, după care m-am reîntors în România în mod clandestin, prin Curtici, într-un tren rusesc, ducându-mă în comuna Sânmihaiul Român, unde m-am prezentat la Postul de Jandarmi, care mi-au dresat acte de dare în judecată pentru dezertare din armata română și trecerea clandestină a frontierei în Ungaria și înapoi, trimițându-mă în stare de arest la Curtea Marțială Timișoara, care m-a pus în libertate, îndrumându-mă să mă prezint la Regiment.

Eu m-am reîntors la Sânmihaiul Român, iar după patru zile a venit la mine un camion rusesc cu soldați și ofițeri ruși, cari m-au ridicat și m-au dus la Timișoara la G.P.U., unde am fost cercetat asupra faptului

---

²⁷ *Ibidem*, f. 336-339.

că am fost soldat în armata germană. Aici am stat arestat 6 săptămâni, când ne-am mutat cu tot serviciul la Szeged. După o cercetare de o săptămână, am fost eliberat și am fost obligat să lucrez pentru armata rusă. În ziua de 12 iunie 1945 am fost adus cu camionul rusesc până la Timișoara și mi-au spus că sunt liber. Imediat m-am prezentat la Postul de Jandarmi Freidorf, unde mi s-a spus că sunt urmărit de Inspectoratul Regional de Poliție Timișoara, m-au arestat și m-au trimis la Inspectoratul Regional de Poliție Timișoara.

În timpul cât am făcut serviciul militar în armata germană S.S. n-am făcut decât instrucție militară și nu am luptat contra armatelor aliate, precum nici altfel de servicii de pază nu am făcut.

În Ungaria am fugit din cauză că îmi era teamă că mă duce pe front și am crezut că fiind ungar viața va fi mai bună în Ungaria.

Acasă în România am venit pentru că am fost obligați toți străinii să părăsim Ungaria și pentru faptul că eu sunt născut, aci am și părinți, în comuna Sânmihaiul Român, jud. Timiș-Torontal.“

1948

Cel de-al Doilea Război Mondial nu s-a terminat odată cu înfrângerea Germaniei naziste, în 1945. Dramele naționale și individuale au mai continuat multă vreme după aceea. În noaptea de 24 spre 25 martie 1948, grănicerii din Cenad prind patru persoane care au trecut ilegal frontiera din Ungaria în România: trei de etnie germană și una de etnie evreiască. La fel ca în majoritatea cazurilor, declarațiile²⁸ sunt scrise la mașina de scris de către personalul organului represiv, impricinatul semnând apoi olograf.

Redăm, în continuare, declarațiile celor patru:

„Mă numesc Tiitenhofer Francisc, de ani 47, German, sunt căsătorit, am 2 copii, profesiune agricultor, născut și domiciliat în comuna Codlop (Gottlob, n.n.), județul Timiș-Torontal la nr. 473, asupra celor ce sunt interogată declar următoarele:

Eu împreună cu fiica mea Elisabeta, care este prinsă cu mine, am fost ridicați (arestați, n.n.) în anul 1945, luna ianuarie, duși la muncile obligatorii în U.R.S.S. unde am stat până la data de 7 aprilie 1947, unde am stat aici până la data de 11 martie 1948, data când am venit în Austria-Ungaria și din Ungaria în noaptea de 24/25 martie 1948 am trecut frontiera în mod clandestin în România, iar în comuna Cenadul-Mare județul Timiș-Torontal am fost prinși din partea Jandarmilor.

---

²⁸ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 190/1948, f. 2.

Am trecut frontiera din Ungaria-România printre pichetul de Grăniceri 4 Begova și 5 Sămânța. Când am trecut frontiera am fost însoțit din partea fiicei mele Elisabeta, Vania Alois și Majori Iosif, care am fost prinși cu toții din partea jandarmilor și reținuți.

Noi am vrut ca să venim la casele noastre cu transportul însă transportul nevenind, ne-am hotărât ca să venim cum putem.“

Fiica sa, Elisabeta, va susține declarația tatălui său.

Vania Alois va declara:

„Mă numesc Vania Alois, de ani 49, german, profesiune lăcătuș mecanic, sunt căsătorit, am 2 copii, carte știu, născut și domiciliat în orașul Reșița județul Caraș, asupra celor ce sunt interogată declar următoarele:

Eu am fost ridicat din orașul Reșița, str. Baltazan (?) nr. 5, unde locuiam, încă din luna ianuarie 1945, data când am fost dus în U.R.S.S. pentru muncile obligatorii. Am stat în U.R.S.S. până în luna octombrie 1946, unde am stat ca bolnav. Acum 14 zile în urmă, văzând că nu mai vine transport ca să pot veni la casa mea, m-am hotărât și am plecat cum am putut cu scopul ca să ajung acasă.“

Va continua cu detaliile prinderii la trecerea clandestină de frontieră de la Cenad.

În fine, iată și declarația lui Iosif Majori:

„Mă numesc Majori Iosif, de ani 44, naționalitate română, origină etnică mozaică, carte știu, născut în orașul Arad, asupra celor ce sunt interogată declar următoarele:

Eu prin anul 1940, când s-a cedat Ardealul, eu aveam domiciliu(1) meu stabil în Oradea Mare, iar de aci am fost concentrat în Armata Română, unde după cedarea Ardealului am fost trimis la Regimente pentru demobilizare, dându-ni-se acte legale ca să trecem în Ungaria, astfel căci am trecut și eu la casa mea din Oradea Mare. De aci, prin anul 1943, am fost ridicați cu întreaga noastră familie din partea Armatei Maghiare și deportați în Germania, în lagărul Auschwitzbea (de fapt, în limba maghiară, Auschwitzban, respectiv Auschwitz, n.n.) împreună cu soția mea și un copil pe care-l avem în etate de 3 ani. Aici am fost duși oameni la lucru și femeile rămâneau acasă cu copiii. Nu după mult timp mi-am pierdut femeia și copilul, rămânând eu singur. Eu la urmă m-am îmbolnăvit de tuberculoză, fiind internat chiar și în spital.

Din Germania eu am plecat cu o săptămână în urmă, ajungând până în Ungaria, iar de aci în noaptea de 25/25 martie 1948, pela orele 24, am trecut frontiera în mod clandestin în România și în comuna Cenadul-Mare am fost prinși din partea jandarmilor și reținuți.“

Cei patru transfugi au fost predați Biroului de Siguranță din Sânnicolau Mare.

Pe data de **19 noiembrie 1948**, plt. mj. Ilie Baci, comandantul Plutonului 1/6 Grăniceri Cenad, anunța²⁹ Compania 6 Grăniceri Sânnicolau Mare:

„În noaptea de 18-19 noiembrie 1948, individa Kalmer³⁰ Maria, care era arestată la reșed. Plotonului Cenad, la orele 19 a dispărut din camera unde era arestată. Fiind anunțat de dispariția ei am dat ordin imediat să fie căutată în comună această individă, iar eu am plecat cu 2 ostași dela reședința Plotonului de frontieră.

Individa Kalmer Maria la orele 2 a fost prinsă din nou între pichetul nr. 5 și 4, la borna 37, în momentul când încerca să treacă clandestin frontiera din România în Ungaria.

Patrula care a observat această individă, compusă din serg. Birou Gheorghe și frt. Bogdănescu Iosif, la somațiunile legale făcute de ostași cu vocea și arma, individa nu s-a supus și a rupt-o de fugă înspre linia de frontieră, atunci patrula a deschis foc împușcând-o mortal la circa 40-50 metri de linia de frontieră, în dreptul bornei 37. Individa Kalmer Maria este de 29 ani, fiica lui Andrei și Iohana, căsătorită, fără copii, din comuna Apoldul de Sus, județul Sibiu,

Este evadată din închisoarea Sibiu.

Rugăm interveniți la Parchetul Militar Timișoara pentru a ne elibera cuvenita autorizație pentru autopsie și înmormântarea cadavrului.“

Pe 20 noiembrie 1948, evenimentul va impune crearea unei comisii³¹ pentru cercetarea și stabilirea definitivă a împrejurărilor uciderii femeii, alcătuită din plt. mj. I. Baci, comandantul Plutonului 1/6 Grăniceri Cenad, și plt. Dumitru Butoi, șeful P.J. Cenad.

„La identificarea cadavrului s-a constatat că această individă se numește KALMER MARIA, care în noaptea de 17-18 noiembrie 1948, a fost prinsă de către patrula pichetului nr. 6 Orlova pe când încerca să treacă clandestin frontiera din România în Ungaria, fiind evadată din închisoarea Sibiu.

Dela Pichet a fost condusă la Ploton, unde a fost băgată la închisoarea Plotonului.

---

²⁹ *Ibidem*, f. 10.

³⁰ De fapt, Kalman, potrivit extrasului din Registrul Stării Civile pentru morți pe anul 1948, D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 190/1948, f. 15.

³¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 190/1948, f. 11.

În seara zilei de 8 noiembrie 1948, pela orele 19-19,30, a evadat din închisoarea Plotonului și cu tot controlul făcut în comună nu s-a mai găsit.

Pânda declară după cum urmează:

1/ Mă numesc Serg. Biro Gheorghe din Plot. 1/6 Gr. Cenad Comp. 6-a Gr. Paza Sănnicolau-Mare, fiul lui Gheorghe și Elisabeta din comuna Baia de Aramă, județul Mehedinți.

Declar că în ziua de 19 noiembrie 1948, orele 2, pe când mă aflam în serviciu de pânda cu frt. Bogdănescu Iosif în punctul numit «POTECA CU MĂRĂCINI», la 50 metri distanță între noi, din cauza ceței ce era, am surprins o individă pe când încerca să treacă clandestin frontiera din România în Ungaria.

La somațiunile cu vocea individa a rupt-o la fugă spre frontieră și văzând că nu se oprește am tras un foc de armă în sus și nici de data aceasta individa nu s-a oprit și se apropia mai mult de frontieră, pierzând-o din ochi pe aceasta.

Am luat-o la fugă după ea și am tras din plin împreună cu camaradul meu, lovind-o mortal.

Asupra ei nu a avut nici un fel de marfă de contrabandă.“

În aceeași zi, Virgil Popescu, medicul Circumscripției Sanitare Cenadul-Mare, va scrie în actul³² de verificare a morții:

„La examenul extern se constată că numita este căzută cu fața la pământ, cu corpul în rigiditate cadaverică, de talie mijlocie și bine dezvoltată.

Antebrațul stâng, 1/3 mijlocie, este în întregime distrus, fiind ambele oase fracturate cominutiv în urma împușcării.

Sub regiunea fesieră dreaptă se vede orificiul de intrare a glonțului, cu orificiul de ieșire sub creasta iliacă dreaptă.

În regiunea lombară dreaptă, un orificiu de intrare a altui glonț, cu cel de ieșire sub coasta 11-a dreapta.

În regiunea axială dreapta, în spațiul 4-a intercostal un orificiu de intrare glonț, cu cel de ieșire la marginea dreaptă sternală.

Prin urmare, numita a primit 4 împușcături trase dela distanță de circa 40-50 metri.

Moartea numitei Kalner Maria este: Moarte violentă prin împușcare.

Moartea datează de 15 ore.

Drept pentru care am încheiat prezentul act de verificare a morții.“

Desigur, având în vedere că nu a fost de prima și nici de ultima victimă a grănicerilor, e lesne de dedus că la Cenad se află și acum morminte anonime și nesemnalizate, cu oseminte de frontieriști uciși

de-a lungul vremurilor. Și, cu siguranță, așa vor rămâne și probabil doar întâmplarea va face să fie scoase cândva la iveală pentru a fi mutate undeva la cimitir.

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 619, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 25/1945 și 27/1945.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 190/1948.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 92/1944, 123/1945, 217/1947.

Pedeapsa colectivă

1944

L.J.T.T. va primi¹, în copie, ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 16.912-S din **7 noiembrie 1944** către Chestura Poliției Municipiului Timișoara:

„În conformitate cu ordinul Direcțiunii Generale a Poliției Nr. 25188-S din 3 Noiembrie 1944 și urmare ordinului nostru Nr. 15564-S din 2 noiembrie 1944, prin care vi s-a adus la cunoștință dispozițiunile ordinului Nr. 905/944 al Preșidenției Consiliului de Miniștri privitor la internarea în lagăr fără nici o excepție a **tuturor supușilor germani și maghiari** (s.n.), vă facem cunoscut că în conformitate cu ordinul Nr. 19962 din 3 Noiembrie 1944 al Ministerului Af. Interne - Subsecretariatul de Stat pentru Poliție, supușii maghiari de origine etnică română din Ardealul de Nord sunt exceptați dela internare, urmând a fi lăsați pe loc până la noi dispozițiuni.

1945

În nota² sa nr. 1.408/**22 august 1945**, I.J.T. înștiințează L.J.T.T. că Ministerul Afacerilor Interne a fost de acord cu propunerea sa de respingere a cererilor acelor germani prin care aceștia solicită să fie considerați de altă origine decât cea germană, deși au activat în cadrul G.E.G. ori au fugit cu trupele germane. Deși în document nu se specifică, este lesne de dedus faptul că vizați erau cei din Tomnatic care au solicitat să li se recunoască originea franceză.

Plt. mj. Gheorghe Gloabă, șeful S.J. Sânnicolau Mare, va raporta³ situația numerică „De germanii care în toamna anului 1944 au fugit cu

---

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 99/1944, f. 42.

² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 122/1945, f. 37.

³ *Ibidem*, f. 65.

trupele germano-maghiare și care în prezent s-au reîntors în Țară, întocmit conf. ordinului telefonic Nr. 1825/945 al Legiunei (de) Jandarmi Timiș Torontal“. Documentul nu poartă nicio dată, însă potrivit contextului din dosar e foarte posibil să fi fost întocmit în luna septembrie 1945.

Nr. crt.	Denumirea Posturilor	Bărbați	Femei	Total	Observații
1	Tomnatic	24	14	38	
2	Cenadul Mare	350	200	550	
3	Teremia Mare	474	292	766	
4	Beșenova Veche	4	2	6	
5	Beba Veche	39	67	106	
6	Valcani	-	-	-	
7	Cheglevici	147	250	397	
	Total	1038	825	1863	

Plutonierul Emil Borteanu, șeful P.J. Gătaia, va interveni⁴ în scris, pe **10 septembrie 1945**, în favoarea germanului Mihai Sauer din Moritzfeld, care a solicitat o dovadă că nu a activat în cadrul partidului național-socialist. El va preciza:

„Deși la post nu avem în evidență pe toți locuitorii comunei care au făcut parte sau nu din partidul hitlerist, totuși locuitorul Sauer Mihai, locuitor fruntaș în sat, putem atesta că nu a făcut parte din partidul hitlerist, deoarece, personal, m-am putut convinge pe timpul hitleriștilor cum acest locuitor a fost persecutat de hitleriști și boicotat de toți pentru faptul că a refuzat să plătească sumele de bani ce se cereau drept cotizație și i s-a dat afară fiica sa de la școală, pentru că nu a vrut să achite aceste cotizații.

În plus, locuitorul Sauer Mihai este un om muncitor, a cărui politică a fost munca și care merită să nu fie expropiat.“

Rezoluția olografă a comandantului L.J.T.T., pe același document, este dură:

„Binevoii a cunoaște că nu este permis Posturilor de Jandarmi să se transforme în avocați ai germanilor.

Cererea este nesemnată și scrisă pe mașina postului.

Pe viitor nu mai dați curs decât cererilor făcute de Comisia de reformă agrară sau primării.“

Într-adevăr, deși semnată de șeful de post și ștampilată, purtând și observația că M. Sauer nu figurează în evidența postului cum că ar fi făcut parte din partidul hitlerist, cererea⁵ nu este semnată.

⁴ *Ibidem*, f. 56.

⁵ *Ibidem*, f. 57.

Căpitanul V. Popovici-Văleanu, comandantul L.J.T.T., va raporta⁶ pe **29 octombrie 1945**, către I.J.T., că în perioada 28 septembrie-28 octombrie s-au reîntors în județul Timiș-Torontal 1.256 de germani dintre cei plecați în toamna anului 1944 cu trupele germane. În total, s-au întors 9.320 de persoane.

După data de 25 octombrie 1945 (documentul nu este datat, dar fiind redactat la ordin, se poate presupune că a fost trimis imediat ulterior datei-limită amintită în document), mr. I. Damian, comandantul L.J.T.T. a trimis⁷ către I.J.T. situația numerică a germanilor plecați odată cu retragerea trupelor germane după 23 august 1944 și reveniți în județ până la data de 25 octombrie 1945: plecați - 15.644, reveniți - 11.540.

Din documentele aflate la dosar, nu reiese clar când a fost schimbat la conducerea L.J.T.T. cpt. V. Popovici-Văleanu cu mr. I. Damian, cei doi semnând diverse acte de pe același post.

Pe **6 noiembrie 1945**, ajunge⁸ în teritoriu completarea la ordinul nr. 23.961 din 29 septembrie 1945 privind regimul ce se aplică cetățenilor români de origine germană, foști înrolați în S.S., reîntorși în țară și care nu îndeplinesc condițiile de vârstă pentru a fi încadrați în detașamente de muncă. Conform ordinului de rezoluție a directorului general al Poliției, generalul C. Popescu, aceștia urmau să fie internați în lagărul de la Turnu-Măgurele. Același regim li se aplica și cetățenilor români de altă origine etnică decât cea germană, foști înrolați în S.S.

I.J.T. înștiințează⁹ L.J.T.T., pe **15 noiembrie 1945**, că Ministerului Afacerilor Interne i s-a solicitat de către Comisia Aliată de Control să întrebuițeze la muncă în interiorul țării pe toți minoritarii germani, bărbați în vârstă între 17-45 de ani și femei între 18-30 de ani. Operațiunea trebuia continuată până în momentul când toți cei vizați erau trimiși la detașamente de muncă ori la lucrări de folos obștesc. Repartizarea la muncă se făcea în baza aprobării de la Direcțiunea Centrelor de Internare din cadrul M.A.I.

Pe **18 noiembrie 1945**, i se comunică¹⁰ L.J.T.T. despre faptul că M.A.I. a dispus ca cetățenii români de origine germană, foști în armata română, căzuți prizonieri la ruși, care se reîntorc din U.R.S.S., vor urma soarta prizonierilor români, fiind trimiși pentru triere la cercurile teritoriale respective, dacă sunt grade inferioare.

---

⁶ *Ibidem*, f. 78.

⁷ *Ibidem*5, f. 150..

⁸ *Ibidem*, f. 152.

⁹ *Ibidem*, f. 153.

¹⁰ *Ibidem*, f. 156.

I.J.T. va trimite L.J.T.T., pe data de **29 noiembrie 1945**, o copie¹¹ a Ordinului circular nr. 28.335/31 octombrie 1945 al Direcției Generale a Poliției:

„Cu onoare Vi se face cunoscut că M.Af. Interne a dispus ca cetățenii de origine germană neîncadrabili în detașamente de muncă, dar cari au plecat cu trupele germane înainte sau după 23 August 1944, se lasă liberi în localitățile de origină sub supravegherea poliției și jandarmeriei. Românii și maghiarii înapoiți din Germania vor fi prezentați Comisiunilor de triere a repatriaților ce funcționează la frontieră.“

I.J.T. va transmite¹² către L.J.T.T., pe **9 decembrie 1945**, copia după ordinul nr. 43.957 din 5 decembrie 1945 al Inspectoratului General al Jandarmeriei - Direcțiunea siguranță și ordine publică, în care, la final se precizează că, „...s-a dispus interzicerea intrării în țară a cetățenilor români de origine germană, înrolați în armata germană și formațiunile S.S., precum și a celor plecați după 23 August 1944 cu armatele germane în retragere.“

Un nou ordin circular, cel cu nr. 44.619 din **13 decembrie 1945**, ajunge în copie¹³ la L.J.T.T. via I.J.T., pe 22 decembrie 1945. Repetând o serie de dispoziții anterioare cu privire la condițiile pentru detașamentele de muncă și pentru internarea în lagărul de la Turnu-Măgurele, acesta aduce o noutate:

„Foștii locuitori din Bucovina de Nord și Basarabia, de origine germană, care în 1940 au optat pentru cetățenia germană, plecând în Germania, nu vor fi lăsați să intre în Țară.

Idem nu vor fi lăsați să intre în Țară cetățenii români de origine germană, înrolați în armata germană și formațiunile S.S., precum și a celor plecați după 23 August, odată cu trupele germane în retragere.“

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 99/1944 și 122/1945.

---

¹¹ *Ibidem*, f. 155.

¹² *Ibidem*, f. 166.

¹³ *Ibidem*, f. 168.

Lagăre de prizonieri

1941

Plutonierul Theodor Filip, șeful P.J. Săcălaz informa¹ L.J.T.T., la data de **19 aprilie 1941**:

„În comuna Săcălaz se află un lagăr de prizonieri sârbi unde în fiecare zi vin câte circa 1800 una mie opt sute prizonieri care, după ce sunt triați, adică după ce li se stabilește identitatea și li se face câte o fișă, sunt trimiși la Timișoara.-

În prezenț se află circa 5000 cinci mii.- Adăpostirea și dormitul este în marginea comunei Săcălaz, pe stadionul de sport, sub cerul liber, păziți de santinele zi și noapte.-

Hrana lor este insuficientă și tratamentul în sensul că sunt adăpostiți sub cerul liber noaptea când timpul nu este tocmai favorabil și mai ales că unii dintre ei sunt cu picioarele goale și subțire îmbrăcați a produs nemulțumiri, astfel că astăzi de dimineață a manifestat strigând cu toții (Brond) pâine.-

Prizonierii de origine germană sunt lăsați liberi, iar românii, deși a(u) spus că sunt români nu li s-a dat nici o ascultare, din contră, au fost huiduiți, aplicându-le vechiul sistem de blamă cuvântul de «Valah».- Unii prizonieri cu cari pe ascuns am vorbit ne-a(u) confirmat că sunt dușmăniți de soldați germani datorită propagandei ce se face printre prizonierii din armata sârbă și care-s de origine germană.“

P.J. Freidorf va informa² pe **27 aprilie 1941**:

„Din comuna Freidorf (astăzi cartier al Timișoarei, n.n.) a(u) dispărut 10 tineri germani între 19-20 ani. Din cercetări făcute am stabilit că au plecat cu trupele germane care i-ar fi echipat și înarmat și

---

¹ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 33.

² *Ibidem*, f. 33.

pus pază la lagărul de prizonieri sârbi. După cum suntem informați, toți tinerii vor pleca cu trupele germane înrolându-se ca voluntari.“

Nota³ informativă din **5 mai 1941**, trimisă de S.J. Fratelia, după inspecția făcută la P.J. Săcălaz în zilele de 2 și 3 mai, relevă că în localitatea respectivă se aflau la acea dată aproximativ 18.000 de prizonieri sârbi, între care și români, maghiari și germani. Spre deosebire de toți ceilalți, cei germani erau lăsați liberi, purtau pe brațul stâng o banderolă cu zvastică, ba, mai mult decât atât, unora li s-au dat arme și păzeau prizonierii alături de militarii din Germania. În lagăr, ungurii erau separați de români. În fiecare zi se făceau transporturi de prizonieri în Germania, cei de naționalitate română rămânând însă pe loc, circulând zvonul că vor fi lăsați să rămână în România.

„Acarul de la C.F.R. Săcălaz ne informează că prizonierii de naționalitate unguri au cerut conducătorilor germani să-i primească și pe ei ca voluntari în armata germană, însă un ofițer superior german le-a spus că nu se poate – ei nu au nevoie de ajutorul nimănui – sunt în stare să facă față oricui din toată lumea.

- Prizonierii stau zi și noapte în câmp liber, ceea ce produce o foarte mare nemulțumire deoarece timpul este pios și ei stau tot timpul în apă și noroi.-

- Alimentația lor este foarte slabă și nici nu li se dă decât o dată pe zi.

- În ziua de 2 l.c. au plecat din Săcălaz 362 ofițeri prizonieri - între care 6 generali – restul ofițeri superiori de toate gradele.“

1942

I.J.T. scria⁴ către L.J.T.T., la **21 decembrie 1942**:

„La nr. 2724 din 14 Decembrie 1942, cu privire la prizonierii ruși din comuna Berecsău Mare.

Bine voiți a lua măsuri să se execute întocmai dispozițiunile ordinului circular nr. 47663 din 2 Decembrie 1942 al I.G.J. dacă în urma comunicării ce veți face lagărului de unde provin, nu se iau măsuri de paza lor.

Ordinul este categoric și trebuie executat întocmai.“

---

³ *Ibidem*, f. 41.

⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 90/1942, f. 60.

1943

Pe **15 noiembrie 1943**, plutonierul major Toader Vidican, șeful S.J. Fratelia, referindu-se la o inspecție la Săcălaz, informa⁵ L.J.T.T.:

„În anul 1941, cu ocazia războiului petrecut între Serbia și Germania, majoritatea prizonierilor sârbi făcuți de germani, au fost duși în comuna Săcălaz, unde au fost triați și de aici trimiși mai departe.-

Dela acești prizonieri sârbi au rămas în comuna Săcălaz cel puțin trei-patru vagoane de efecte militare sârbești ca: pături în majoritate, foi de cort, lingerie, bocanci etc.-

La data de 26 octombrie 1943, în baza Ordonanței Corpului VII Armată nr. 4/943, s-a publicat în această comună, prin bătaie de tobă, că «toți acei care deține (sic) efecte militare să le depună la posturile de jandarmi cel mai târziu până la 5 noiembrie 1943».

S-au afixat și mai multe exemplare din ordonanțe și cu toate acestea nici un șvab nu s-a prezentat la post, cu efectele pe care le deține.

După informații, efectele militare pe care le au, s-au grăbit și le-au prefăcut, vopsit etc.- numai ca să nu le predea conform ordonanței.“

Desigur, subofițerul a propus percheziții domiciliare cu efective mari de jandarmi pentru găsirea acestor efecte militare.

1944

P.J. Sânmihaiu Român va informa⁶ L.J.T.T., la **27 ianuarie 1944**, că prizonierii ruși aduși la munci agricole în localitatea Sânmihaiu German sunt nemulțumiți de condițiile de cazare, astfel că patru din cei 18 au fost duși la Timișoara:

„Personal au fost controlați de noi, cu ocazia serviciului constatându-se că dorm foarte bine în grajduri, pat curat, cămăși albe spălate etc., însă la acești prizonieri nu este motivul acesta - ci ei susțin că acei 40 lei ce se plătește de fiecare proprietar care au prizonieri ruși, la lagărul de prizonieri, să fie dați lor în mână - lucru ce nu se poate.

Aceștia susțin căci au fost la fabrica de cărămidă din Jimbolia și acolo le dădea 100 lei pe zi și un pachet de tutun - pe această temă prizonierii nu mai vor să lucreze la locuitorii șvabi, așteptând

---

⁵ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945, f. 268.

⁶ *Ibidem*, f. 314.

momentul ca să plece toți în lagăr pentru a fi trimiși la fabrica de cărămidă din Jimbolia.

Deși au fost aduși alții în locul celor 4 plecați, dintre care unul a doua zi a și plecat la lagăr - dacă lui nu i se dă 100 lei pe zi și tutun.“

Comandantului care îi supraveghea pe ruși i s-a ordonat să-i controleze cât mai des pe prizonieri la locuitorii la care sunt aceștia plasați.

Pe **3 octombrie 1944**, este arestată pentru a fi trimisă în lagăr numita Iuhasz Barbara din Freidorf, care, după cum informează⁷ plt. Florea Coiman, șeful P.J. Freidorf, „...este de origine maghiară, a fost condamnată pentru furturi, a încercat a trece frontiera în Ungaria, dar nu i-a reușit, văzând că nu poate face treabă pentru că este maghiară atunci s-a asociat hitleriștilor streini de localitate cu care s-a făcut de cap numita. Este capabilă a săvârși orice act care i s-ar cere de către minoritarii maghiari sau germani. Cu desfășurarea luptelor în această lună în Freidorf, numita s-a dedat la jafuri...”

Rapoartele șefilor posturilor de jandarmi, însoțite de cei arestați pentru a fi internați în lagăr, continuă să curgă. Pe 16 octombrie 1944, P.J. Birda îi predă⁸ L.J.T.T. pe Herman Rubel și Adam Rubel.

Un document⁹ sub formă de tabel, nedatat, semnat de mr. Ioan Peșchir, comandantul L.J.T.T., relevă faptul că șapte cetățeni români de etnie germană urmau să fie mutați din lagărul de la Budinți la cel din Târgu-Jiu: învățătorul Toth Stefan și agricultorii Schultz Iacob, Schefer Iosif, Echert Ioan, toți din Altringen, agricultorul Schuch Iacob din Sânpetru German, precum și doi birdeni: agricultorii Herman Rudolf și Rubel Adam:

„Herman Rudolf, suspect șvab, care a fost foarte activ în propaganda hitleristă și care are întocmit dosar de suspect la acest post.

Susnumitul a fost primar prin anul 1942, în care timp a căutat pe orice cale a sabota interesele Statului și fără a ajuta elementele românești.

Susnumitul are un fiu înrolat în armata germană, la plecarea trupelor germane din Birda s-a împachetat și el cu toată familia și a plecat până la Deta și a venit iarăși înapoi în Birda, din care cauză credem că numitul ar fi primit anumite misiuni speciale dela germani și ca să stea mai departe în țară.

---

⁷ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 99/1944, f. 6.

⁸ *Ibidem*, f. 11.

⁹ *Ibidem*, f. 22 și 23

Idem Rubel Adam, suspect șvab și propagandist hitlerist din comuna Birda, care are dosar de suspect întocmit la acest post și care la fel a plecat cu armata germană până în comuna Deta cu toată familia, însă de acolo a venit înapoi, pentru care credem că ar fi primit diferite misiuni dela trupele germane.“

În nota ce însoțește acest tabel, din **25 octombrie 1944**, întocmită de același maior și destinată Inspectoratului General al Jandarmeriei – Serviciul Siguranței, scria în ultimul paragraf:

„Totodată, raportăm că acești deținuți nu au fost înaintați lagărului Târgu-Jiu deoarece suntem în curs de internare a germanilor și maghiarilor dovediți că au avut o atitudine ostilă în timpul ocupației armatelor germane și maghiare, iar când vom avea un număr de deținuți mai mare îi vom trimite cu un vagon închis, deoarece cu trenul personal din cauza aglomerației este greu a-i transfera.“

Potrivit unei note informative¹⁰ din **25 octombrie 1944**, către L.J.T.T., în lagărul de la Budinți se aflau la momentul respectiv se aflau 46 de persoane (germani, maghiari, români - două femei și doi bărbați), din care patru apatrizi. După domiciliu, cei mai mulți erau din Timișoara, apoi din: Stanciova, Sâmpetru German, Birda, Comloșu Mare și Sânnicolau Mare.

Pe **28 octombrie 1944**, plutonierul Constantin Fărcașu, șeful Secției de jandarmi Gătaia, va trimite către Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal din Timișoara, ca urmare a unui ordin telefonic, o situație¹¹ cu „...fișele și foile personale a (sic) șvabilor și ungurilor internați în lagăre și a unor legionari dispăruți.-

1/ În 2 ex. Fișa preotului maghear Tökeș Adalbert.-

2/ În 2 ex. Foaia personală a hitleristului Dr. Stein Petru din Gătaia, fost ortzleuter, care nu a fost internat, fiind concentrat.-

3/ În 1 ex. Foaia personală și fișa legionarului Bohariu Aurel din Soșdea, care nu a fost internat, fiind dispărut pe frontul Moldovei.-

4/ În 1 exemplar Foaia personală și fișa legionarului Căta Neagu D-tru din Lățunaș, incorporat de prezent la Reg. 1 6 Grea.-

5/Foaie personală într-un exemplar și fișă în 2 exemplare a hitleristului Winghert Matei din Jamul M.-

6/Foaie personală într-un exemplar și fișă în 2 exemplare a hitleristului Winghert Iosif din Jamul Mare.-

---

¹⁰ *Ibidem*, f. 25 și 26.

¹¹ *Ibidem*, f. 27.

7/ Într-un exemplar foaie personală și fișa hitleristului Frai Mihai din Birda internat în lagăr.-

8/ Într-un exemplar foaie personală a hitleristului Hofman Gheorghe din com. Birda.-

9/ Într-un exemplar foaie personală și fișa în dublu exemplar a hitleristului Kappel Ioan din Birda.-

10/ În 2 exemplare fișa hitleristului Gatter Mihai din com. Birda, internat în lagăr.-

11/ În 2 exemplare fișa hitleristului Rubel Adam din com. Birda internat în lagăr.-

13/ Foaie personală într-un exemplar și fișă în 2 exemplare a hitleristului Wilhelm Andrei din com. Semlacu Mic, internat în lagăr.-

14/ Foaie personală într-un exemplar și fișă în 2 exemplare a hitleristului Brucner Friderich din com. Percosova, plecat cu trupele germane.-

Foile personale și fișele hitleriștilor depe raza postului Morițfeld, cu toate urgențările făcute nu s-au primit până în prezent.“

Plt. Mirea Turcu, șeful P.J. Lovrin, va trimite¹² pe **23 noiembrie 1944**, către I.J.T.T. un dosar întocmit lui Gheorghe Pirkmayer, acesta fiind acuzat de „...propagandă hitleristă mai mult decât i-ar fi prescris obligația de învățător în cadrul G.E.G. Numitul, un membru de marcă în organizația G.E.G. organizând întruniri și manifestațiuni cu caracter pur germane și de multe ori ostile și cu caracter de sfidare la adresa statului Român.“ Situația avea să fie verificată anterior, respectiv pe 20 noiembrie, de șeful S.J. Periam, concluzia fiind internarea în lagăr a numitului Gh. Pirkmayer. Pe 23 noiembrie, lt. col. N. Caracaș, comandantul L.J.T.T., recomanda internarea urgentă a lui Pirkmayer în lagăr.

În raportul său, plt. M. Turcu scria, printre altele:

„Din investigațiunile făcute în comuna Lovrin, precum și (din) cercetările făcute: rezultă că numitul Pirkmayer Gheorghe, de origine etnică germană, în funcția de învățător director la școala primară germană din Lovrin, a fost membru de marcă în organizația G.E. german din comuna Lovrin. În organizația comunală numitul a fost conducătorul propagandei în cadrul organizației, iar la sediul Kreisleitungului ce a avut sediul în comuna Lovrin și care a avut în subordine 42 comune, numitul Pirkmayer Gheorghe a fost numit ca un conducător de propagandă ce mergea prin comunele învecinate și ținea discursuri și manifesta la cot cu cei prezenți.

---

¹² *Ibidem*, f. 158-177.

A purtat uniformă hitleristă în timpul când era trimis în propagandă prin comunele vecine. A organizat de mai multe ori întruniri și manifestațiuni cu caracter pur german și de multe ori chiar ostile statului Român.

În comuna Lovrin a căutat în orice împrejurare să sfideze învățământul primar român și chiar să-l desființeze total.

Din declarațiile ce se anexează la prezentul act rezultă că numitul în permanență a visat «autonomia Banatului» în cadrul Germaniei mari și chiar s-a exprimat la timpul potrivit, adică când în anul 1940 G.E.G. a fost recunoscut cu drepturi prin decret-lege «Că acum v-a bătut Dumnezeu pe voi, românii că s-a întors roata» și chiar a reușit ca din acel an domnul director Pirkmayer Gheorghe să desființeze învățământul român din comuna Lovrin, învățătorii fiind siliți să-și ceară detașarea din această comună, fiindu-le chiar viața în pericol.“

La dosar se află și declarațiile soților Constantin și Florica Mariescu, amândoi cadre didactice în localitatea Pesac, „...care au avut legături și posibilitatea de a observa îndeaproape modul de comportare al numitului Pirkmayer...”

Florica Mariescu va delcara:

„Din anul 1936 și până în 1940 am funcționat la școala de copii mici din com. Lovrin, la care dată am fost detașată forțat cu postul în comuna Pesac din apropiere, din cauză că noi, învățătorii români, nu mai aveam loc în comunele germane.

În anul 1940, când soțul meu era mobilizat și eu neprimind nici un ordin de a fi utilizată în altă localitate, învățătorul Gh. Pirkmayer s-a prezentat în sala de clasă cu noua învățăt. conducătoare germană, care era departe de a avea școala și diploma de învățătoare, amenințându-mă să ies imediat din locuință și spunându-mi: «Acum a bătut Dumnezeu pe voi Români și acuma s-a întors roata» că pot să mă răzbun pe soțul tău care m-a dus la jandarmi pe mine și colegii mei. Acea anchetă la jandarmi li s-a făcut când el visa și dorea autonomia Banatului. Știu că a fost și este un aprig dușman al neamului Românesc și că se bucura când purta uniforma hitleristă mergând din sat în sat în propagandă germană.“

În perioada 1936-1941, Pirkmayer s-a aflat în subordinea lui Constantin Mariescu, în acea perioadă Mariescu fiind directorul școlii din Lovrin. Fiind concentrat în 1939, i-a predat provizoriu conducerea școlii lui Pirkmayer, „...dar la înapoierea mea de pe zonă a refuzat a-mi mai face predarea, luând întregul material didactic și mobilier al școlii române nou furnizat din comerț și Casa Școalelor - pe seama școlii

germane hitleriste - al cărei director era întărit de Grup. etnic. [...]

A trăit în dușmănie cu toți colegii șvabi prin faptul că nu-l secondau în acțiunile sale, fapt care l-a determinat a-și reclama colegii că sunt mai mult români decât «buni germani»...“ [...]

A disprețuit tot ce a fost românesc făcut de subsemnatul pentru dezvoltarea națională și culturală a comunei Lovrin, bătându-și joc de datinile noastre și serbările mari naționale.“

La rândul său, Pirkmayer va recunoaște sub semnătură că a fost membru al G.E.G. și că a luat parte la diverse acțiuni. Va nega însă faptul că ar fi dușman al statului român. A fost membru al Partidului Național-Liberal (fracțiunea dr. Kausch) și al Ligii Antirevizioniste Române.

„Am sprijinit și instituțiile românești, de exemplu pt. propaganda aviației, pentru care sprijin am primit și o diplomă de onoare și am fost medaliat. În anul 1935 am organizat la Lovrin tinerimea școlară în societatea de educație fizică «Șoimii României»“.

Nu va recunoaște că a fost propagandist în cadrul G.E.G., susținând că oricum era foarte ocupat, mai cu seamă că a fost însărcinat de către Prefectura Timiș-Torontal cu conducerea biroului I.O.V.R. din comuna Lovrin.

„Subsemnatul, de mai multe ori am primit un avertisment dela Grupul etnic pentru că n-am luat regulat parte la șezătorile și nu m-am activat în timp afară de școală.“

Tot la dosar se află o tăietură dintr-un ziar, cu un text apreciativ la adresa lui Pirkmayer:

„Îndrăznelile unui hitlerist

În atențiunea Parchetului

Într-o recentă întrunire culturală din comuna Lovrin, distinsul învățător Gh. Pirkmayer, unul din cei mai sinceri prieteni ai apropierii româno-germane din acest colț de țară, a fost întrerupt și amenințat de un anume Iohann Glass-junior, care s-a declarat a fi «führer»-ul acestei comune, făcând în același timp și o intensă propagandă hitleristă.

Sperăm că Parchetul se va sesiza și va întreprinde cercetările cuvenite.“

În adresa sa către comandantul L.J.T.T., Pirkmayer va scrie:

„La o denunțare anonimă s-a făcut contra persoana mea, de către onor. (sic) Legiunei de Jandarmi și de către onor. Inspectoratul școlar, în ziua de 26 Aprilie 1939 o anchetă. Am fost denunțat că sunt ca învățător de Stat un dușman al Statului etc. Denunțantul a urmărit scopul de a-mi face neplăceri la autoritățile mele. Ancheta

din 26 Aprilie 1939 mi-a adus o satisfacție, denunțurile au fost găsite ca neadevărate și subsemnatul m-am putut bucura și mai departe (sic) libertății ca fiecare alt cetățean.“

Susținând că iar s-au pornit denunțurile calomnioase la adresa sa, Pirkmayer va mai aminti că între 1925 și 1942 a fost întotdeauna învățător de stat, iar ca director a fost numit în 1940 tot de către stat. De asemenea, a fost vicepreședinte pentru Plasa Periam a Asociației Învățătorilor de Stat din jud. Timiș. În 1942, prin decizie, a fost trecut ca învățător de la stat la G.E.G.

Va solicita o confruntare cu noii denunțatori „...ca să văd în ochii lui și să răspund la fiecare punct de denunțare.“

Tot la dosar se va afla și o copie după procesul-verbal încheiat pe 26 aprilie 1941 de către subinspectorul școlar V. Besu, care, printre altele, va nota:

„Sub destoinica conducere a D-lui director Pirkmayer Gheorghe, școala germană din Lovrin este una dintre cele mai bine organizate școli, iar corpul didactic își îndeplinește cu conștiinciozitate datoria de învățători.“

Școala germană din Lovrin funcționa în aceeași clădire cu școala română, avea cinci clase și cinci posturi de cadre didactice, fiind necesar încă unul. Numărul de elevi înscriși era de 268, din care frecventau școala 265 de elevi.

Cuvinte de laudă pentru Pirkmayer a avut, la 31 martie 1934, și revizorul școlar Ilițescu, pe când Pirkmayer activa profesional la școala primară din Sânmihaiul German:

„Învățătorul este element ordonat în învățământ și cât privește predarea limbei statului este silitor. Rezultat mulțumitor.“

După inspecția din 3 noiembrie 1934 la școala primară din Lovrin, revizorul școlar Mihăilescu a avut și el cuvinte de laudă:

„Dl. învățător este un element destoinic și muncitor, având o deosebită atenție pedagogică. Dl învățător în afară de școală este și un bun sprijinitor al instituțiilor românești, făcând propagandă intensă pentru ele în masa poporului german și român, exemplu pentru propaganda aviației, pentru care este și medaliat - fiind un mare merit pentru d-sale

În general constat multă dragoste pentru limba românească, armonizând sufletele elevilor și insufflându-le dragoste deopotrivă pentru limba românească și germană.“

Dosarul mai include o copie după diploma de onoare acordată de către Asociația Română pentru Propaganda Aviației, după diploma de

absolvire a cursului de îndrumare din partea Străjii Țării, dar și foaia personală, cu tot cu fotografie.

Potrivit procesului-verbal¹³ din **26 noiembrie 1944**, întocmit de cpt. Ioan Stănescu, comandantul Plutonului I Grăniceri Moravița, și contrasemnat de preotul Iosif Rudolf și soldatul Gheorghe Scorțeanu:

„În ziua de 15 (noiembrie, n.n.), s-a prezentat la frontieră preotul Bolog Ștefan din comuna Moravița, fugit din România în Yugoslavia, fiind forțat cu arma în mână de trupele germane atacatoare, să-și părăsească locuința și îndemnat să treacă frontiera - fără nici un ordin al Statului Român, al cărui cetățean este, fără nici-o aprobare.“

Preotul S. Bolog va declara, la rândul său:

„Am părăsit țara în ziua de 29 IX 1944, fiind la părintele Rudolf Iosif din comuna Stamora Germană, luând masa la casa parohială, am fost forțat de către ostașii germani să părăsesc locuința, iar în stradă, cu armele automate am fost silit să părăsim comuna, în convoiu(l) cu direcția Vârșeț Yugoslavia.

În urma intervențiilor făcute la comandamentul administrativ și la comandamentul partizanilor am fost aduși la frontieră de 4 partizani înarmați.

În ziua de 26 Noiembrie 1944, am intrat în țară fiind condus de ostașii grăniceri la plutonul de grăniceri.

La controlul ce mi s-a făcut s-a(u) găsit următoarele:
2 cufere și una dună.“

Conform raportului¹⁴ trimis de către S.J. Deta, pe data de **15 decembrie 1944**, către L.J.T.T., în lagărul din Stamora Germană se aflau la acea dată 163 de germani, din care: 17 bărbați până la 17 ani; 29 de femei până la 16 ani; 13 bărbați între 16 și 50 de ani; 53 de femei între 16 și 50 de ani; 19 bărbați de la 50 de ani în sus și, respectiv, 32 de femei de la 50 de ani în sus.

„Inspectat în ziua de 12 XII 1944, am găsit că trăiesc într-o mizerie mare și lipsa de confort va avea ca urmare ivirea /răspândirea/ unui focar infecțios de boale. Am găsit o femeie cu un copil nou născut care era lipsită complet de confort și de cele necesare pentru îngrijirea lui, idem o femeie bătrână de 82 de ani, bolnavă și altele.

---

¹³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 100/1944, f. 1.

¹⁴ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 99/1944, f. 155.

În conformitate cu ordinele primite de la Legiune și de la Minister, prin care se specifica că toți refugiații germani înapoiți în țară în satele lor sunt liber(i) a se înapoia, se menționează că vor fi cercetați și dacă se (sic) va dovedi fapte penale comise pe timpul ocupației germane să li se dreseze acte pentru a fi trimise în judecată.

În cazul de față, pentru cei 163 care s-au înapoiat în țară la vetrele lor, în grup, ordinul Ministerului nu se mai aplică și aceasta creează o serie de nemulțumiri și bănuieli.

Având în vedere că cei 163 de indivizi aflați în lagăr, prin lăsarea lor în libertate ar putea aduce un aport foarte însemnat din punct de vedere economic și financiar. Întrebuințarea lor la muncile agricole, în special în comuna Moravița și St. Germană, ar avea un rezultat din punct de vedere economic foarte bun.“

P.J. Orțișoara va anunța¹⁵ L.J.T.T. că pe **13 decembrie 1944**, în timp ce era transferat la Timișoara pentru a fi predat Curții Marțiale, Stefan Keller din Călacea a evadat. Drept pentru care a predat și întreg dosarul acestuia, în ideea de a fi urmărit și arestat din nou. Potrivit dosarului, Keller fusese ortsleiterul comunei Călacea:

„După cum rezultă din declarația numitului, Legiunea I-a înaintat Garnizoanei Timișoara, unde a stat câteva zile la Garnizoană, după care formându-se convoiul, au fost îmbarcați în tren cu destinația Sibiu, pentru internare.

Numitul, în declarația sa de la Fila No... arată că în gara Vințul de Jos, fiind surprinși de un atac aerian inamic, toți s-au dat jos din tren și au fugit în cucuruz. Numitul arată că s-a depărtat mai mult în cucuruz, în scopul de a face necesitățile, însă la înapoiere în gară, a constatat că garnitura a plecat, după care a așteptat sosirea unui tren cu destinația Timișoara, unde a rămas până la sfârșitul lunii Septembrie 1944, după care dată a venit la domiciliu în comuna Călacea.“

Firește că în declarația sa, S. Keller nu va recunoaște că a evadat:

„Intenția nu am avut-o de a evada, deoarece în cazul că ar fi existat această intenție, atunci nu mă reîntorceam la domiciliu, ci fugeam peste graniță, având posibilitatea de a face aceasta după cum au făcut-o și alții, însă eu nu mi-am dat seama de urmări, deoarece până în prezent au fost un om liniștit și dacă știam că aceasta are urmări atunci mă prezentam singur organelor în drept.“

---

¹⁵ *Ibidem*, 151, 152.

L.J.T.T. va comunica¹⁶ pe **18 decembrie 1944**, către Ministerul Afacerilor Interne, că a fost eliberată o nouă serie de germani, de 253 de persoane (femei și copii), reținute de grăniceri în lagărul de la Jimbolia pentru că s-au refugiat cu armata germană în Iugoslavia:

„Acești deținuți au fost internați în lagărul înființat de către Reg. 9 Grăniceri, cari erau cantonați în localuri neîncăpătoare și insalubre care nu corespundea(u) de loc pentru cazarea acestor deținuți și din lipsă de igienă ar fi fost predispuși tifosului exantematic.“

Capii de familie au rămas în continuare în lagărul de la Becicherecul Mare (acum Zrenjanin, n.n.).

I.J.T. va scrie¹⁷ către L.J.T.T., pe data de **23 decembrie 1944**.

„La Nr. 21790 din 19 Decembrie 1944, privind trierea germanilor ce au fost în lagăr la Jimbolia.

Binevoii a lua măsuri ca să se înainteze cât mai urgent rezultatul trierii celor aflați în lagărul din Moravița, pentru a se raporta deodată la I.G.J.“

La **27 decembrie 1944**, I.J.T. va informa¹⁸ L.J.T.T.:

„Binevoii a cunoaște că M. Af. Interne cu Ord. Nr. 23.428/1944 ne comunică, că la postul Vamal Jugoslav din fața Pichetului Nr. 42 «Regele Mihai» - Moravița - partizanii sârbi au adus un convoi de 150 șvabi refugiați din România odată cu retragerea trupelor germane și cari au fost primiți în țară și instalați în Stamora Germană.

M. Af. Interne vrea să știe care sunt motivele retragerii lor odată cu trupele germane.“

La **29 decembrie 1944**, L.J.T.T. va anunța¹⁹ I.J.T. despre faptul că pe 19 decembrie au fost triate și eliberate din lagărul de la Stamora-Moravița 163 de persoane. Acestea au plecat din România odată cu armata germană și au fost înapoiate părții române de partizanii iugoslavi.

„Comisiunea a mai avut în vedere și faptul că majoritatea deținuților erau femei și copii a(i) căror capi de familie au fost internați în lagărul din Becicherecul Mare (Zrenjanin, n.n.) de către partizanii sârbi, precum și starea lor de cazare, igienă și hrană necorespunzătoare,

---

¹⁶ *Ibidem*, f. 183.

¹⁷ *Ibidem*, f. 181.

¹⁸ *Ibidem*, f. 180.

¹⁹ *Ibidem*, f. 182.

căutând prin aceasta spre a întâmpina o epidemie de tifos exantematic.“

Comisia²⁰, formată din comandantul L.J.T.T., comandantul Batalionului 19 Grăniceri, comandantul Plutonului 1/3 Gr. Moravița, pretorul Plasei Deta, șeful S.J. Deta și șase asistenți.

„Comisiunea constatând în timpul trierii că majoritatea deținuților sunt copii, femei, bătrâni și bătrâne, cari au părăsit locuințele în ultima zi, de 29 Septembrie, a retragerii trupelor germane, când cu forța din casă în casă au fost scoși de către trupele germane și că nu au activat cu nimic contra armatei române și sovietice, a hotărât punerea lor în libertate, sub rezerva ca actele lor cu declarațiile date să fie trimise în comunele respective, la posturile de jandarmi, spre verificare și completare și în cazul când s-ar dovedi că au acționat în timpul retragerii împotriva noastră, să fie arestați și înaintați prin Legiune Lagărului din Slobozia.

Cei nevinovați să rămână în supravegherea Postului de Jandarmi.

S-au luat măsuri ca ei să fie puși în libertate, dându-se instrucțiuni pentru începerea muncilor agricole unde recolta încă nu a fost strânsă și nici însămânțările de iarnă făcute.“

La dosar se vor afla și solicitările²¹ mai multor deținuți în lagărul de la Budinț de a fi mutați într-o clădire separată, dat fiind faptul că sunt bolnavi. Printre aceștia se va afla și scriitorul Kubán Endre, reșițean de origine slovacă. Aceștia fuseseră trimiși la Budinț de către Chestura Poliției Timișoara. În referat (nedatat, semnătură indescifrabilă), se preciza:

„Potrivit ordinului I.G.J., internarea în spital a internaților bolnavi din lagăr se face numai cu aprobarea I.G.J., pe baza certificatelor medicale oficiale.

Motivul invocat de numiții în alăturata cerere că sunt bolnavi și că pentru căutarea sănătății au nevoie să fie separați în altă clădire nu poate fi luat în considerare deoarece și așa numiții urmează a fi trimiși în lagărul din Slobozia Veche, pe măsură ce vom putea obține un vagon.“

1945

Într-un referat²² nedatat, cu destinatar neprecizat și cu un plutonier de jandarmi a cărui semnătură este indescifrabilă (document aflat în

---

²⁰ *Ibidem*, f. 185-188.

²¹ *Ibidem*, f. 202 și 203.

²² D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 121/1945, f. 30.

dosarul nr. 121/1945, Fond Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal, inv. nr. 573, f. 30, va afirma că deținuții politici Herman Rudolf (49 de ani) și Rubel Adam (55 de ani) din Birda, Schultz Ioan, Braun Petru, Bors Gheorghe, Diplich Stefan și Klefas Heinrich din Comloșu Mare, „...toți de origine etnică germană, deținuți în lagărul din Budinți (actualmente satul Ictar-Budinț, com. Topolovățu Mare, jud. Timiș, n.n.) cer a se face o cercetare în legătură cu reținerea lor, motivând că sunt reținuți pe nedrept și că nu au activat nici într-o organizație sau mișcare politică.“

Dar, va preciza același plutonier, „Cererea numiților este neîntemeiată, cu atât mai mult că toate sunt făcute după un șablon, iar numiții sunt reținuți și internați în lagăr pentru activitate hitleristă, activând în org. Hitleristă înainte de 23 August 1944, precum și în timpul când comunele lor origine erau ocupate de trupele germane au fost dovediți că căutau a menține trează ideea hitleristă în rândurile populației germane.

Propunem menținerea lor în lagăr.“

Ministerul Afacerilor Interne, condus de Teohari Georgescu, adoptă pe **19 iulie 1945** Ordinul²³ nr. 15.777, prin care dispune ca până la data de 1 august 1945, ca pe lângă inspectoratele regionale de poliție de la Oradea, Timișoara și Sibiu să se înființeze 11 detașamente de muncă formate din cetățeni români de origine germană - bărbați cu vârsta între 17-45 de ani și femei între 18-30 de ani. Primii vizați erau germani recent întorși de pe front. Fiecare detașament trebuia să aibă câte 1.000 de bărbați și 50 de femei care se vor ocupa de prepararea hranei și îngrijirea lenjeriei. Inspectoratul de Poliție Timișoara avea sarcina să înființeze trei detașamente. De adunarea oamenilor în mediul rural trebuiau să se ocupe posturile de jandarmi locale. Pentru fiecare detașament trebuia format un pluton compus din doi ofițeri, doi subofițeri și 40 de militari înarmați.

Ca urmare a unui ordin telefonic din partea L.J.T.T., posturile de jandarmi au început să trimită liste cu zugravii și zidarii germani care îndeplineau criteriile de vârstă pentru a fi încorporați în detașamentele sus-amintite.

La **22 octombrie 1945**, I.J.T. trimite²⁴ o copie după ordinul circular nr. 41.851/17 octombrie 1945 al I.G.J.:

---

²³ D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 122/1945, f. 26

²⁴ *Ibidem*, f. 74.

„Cu onoare se face cunoscut că Ministerul Afacerilor Interne, prin ordinul nr. 24.800 din 30 Septembrie cor., în urma hotărârii Consiliului de Miniștri, a dispus ca lagărele de internare să fie desființate.

În consecință, vă rugăm a lua măsuri ca toate persoanele urmărite pentru internare în lagăr să fie trimise instanțelor de judecată civile sau militare -, împreună cu dosarele privitoare la activitatea lor.

Instanțele respective vor aprecia dela caz la caz asupra culpabilității lor. Se va proceda în același fel și cu aceia cari în viitor se vor face vinovați de acțiuni contrarii ordinii publice sau siguranței Statului.

Măsura desființării lagărelor cere însă din partea Dvs. și organelor în subordine o atenție deosebită asupra persoanelor suspecte, spre a putea fi împiedicate din timp de a se grupa și sabota interesele țării.“

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), Fond 16, inv. nr. 620, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 59/1941-1945.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 216, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarul nr. 90/1942.

D.J.T.A.N., Fond 161, inv. nr. 573, *Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal*, dosarele nr. 99/1944, 100/1944, 121/1945, 122/1945 și 123/1945.

Cuprins

Cuvânt înainte	7
Abrevieri	12
Starea de spirit	13
Specula în vremuri tulburi	43
Presiuni pentru înrolare	53
Frontieriști, dezertori, contrabandiști	110
Comportamentul militarilor în afara serviciului	130
Sexualitatea în propaganda nazistă	141
Atitudinea față de biserică	150
Război în Banat	169
Mișcarea Legionară în Banatul Iugoslav	230
Relația cu statul și etnicii români	253
Probleme interetnice	266
Societatea, jertfa intereselor oculte	290
Povești adevărate	297
Pedeapsa colectivă.....	324
Lagăre de prizonieri.....	328

